

Potrzeby szkół w zakresie kształcenia ogólnego Analiza wyników ankiety skierowanej do szkół podstawowych, ponadpodstawowych i specjalnych



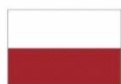
Łódź, czerwiec 2022



Regionalne Obserwatorium
Terytorialne
Województwa Łódzkiego



Fundusze
Europejskie
Program Regionalny



Rzeczpospolita
Polska



województwo
łódzkie

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne



Potrzeby szkół w zakresie kształcenia ogólnego
Analiza wyników ankiety skierowanej do szkół podstawowych,
ponadpodstawowych i specjalnych

DYREKTOR BIURA:

Roman Sasin

Opracowanie wykonano

w REGIONALNYM OBSERWATORIUM TERYTORIALNYM WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

pod kierownictwem Anny Szymańskiej

Zespół autorski:

Małgorzata Jura

Aleksandra Strzelczyk

Współpraca:

Joanna Dytrych

Łódź, czerwiec 2022 r.

Spis treści

1. Wprowadzenie	4
2. Opis metodologii badania	7
2.1 Wyjaśnienie podstawowych pojęć	7
2.2 Kwestionariusz ankiety	9
2.3 Opis realizacji badania	11
3. Uwarunkowania kształcenia ogólnego	12
3.1 Uwarunkowania prawne.....	12
3.2 Kształcenie ogólne w dokumentach strategicznych	15
3.3 Kształcenie ogólne w dokumentach operacyjnych.....	17
4. Dotychczasowe formy wsparcia kształcenia ogólnego	20
4.1 Wybrane formy wsparcia edukacji szkolnej w perspektywie 2014-2020	20
4.2 Programy rządowe.....	21
5. Uwarunkowania demograficzne	24
6. Statystyczny obraz szkolnictwa podstawowego i ponadpodstawowego w województwie łódzkim	27
6.1. Liczba szkół i uczniów	27
6.2 Jakość kształcenia – wyniki egzaminów.....	34
7. Prezentacja wyników ankiet w szkołach podstawowych.....	39
7.1 Szkoły podstawowe	39
7.2 Szkoły podstawowe specjalne	54
8. Prezentacja wyników ankiet w szkołach ponadpodstawowych	67
8.1 Licea ogólnokształcące	67
8.2 Szkoły zawodowe.....	79
8.3 Szkoły specjalne przysposabiające do pracy.....	91
9. Wnioski i rekomendacje	96
10. Aneks	108
11. Spis rysunków.....	124
12. Spis tabel.....	126

1. Wprowadzenie

Ważną rolę w życiu każdego młodego człowieka odgrywa kształcenie ogólne. Nadrzędnym celem kształcenia ogólnego jest zapewnienie wszystkim uczniom należytego rozwoju intelektualnego zgodnego z ich możliwościami. Dla uczniów obok zdobywania wiedzy i umiejętności związanych z nauką przedmiotów istotne jest nabywanie kompetencji kluczowych, które należy kształtować na wszystkich etapach edukacyjnych zarówno w szkole podstawowej, jak i w szkole ponadpodstawowej, a które ułatwiają rozwój i prowadzą do samorealizacji. Należą do nich m.in. porozumiewanie się w języku ojczystym, w językach obcych, kompetencje matematyczne, informatyczne, społeczne i obywatelskie. Dają one możliwość rozwoju osobistego i odnalezienia się na rynku pracy. Posiadane kompetencje niezbędne na rynku pracy przełożą się w przyszłości na jakość życia.

Konieczność adaptacji do dynamicznie zmieniających się uwarunkowań społecznych, technologicznych oraz środowiskowych stanowi istotne wyzwanie dla prowadzenia efektywnego kształcenia ogólnego. Zakres tematyczny niniejszego raportu porusza najistotniejsze, aktualne zagadnienia związane z realizacją kształcenia ogólnego na poziomie podstawowym oraz ponadpodstawowym.

Podstawową kwestią warunkującą możliwość prowadzenia kształcenia jest zapewnienie odpowiedniej infrastruktury, dostosowanej do potrzeb uczniów, kadry pedagogicznej oraz rodziców i opiekunów. W kontekście zmian modelu kształcenia w kierunku edukacji włączającej, konieczne wydaje się niwelowanie barier architektonicznych oraz dostosowywanie placówek do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Rozwój i coraz większa powszechność stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych daje możliwość włączenia ich do metod i narzędzi procesu kształcenia. Zastosowanie rozwiązań cyfrowych podczas zajęć umożliwia podniesienie ich atrakcyjności, rozwija kreatywność oraz umiejętność krytycznego i logicznego myślenia. Ponadto, zastosowanie odpowiednich aplikacji technologii cyfrowych może pomóc w rewalidacji uczniów z niepełnosprawnościami motorycznymi lub intelektualnymi, wymagających wielozmysłowej stymulacji. Warunkiem koniecznym efektywnego wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych jest wyposażenie szkół w sprzęt oraz kwalifikacje kadry pedagogicznej pozwalających na wdrożenie technologii w proces kształcenia. Szybka dezaktualizacja sprzętu oraz oprogramowania, wysoki poziom zużycia oraz niedostateczny poziom wyposażenia szkół przekłada się na wciąż rosnące potrzeby w tym zakresie.

Doświadczenia związane z prowadzeniem nauki w trybie zdalnym, w okresie pandemii COVID-19 pozwoliły na ocenę aktualnych kompetencji uczniów. Istotnym problemem był niedostateczny poziom umiejętności samodzielnego uczenia, zdobywania wiedzy oraz organizowania pracy. Okres izolacji przyczynił się również do wielu problemów psychicznych zarówno wśród uczniów, jak i nauczycieli.

Rozdział pierwszy opracowania obejmuje wprowadzenie oraz cel badania, zaś w drugim przedstawiono opis metodologii badania. Raport powstał w wyniku analizy danych zastanych oraz na podstawie badań ilościowych wśród przedstawicieli szkół. Rozdział zawiera również opis realizacji badania, kwestionariusza ankiety oraz bloków tematycznych w nim zawartych.

W kolejnym rozdziale zostały zawarte uwarunkowania kształcenia ogólnego, w tym uwarunkowania prawne oraz zagadnienia związane z kształceniem, które zostały uwzględnione w strategicznych dokumentach szczebla krajowego i regionalnego. Ponadto zostały zaprezentowane dokumenty operacyjne i możliwość wsparcia kształcenia i kształtowania kompetencji i umiejętności podstawowych oraz przekrojowych, uzupełnienia przyszłolnej infrastruktury oraz edukacji włączającej.

W czwartym rozdziale omówiono dotychczasowe formy wsparcia kształcenia ogólnego, w tym wybrane formy wsparcia edukacji szkolnej w perspektywie finansowej 2014-2020 oraz programy rządowe.

Rozdział piąty obejmuje charakterystykę sytuacji demograficznej w województwie łódzkim na tle kraju, z zaznaczeniem trendów zmian liczby młodzieży szkolnej i znaczenia tej grupy populacyjnej dla rynku pracy. Zawarto także szacunkowe dane nt. migracji obywateli Ukrainy i wpływu tego zjawiska na polski system edukacji.

W rozdziale szóstym przedstawiono syntetyczny obraz statystyczny kształcenia ogólnego realizowanego w szkołach w województwie łódzkim. Na podstawie dostępnych danych statystycznych analizie regionalnej poddano: liczbę szkół różnych typów, liczbę uczniów, kształcenie specjalne w szkołach, instytucje otoczenia systemu edukacji – poradnie psychologiczno-pedagogiczne, wyniki egzaminów ósmoklasisty i maturalnych.

Rozdziały siódmy i ósmy zawierają opis wyników badań własnych. Zostały w nich omówione uporządkowane tematycznie rozkłady odpowiedzi ankietowanych przedstawicieli szkół podstawowych, szkół podstawowych specjalnych, liceów ogólnokształcących, szkół zawodowych oraz szkół specjalnych przysposabiających do pracy.

Niniejsze badanie zostało zrealizowane na potrzeby Urzędu Marszałkowskiego Województwa łódzkiego – stanowi ono materiał pomocniczy na lepsze ukierunkowanie wsparcia na podstawie zidentyfikowanych potrzeb oraz umożliwi wdrożenie programu regionalnego „Fundusze Europejskie dla łódzkiego 2021-2027”.

Cel badania

Głównym celem badania było zdiagnozowanie potrzeb szkół podstawowych, ponadpodstawowych i specjalnych w zakresie:

- wyposażenia pracowni przedmiotowych,
- wyposażenia w sprzęt TIK,
- wykorzystania nowoczesnych technologii do praktyki szkolnej,
- doskonalenia nauczycieli i ich motywacji do udziału w szkoleniu zawodowym,
- organizacji kształcenia dla uczniów z niepełnosprawnościami,
- potrzeb w organizacji modelu edukacji włączającej,
- potrzeb w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy,
- potrzeb w zakresie inwestycji w infrastrukturę, w tym sportową,
- potrzeby w zakresie funkcjonowania świetlic szkolnych (szkoły podstawowe i specjalne),
- potrzeb szkół po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19,
- działań świadomościowych dotyczących zmian klimatycznych planowanych do przeprowadzenia w szkołach.

Punktem wyjścia dla realizacji badania była analiza danych zastanych (desk research) uwzględniająca najważniejsze dokumenty strategiczne poziomu krajowego i regionalnego odnoszące się do problematyki kształcenia ogólnego, dokumenty programowe oraz uwarunkowania prawne.

W analizie desk research wykorzystano m.in. następujące dokumenty:

- Strategię Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030,
- Zintegrowaną Strategię Umiejętności,
- Strategię Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030,
- projekt Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027,
- projekt programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027.

Ponadto analizie poddano programy krajowe i regionalne z perspektywy finansowej 2014-2020 oraz programy rządowe, które stanowiły źródło finansowania działań podejmowanych na rzecz wsparcia edukacji na poziomie szkół podstawowych i ponadpodstawowych.

Dla zobrazowania sytuacji w zakresie kształcenia ogólnego w województwie, w tym liczby placówek i uczniów oraz jakości kształcenia w postaci analizy wyników egzaminów ósmoklasistów

i maturalnych wykorzystano dane pozyskane z Głównego Urzędu Statystycznego, Systemu Informacji Oświatowej oraz Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej.

Natomiast dla zdiagnozowania potrzeb szkół podstawowych, ponadpodstawowych i specjalnych, będącego celem niniejszego badania, przeprowadzono własne badanie ankietowe, którego zakres tematyczny wynikał z zagadnień sformułowanych w celu badania. Ankiety zostały skierowane do szkół podstawowych (w tym specjalnych), do liceów (w tym specjalnych) i do szkół zawodowych (w tym specjalnych), a także do szkół specjalnych przysposabiających do pracy.

2. Opis metodologii badania

2.1 Wyjaśnienie podstawowych pojęć

Polski system oświaty obejmuje wychowanie przedszkolne oraz szkoły podstawowe i ponadpodstawowe dla dzieci i młodzieży oraz dorosłych. Badaniem zostały objęte szkoły podstawowe i ponadpodstawowe. Edukacja przedszkolna była przedmiotem innego badania, realizowanego równolegle przez Regionalne Obserwatorium Terytorialne we współpracy z Departamentem EFS.

Poniżej zaprezentowano główne pojęcia wykorzystane w toku analizy:

- **Podstawa programowa kształcenia ogólnego** – obowiązkowe zestawy celów kształcenia i treści nauczania, w tym umiejętności opisane w formie ogólnych i szczegółowych wymagań dotyczących wiedzy i umiejętności, które powinien posiadać uczeń po zakończeniu określonego etapu edukacyjnego, oraz zadania wychowawczo-profilaktyczne szkoły, uwzględnione odpowiednio w programach wychowania przedszkolnego, programach nauczania i podczas realizacji zajęć z wychowawcą oraz umożliwiające ustalenie kryteriów ocen szkolnych i wymagań egzaminacyjnych, a także warunki i sposób realizacji tych podstaw programowych¹.
- **Kompetencje kluczowe** – pakiet rekomendacji dotyczący ośmiu kompetencji kluczowych w zakresie wiedzy, umiejętności i postawy wydany w 2018 r. przez Komisję Europejską. Składają się na nie: kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji; kompetencje w zakresie wielojęzyczności; kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii; kompetencje cyfrowe; kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się; kompetencje obywatelskie; kompetencje w zakresie przedsiębiorczości; kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej².
- **Kształcenie ogólne w szkole podstawowej**

Kształcenie w szkole podstawowej trwa osiem lat i jest podzielone na dwa etapy edukacyjne:

- I etap edukacyjny obejmujący klasy I-III – edukacja wczesnoszkolna, w formie kształcenia zintegrowanego;
- II etap edukacyjny obejmujący klasy IV-VIII, w którym realizowane są przedmioty: j. polski, j. obcy nowożytny, drugi j. obcy nowożytny, muzyka, plastyka, historia, wiedza o społeczeństwie, przyroda, geografia, biologia, chemia, fizyka, matematyka, informatyka, technika, wychowanie fizyczne, edukacja dla bezpieczeństwa, wychowanie do życia w rodzinie, etyka, j. mniejszości narodowej, j. regionalny – j. kaszubski³.
- **Kształcenie ogólne w szkołach ponadpodstawowych:**
 - **Liceum ogólnokształcące** – czteroletnia szkoła, której ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego⁴.
 - **Technikum** – szkoła pięcioletnia, której ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego oraz uzyskanie dyplomu zawodowego po zdaniu egzaminów zawodowych w danym zawodzie⁵.

¹ Źródło definicji – Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe. Miejsce publikacji: Dz. U. z 11 stycznia 2017 poz. 59

² <https://szkola-podstawowa.edu.pl/kompetencje-kluczowe/>

³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej.

⁴ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe. Miejsce publikacji: Dz. U. z 17 czerwca 2021 poz. 1082

⁵ Tamże.

W zakresie **kształcenia ogólnego w liceum i technikum realizowane są następujące przedmioty**: j. polski, j. obcy nowożytny, filozofia, j. łaciński i kultura antyczna, muzyka, historia muzyki, plastyka, historia sztuki, historia, wiedza o społeczeństwie, geografia, podstawy przedsiębiorczości, biologia, chemia, fizyka, matematyka, informatyka, wychowanie fizyczne, edukacja dla bezpieczeństwa, wychowanie do życia w rodzinie, etyka, j. mniejszości narodowej lub etnicznej, j. regionalny – kaszubski⁶.

- **Branżowa szkoła zawodowa I stopnia** – trzyletnia branżowa szkoła I stopnia umożliwiająca uzyskanie dyplomu zawodowego po zdaniu egzaminu zawodowego w danym zawodzie, a także dalsze kształcenie w branżowej szkole II stopnia kształcącej w zawodzie, w którym wyodrębniono kwalifikację wspólną dla zawodu nauczanego w branżowej szkole I i II stopnia, lub w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych począwszy od klasy II⁷.

Przedmioty nauczania z zakresu kształcenia ogólnego w branżowej szkole I stopnia to: 1) język polski; 2) język obcy nowożytny; 3) historia; 4) wiedza o społeczeństwie; 5) podstawy przedsiębiorczości; 6) geografia; 7) biologia; 8) chemia; 9) fizyka; 10) matematyka; 11) informatyka; 12) wychowanie fizyczne; 13) edukacja dla bezpieczeństwa; 14) wychowanie do życia w rodzinie; 15) etyka; 16); język mniejszości narodowej lub etnicznej; 17) język regionalny – język kaszubski.

- **Branżowa szkoła zawodowa II stopnia** – dwuletnia branżowa szkoła II stopnia umożliwiająca uzyskanie dyplomu w zawodzie nauczonym na poziomie technika, w którym wyodrębniono kwalifikację wspólną dla zawodu nauczanego w branżowej szkole I i II stopnia, po zdaniu egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w danym zawodzie, a także uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego⁸.

Kształcenie ogólne w branżowej szkole II stopnia stanowi kontynuację kształcenia ogólnego w branżowej szkole I stopnia. Przedmiotami nauczania z zakresu kształcenia ogólnego w branżowej szkole II stopnia są: j. polski, j. obcy nowożytny, matematyka, informatyka, wychowanie fizyczne, etyka, j. mniejszości narodowej lub etnicznej, j. regionalny – język kaszubski.

- **Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy** – trzyletnia szkoła specjalna przeznaczona wyłącznie dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi⁹, a celem jej jest efektywne przygotowanie uczniów do dorosłości, w tym praktyczne przysposobienie do podjęcia zatrudnienia na otwartym/chronionym rynku pracy. Ponadto celem jest również utrwalenie i poszerzenie zakresu zdobytej wiedzy i umiejętności, doskonalenie już posiadanych kompetencji społecznych, zdolności adaptacyjnych i kształcenie nowych umiejętności umożliwiających samodzielne, niezależne funkcjonowanie uczniów w przyszłości. W szkole specjalnej przysposabiającej do pracy wyodrębnia się zajęcia edukacyjne: funkcjonowanie osobiste i społeczne, zajęcia rozwijające komunikowanie się, zajęcia kształtujące kreatywność, przysposobienie do pracy, wychowanie fizyczne, etyka, zajęcia rewalidacyjne.
- **Edukacja włączająca** stanowi sposób organizacji edukacji uwzględniający różnorodność uczniów wynikającą z niepełnosprawności, z jednoczesnym dostosowaniem systemu szkolnego do indywidualnego tempa nauki, uzdolnień, trudności każdego ucznia. Jej celem jest zwiększanie szans edukacyjnych wszystkich osób uczących się poprzez zapewnianie im warunków do rozwijania indywidualnego potencjału, tak by w przyszłości umożliwić im pełnię rozwoju osobistego na miarę swoich możliwości oraz pełne włączenie w życie

⁶ Zgodnie z art. 275 ust. 1 i art. 276 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo oświatowe, podstawę programową kształcenia ogólnego dla czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum stosuje się począwszy od roku szkolnego 2019/2020.

⁷ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe. Miejsce publikacji: Dz. U. z 17 czerwca 2021 poz. 1082

⁸ Tamże.

⁹ Tamże.

społeczne¹⁰. Celem edukacji ucznia z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym jest budowanie jego tożsamości, rozwijanie autonomii i poczucia godności, wdrażanie go do funkcjonowania społecznego oraz do rozumienia i przestrzegania norm społecznych, a w szczególności wyposażenie go w takie umiejętności i wiadomości, które pozwolą mu na korzystanie – na miarę indywidualnych możliwości – z jego wolności i praw człowieka, a także pozwolą mu na postrzeganie siebie jako niezależnej osoby.

- **Oddział integracyjny** – oddział szkolny, w którym uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego uczą się i wychowują razem z pozostałymi uczniami, zorganizowany zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 127 ust. 19 pkt. 2¹¹.
- **Organ prowadzący szkołę lub placówkę** – należy przez to rozumieć ministra, jednostkę samorządu terytorialnego lub inne osoby prawne i fizyczne¹².
- **Pracownie przyrodnicze** – pracownie przedmiotowe do nauczania przyrody, biologii, chemii, geografii i fizyki poprzez doświadczenia i eksperymenty.
- **Specjalne potrzeby edukacyjne** – potrzeby, które w procesie rozwoju dzieci i młodzieży wynikają z ich niepełnosprawności lub są efektem innych przyczyn trudności w uczeniu się. Pojęcie SPE odnosi się do tej grupy uczniów, która nie może podołać wymaganiom powszechnie obowiązującego programu edukacyjnego. Mają oni znacznie większe trudności w uczeniu się niż ich rówieśnicy. Są w stanie kontynuować naukę, ale potrzebują pomocy pedagogicznej w formie specjalnego programu nauczania, specjalnych metod, dostosowanych do ich potrzeb, możliwości, ograniczeń¹³.
- **Specyficzne trudności w uczeniu się** – należy przez to rozumieć trudności w uczeniu się odnoszące się do uczniów w normie intelektualnej, którzy mają trudności w przyswajaniu treści nauczania, wynikające ze specyfiki ich funkcjonowania percepcyjno-motorycznego i poznawczego, nieuwarunkowane schorzeniami neurologicznymi¹⁴.
- **Zajęcia rewalidacyjne** – to odrębne zajęcia organizowane dla uczniów posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, wydane ze względu na niepełnosprawność.
- **Świetlica szkolna** – jest to placówka opiekuńczo-wychowawcza, prowadzona przez szkołę dla zapewnienia uczniom opieki pozalekcyjnej i wychowania w przypadkach, gdy dzieci te w czasie pracy rodziców (opiekunów) są pozbawione opieki. Świetlica zapewnia przede wszystkim możliwość odrobienia lekcji i uczestnictwo w różnego rodzaju zajęciach, zgodnych z zainteresowaniami dzieci¹⁵.
- **Technologie Informacyjno-Komunikacyjne (TIK) – Information Communication Technology (ICT)** lub Information Technology (IT) oznacza wykorzystanie komputerów, technologii i urządzeń telekomunikacyjnych do tworzenia, przetwarzania, przechowywania, przesyłania i bezpiecznego dostępu do informacji.

2.2 Kwestionariusz ankiety

W ramach badania przygotowano jeden kwestionariusz ankiety składający się z VIII bloków tematycznych, obejmujących łącznie 14 pytań. Pytania w większości miały charakter wielokrotnego wyboru przy zastosowaniu ograniczenia do maksymalnie 2 lub 3 udzielonych odpowiedzi (za wyjątkiem pytania nr 11, w którym wskazać można było dowolną liczbę odpowiedzi). Dodatkowo, w ankiecie skierowanej do szkół podstawowych zostało dodane pytanie dotyczące świetlic szkolnych.

Kwestionariusze ankiety zostały przygotowane przez Regionalne Obserwatorium Terytorialne Województwa Łódzkiego we współpracy z Departamentem Europejskiego Funduszu Społecznego,

¹⁰ Źródło: Edukacja włączająca - Ministerstwo Edukacji i Nauki - Portal Gov.pl (www.gov.pl) dostęp 11.03.2022 r.

¹¹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe. Miejsce publikacji: Dz. U. z 17 czerwca 2021 poz. 1082

¹² Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe. Miejsce publikacji: Dz. U. z 17 czerwca 2021 poz. 1082

¹³ <https://www.edukacja.edux.pl/> dostęp 28.03.2022 r.

¹⁴ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe. Miejsce publikacji: Dz. U. z 17 czerwca 2021 poz. 1082

¹⁵ Główny Urząd Statystyczny, „Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2020/2021”, Warszawa, Gdańsk 2021

Departamentem Polityki Regionalnej i Departamentem Kultury i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego; po akceptacji Departamentu EFS zostały przygotowane ich ostateczne wersje.

W ramach badania ankietowane były szkoły podstawowe, dla których organem prowadzącym są jednostki samorządu gminnego oraz szkoły podstawowe specjalne podległe powiatowym organom administracji samorządowej. Podmiotami prowadzącymi publiczne licea ogólnokształcące, w tym specjalne, były jednostki samorządu powiatowego, a w mniejszej skali także jednostki gminne. W celu pozyskania informacji o potrzebach kształcenia ogólnego ankiety skierowano również do szkół zawodowych: techników i szkół branżowych I stopnia, dla których w zdecydowanej większości organem założycielskim i prowadzącym są jednostki samorządu powiatowego. W założonej próbie uwzględniono także przypadki szkół zawodowych, nad którymi nadzór sprawuje Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz niektóre ośrodki gminne.

W obecnym stanie prawnym dominującym organem założycielskim szkół publicznych są jednostki samorządu terytorialnego. Ich zadaniem wobec podległych placówek szkolnych jest stanowienie prawa lokalnego z zakresu oświaty, nadzorowanie funkcjonowania szkół, określanie zakresu kierunków kształcenia, rodzajów i liczby godzin w arkuszu organizacyjnym, wysokość budżetów szkół oraz możliwości remontowania i wyposażenia obiektów szkolnych.

Badanie ankietowe zostało zrealizowane techniką CAWI (ang. Computer Assisted Web Interview). Kwestionariusz ankiety został przygotowany w formie elektronicznej, a następnie – jako plik MS WORD – rozesłany na adresy mailowe respondentów.

W kwestionariuszu ankiety znalazły się przedstawione poniżej bloki tematyczne i pytania, których zakres wynikał z określonego celu badania. Analiza rozkładów odpowiedzi respondentów, pozyskanych w trakcie badania pozwoliła na sformułowanie wniosków i rekomendacji w zakresie wsparcia kształcenia ogólnego na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym.

Zakres tematyczny ankiet:

- **Ocena stopnia wykorzystania dotychczasowego wsparcia:**
 1. ze środków UE w latach 2014-2020;
 2. z programów operacyjnych i rządowych takich jak Polska Cyfrowa, Aktywna Tablica, Laboratoria Przyszłości.
- **Potrzeby w zakresie wyposażenia szkoły:**
 3. w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych;
 4. w zakresie wyposażenia w sprzęt technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK).
- **Nauka z wykorzystaniem nowoczesnych technologii:**
 5. potrzeby szkoły w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej.
- **Potrzeby w zakresie doskonalenia nauczycieli:**
 6. najważniejsze potrzeby nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego;
 7. czynniki motywujące nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym.
- **Działania na rzecz edukacji włączającej:**
 8. potrzeby w zakresie dostosowania budynku szkoły do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (m.in. podjazd, winda, szerokie drzwi, oznakowanie dla osób niewidomych i słabowidzących);
 9. potrzeby w zakresie organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;
 10. potrzeby w organizacji modelu edukacji włączającej;
 11. potrzeby szkoły w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy.
- **Inwestycje w infrastrukturę:**
 12. potrzeby szkoły w zakresie inwestycji w infrastrukturę.
- **Pandemia COVID-19:**
 13. potrzeby szkoły po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19.
- **Zmiany klimatyczne:**
 14. Plany szkoły w zakresie organizacji działań podnoszących świadomość na temat zmian klimatu.

Szkoły podstawowe:

- **Świetlice szkolne:**

15. potrzeby szkoły w zakresie funkcjonowania świetlic szkolnych.

2.3 Opis realizacji badania

Proces realizacji badania obejmował: fazę koncepcyjną polegającą na wskazaniu celów badania oraz opracowanie kwestionariusza ankiety, fazę przygotowawczą, podczas której sporządzono bazę adresowo-mailową placówek szkolnych, fazę terenową badania obejmującą rozesłanie ankiet, pozyskanie i zakodowanie odpowiedzi oraz fazę analityczną związaną z interpretacją otrzymanych wyników.

Faza terenowa badania trwała 5 tygodni. Ankiety, wraz z listem polecającym Zarządu Województwa Łódzkiego, zostały rozesłane w dniu 21 marca 2022 r. Ze względu na niski poziom zwrotów do szkół wysłano 2 monity z prośbą o wypełnienie ankiety. W toku realizacji badania uczestnikom zapewniono możliwość kontaktu z autorami badania – w formie zarówno kontaktu mailowego, jak i telefonicznego – w celu wyjaśnienia wątpliwości. Definitywnie zakończenie fazy terenowej nastąpiło 28 kwietnia 2022 r.

W ramach badania wysłano ankiety do 713 publicznych szkół podstawowych, oraz 56 ankiet do szkół podstawowych specjalnych. Ostatecznie otrzymano zwrot 285 ze szkół podstawowych i 20 ze szkół podstawowych specjalnych. Warto zwrócić uwagę, że wśród badanych szkół specyficzną grupą były 3 szkoły specjalne mieszczące się w budynkach szpitali.

Badaniem zostały objęte również publiczne szkoły ponadpodstawowe, dla których organem prowadzącym jest gmina, powiat lub miasto na prawach powiatu. W tym przypadku wysłano ogółem 222 ankiet do szkół ponadpodstawowych. Do liceów ogólnokształcących wysłano 112 ankiet i otrzymano zwrot 54 ankiet. Do techników i szkół branżowych wysłano ogółem 110 ankiet. Większość tych szkół funkcjonuje w ramach zespołów szkół, dlatego też zwrot otrzymano z 55 szkół zawodowych, w tym 9 z techników, 3 ze szkół branżowych I stopnia oraz z 43 zespołów szkół. Dodatkowo rozesłano 25 ankiet do szkół specjalnych przysposabiających do pracy i otrzymano zwrot 4 ankiet. Ze względu na zbyt małą liczebność próby wyniki ankiet przedstawiono w sposób opisowy, bez analizy rozkładów odpowiedzi.

3. Uwarunkowania kształcenia ogólnego

3.1 Uwarunkowania prawne

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo Oświatowe (Dz. U. z 17 czerwca 2021 r. poz. 1082 oraz z 2022 r. poz. 655)

Ustawa ta jest podstawowym aktem prawnym regulującym funkcjonowanie szkół, placówek, obowiązków szkolny i nauki oraz status prawny nauczycieli.

Zgodnie z **Art. 1.** System oświaty zapewnia w szczególności:

- 1) realizację prawa każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się oraz prawa dzieci i młodzieży do wychowania i opieki, odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju;
- 5) dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalnych form pracy dydaktycznej;
- 6) możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną, niedostosowaną społecznie i zagrożoną niedostosowaniem społecznym, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami;
- 7) opiekę nad uczniami niepełnosprawnymi przez umożliwianie realizowania zindywidualizowanego procesu kształcenia, form i programów nauczania oraz zajęć rewalidacyjnych;
- 8) opiekę nad uczniami szczególnie uzdolnionymi poprzez umożliwianie realizowania indywidualnych programów nauczania oraz ukończenia szkoły każdego typu w skróconym czasie;
- 9) upowszechnianie dostępu do szkół, których ukończenie umożliwia dalsze kształcenie w szkołach wyższych;
- 11) zmniejszanie różnic w warunkach kształcenia, wychowania i opieki między poszczególnymi regionami kraju, a zwłaszcza ośrodkami wielkomiastowymi i wiejskimi;
- 16) opiekę uczniom pozostającym w trudnej sytuacji materialnej i życiowej;
- 18) kształtowanie u uczniów postaw przedsiębiorczości i kreatywności sprzyjających aktywnemu uczestnictwu w życiu gospodarczym, w tym poprzez stosowanie w procesie kształcenia innowacyjnych rozwiązań programowych, organizacyjnych lub metodycznych;
- 22) kształtowanie u uczniów umiejętności sprawnego posługiwania się technologiami informacyjno-komunikacyjnymi.

Zgodnie z **Art. 18. 1.** Ustawy Szkoły publiczne i niepubliczne dzielą się na następujące typy:

1. ośmioletnią szkołę podstawową;
2. szkoły ponadpodstawowe:
 - a) czteroletnie liceum ogólnokształcące,
 - b) pięcioletnie technikum,
 - c) trzyletnią branżową szkołę I stopnia,
 - d) trzyletnią szkołę specjalną przysposabiającą do pracy,
 - e) dwuletnią branżową szkołę II stopnia,
 - f) szkołę policealną dla osób posiadających wykształcenie średnie lub wykształcenie średnie branżowe, o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 r.

Zgodnie z **Art. 47. 1.** Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określa, w drodze rozporządzenia **podstawę programową**:

- a) wychowania przedszkolnego,
- b) kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym,
- c) kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego,

- d) kształcenia ogólnego dla technikum,
- e) kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia,
- f) kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy,
- g) kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły II stopnia,
- h) kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej.

Podstawy programowe określone zostały w:

- **Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r.** w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. poz. 356, z późn. zm.),
- **Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r.** w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz. U. poz. 467), która dotyczy szkół tzw. nowego typu (4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum, branżowa szkoła II stopnia).

Uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniowie z niepełnosprawnościami sprzężonymi w szkole ponadpodstawowej, realizują odrębną podstawę programową kształcenia ogólnego określoną w załączniku nr 3 i 5 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r.

Specyfika kształcenia tej grupy uczniów polega na nauczaniu i wychowaniu całościowym, zintegrowanym, opartym na wielozmysłowym poznawaniu otaczającego świata – w całym procesie edukacji. Najważniejsze w edukacji uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym jest rozwijanie kompetencji osobistych, komunikacyjnych i społecznych, które pozwolą na przyszłe w miarę samodzielne, godne i wartościowe życie w dorosłości, w maksymalnej integracji z innymi członkami społeczeństwa.

Kształcenie ogólne w szkołach podstawowych

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. najważniejsze umiejętności rozwijane w ramach kształcenia ogólnego w szkole podstawowej to:

- 1) *sprawne **komunikowanie się w języku polskim oraz w językach obcych nowożytnych**;*
- 2) *sprawne **wykorzystywanie narzędzi matematyki w życiu codziennym, a także kształcenie myślenia matematycznego**;*
- 3) ***poszukiwanie, porządkowanie, krytyczna analiza oraz wykorzystanie informacji z różnych źródeł**;*
- 4) ***kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowanie**;*
- 5) ***rozwiązywanie problemów, również z wykorzystaniem technik mediacyjnych**;*
- 6) ***praca w zespole i społeczna aktywność**;*
- 7) ***aktywny udział w życiu kulturalnym szkoły, środowiska lokalnego oraz kraju***¹⁶.

W procesie kształcenia ogólnego szkoła podstawowa na każdym przedmiocie kształtuje kompetencje językowe uczniów oraz dba o wyposażenie uczniów w wiadomości i umiejętności umożliwiające komunikowanie się w języku polskim w sposób poprawny i zrozumiały. Ważnym

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, s. 12.

zadaniem szkoły jest kształcenie w zakresie porozumiewania się w językach obcych nowożytnych. W klasach I-VI szkoły podstawowej uczniowie uczą się jednego języka obcego nowożytnego, natomiast w klasach VII i VIII – dwóch języków obcych nowożytnych. Od klasy VII uczniowie mogą także realizować nauczanie dwujęzyczne, jeżeli szkoła zorganizuje taką formę kształcenia.

Kształcenie ogólne w szkołach ponadpodstawowych

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym i technikum należą:

- 1) **myślenie** – rozumiane jako złożony proces umysłowy, polegający na tworzeniu nowych reprezentacji za pomocą transformacji dostępnych informacji, obejmującej interakcję wielu operacji umysłowych: wnioskowanie, abstrahowanie, rozumowanie, wyobrażanie sobie, sądzenie, rozwiązywanie problemów, twórczość;
- 2) **czytanie** – umiejętność łącząca zarówno rozumienie sensów, jak i znaczeń symbolicznych wypowiedzi; kluczowa umiejętność lingwistyczna i psychologiczna prowadząca do rozwoju osobowego, aktywnego uczestnictwa we wspólnocie, przekazywania doświadczeń między pokoleniami;
- 3) **umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych**, zarówno w mowie, jak i w piśmie – jest to podstawowa umiejętność społeczna, której podstawą jest znajomość norm językowych oraz tworzenie podstaw porozumienia się w różnych sytuacjach komunikacyjnych;
- 4) **kreatywne rozwiązywanie problemów** z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowanie;
- 5) **umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi**, w tym dbałość o poszanowanie praw autorskich i bezpieczne poruszanie się w cyberprzestrzeni;
- 6) **umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł**;
- 7) **nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania**;
- 8) **umiejętność współpracy w grupie i podejmowania działań indywidualnych**¹⁷.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna

Istotne znaczenie w zakresie organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej mają przepisy wykonawcze, w tym: **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1280)**.

Na mocy Rozporządzenia pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana w przedszkolu, szkole i placówce polega na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawaniu indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia i czynników środowiskowych wpływających na jego funkcjonowanie w przedszkolu, szkole i placówce, w celu wspierania potencjału rozwojowego ucznia i stwarzania warunków do jego aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu przedszkola, szkoły i placówki oraz w środowisku społecznym. Pomoc ta jest bezpłatna i dobrowolna, organizuje ją Dyrektor danej jednostki, a udzielają jej różnego rodzaju specjaliści m.in. psycholodzy, pedagodzy, logopedzi, doradcy zawodowi i terapeuci pedagogiczni. O potrzebie objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną informowani są rodzice ucznia albo pełnoletni uczeń.

¹⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, s. 2-3.

3.2 Kształcenie ogólne w dokumentach strategicznych

Zagadnienia dotyczące zakresu kształcenia ogólnego zostały uwzględnione w poniżej omówionych dokumentach.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030 jest odpowiedzią na wyzwania, jakie stoją przed Polską w zakresie lepszego wykorzystania potencjału ludzkiego i zapewnienia spójności społecznej.

Poprawa jakości i efektywności edukacji formalnej i pozaformalnej stanowi jedno ze strategicznych zadań w obszarze Kapitału Ludzkiego. Zagadnienia związane ze sferą uczenia się zawarto w Celu szczegółowym 1. Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych.

W Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030 dla obszaru Kapitał Ludzki wskazano pięć kierunków interwencji. Kierunek 1. dotyczy „Lepszego dopasowania edukacji i uczenia się do potrzeb nowoczesnej gospodarki”. W ramach planowanych działań zostało wyróżnione sprawne wdrażanie edukacji, która ma na celu m.in. wyrównanie szans i podniesienie jakości edukacji, poprawę innowacyjności kształcenia, w tym także poprzez wdrażanie nowych podstaw programowych (większy nacisk na kompetencje kluczowe obywatelskie i społeczne, matematyczne, językowe, cyfrowe, kulturalne i artystyczne, przedsiębiorcze, a ponadto kompetencje podstawowe, takie jak komunikacja, czytanie, rozumienie i tworzenie informacji, myślenie matematyczne, rozumienie zjawisk przyrodniczych i umiejętności cyfrowe)¹⁸. Istotne jest także podnoszenie kompetencji cyfrowych uczniów i nauczycieli, w tym związanych z bezpiecznym korzystaniem z technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część szczegółowa) została przyjęta uchwałą nr 195/2020 Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2020 r. Dokument ten uwzględnia wymogi wynikające z Umowy Partnerstwa, rekomendacje raportu Strategia Umiejętności OECD: Polska oraz założeń Nowego Europejskiego Programu na rzecz Umiejętności. W ZSU 2030 uwzględnione są również Zalecenia Rady UE w zakresie rozwoju umiejętności cyfrowych, zapisy dotyczące poprawy jakości kształcenia nauczycieli oraz zwiększenia atrakcyjności zawodu nauczyciela. ZSU 2030 wyznacza ramy strategiczne polityki na rzecz rozwoju umiejętności niezbędnych do wzmocnienia kapitału społecznego, włączenia społecznego, wzrostu gospodarczego i osiągnięcia wysokiej jakości życia. Obok szeregu instytucji funkcjonujących w różnych obszarach systemu społecznego w działania na rzecz rozwoju umiejętności zaangażowane są również instytucje edukacji formalnej. Obszar oddziaływania I. Umiejętności podstawowe, przekrojowe i zawodowe dzieci, młodzieży i osób dorosłych zawiera trzy tematy:

1. Upowszechnianie istniejących oraz opracowanie i wdrażanie nowych rozwiązań diagnozujących predyspozycje i umiejętności dzieci, młodzieży i osób dorosłych,
2. Upowszechnianie istniejących oraz opracowanie i wdrażanie nowych rozwiązań na rzecz rozwoju umiejętności podstawowych i przekrojowych oraz zawodowych dzieci, młodzieży i osób dorosłych,
3. Wspieranie rozwoju kapitału społecznego na rzecz rozwoju umiejętności w ramach edukacji formalnej, pozaformalnej i uczenia się nieformalnego.

Efektywne kształtowanie umiejętności wymaga wysokiej jakości kadr edukacji formalnej, w tym nauczycieli kształcenia ogólnego, dlatego w ZSU 2030 wskazano szkoły jako podmioty realizujące działania w ramach Obszaru oddziaływania III. Rozwijanie umiejętności w edukacji formalnej – kadry uczące.

¹⁸ Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030 str. 93

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030¹⁹

Strategia rozwoju województwa jest najważniejszym dokumentem samorządu województwa, który określa wizję i cele polityki regionalnej w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym oraz działania niezbędne do ich osiągnięcia.

Zagadnienia dotyczące kształcenia ogólnego uwzględniono w ramach Celu strategicznego 1. Nowoczesna i konkurencyjna gospodarka, w celu operacyjnym 1.2. Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego. Jakość kapitału ludzkiego stanowi jeden z kluczowych elementów gospodarki opartej na wiedzy i jednocześnie jest jednym z czynników warunkujących atrakcyjność rynku pracy w województwie. Bardzo ważne jest wspieranie rozwoju kompetencji kluczowych oraz rozwijanie umiejętności cyfrowych, czemu poświęcony został kierunek działań 1.2.4. Rozwój kompetencji kluczowych, m.in. poprzez:

- poprawę innowacyjności kształcenia na rzecz kształtowania od najmłodszych lat – kreatywności, kompetencji potrzebnych na rynku pracy oraz postaw prospołecznych i proekologicznych;
- wzmacnianie potencjału szkół prowadzących kształcenie ogólne oraz przedszkolne m.in. poprzez rozwój i doposażenie bazy dydaktycznej placówek oświatowych, doposażenie szkół (np. sprzęt TIK, pracownie przyrodnicze, baza sportowa), podnoszenie kompetencji nauczycieli i kadr dydaktycznych, rozwój systemów nauczania opartych o technologie komputerowe, integrację dzieci i uczniów z niepełnosprawnościami oraz specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;
- zwiększanie dostępności infrastruktury umożliwiającej równoczesne zaspokajanie potrzeb edukacji i promocji z wykorzystaniem multimedialnych oraz interaktywnych form popularyzacji wiedzy.

Jako istotny element w procesie edukacji wskazano również kształtowanie postaw prospołecznych i proekologicznych w ramach budowania kapitału społecznego. Zapisy dotyczące tych działań znalazły swoje odzwierciedlenie w ramach celu strategicznego 2. Obywatelskie społeczeństwo równych szans, w celu operacyjnym 2.1. Rozwój kapitału społecznego. Jednym z proponowanych kierunków działań jest kierunek 2.1.1. Budowa zaufania społecznego, rozwijanie postaw prospołecznych i obywatelskich, promowanie wartości rodzinnych, który przewiduje m.in. wspieranie szkoleń, programów edukacyjnych i konkursów promujących postawy proobywatelskie, prospołeczne i proekologiczne, w tym umiejętności współpracy, budowanie otwartości na innych, wspieranie podnoszenia kompetencji liderów społecznych, szkolenia wolontariuszy.

W ramach rozwijania kapitału społecznego przewidziano również działania związane ze wzrostem świadomości w zakresie zachowań prozdrowotnych, czemu będą służyły takie działania jak m.in. wspieranie inwestycji w zakresie infrastruktury sportowej, rekreacyjnej, turystycznej, upowszechnianie aktywności fizycznej wśród mieszkańców województwa, w tym dzieci i młodzieży, osób z niepełnosprawnościami, które zostały określone w ramach kierunku 2.1.3. Rozwój sektora sportu, turystyki i rekreacji.

W świetle tematyki prowadzonego badania należy również zwrócić uwagę na zapisy Strategii związane ze wsparciem psychiatrycznym i psychologicznym dzieci i młodzieży, co jest szczególnie istotne w związku z wystąpieniem pandemii COVID-19. Jak wynika z badań pandemia spowodowała wśród młodzieży wzrost liczby przypadków depresji, stanów lękowych, zaburzeń odżywiania i zachowań autodestrukcyjnych. W SRWŁ 2030, w Celu operacyjnym 2.2. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców, w ramach kierunku działań 2.2.3. Poprawa dostępności w zakresie opieki długoterminowej i psychiatrycznej przewidziano m.in. zwiększenie dostępności do wykwalifikowanych usług i programów w zakresie opieki psychiatrycznej i psychologicznej dla dzieci i młodzieży.

Odniesienia do kształcenia ogólnego znalazły również swoje odzwierciedlenie w ramach zintegrowanych przedsięwzięć strategicznych, które są wyrazem operacjonalizacji celów Strategii.

¹⁹ SRWŁ 2030 przyjęta Uchwałą Nr XXXI/414/21 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 6 maja 2021 r.

W Przedsięwzięciu 5. Profesjonalne Łódzkie, którego celem działań będzie m.in. poszerzenie oferty i poprawa jakości kształcenia przewiduje się np. zwiększenie dostępu do nowoczesnych technik i technologii na wszystkich etapach edukacji oraz rozwój kompetencji kluczowych. W ramach przedsięwzięcia 3. „Czyste środowisko” przewiduje się m.in. realizację programów i kampanii edukacyjnych zwiększających świadomość ekologiczną mieszkańców oraz budowę lub adaptację ośrodków edukacji ekologicznej i pracowni terenowych.

3.3 Kształcenie ogólne w dokumentach operacyjnych

Projekt Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce (maj 2022 r.)

Jednym z celów strategicznych prowadzonej interwencji, jaki przedstawia Projekt Umowy Partnerstwa będzie możliwość przemodelowania edukacji. Wyzwania dotyczące kształcenia ogólnego przedstawione zostały w Celu 1.4. „Europa o silniejszym wymiarze społecznym” (CP4). W obszarze edukacja i kompetencje – transformacja cyfrowa i transformacja w kierunku zielonej gospodarki wymaga wprowadzenia takiego kształcenia, które odpowiadać będzie na potrzeby nowoczesnej gospodarki. Rozwijająca się dynamicznie gospodarka wymagać będzie wsparcia procesów edukacyjnych sprzyjających kształtowaniu u uczniów kompetencji i umiejętności podstawowych, przekrojowych i zawodowych. Wsparcia wymaga infrastruktura placówek edukacyjnych, w tym w zakresie jej dostępności, szczególnie ze wskazaniem dla osób niepełnosprawnych na wszystkich poziomach edukacji. Zasadne jest umożliwienie działań nacełowanych na wspieranie infrastruktury edukacyjnej w szerokim rozumieniu (wychowanie przedszkolne, kształcenie ogólne, zawodowe i ustawiczne, a także uzupełnienie przyszkolnej infrastruktury sportowej). Interwencja, zwłaszcza w przypadku infrastruktury szkół i placówek szkolnych, będzie uwzględniała trendy demograficzne zachodzące na danym obszarze i będzie komplementarna do działań EFS+. W zakresie szkół zawodowych EFRR będzie wspierać dostosowanie ich obecnej infrastruktury (kompleksy budynków, hale warsztatowe) do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej.

Niezbędna będzie zmiana tradycyjnych modeli nauczania i wykorzystanie nowoczesnych technologii, zwłaszcza narzędzi cyfrowych, które mogą stanowić wspomaganie procesu dydaktycznego dostosowane do wymagań i predyspozycji młodych ludzi.

Duże znaczenie będzie miała również poprawa jakości kształcenia nauczycieli, w szczególności takich dziedzin, jak języki obce, matematyka, TIK i nauki przyrodnicze, wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem, nauka przedmiotów zawodowych.

Pandemia COVID-19 i prowadzenie kształcenia w systemie on-line uwypukliło ważność podnoszenia kompetencji cyfrowych i informacyjnych kadr zarządzających systemem oświaty (przedszkola, szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe, szkoły branżowe). Z drugiej strony istotny jest rozwój narzędzi informatycznych i materiałów cyfrowych wspierających cyfryzację procesów kształcenia. Bardzo ważnym wyzwaniem staje się poprawa warunków kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami. Ich edukacja będzie prowadzona w placówkach ogólnodostępnych, a nie specjalnych. W skutecznej ich edukacji ważnym będzie wykorzystanie potencjału i doświadczeń szkół specjalnych w kształceniu i wspieraniu kadry pedagogicznej. Obszarem wymagającym interwencji będzie poprawa warunków kształcenia osób z niepełnosprawnościami, szczególnie w małych miastach i na obszarach wiejskich. Istotne jest wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci pochodzących z rodzin o niższym potencjale ekonomicznym i społeczno-kulturowym.

Niezbędne będzie podjęcie działań na rzecz dalszego rozwoju edukacji włączającej, przy wsparciu EFS+, coraz szerszego uczestnictwa uczniów z niepełnosprawnościami w szkolnictwie ogólnodostępnym, które wymaga dostosowania i modernizacji (w tym w zakresie infrastruktury).

Wyzwaniem staje się przygotowanie kadry systemu oświaty do pracy z dziećmi i rodzinami, którzy doświadczyli migracji (uciekający obywatele Ukrainy przed wojną z Rosją).

Problemy dzieci i młodzieży związane z izolacją i nauką zdalną wymagać będą zapewnienia uczniom wsparcia pedagogiczno-psychologicznego. Potrzebna będzie również modernizacja i wsparcie działalności poradni psychologiczno-pedagogicznych. Istotne jest ponadto kształtowanie i wspieranie zdrowego stylu życia uczniów opartego na aktywności fizycznej, umożliwiający uczniom rozwój na różnych płaszczyznach.

W Projekcie Umowy Partnerstwa dla realizacji założeń Celu 1.2 „Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa” za bardzo ważne działania w kierunku łagodzenia zmian klimatu i przystosowywania się do nich uznaje się działania informacyjne i edukacyjne w podnoszenie świadomości i wiedzy ekologicznej społeczeństwa, zmianę zachowań konsumentów i modeli gospodarki na zgodne z GOZ, racjonalnego korzystania z zasobów środowiska.

Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027 (Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 190/22 Zarządu Województwa Łódzkiego z dnia 14 marca 2022 r.)

W Funduszach Europejskich dla Łódzkiego 2021-2027 kształcenie ogólne zostało uwzględnione w Priorytecie 8. FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA EDUKACJI I KADR W ŁÓDZKIEM w Celu szczegółowym ESO4.6. „Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (EFS+)”. W ramach kształcenia ogólnego bezpośrednio wspierane będą szkoły i placówki realizujące podstawę programową kształcenia ogólnego, ich uczniowie, rodzice i nauczyciele. Wsparcie będzie udzielane w ramach kompleksowych programów, ukierunkowanych na rozwój kompetencji kluczowych i uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy, przekrojowych, proinnowacyjnych i zawodowych, kompetencji społecznych i społeczno-emocjonalnych, wsparcie cyfryzacji, doksztalcenie kadr oraz realizację działań społeczno-wychowawczych szkół jako podbudowa dla kształcenia zawodowego. Dlatego uzupełniająco wspierana będzie infrastruktura w ramach mechanizmu cross-financingu i wyposażenie lub dostosowanie szkół do trwającej transformacji cyfrowej oraz działania podnoszące kompetencje uczniów i nauczycieli w tym zakresie – w oparciu o analizę potrzeb ex ante. W celu zapewnienia wysokiej jakości kształcenia w oparciu o diagnozę potrzeb doskonalone będą kompetencje i umiejętności kadry szkół i placówek systemu oświaty. Poza edukacją formalną wspierane będzie rozwijanie kompetencji, umiejętności, uzdolnień i zainteresowań uczniów. Wzmacniana będzie funkcja społeczno-wychowawcza i wspierająca szkoły, w tym w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej, integracji uczniów i współpracy z rodzicami oraz wsparcie świetlic szkolnych i poradni psychologiczno-pedagogicznych. Komplementarnie do poprawy jakości kształcenia istotne jest kształtowanie i wspieranie zdrowego stylu życia uczniów opartego na aktywności fizycznej, w tym dofinansowanie pomocniczo niezbędnych elementów przyszłolnej infrastruktury sportowej (cross-financing) – tak, aby umożliwić uczniom rozwój na różnych płaszczyznach.

Wysoka jakość kształcenia wymaga doposażenia szkół i placówek zawodowych w sprzęt, materiały dydaktyczne i nowoczesne technologie. W ramach FEŁ 2027 planowana jest popularyzacja i propagowanie kształcenia zawodowego w klasach VII i VIII SP. Wspierana będzie edukacja włączająca (w tym niezbędne elementy infrastruktury) oraz poprawa dostępności dla osób ze zróżnicowanymi potrzebami. Istotne będzie zapewnienie wysokiej jakości kształcenia dla dzieci lub uczniów z niepełnosprawnościami, ale również szczególnych potrzeb edukacyjnych i rozwojowych, w tym wynikających z uzdolnień. Premiowane będą działania w zakresie edukacji włączającej oraz wsparcie placówek zlokalizowanych na obszarach wiejskich.

Istotne będzie wsparcie organów prowadzących szkoły i placówki oświatowe, w tym działania skierowane na łagodzenie skutków pandemii COVID-19. Realizowane też będą działania służące podnoszeniu jakości systemu zarządzania szkołami i placówkami oświatowymi.

Zapewnione będzie wsparcie na rzecz wzmocnienia jakości potencjału partnerów społecznych i organizacji pozarządowych, które są jednocześnie organami szkół.

W związku z kryzysem klimatycznym i transformacją ku zielonej gospodarce podejmowane będą działania rozwijające świadomość i zachowania proekologiczne na wszystkich etapach edukacji.

PRIORYTET 6. FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA ŁÓDZKIEGO PRZYJAZNEGO MIESZKAŃCOM, w celu szczegółowym RS04.2. „Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online” określa za istotne, podniesienie jakości i dostępu do kształcenia na wszystkich etapach edukacji, w tym w zakresie edukacji ogólnej. Doskonalenie systemu edukacji, w kierunku innowacyjnego podejścia dopasowane zostanie do wymagań rozwijającej się gospodarki i wzmocnienia szkolnictwa na sytuacje kryzysowe (pandemia). Wsparcie infrastruktury placówek kształcenia ogólnego będzie służyło poprawie jakości edukacji w zakresie nauczania wspierającego rozwój kompetencji kluczowych na rynku pracy, umożliwiających uzyskanie szans na zatrudnienie i stanowiących podstawę dla dalszego podnoszenia kwalifikacji. Nacisk będzie położony na dofinansowanie nowoczesnego wyposażenia wspierającego proces edukacji i podnoszącego jego jakość. Przedsięwzięcia obejmować mogą wyposażenie w sprzęt i systemy informatyczne, pomoce multimedialne umożliwiające korzystanie z technologii cyfrowych. Wykorzystywanie w procesie edukacji nowoczesnych technologii, w tym zwłaszcza narzędzi cyfrowych wspierać będzie kształtowanie umiejętności i kompetencji cyfrowych społeczeństwa oraz pozwoli na uzupełnianie tradycyjnych metod nauczania, w tym prowadzenie kształcenia w systemie on-line. W przypadku infrastruktury szkół i placówek szkolnych interwencja (zwłaszcza dotycząca budowy nowej infrastruktury) będzie uwzględniać trendy demograficzne zachodzące na danym obszarze, zatem konieczne jest określenie terytorialnych deficytów i przeprowadzenie stosownej diagnozy potrzeb. W ramach poprawy dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie wspierana będzie, zgodnie ze zdiagnozowanymi regionalnie potrzebami, edukacyjna infrastruktura towarzysząca, w tym infrastruktura sportowa lub jej wyposażenie. Działania te wymagają zintegrowania z działaniami animacyjnymi wspieranymi w ramach EFS+ skierowanymi do młodzieży szkolnej oraz uzupełniającą do innych grup wymagających wsparcia. Wsparcie obejmować będzie również dostosowanie infrastruktury do potrzeb edukacji włączającej pod kątem umożliwienia dzieciom z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego nauki w placówkach ogólnodostępnych, obejmujące kształcenie ogólne, zawodowe (tworzenie nowej lub modernizacja istniejącej infrastruktury placówek edukacyjnych na potrzeby dostosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami).

Cele realizowane będą z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE, w tym zapewnieniem również włączenia społecznego i niedyskryminacji. Uwzględnione będą w projektach wymogi dotyczące zastosowania uniwersalnego projektowania oraz mechanizmu racjonalnych usprawnień.

PRIORYTET 7 FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA ZATRUDNIENIA I INTEGRACJI W ŁÓDZKIEM, w celu szczegółowym ESO4.9. Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów (EFS+), określa, iż istotną kwestią w zakresie włączenia społecznego jest integracja społeczno-gospodarcza obywateli państw trzecich. Ma to odniesienie m.in. do obywateli Ukrainy migrujących masowo do Polski w wyniku działań zbrojnych Rosji na terenie tego państwa. Kluczowe zatem staje się wsparcie dzieci i pozostałych członków rodzin obywateli państw trzecich, które pozwoli na lepsze funkcjonowanie w polskim społeczeństwie. Planowane są również działania adresowane do pracodawców zatrudniających obywateli państw trzecich oraz podmiotów działających na rzecz tej grupy docelowej. Wsparcie udzielane będzie na obszarze całego województwa łódzkiego.

4. Dotychczasowe formy wsparcia kształcenia ogólnego

4.1 Wybrane formy wsparcia edukacji szkolnej w perspektywie 2014-2020

W ramach funduszy europejskich na lata 2014-2020 możliwe było wsparcie edukacji zarówno z poziomu krajowego m.in. poprzez Program Operacyjny Polska Cyfrowa i Program Operacyjny Wiedza, Edukacja Rozwój, jak i regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020.

Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014-2020

Głównym celem Programu jest wzmocnienie cyfrowych fundamentów dla społeczno-gospodarczego rozwoju kraju. W ramach Programu zaplanowano wspieranie inwestycji poszerzających dostęp do sieci szerokopasmowych, rozwój produktów i usług opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych oraz zwiększenie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych w usługach np. e-administracja, e-integracja, e-kultura, e-zdrowie, zwiększanie cyfrowych kompetencji społeczeństwa. Z programu skorzystało wiele szkół m.in. na wyposażenie w niezbędny sprzęt do zdalnej edukacji i podłączenie do Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej (OSE). OSE zapewnia szkołom bezpłatny dostęp do szybkiego Internetu, w pakiecie nauczyciele otrzymują również bazę kilkuset lekcji na platformie i bogatą bibliotekę materiałów edukacyjnych, wykładów, filmów i innych. W ramach Polski Cyfrowej w latach 2014-2020 w kraju zorganizowano szkolenia z kompetencji cyfrowych dla 87 682 nauczycieli i 184 442 uczniów, udostępniono Internet dla ponad 11 tys. szkół i sprzęt komputerowy dla 4,5 tys. szkół. Projekty z Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej: Zdalna Szkoła i Zdalna Szkoła+ otrzymały dofinansowanie w kwocie 360 mln zł. W czerwcu 2021 r. w OSE było już 19,5 tys. szkół, a z platformy korzystało 137 tys. użytkowników.

Program wielokrotnie był zmieniany, a zmiany te miały na celu zapewnienie możliwości pełnego wykorzystania środków POPC z przeznaczeniem na wsparcie projektów realizowanych przez beneficjentów I oraz III osi priorytetowej POPC. Dodatkowo w osiach priorytetowych I-III wprowadzono możliwość realizacji projektów mających na celu przeciwdziałanie lub niwelowanie negatywnych skutków wystąpienia stanu pandemii wywołanej COVID-19 w 2020 r.²⁰

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020

Jest to kompleksowy program wsparcia m.in. w obszarach zatrudnienia, włączenia społecznego, edukacji i szkolnictwa zawodowego. W ramach środków tego programu operacyjnego przewidziano uruchomienie Specjalistycznych Centrów Wspierania Edukacji Włączającej (SCWEW). Są to instytucje, których celem będzie wsparcie szkół w lepszej organizacji edukacji włączającej. Docelowo, centra powstaną w każdym powiecie.

Koncepcja utworzenia Specjalistycznych Centrów Wspierania Edukacji Włączającej (SCWEW) powstała w wyniku prac zespołu projektowego Ośrodka Rozwoju Edukacji, w których uczestniczyli przedstawiciele ze szkół ogólnodostępnych, szkół specjalnych, organów prowadzących, ośrodków doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych, bibliotek pedagogicznych, uczelni oraz organizacji pozarządowych²¹. Głównym celem powstania Centrów jest poprawa dostępności usług edukacyjnych dla uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W ramach działalności SCWEW na wsparcie mogą liczyć nauczyciele, rodzice i uczniowie. Placówki będą prowadziły szkolenia, działalność doradczą, informacyjną i edukacyjną w zakresie edukacji włączającej. Nauczycielom zostaną stworzone warunki do lepszej pracy z uczniem z niepełnosprawnością. Uczniowie będą mieli możliwość korzystania z zajęć specjalistycznych, a rodzice m.in. możliwość konsultacji i doradztwa. Placówki będą ponadto prowadziły współpracę z innymi

²⁰ https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2Fwww.polskacyfrowa.gov.pl%2Fmedia%2F101351%2FPOPC_SprawozdaniezrealizacjiPOPCza2020_31052021.docx&wdOrigin=BROWSELINK (Wejście 14.03.2022 r.)

²¹ <https://nist-www.nist.gov.pl/wydarzenia/specjalistyczne-centra-wspierania-edukacji-wlaczajacej,3094.html>

podmiotami udzielającymi wsparcia, np. ośrodkami pomocy społecznej, centrum usług społecznych, uczelniami i organizacjami pozarządowymi.

Jesienią 2021 r. rozpoczął się pilotaż tego projektu. W województwie łódzkim w pilotażu trwającym od 15.11.2021 r. do 30.06.2023 r. będzie uczestniczyć 6 placówek oświatowych z terenu powiatu sieradzkiego. Są to: Przedszkole w Warcie, Szkoła Podstawowa we Wróblewie, Liceum Ogólnokształcące w Warcie, Branżowa Szkoła I stopnia nr 2 w Sieradzu, Branżowa Szkoła I stopnia nr 1 w Sieradzu, II Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. S. Żeromskiego w Sieradzu. W ramach wsparcia przewidziano przeprowadzenie spotkań z ekspertami, szkoleń, możliwość wypożyczenia specjalistycznego sprzętu, konsultacji eksperckich, itp. W ramach projektu zorganizowane będą konferencje o tematyce edukacji włączającej, kampanie społeczne i imprezy towarzyszące.

Regionalny Program Operacyjny Województwa łódzkiego na lata 2014-2020

Interwencje związane z kształceniem ogólnym znalazły się w Osi priorytetowej XI Edukacja, Kwalifikacje, Umiejętności, Działanie XI.1 Wysoka jakość edukacji, Poddziałanie XI.1.2 Kształcenie ogólne oraz Poddziałanie XI.1.4 Kształcenie ogólne – miasto Łódź. W ramach Poddziałania XI.1.2 wsparciem objęty był obszar całego województwa łódzkiego, zaś w ramach poddziałania XI.1.4 wsparciem objęte były projekty zlokalizowane na obszarze miasta Łodzi, wynikające z programu rewitalizacji. Wsparcie było ukierunkowane na podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych oraz właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy, a także rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Łącznie w okresie od momentu rozpoczęcia programu do końca czerwca 2022 roku²² w ramach tych dwóch poddziałań dotyczących kształcenia ogólnego zakończone zostały 234 projekty na łączną kwotę 163 mln zł, które otrzymały dofinansowanie unijne w wysokości 138 mln zł. Zdecydowaną większość z nich (206) zrealizowano w ramach poddziałania XI.1.2., zaś pozostałe 28 były to projekty dla szkół z łódzkiego obszaru rewitalizacji (XI.1.4.).

4.2 Programy rządowe

Aktywna tablica

Program „**Aktywna tablica**”²³ 2017-2019 to rządowy program rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Opierał się on na założeniu, że jednym z zasadniczych zadań współczesnej szkoły jest rozwijanie kompetencji uczniów przygotowujących ich do życia w społeczeństwie informacyjnym oraz na założeniu, że rozwój kompetencji uczniów w tym zakresie powinien dokonywać się w nowoczesnie wyposażonej szkole. Program finansowany był w 80% ze środków budżetu państwa i w 20% z wkładu własnego organów prowadzących szkołę. W ramach programu szkoły podstawowe publiczne i niepubliczne mogły zakupić tablice interaktywne, projektory, głośniki czy interaktywne monitory dotykowe. Maksymalne wsparcie szkół w Programie wynosiło 14 tys. zł, przy czym wkład własny organów prowadzących opiewał na kwotę 3 500 zł, a podstawowym wymaganiem dla szkoły było posiadanie dostępu do Internetu na poziomie co najmniej 30 Mb/s. Z Programu w latach 2017-2019 skorzystało prawie 12 000 szkół, które otrzymały łącznie ponad 165 mln zł. Działania podjęte w ramach programu to: wyposażenie lub doposażenie w pomoce dydaktyczne niezbędne do realizacji programów nauczania z wykorzystaniem TIK, zapewnienie uczniom dostępu do ww. pomocy, kształcenie kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie posługiwania się TIK, rozwijanie zainteresowań i uzdolnień uczniów w ramach zajęć

²² Według danych zawartych w bazie SL2014 na dzień 3.05.2022 r.

²³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków, form i trybu realizacji Rządowego programu rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych – „Aktywna tablica”. Uchwała NR 108/2017 Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2017 r. w sprawie ustanowienia rządowego programu rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych na lata 2017-2019 – „Aktywna tablica”.

pozaekcyjnych, zapewnienie nauczycielom i uczniom szkoleń umożliwiających efektywne korzystanie z zakupionych pomocy²⁴.

Od października 2020 r. realizowana jest kolejna edycja programu „Aktywna tablica” 2020-2024²⁵, nastąpiła jednak jego przebudowa w stosunku do poprzedniej edycji – zostały określone inne progi wsparcia finansowego dla szkół, w których kształcą się uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniowie niewidomi oraz z niepełnosprawnościami. Wsparcie finansowe może być udzielone na zakup sprzętu, pomocy dydaktycznych i narzędzi do terapii oraz dodatkowo na sprzęt i pomoce dydaktyczne dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Możliwe jest maksymalne wsparcie finansowe, które przewiduje: dla szkół podstawowych i ponadpodstawowych dotacje w wysokości do 14 tys. zł, szkół podstawowych kształcących uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz szkół podstawowych kształcących uczniów niewidomych – dofinansowanie w wysokości nie wyższej niż 35 tys. zł, każdy specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy może wnioskować o udzielenie wsparcia na zakup drukarki w wysokości nie wyższej niż 100 tys. zł. Planowany łączny koszt realizacji programu skierowany do szkół publicznych i niepublicznych wynosi 361,5 mln zł. W latach 2020-2024 szkoła może skorzystać z programu tylko raz. Z Programu mogą skorzystać szkoły podstawowe, które nie wnioskowały w latach 2017-2019, szkoły podstawowe, które korzystały w latach 2017-2019, a w latach 2021-2024 będą korzystały z doposażenia w sprzęt i oprogramowanie dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, szkoły ponadpodstawowe, szkoły za granicą, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze dla uczniów niewidomych lub słabowidzących, szkoły które nie korzystały z programu w 2020 r.²⁶

Laboratoria przyszłości

Jest to program realizowany przez Ministerstwo Edukacji i Nauki we współpracy z Centrum GovTech w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Celem programu jest wsparcie wszystkich szkół podstawowych w budowaniu wśród uczniów kompetencji przyszłości z tzw. kierunków STEAM (ang. Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics – nauka, technologia, inżynieria, sztuka oraz matematyka).

Program realizowany jest od września 2021 r. ze środków Funduszu przeciwdziałania COVID-19. Jest to program skierowany do szkół podstawowych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego. W ramach Laboratoriów Przyszłości szkoły z udzielonego wsparcia finansowego będą mogły zakupić m.in. wyposażenie techniczne potrzebne w kształtowaniu i rozwijaniu umiejętności manualnych oraz umiejętności w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii czy stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych.

O środki mogło ubiegać się około 12 tys. szkół z całej Polski w kwocie:

- 30 000 złotych – w przypadku szkół do 100 uczniów (jest ich 3 627, a uczy się w nich 220 434 uczniów),
- 60 000 złotych – w przypadku szkół od 101 do 200 uczniów (jest ich 3 083, a uczy się w nich 436 796 uczniów),
- 70 000 złotych – w przypadku szkół od 201 do 234 uczniów (jest ich 606, a uczy się w nich 131 811 uczniów),

²⁴ <https://mws.pl/dotacje/aktywna-tablica/>, na dzień 15.03.2022 r.

²⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 października 2020 r. w sprawie szczegółowych warunków, form i trybu realizacji Rządowego programu rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych na lata 2020-2024 – „Aktywna tablica”. (Dz. U. poz. 1883). Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 sierpnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków, form i trybu realizacji Rządowego programu rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych na lata 2020-2024 – „Aktywna tablica”. Uchwała NR 109/2021 Rady Ministrów z dnia 20 sierpnia 2021 r. zmieniająca uchwałę w sprawie ustanowienia Rządowego programu rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych na lata 2020-2024 – „Aktywna tablica”.

²⁶ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/nawelizacja-programu-aktywna-tablica>

- 300 złotych na ucznia – w przypadku szkół od 235 uczniów (jest ich 4 503, a uczy się w nich 2 070 668 uczniów)²⁷.

Przewiduje się dalsze rozszerzenie programu o szkoły prowadzone przez organizacje pozarządowe, osoby prawne i fizyczne oraz ministrów, a także o polskie szkoły za granicą. Do programu planuje się również włączyć szkoły ponadpodstawowe – licea ogólnokształcące, technika i szkoły branżowe. Dzięki temu Program trafi do wszystkich uczniów w Polsce – blisko 5 milionów uczniów uczęszczających do około 20 000 szkół i placówek oświatowych.

W województwie łódzkim dofinansowaniem objętych zostało 93% szkół podstawowych, a na realizację programu przeznaczono 53,5 mln zł. Ze środków tych można zakupić między innymi drukarki 3D, aparaty o bardzo wysokiej rozdzielczości, gogle do wirtualnej rzeczywistości oraz wiele innych nowoczesnych sprzętów. Szkoły, które popełniły drobne błędy formalne przy wypełnianiu dokumentów i nie zostały objęte programem, w przyszłości otrzymają pieniądze.

Zintegrowana Platforma Edukacyjna

Zintegrowana Platforma Edukacyjna (ZPE) to profesjonalna, przyjazna i bezpieczna platforma, która została uruchomiona w lutym 2019 r. w celu wykorzystania przez szkoły w nauczaniu na odległość.

Z zamieszczonych na platformie treści edukacyjnych można korzystać bezpłatnie z dowolnego miejsca o dowolnej porze, a treści tam zamieszczone wydrukować w wersji PDF. Dzięki różnym formom aktywności i przekazu, ćwiczeń interaktywnych i materiałom multimedialnym umożliwia kształcenie umiejętności uczniów i budowania ich wiedzy. ZPE pozwala na tworzenie lekcji interdyscyplinarnych, autorskich, nauczycielskich wersji podręcznika, pracy grupowej, kształcenia indywidualnego. Na platformie zamieszczone są treści zawierające materiały do kształcenia ogólnego na wszystkich etapach edukacyjnych oraz do kształcenia zawodowego.

Są one dostępne z poziomu różnego typu urządzeń: komputera, laptopa, smartfona, tablicy interaktywnej. E-materiały dla najmłodszych to niezwykły świat ludzi i Zgrzyciaków, które pomogą dzieciom w zgłębianiu tajemnic, rozwiązywaniu zagadek i zadań. Starsi uczniowie znajdą e-materiały do każdego przedmiotu, a w nich mnóstwo zadań interaktywnych, krzyżówek, filmików, wirtualnych podróży i eksperymentów²⁸.

Zasoby, które są umieszczane na ZPE tworzone są z uwzględnieniem standardów dostępności WCAG, pozwalają na korzystanie z nich przez uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Planuje się ponadto rozszerzenie zbiorów o kolejne e-materiały – multimedia, rozwijanie treści i funkcjonalności, wprowadzanie nowych technologii.

W oparciu o dane pochodzące z Systemu Informacji Oświatowej (SIO) na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej została odwzorowana struktura szkół i klas, co znacznie ułatwia korzystanie z Platformy uczniom i nauczycielom.

²⁷ <https://www.gov.pl/web/laboratoria/laboratoria-przyszlosci-obejma-wszystkie-szkoly-w-polsce>

²⁸ <https://icein.gov.pl/zpe/> wejście 14.03.2022 r.

5. Uwarunkowania demograficzne

Województwo łódzkie charakteryzuje się trudną sytuacją demograficzną. Pomiedzy 2010 a 2020 r. liczba ludności zmniejszyła się o ponad 104 tys. osób (4,1%), a tempo wyludniania było jednym z najwyższych w kraju. Główną przyczyną spadku liczby ludności był ubytek naturalny, wynoszący w 2020 r. -6,1 na 1000 ludności (Polska -3,2%), spowodowany wysoką liczbą zgonów i niską liczbą urodzeń. Ujemny był ponadto odpływ migracyjny wynoszący -0,7 osób na 1 000 ludności (Polska 0,1).

Spadek liczby ludności widoczny był także w przypadku dzieci i młodzieży szkolnej, czyli osób w wieku od 7 do 19 lat. W ciągu ostatnich 10 lat ich liczba w województwie łódzkim zmniejszyła się o ponad 34 tys., czyli o 10,1%. Tempo zmniejszania się tej grupy ludności było zbliżone do średniej krajowej (8,5%). Jedynym województwem, w którym w omawianym okresie przybyło młodzieży szkolnej było mazowieckie (o 2,3%). Natomiast największe spadki zanotowano w województwach świętokrzyskim, podlaskim i opolskim (po ok. 17-18%).

Warto jednak zauważyć, że dość gwałtowny spadek liczby młodzieży szkolnej został zahamowany w okolicach 2015 r., kiedy to do szkół podstawowych zaczęły uczęszczać dzieci urodzone w latach 2008-2010. Miał wtedy miejsce wzrost liczby urodzeń związany z wejściem w wiek prokreacji kobiet urodzonych w latach 80-tych XX wieku, czyli echa powojennego wyżu demograficznego. Od 2015 r. widoczny był więc trwający kilka lat wzrost liczby uczniów uczęszczających do szkół podstawowych (w wieku 7-14 lat), który przyhamował w 2020 r. W tym samym czasie (lata 2010-2020) liczba uczniów szkół średnich (w wieku 15-19 lat) jednak systematycznie spadała.

Tabela 1. Liczba osób w wieku 7-19 w Polsce i w województwach.

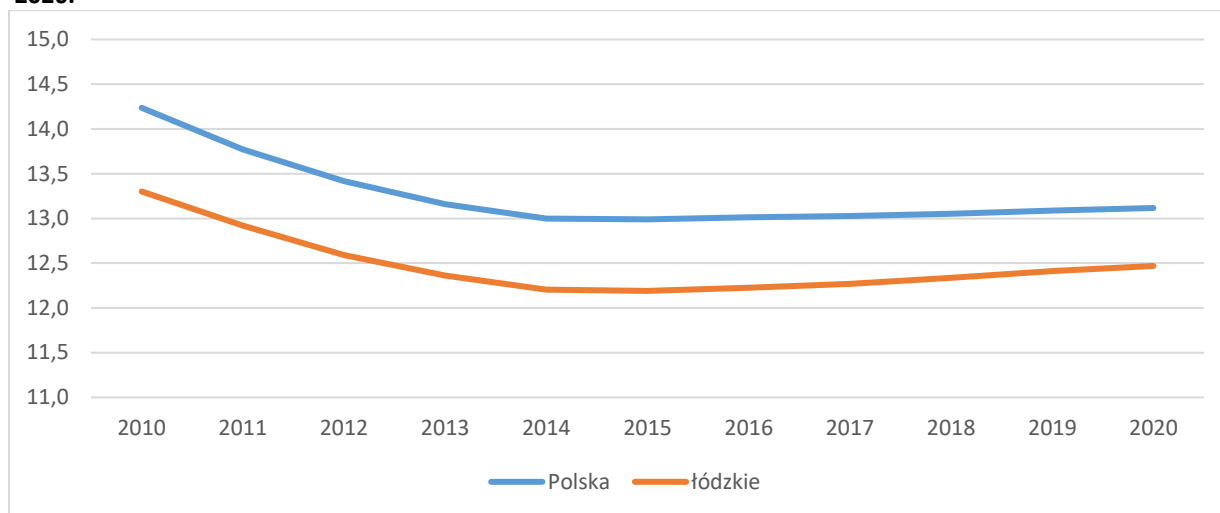
województwo	2010	2020	spadek liczby ludności 2010-2020	% spadek liczby ludności 2010-2020
Polska	5 485 236	5 019 137	-466 099	-8,5
dolnośląskie	379 745	356 238	-23 507	-6,2
kujawsko-pomorskie	309 928	275 671	-34 257	-11,1
lubelskie	327 971	274 378	-53 593	-16,3
lubuskie	146 517	134 704	-11 813	-8,1
łódzkie	338 171	303 967	-34 204	-10,1
małopolskie	506 950	462 514	-44 436	-8,8
mazowieckie	716 246	732 727	16 481	2,3
opolskie	138 060	113 985	-24 075	-17,4
podkarpackie	340 287	284 170	-56 117	-16,5
podlaskie	181 221	149 061	-32 160	-17,7
pomorskie	336 538	328 761	-7 777	-2,3
śląskie	603 257	557 409	-45 848	-7,6
świętokrzyskie	185 070	152 064	-33 006	-17,8
warmińsko-mazurskie	223 393	192 973	-30 420	-13,6
wielkopolskie	509 616	485 038	-24 578	-4,8
zachodniopomorskie	242 266	215 477	-26 789	-11,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

W 2020 r. w województwie łódzkim młodzież szkolna stanowiła 12,5% ogółu ludności, przy średniej krajowej wynoszącej 13,1%. W ostatnich latach w województwie łódzkim można zauważyć powolny wzrost udziału młodzieży, od wartości 12,2% w 2015 r. do 14,5% w 2020 r. Nie jest to jednak związane ze wzrostem liczby osób w wieku 7-19 lat, ale spadkami liczebności w pozostałej części populacji, szczególnie ludności w wieku produkcyjnym oraz dzieci w wieku do 7 lat.

Także w poszczególnych powiatach województwa łódzkiego sytuacja demograficzna związana z młodzieżą wygląda niekorzystnie. W ciągu ostatnich 10 lat jedynie w powiecie łódzkim wschodnim zwiększyła się liczba osób w wieku 7-19 lat (o 5,5%). Nieduże spadki odnotowano w tym czasie w powiecie zgierskim (o -1,3%) oraz Skierniewicach (o -1,4%). Natomiast największe ubytki w tej grupie ludności wystąpiły w powiatach pajęczańskim (o -22,6%), łęczyckim (o 21,4%) i radomszczańskim (o -20,0%).

Rysunek 1. Udział osób w wieku 7-19 lat w ogólnej ludności w Polsce i w województwie łódzkim w latach 2010-2020.



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Można jednocześnie wyróżnić grupę powiatów, w których w okolicach 2015 r. nastąpiło odbicie i do 2020 r. zauważalny był niewielki wzrost liczby młodzieży np. powiaty zgierski, bełchatowski, pabianicki, łódzki wschodni, rawski i miasto Skierniewice, choć tylko we wcześniej wspomnianym przypadku powiatu łódzkiego wschodniego wzrost ten spowodował przekroczenie w 2020 r. wartości wskaźnika z 2010 r.

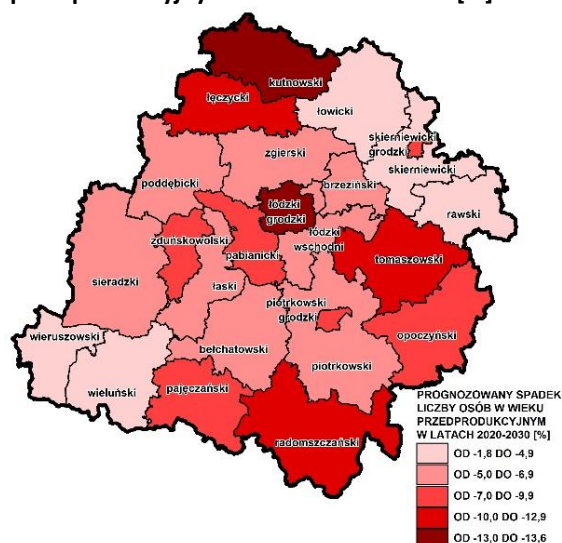
W 2020 r. najwyższym udziałem młodzieży szkolnej w ogólnej ludności wyróżniały się powiaty piotrkowski (14,6%), skierniewicki (14,4%) i opoczyński (14,3%). Najmniejszy z kolei udział tej grupy osób charakteryzuje Łódź (10,7%) oraz powiaty kutnowski (11,6%) i pabianicki (12,2%). Także w przypadku tego wskaźnika zauważalne były wzrosty jego wartości począwszy od 2015, największe w Skierniewicach (o 0,9 p.p.), Łodzi (o 0,8 p.p.) oraz powiecie bełchatowskim (o 0,7 p.p.). Największe zaś spadki udziału młodzieży w tym okresie wystąpiły w powiatach pajęczańskim (o -1,1 p.p.), wieruszowskim (o -0,5 p.p.) oraz łęczyckim (o -0,5 p.p.).

Zgodnie z prognozą demograficzną GUS liczba osób w wieku przedprodukcyjnym (do 17 lat) w województwie łódzkim w 2030 r. będzie wynosić 379 736, czyli spadnie o 36 416 osób (8,8%) w stosunku do roku 2020. Największe spadki przewidywane są w powiecie kutnowskim (o 13,6%), Łodzi (o 13,2%) oraz powiecie tomaszowskim (o 12,4%), najmniej zaś dzieci i młodzieży ubędzie w powiatach skierniewickim (o 1,8%), łowickim (o 1,8%) oraz wieruszowskim (o 2,3%).

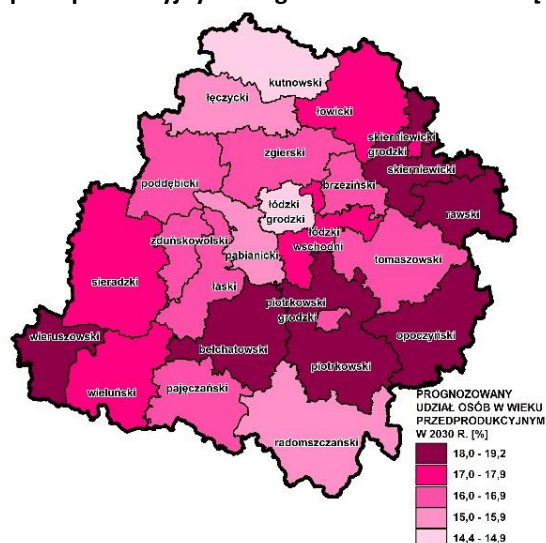
W perspektywie 2030 r. w województwie łódzkim także udział osób w wieku przedprodukcyjnym spadnie z 17,1% do 16,2%. Największym odsetkiem młodych osób charakteryzować będzie się powiat skierniewicki (19,2%) i rawski (18,4%), najmniejszym zaś Łódź (14,4%) i powiat kutnowski (14,9%). Jedynym powiatem, w którym prognozowany jest wzrost wartości tego wskaźnika jest łowicki (o 0,2 p.p.), największy spadek nastąpi zaś w powiatach łódzkim wschodnim (o -1,6 p.p.) i tomaszowskim (o -1,4 p.p.).

Należy jednak zauważyć, że szacunki GUS dotyczące prognozy demograficznej opracowane w 2017 r. mogą być już nieaktualne/nieadekwatne. W 2020 r. rozpoczęła się epidemia COVID-19, w wyniku której nie tylko zwiększyła się liczba zgonów, zwłaszcza osób starszych, ale także zmniejszyła się liczba urodzeń, spowodowana odkładaniem decyzji o posiadaniu potomstwa na bezpieczniejsze czasy. Ponadto 24 lutego 2022 r. wybuchła wojna w Ukrainie, z powodu której do Polski przybyła znaczna liczba uchodźców, w większości kobiet z dziećmi. Część tych osób prawdopodobnie zostanie w Polsce na dłużej, co zwiększy liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym. Te dwa aspekty sprawiają, że prognozowanie, jak zmieni się liczba osób mieszkających w Polsce w najbliższych latach jest niezwykle trudne.

Rysunek 2. Prognozowany spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2020-2030 [%].



Rysunek 3. Prognozowany udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności w 2030 r. [%].



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Z powodu trwającej w Ukrainie wojny granicę Polski przekroczyło już ponad 3,4 mln uchodźców (stan na 18.05.2022 r.). Trudno jest jednak oszacować, ile z tych osób przebywa w Polsce obecnie, gdyż część z nich wyjechała do innych europejskich krajów, część zaś wróciła już do Ukrainy. Według danych²⁹ Kancelarii Prezesa Rady Ministrów do tej pory w Polsce w bazie PESEL zarejestrowało się ponad 1,1 mln uchodźców. Niecałe 6% z nich, czyli 66 tys. osób zdecydowało się zatrzymać na terenie województwa łódzkiego. Połowa z nich to osoby w wieku przedprodukcyjnym (33 tys. osób), z czego 23 tys. osób to młodzież w wieku szkolnym. Najwięcej młodzieży w wieku 7-19 lat, bo aż 19,0% osób przebywających na terenie województwa łódzkiego (4 447 osób), osiedliło się w Łodzi oraz jej okolicach: powiatach zgierskim (10,2%; 2 383 osoby) i pabianickim (7,1%; 1 660 osób). Natomiast najmniej młodzieży ukraińskiej zamieszkuje powiaty pączęzański (1,2%; 280 osób), poddębicki (1,5%; 354 osób) i zduńskowolski (1,6%; 378 osób). Aczkolwiek należy zwrócić uwagę, że dane te wskazują na powiat, w którym wydany został numer PESEL, co niekoniecznie musi pokrywać się z aktualnym miejscem zamieszkania danej osoby.

Szacuje się, że Ukraińców przebywających w Polsce może być więcej o kilkaset tysięcy osób, nawet ok. 1,5 mln. Część z nich nie zdążyła się jeszcze zarejestrować w systemie PESEL, a część prawdopodobnie nie ma zamiaru tego robić, gdyż planuje wrócić do ojczyzny w najbliższej przyszłości. Wiedzę o tym, ile młodzieży szkolnej zasili polski system edukacji będziemy mieć prawdopodobnie dopiero we wrześniu 2022 r., kiedy to rozpocznie się nowy rok szkolny 2022/2023.

²⁹ <https://dane.gov.pl/pl/dataset/2715,zarejestrowane-wnioski-o-nadanie-statusu-ukr>

6. Statystyczny obraz szkolnictwa podstawowego i ponadpodstawowego w województwie łódzkim

Na potrzeby badania poniżej przedstawiono syntetyczny obraz szkolnictwa podstawowego i ponadpodstawowego w województwie łódzkim.

Obowiązkiem szkolnym w Polsce objęte są dzieci od 7. roku życia, nie dłużej jednak niż do ukończenia 18. roku życia. W roku szkolnym 2020/2021 w Polsce do szkół podstawowych i ponadpodstawowych uczęszczało ogółem 4 571 765 osób, w tym 277 437 uczniów z woj. łódzkiego tj. 6,1% ogółu uczniów w kraju.

Kształcenie dzieci z orzeczeniem lekarskim o niepełnosprawności realizowane jest w szkołach specjalnych i to zarówno na poziomie szkół podstawowych, jak i ponadpodstawowych.

6.1. Liczba szkół i uczniów

Szkoły podstawowe

W roku szkolnym 2020/2021 w województwie łódzkim znajdowało się 881 szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (Polska – 13 266, łódzkie 6,2%), w tym 65 szkół specjalnych (Polska – 953, łódzkie 6,8%). Szkoły podstawowe zlokalizowane są w każdej ze 177 gmin województwa łódzkiego.

Tabela 2. Liczba szkół podstawowych i uczniów tych szkół w powiatach województwa łódzkiego w roku szkolnym 2020/2021.

powiat	szkoły podstawowe bez specjalnych dla dzieci i młodzieży		szkoły podstawowe specjalne	
	liczba szkół	liczba uczniów	liczba szkół	liczba uczniów
bełchatowski	36	9 435	2	91
brzeziński	12	2 284	1	24
kutnowski	35	6 732	3	125
łaski	18	3 691	1	38
łęczycki	21	3 471	3	129
łowicki	36	6 106	2	109
łódzki wschodni	22	6 002	1	43
m. Łódź	125	45 445	26	1 220
m. Piotrków Trybunalski	17	5 643	3	111
m. Skierniewice	9	4 345	1	47
opoczyński	47	6 370	1	43
pabianicki	30	8 823	2	99
pajęczański	26	3 925	1	44
piotrkowski	45	7 563	0	0
podębicki	15	3 090	0	0
radomszczański	44	8 253	1	76
rawski	22	4 083	2	49
sieradzki	51	9 058	3	121
skierniewicki	33	3 109	0	0
tomaszowski	36	9 341	1	88
wieluński	42	6 151	2	49
wieruszowski	29	3 495	1	14
zduńskowolski	20	5 286	2	91
zgierski	45	13 010	6	209
suma	816	184 711	65	2 820

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS BDL

W 816 szkołach podstawowych (bez specjalnych) naukę w województwie pobierało 184 711 uczniów, zaś w szkołach specjalnych 2 820 uczniów. Najwięcej szkół podstawowych (125) funkcjonowało w Łodzi (15,3% ogółu w regionie), a kolejno w powiatach: sieradzkim (51), opoczyńskim (47), piotrkowskim (45), zgierskim (45), radomszczańskim (44), wieluńskim (42). W sześciu powiatach liczba szkół mieściła się w przedziale od 30 do 40, w dziesięciu powiatach w przedziale od 10 do 20 szkół, 9 szkół podstawowych zlokalizowanych było w Skierniewicach. Największa liczba szkół

podstawowych w Łodzi przekładała się również na największą liczbę uczniów – 45 445, co stanowiło 24,6% ogółu uczniów szkół podstawowych w regionie. W pozostałych powiatach liczba uczniów wahała się od 2 284 w powiecie brzezińskim do 13 010 w powiecie zgierskim.

Na terenie województwa w roku szkolnym 2020/2021 działało 65 podstawowych szkół specjalnych, w których edukację pobierało 2 820 dzieci. Placówek takich nie posiadały jedynie dwa powiaty: poddębicki i piotrkowski ziemski. Najwięcej podstawowych szkół specjalnych znajduje się w Łodzi (26) i pobiera w nich naukę 1 220 dzieci. Poza Łodzią, najwięcej takich placówek funkcjonuje w powiecie zgierskim – 6 szkół, po 3 szkoły w powiatach: kutnowskim, łęczyckim, sieradzkim, m. Piotrków Tryb. Po 2 szkoły posiadają powiaty: bełchatowski, łowicki, pabianicki, rawski, wieluński i zduńskowolski, a w pozostałych dziewięciu powiatach funkcjonuje po jednej szkole.

Szkoły ponadpodstawowe

Na poziomie ponadpodstwowym kształcenie ogólne prowadzone jest w liceach ogólnokształcących, technikach oraz szkołach branżowych I i II stopnia.

Tabela 3. Liczba liceów ogólnokształcących, techników i uczniów tych szkół w powiatach województwa łódzkiego w roku szkolnym 2020/2021.

powiat	licea ogólnokształcące dla młodzieży		licea ogólnokształcące specjalne		technika dla młodzieży bez specjalnych		technika dla młodzieży specjalne	
	liczba szkół	liczba uczniów	liczba szkół	liczba uczniów	liczba szkół	liczba uczniów	liczba szkół	liczba uczniów
bełchatowski	8	2 237			6	1 753		
brzeziński	2	187			1	240		
kutnowski	9	1 458	1	7	9	1 810		
łaski	3	571			2	470		
łęczycki	2	456			3	947		
łowicki	4	1 204			5	1 875		
łódzki wschodni	4	842			2	427		
m. Łódź	54	16 688	3	104	29	8 863	2	37
m. Piotrków Trybunalski	7	2 839			7	3 082		
m. Skierniewice	5	1 595			4	1 625		
opoczyński	5	1 268			3	1 320		
pabianicki	5	1 179			4	1 559		
pajęczański	2	416			1	197		
piotrkowski	1	122			4	561		
poddębicki	1	419			1	474		
radomszczański	5	1 548			6	2 389		
rawski	4	823			3	1 187		
sieradzki	7	1 701			4	1 331		
skierniewicki	1	126			1	142		
tomaszowski	6	1 701			5	2 199		
wieluński	3	1 499			4	1 993		
wieruszowski	1	143			2	785		
zduńskowolski	5	1 384			7	1 607		
zgierski	10	1 726			6	2 115		
suma	154	42 132	4	111	119	38 951	2	37

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS BDL

Licea ogólnokształcące

W roku szkolnym 2020/2021 w województwie łódzkim działały 154 licea ogólnokształcące dla młodzieży (Polska – 2 319, łódzkie – 6,6% udziału w kraju), do których uczęszczało 42 132 uczniów (Polska – 643 733, łódzkie – 6,5% udziału w kraju). Licea ogólnokształcące występują we wszystkich powiatach województwa, a najwięcej zlokalizowanych było w Łodzi (54), co stanowiło 51,3% wszystkich szkół tego typu w regionie. Kształciło się w nich 16 688 uczniów (39,6% ogółu uczniów liceów w regionie). Wśród pozostałych powiatów najwięcej liceów działało w powiecie zgierskim – 10,

kutnowskim – 9 oraz bełchatowskim – 8, a w czterech powiatach (piotrkowski, poddębickim, skierniewickim i wierszowskim) funkcjonowało po jednej placówce tego rodzaju.

Dodatkowo w województwie działały 4 **licea ogólnokształcące specjalne** (3 w Łodzi, 1 w powiecie kutnowskim), w których ogółem uczyło się 111 uczniów.

Technika

W województwie działało też 119 techników, w których naukę pobierało 38 951 uczniów (odpowiednio Polska 1 828 szkół i 646 230 uczniów). Najwięcej techników zlokalizowanych było w Łodzi – 29 (24,4% techników w regionie), w których uczyło się 8 863 osób (22,8% ogółu uczniów techników). W każdym z powiatów działało co najmniej jedno technikum, a dodatkowo w Łodzi zlokalizowane były dwa technika dla młodzieży specjalne, w których uczyło się 37 uczniów.

Na poziomie ponadpodstawowym nauka odbywała się również w szkołach branżowych (I i II stopnia) oraz szkołach specjalnych przysposabiających do zawodu.

Tabela 4. Liczba szkół zawodowych i uczniów w powiatach województwa łódzkiego w 2020 r.

powiat	branżowe szkoły I stopnia bez specjalnych		branżowe szkoły I stopnia specjalne		branżowe szkoły II stopnia bez specjalnych		branżowe szkoły II stopnia specjalne		szkoły policealne razem		szkoły specjalne przysposabiające do pracy	
	liczba szkół	liczba uczniów	liczba szkół	liczba uczniów	liczba szkół	liczba uczniów	liczba szkół	liczba uczniów	liczba szkół	liczba uczniów	liczba szkół	liczba uczniów
bełchatowski	4	651	1	27	0	1	0	0	10	1 138	1	28
brzeziński	0	0	0	0	0	0	0	0	1	65	1	9
kutnowski	4	382	3	72	0	0	0	0	6	559	2	27
łaski	2	137	1	14	0	0	0	0	0	0	1	20
łęczycki	1	219	1	22	0	0	0	0	1	33	2	17
łowicki	3	246	1	21	1	12	0	0	2	88	1	19
łódzki wschodni	1	96	0	0	0	0	0	0	0	0	1	16
m. Łódź	11	1 351	5	305	1	32	1	6	38	4 824	6	170
m. Piotrków Tryb.	4	524	0	0	0	0	0	0	18	3 182	1	35
m. Skierniewice	2	276	1	11	0	0	0	0	5	689	1	31
opoczyński	5	341	1	14	0	0	0	0	3	208	1	16
pabianicki	3	321	1	34	1	12	0	0	3	146	2	35
pajęczański	1	202	0	0	0	0	0	0	0	0	1	29
piotrkowski	2	72	0	0	0	0	0	0	2	218	0	0
poddębicki	1	185	0	0	1	2	0	0	1	115	0	0
radomszczański	4	616	0	0	0	0	0	0	4	536	1	35
rawski	3	317	1	17	0	0	0	0	0	0	1	11
sieradzki	4	553	1	26	0	0	0	0	7	813	2	45
skierniewicki	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
tomaszowski	3	450	1	18	0	0	0	0	5	820	1	25
wieluński	3	772	1	19	0	0	0	0	1	140	2	42
wierszowski	2	382	0	0	1	10	0	0	1	8	0	0
zduńskowolski	3	262	1	14	1	17	0	0	3	197	1	35
zgierski	4	320	3	58	1	1	0	0	1	116	4	61
suma	70	8 675	23	672	7	86	1	6	112	13 895	33	706

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS BDL

Branżowe szkoły I stopnia

W 70 szkołach branżowych I stopnia bez specjalnych w województwie (Polska – 1 277, łódzkie – 5,5% udziału w kraju), w roku szkolnym 2020/2021 uczyło się 8 657 uczniów (Polska – 189 273, łódzkie – 4,6% udziału w kraju). Miasto Łódź, w skali województwa, skupiało najwięcej szkół branżowych I stopnia i najwięcej uczniów (odpowiednio: 11 szkół i 1 351 uczniów). Pod względem liczby szkół branżowych w regionie wyróżniał się powiat opoczyński (5 szkół), ponadto na terenie 6 powiatów zlokalizowane były po 4 szkoły branżowe, w 6 powiatach po 3 szkoły branżowe, w 4 powiatach po 2 szkoły, a w 2 powiatach po 1 szkole. Jedynym powiatem, w której nie działała żadna szkoła branżowa I stopnia był powiat skierniewicki ziemski.

Branżowe szkoły II stopnia

Kształcenie w branżowej szkole II stopnia, w wyniku reformy edukacji rozpoczęło się we wrześniu 2020 roku³⁰. Na terenie województwa łódzkiego w roku szkolnym 2020/2021 funkcjonowało 7 szkół branżowych II stopnia z 86 uczniami pierwszych klas (Polska: odpowiednio 82 szkoły i 1 699 uczniów). W siedmiu powiatach: łowickim, pabianickim, poddębickim, wieruszowskim, zduńskowolskim, zgierskim i Łodzi utworzono po jednej szkole branżowej II stopnia.

Szkoły specjalne przysposabiające do pracy

W województwie łódzkim w roku szkolnym 2020/2021 r. funkcjonowały 33 szkoły specjalne przysposabiające do pracy, spośród 550 w kraju, do których uczęszczało 706 uczniów, co stanowiło 5,6% ogółu uczniów w kraju. W Łodzi działalność prowadziło 6 takich szkół, w powiecie zgierskim były 4 placówki, a po dwie w powiatach: kutnowskim, łęczyckim, pabianickim, sieradzkim i wieluńskim. Szkoły te nie funkcjonowały na terenie powiatów: piotrkowskiego ziemskiego, poddębickiego, wieruszowskiego i skierniewickiego ziemskiego.

Branżowe szkoły I stopnia specjalne

Do potrzeb kształcenia młodzieży z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w województwie dostosowane były 23 szkoły branżowe I stopnia, do których uczęszczało 672 uczniów, w tym 5 z nich funkcjonowało w Łodzi, a w powiatach kutnowskim i zgierskim po 3 szkoły tego rodzaju. Powiaty: łódzki wschodni, pączęchański, piotrkowski grodzki i ziemski, poddębicki, radomszczański i wieruszowski nie posiadały takich placówek, w pozostałych zlokalizowane było po 1 szkole branżowej specjalna I stopnia. W Polsce było 391 szkół branżowych I stopnia specjalnych, w których nauce pobierało 12 257 osób.

Nauka języków obcych

Najpopularniejszym językiem na świecie i najczęściej wybieranym do nauki jako język obcy jest język angielski. W obecnych czasach stał się zarówno językiem globalnym, jak i uniwersalnym w komunikacji z osobami z różnych krajów i na różnych płaszczyznach, w tym w szczególności w pracy zawodowej. Od roku szkolnego 2009/2010 nauka języka obcego jako przedmiotu obowiązkowego rozpoczyna się już w I klasie szkoły podstawowej. Znajomość języków obcych zaliczana jest do kompetencji kluczowych.

W szkołach podstawowych najbardziej popularnym językiem nauczaniem w 2020 r. był język angielski, kiedy to najwyższy udział dzieci i młodzieży uczących się tego języka w szkołach podstawowych w ogólnej liczbie uczniów wynosił 98,5% uczniów z województwa łódzkiego i był to wskaźnik wyższy niż średnia dla kraju wynosząca 97,7%. Najwyższy udział w strukturze uczniów ogółem w tym czasie był wśród uczniów zamieszkujących województwo wielkopolskie – 99% oraz tereny Polski Wschodniej: w województwie lubelskim (98,8%) i podkarpackim (98,7%). Języka niemieckiego uczyło się z kolei 25,2% uczniów z województwa łódzkiego, w Polsce natomiast 27,2%. Stosunkowo duża liczba uczniów szkół podstawowych uczyła się języka niemieckiego w województwach Polski Zachodniej tj. w województwie lubuskim 42,9%, zachodniopomorskim 39,2% oraz dolnośląskim 37,6%. W województwie łódzkim ponadto 2,0% dzieci uczyło się języka rosyjskiego, 1,9% hiszpańskiego, a 0,9% francuskiego.

Najwyższy udział dzieci i młodzieży uczących się języka angielskiego w szkołach podstawowych w ogólnej liczbie uczniów w powiatach województwa łódzkiego w 2020 r. osiągnął powiat poddębicki, gdzie wszyscy uczniowie – 100% uczyło się tego języka. Kolejnymi powiatami były: powiat piotrkowski (99,9%), skierniewicki (99,9%) oraz bełchatowski (99,5%). Najniższa wartość wskaźnika miała miejsce w powiecie tomaszowskim (95,3%). Mniej uczniów w powiatach regionu pobierało natomiast naukę języka niemieckiego. Najwyższy udział dzieci i młodzieży uczących się tego języka w szkołach podstawowych w ogólnej liczbie uczniów wynosił w powiecie poddębickim (45,2%), tomaszowskim

³⁰ Zgodnie z art. 279 tej ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe, podstawę programową kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły II stopnia stosuje się począwszy od roku szkolnego 2020/2021.

(36,2%) i wieruszowskim (36,2%). Na przeciwległym biegunie znalazły się m. Skierniewice (14%) i powiat rawski (5,3%). Jednocześnie w powiecie rawskim wystąpił najwyższy udział dzieci i młodzieży uczących się języka rosyjskiego wynoszący 22,3%.

W liceach ogólnokształcących najwyższy udział młodzieży uczących się języka angielskiego w ogólnej liczbie uczniów wynosił 97,4% uczniów z województwa łódzkiego, wskaźnik ten był wyższy niż średnia w Polsce (95,8%). Najwyższy udział w strukturze uczniów ogółem w tym czasie był wśród uczniów zamieszkujących województwo świętokrzyskie – 99,3%, lubelskie (99,1%) i pomorskie (92,2%). Udział uczniów z województwa łódzkiego uczących się z kolei języka niemieckiego w ogólnej liczbie uczniów wynosił 61,1% (Polska – 62,1%). Duży udział uczniów liceów uczących się języka niemieckiego odnotowano w województwie zachodniopomorskim (84,1%), dolnośląskim (75,0%) i lubuskim 73,1%, a najmniej w województwie mazowieckim – 54,0%. Z kolei wśród pozostałych języków w Polsce większy był udział dzieci i młodzieży uczących się języka hiszpańskiego (18,8%) i francuskiego (13,3%) niż rosyjskiego (12,4%).

Spośród wszystkich powiatów województwa łódzkiego (24) w 23 powiatach udział dzieci i młodzieży uczących się języka angielskiego w liceach ogólnokształcących w ogólnej liczbie uczniów w roku szkolnym 2020/2021 kształtował się na poziomie od 95,1% do 100%, jedynie w powiecie sieradzkim było to 89,4% uczniów. Najwyższy – 100% udział dzieci i młodzieży uczących się tego języka w liceach w ogólnej liczbie uczniów w powiatach województwa łódzkiego w 2020 r. osiągnęły powiaty piotrkowski, skierniewicki i brzeziński, a najniższy – powiat rawski (40,8%), przy czym w powiecie tym odnotowano równocześnie najwyższą wartość wskaźnika dot. nauki języka rosyjskiego (59,1%). Z kolei wśród szkół z pozostałych powiatów udział uczniów uczących się języka rosyjskiego (14%) był niższy niż hiszpańskiego (16,9%) czy francuskiego (15,7%).

W szkołach branżowych I stopnia udział dzieci i młodzieży uczących się języka angielskiego w ogólnej liczbie uczniów był w 2020 r. jednym z najwyższych w kraju (po woj. podlaskim – 97,3%) i wyższy od średniej krajowej (75,1%) i wynosił 85,8%. Kolejne to województwo śląskie – 85,3%. Z kolei udział uczniów uczących się języka niemieckiego wynosił 18,2%, w Polsce natomiast 25,1%. Stosunkowo duża liczba uczniów tych szkół uczyła się języka niemieckiego w województwach Polski Zachodniej tj. w województwie dolnośląskim 55,6%, lubuskim 48,8% i zachodniopomorskim 42,1%, a niewiele, bo 0,6% w województwie podlaskim.

Najwyższy udział dzieci i młodzieży uczących się języka angielskiego w **szkołach branżowych I stopnia** w ogólnej liczbie uczniów w powiatach województwa łódzkiego w 2020 r. osiągnęło 7 powiatów, gdzie wszyscy uczniowie – 100% uczyło się tego języka. Zdecydowanie mniej (18,2%) uczniów w powiatach regionu pobierało natomiast naukę języka niemieckiego. Najwyższy udział dzieci i młodzieży uczących się tego języka w szkołach branżowych I stopnia w ogólnej liczbie uczniów odnotowano powiecie łódzkim wschodnim (100%), Piotrkowie Trybunalskim (74%) i łęczyckim (62,7%).

W technikach najwyższy udział młodzieży uczącej się języka angielskiego w ogólnej liczbie uczniów wynosił 99,6% uczniów z województwa łódzkiego, wskaźnik ten był niższy 0,1 p.p. niż średnia w Polsce wynosząca 99,7%. Najwyższy – 100% udział w strukturze uczniów ogółem w tym czasie był wśród uczniów zamieszkujących województwo podkarpackie, w kolejnych 5 wskaźnik ten wynosił 99,9%, najniższy zaś był w województwie lubuskim 98,8%.

Udział uczniów z województwa łódzkiego uczących się z kolei języka niemieckiego w ogólnej liczbie uczniów wynosił 82,6% (Polska – 84,2%). Duży udział uczniów techników uczących się języka niemieckiego odnotowano w województwie dolnośląskim (96,9%) zachodniopomorskim (94,4%) i lubuskim (93,9%), a najmniej w województwie podlaskim – 68,6%. Z kolei wśród pozostałych języków w Polsce większy był udział dzieci i młodzieży uczących się rosyjskiego (10,5%) niż języka hiszpańskiego (2,9%) i francuskiego (2,7%).

Spośród wszystkich powiatów województwa łódzkiego (24) w 23 udział dzieci i młodzieży uczących się języka angielskiego w technikach w ogólnej liczbie uczniów w 2020 r. kształtował się na poziomie od 97,4% do 100%, jedynie w powiecie zduńskowolskim było to 97,1% uczniów. Najwyższy – 100% udział dzieci i młodzieży uczących się tego języka w technikach w ogólnej liczbie uczniów osiągnięto w 2020 r.

w 14 powiatach województwa łódzkiego. Dość spory był również udział uczniów w powiatach regionu pobierających naukę języka niemieckiego (82,6%). Najwyższy 100% udział dzieci i młodzieży uczących się tego języka w technikach w ogólnej liczbie uczniów odnotowano powiecie łódzkim wschodnim, piotrkowskim, poddębickim, skierniewickim i brzezińskim, a najniższy w powiecie rawskim (25,4%). Z kolei wśród pozostałych języków w województwie łódzkim większy był udział dzieci i młodzieży uczących się języka rosyjskiego (13%) niż francuskiego (4,7%) i hiszpańskiego (3,3%).

Edukacja dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Kształcenie specjalne związane jest ze stwierdzeniem przez zespół orzekający funkcjonujący w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, że uczeń, ze względu na swoje problemy ze zdrowiem czy dysfunkcje intelektualne, wymaga specjalnej organizacji nauki i metod pracy. Odbywa się ono w szkołach specjalnych oraz w szkołach ogólnodostępnych, w których tworzone są oddziały specjalne, integracyjne i ogólnodostępne.

Wg GUS w roku szkolnym 2020/2021 w szkołach podstawowych (bez szkół specjalnych) w oddziałach specjalnych, integracyjnych, ogólnodostępnych uczyło się w Polsce 93 883 uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (o 49,5% więcej niż w 2017 r.), natomiast w województwie łódzkim było to 4 313 uczniów (o 45,4% więcej niż w 2017 r.). Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi stanowili 2,3% w ogólnej liczbie uczniów uczęszczających do szkół podstawowych w regionie. Z danych zawartych w GUS wynika również, że w szkołach podstawowych (bez specjalnych) wśród uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi byli uczniowie z niepełnosprawnościami podlegający indywidualnemu nauczaniu, których liczba w kraju w latach 2017-2020 zmalała z 4 607 do 2 079, a w województwie łódzkim z 246 do 101.

Z kolei z danych zawartych w raporcie „Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2020/2021” wynika, iż w branżowych szkołach I stopnia uczyło się 197 uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (wg rodzaju niepełnosprawności). Wśród nich było 14 uczniów niesłyszących i słabo słyszących, słabowidzących – 3, z niepełnosprawnością ruchową w stopniu lekkim, w tym z afazją – 16, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim – 129, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera – 13, z niepełnosprawnościami sprzężonymi – 11, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym – 11.

W liceach ogólnokształcących uczyło się 426 uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wśród nich było 44 uczniów niesłyszących i słabo słyszących, słabowidzących – 21, z niepełnosprawnością ruchową w stopniu lekkim, w tym z afazją – 84, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym – 41, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera – 194, z niepełnosprawnościami sprzężonymi – 39 i zagrożonych niedostosowaniem społecznym – 3.

W technikach uczyło się 335 uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wśród nich było 58 uczniów niesłyszących i słabo słyszących, słabowidzących – 10, z niepełnosprawnością ruchową w stopniu lekkim, w tym z afazją – 59, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim – 49, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera – 128, z niepełnosprawnościami sprzężonymi – 22 i zagrożonych niedostosowaniem społecznym – 9. Jak wynika z powyższych informacji najliczniejszą grupą wśród uczniów (w trzech typach szkół) ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi są uczniowie z autyzmem, w tym zespołem Aspergera – 35% (ogółem 336 uczniów). Najmniej liczną grupą byli uczniowie zagrożeni niedostosowaniem społecznym, którzy stanowili 1,9% (18 uczniów).

Dzieci mające różnego rodzaju zaburzenia i stopnie upośledzenia, które uniemożliwiają im naukę w szkołach masowych uczęszczają do szkół specjalnych. W roku szkolnym 2020/2021 do 953 szkół podstawowych specjalnych w Polsce uczęszczało 46 786 uczniów, a w województwie łódzkim w 65 funkcjonujących szkołach podstawowych specjalnych naukę pobierało 2 820 uczniów.

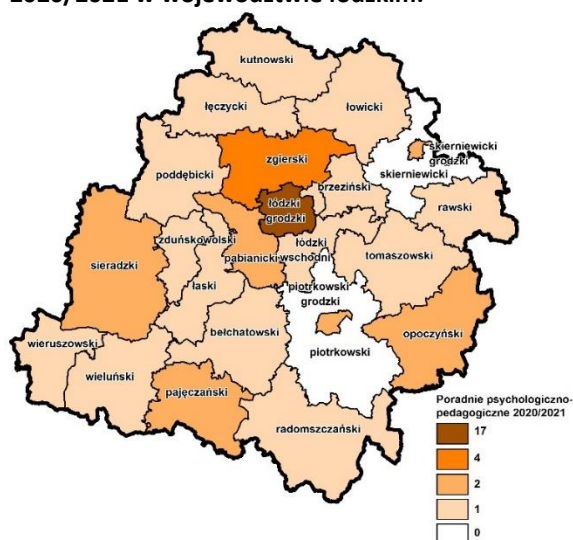
Ponadto w roku szkolnym 2020/2021 w 30 specjalnych szkołach ponadpodstawowych w województwie łódzkim kształciło się 835 uczniów, z czego w 24 szkołach – 678 uczyło się w specjalnych szkołach branżowych I i II stopnia, w 4 szkołach – 111 uczniów uczyło się w specjalnych

liceach ogólnokształcących, w 2 technikach specjalnych – 37 uczniów. Najwięcej uczniów kształciło się jednak w specjalnych szkołach przysposabiających do pracy. W 33 szkołach naukę pobierało 706 uczniów.

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne

W 2020 r. w województwie łódzkim działało 77 poradni psychologiczno-pedagogicznych, z czego 38 to poradnie publiczne, a pozostałe to poradnie niepubliczne prowadzone głównie przez osoby fizyczne. Poradnie psychologiczno-pedagogiczne mieszczące się na terenie województwa łódzkiego funkcjonują na obszarach miejskich, natomiast mieszkańcy obszarów wiejskich z racji np. problemów transportowych czy niepełnosprawności mogą mieć ten dostęp ograniczony. W tym czasie największa liczba poradni publicznych działała w Łodzi (7 poradni). W pozostałych 21 powiatach województwa łódzkiego działało od 1 do 4 poradni, natomiast powiat skierniewicki i piotrkowski nie posiadał na swoim terenie żadnej tego typu poradni.

Rysunek 4. Publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne funkcjonujące w roku szkolnym 2020/2021 w województwie łódzkim.



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO

pomocy psychologicznej, pedagogicznej i logopedycznej dzieciom i młodzieży do lat 17. Wspiera rodziców i nauczycieli w ich roli wychowawczej.

Dane o uczniach z Ukrainy

Według danych³¹ udostępnionych przez Ministerstwo Edukacji i Nauki (stan na 16.05.2022 r.) od momentu wybuchu wojny w Ukrainie, czyli 24 lutego 2022 r., do placówek oświatowych w województwie łódzkim zapisanych zostało 12 669 uczniów uchodźców z tego kraju. Z tej liczby 2 786 dzieci zostało przyjętych do przedszkoli i punktów przedszkolnych, 8 743 do szkół podstawowych, 874 do liceów ogólnokształcących, 240 do techników, 17 do szkół branżowych I stopnia, zaś pozostałe 9 osób do innych typów szkół. Warto jednak zauważyć, że według rządowych danych do szkół w Polsce uczęszcza zaledwie około 42% wszystkich zarejestrowanych w Polsce ukraińskich dzieci w wieku szkolnym. Pozostali uczniowie prawdopodobnie uczą się zdalnie, łącząc się z macierzystymi szkołami w Ukrainie.

Ukraińska młodzież uczęszczała do szkół podstawowych i średnich we wszystkich powiatach województwa łódzkiego, łącznie było to 9 883 osób. Najwięcej z nich, bo aż 43% (4 212 osób) uczyło

³¹ <https://dane.gov.pl/pl/dataset/2711,uczniowie-uchodzcy-z-ukrainy>

się w Łodzi, a potem kolejno w powiatach zgierskim (816), tomaszowskim (479) i pabianickim (475). Najmniej dzieci natomiast zapisano do szkół i przedszkoli w powiatach skierniewickim (71), poddębickim (89) i pajęczańskim (98).

Wejście ukraińskich dzieci w polski system edukacji wiąże się nie tylko z problemami związanymi z innym sposobem kształcenia, ale przede wszystkim z niezajomością języka polskiego. Dzieci w wieku przedszkolnym radzą sobie z nauką nowego języka dość szybko, stanowi to jednak wyzwanie dla starszych uczniów. Na problem ten odpowiedzią są bezpłatne zajęcia z nauki języka polskiego, z których korzysta 60% wszystkich uczniów (5 887 osób), przy czym zdecydowanie częściej uczestniczą w nich dzieci ze szkół podstawowych (62% z nich), niż ze szkół średnich (44%). Inną możliwością nauki języka polskiego są oddziały przygotowawcze, czyli specjalnie przygotowane klasy dla uczniów, którzy dotychczas pobierali naukę w systemach oświaty innych państw lub którzy wykazują trudności w komunikacji oraz trudności adaptacyjne związane z różnicami kulturowymi czy zmianą środowiska edukacyjnego³². Takich oddziałów utworzono łącznie w województwie łódzkim 96, z czego aż 70 w szkołach podstawowych, 21 w liceach ogólnokształcących i 5 w technikach. Uczęszcza do nich w sumie 1 725 uczniów: 1 139 w szkołach podstawowych, 489 w liceach ogólnokształcących i 97 w technikach.

6.2 Jakość kształcenia – wyniki egzaminów

Analiza wyników egzaminów zewnętrznych (egzamin ósmoklasisty, egzamin maturalny) stanowi jeden z elementów oceny jakości kształcenia w polskim systemie oświaty.

Wyniki egzaminów ósmoklasistów

Egzamin ósmoklasisty obejmuje wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej w odniesieniu do wybranych przedmiotów nauczanych w klasach I-VIII. Po raz pierwszy egzamin został przeprowadzony w roku szkolnym 2018/2019. Do egzaminu ósmoklasisty przystępują:

- uczniowie VIII klasy szkoły podstawowej,
- uczniowie szkół artystycznych realizujących kształcenie ogólne w zakresie szkoły podstawowej – w klasie, której zakres nauczania odpowiada klasie VIII szkoły podstawowej,
- słuchacze szkół podstawowych dla dorosłych.

Egzamin ósmoklasisty jest egzaminem obowiązkowym, co oznacza, że każdy uczeń musi do niego przystąpić, aby ukończyć szkołę. Nie jest określony minimalny wynik, jaki uczeń powinien uzyskać, dlatego egzaminu ósmoklasisty nie można nie zdać. Egzamin ósmoklasisty jest przeprowadzany w formie pisemnej³³.

Sprawdzian na zakończenie klasy VIII przeprowadzany jest w formie pisemnej, składa się z trzech przedmiotów i bada umiejętności z zakresu: języka polskiego, matematyki i języka obcego nowożytnego. Uczeń może wybrać język angielski, francuski, hiszpański, niemiecki, rosyjski, ukraiński lub włoski. Ma do wyboru tylko ten język, którego uczy się w ramach obowiązkowych zajęć edukacyjnych. Zważywszy na fakt, że język angielski jest powszechnie używanym i najczęściej wybieranym językiem na egzaminach, w dalszych analizach wzięto pod uwagę średnią ocenę z tego przedmiotu.

Z danych opublikowanych przez Centralną Komisję Egzaminacyjną wynika, że uczniowie kończący VIII klasę szkoły podstawowej w 2021 r. lepiej radzili sobie z językiem polskim i angielskim niż z matematyką. Średni wynik w skali kraju, jaki uzyskali uczniowie przystępujący do sprawdzianu ósmoklasisty w 2021 r. wyniósł: z języka polskiego – 60%, z matematyki – 47%, a z języka angielskiego – 66%. W województwie łódzkim wyniki tych egzaminów przedstawiały się następująco: język polski –

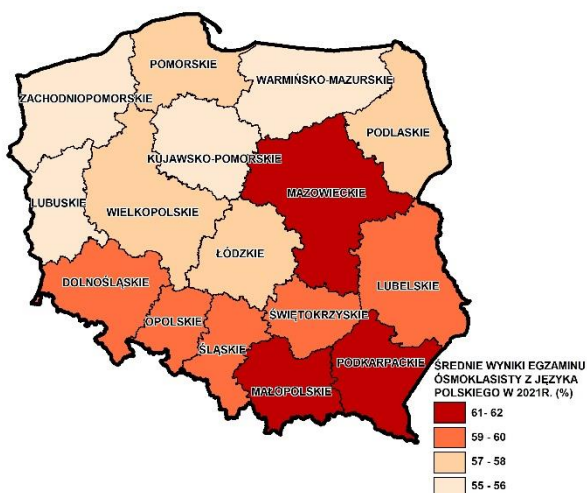
³² <https://www.nowaera.pl/edukacja-na-czasie/sercem-z-ukraina/oddzialy-przygotowawcze-dla-uczniow-z-ukrainy-najwazniejsze-informacje?msclkid=27611d4ec54011eca5406574624e02a0>

³³ <http://www.oke.lodz.pl/info.php?i=313>

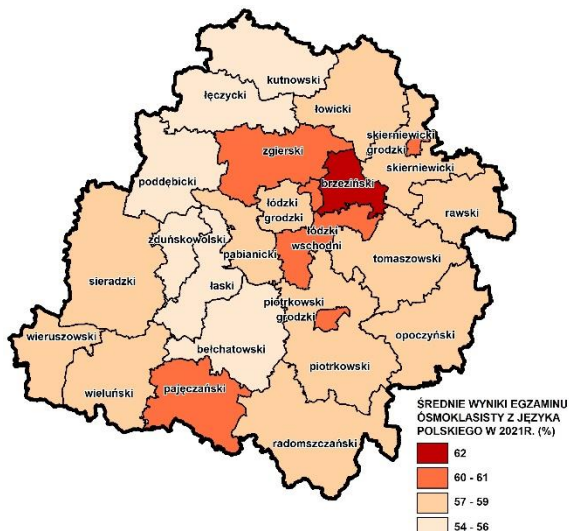
58% (9. miejsce w kraju), matematyka – 47% (4. miejsce w kraju), język angielski – 54% (7. miejsce w kraju).

W skali województwa, na poziomie powiatów różnica w wynikach egzaminów między najwyższym a najniższym wynikiem z języka polskiego wyniosła 11 punktów procentowych, z matematyki 12 p.p., a z języka angielskiego 18 p.p. Najwyższe średnie wyniki z języka polskiego osiągnięto w powiatach: brzezińskim, pajęczańskim, zgierskim, łódzkim wschodnim i Skierniewicach, najniższe zaś w powiecie poddębickim, zduńskowolskim i łaskim. Najlepsze średnie wyniki z matematyki osiągnęli uczniowie ze Skierniewic oraz powiatu brzezińskiego, pabianickiego i łowickiego. Z kolei najgorsze wyniki były w powiecie poddębickim, kutnowskim, łaskim i łęczyckim. W przypadku egzaminu z języka angielskiego najlepsi okazali się uczniowie ze Skierniewic, Łodzi oraz powiatu pabianickiego i łódzkiego wschodniego. Najgłębiej wypadły pod tym względem powiaty zlokalizowane w północno-zachodniej i południowo-wschodniej części województwa. Na zaistniałą sytuację mają wpływ m.in. słabe wyniki egzaminów uczniów gmin wiejskich w tych powiatach na poziomie od 40 do 50%.

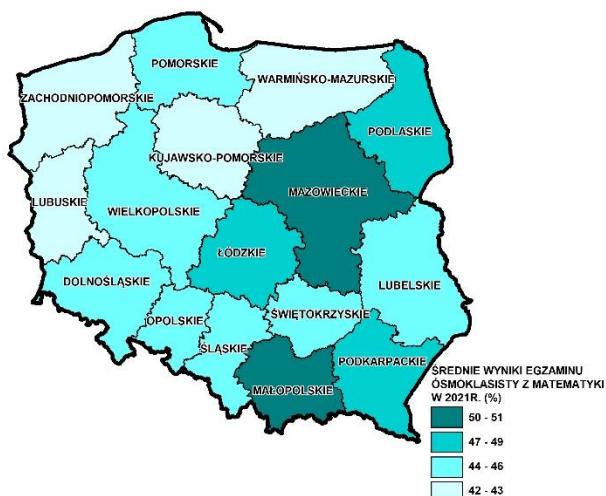
Rysunek 5. Średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego w Polsce w 2021 r. (%).



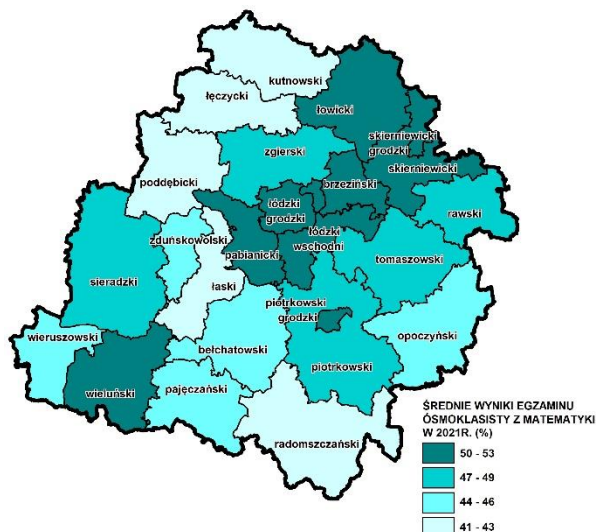
Rysunek 6. Średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego w województwie łódzkim w 2021 r. (%).



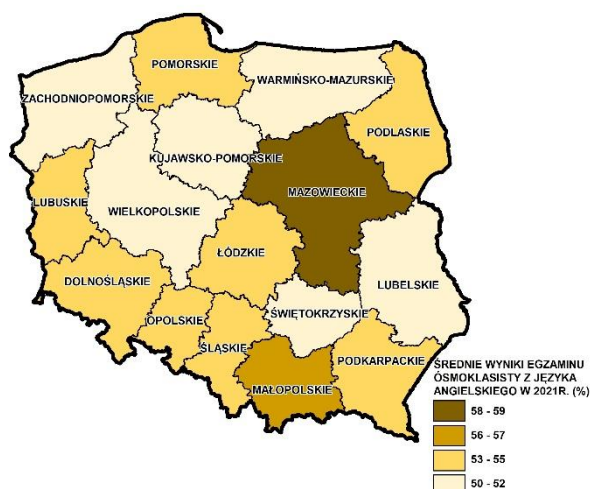
Rysunek 7. Średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty z matematyki w Polsce w 2021 r. (%).



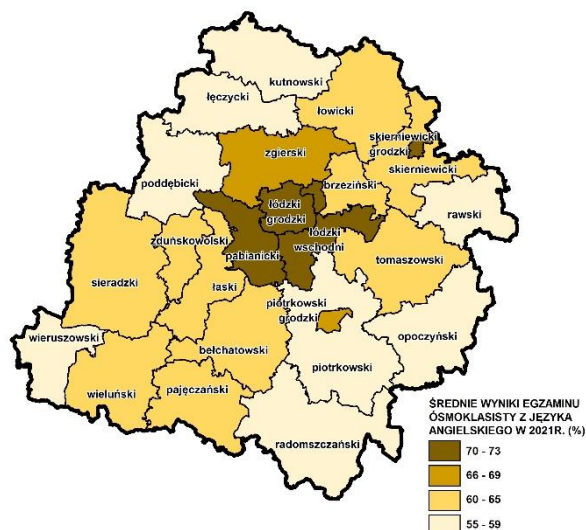
Rysunek 8. Średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty z matematyki w województwie łódzkim w 2021 r. (%).



Rysunek 9. Średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka angielskiego w Polsce w 2021 r. (%).



Rysunek 10. Średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka angielskiego w województwie łódzkim w 2021 r. (%).



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Biorąc pod uwagę średni wynik egzaminu z języka polskiego w skali kraju (60%) należy podkreślić, że spośród wszystkich szkół podstawowych funkcjonujących w województwie łódzkim, 221 szkół (30,8%) osiągnęło wynik powyżej tej średniej. Najwyższy w skali województwa wynik z tego przedmiotu uzyskali uczniowie ze Szkoły Podstawowej w Konopnicy i Publiczna Szkoła Podstawowa w Krzyworzece (gm. Mokrsko) osiągając po 78% oraz uczniowie ze Szkoły Podstawowej nr 44 w Łodzi osiągając średni wynik na poziomie 73%.

W odniesieniu do matematyki wyższy od średniej krajowej (47%) wynik egzaminu osiągnęło 260 szkół z terenu woj. łódzkiego, czyli 36,2% wszystkich szkół podstawowych. Najwyższy wynik w skali województwa osiągnęli uczniowie ze szkoły podstawowej w Rąbieniu (gm. Aleksandrów Łódzki) – 78% oraz ze Szkoły Podstawowej nr 44 w Łodzi – 76%.

W grupie uczniów, którzy zdawali język angielski, wynik lepszy od średniej krajowej (66%) osiągnęły 193 szkoły (26,9%). Wśród nich najlepszą okazała się Szkoła Podstawowa nr 44 w Łodzi, w której średni wynik wynosił 90%, kolejną była Szkoła Podstawowa w Łowiczu, której średni wynik to 74%.

Wyniki egzaminów maturalnych

Egzamin maturalny jest egzaminem przeprowadzanym dla absolwentów posiadających wykształcenie średnie lub wykształcenie średnie branżowe, umożliwiający uzyskanie świadectwa dojrzałości. Po przystąpieniu i zdaniu egzaminu maturalnego absolwent ma możliwość kontynuacji nauki na studiach wyższych.

Obowiązkowe egzaminy w części pisemnej:

1. egzamin z języka polskiego (na poziomie podstawowym),
2. egzamin z matematyki (na poziomie podstawowym),
3. egzamin z języka obcego nowożytnego (na poziomie podstawowym),
4. egzamin z wybranego przedmiotu dodatkowego (na poziomie rozszerzonym).

W 2021 r. ze względu na pandemię COVID-19 nie był przeprowadzany egzamin ustny z przedmiotów obowiązkowych (języka polskiego oraz języka obcego) oraz przedmiotów dodatkowych. Maturzyści nie mieli również obowiązku przystąpienia do egzaminu maturalnego z wybranego przedmiotu na poziomie rozszerzonym. W 2021 r. średnie wyniki matur w skali kraju na poziomie podstawowym z języka polskiego, matematyki oraz z języka angielskiego osiągnęły poziom powyżej 50% z poszczególnych przedmiotów (podobnie jak w 2020 r.). Średnie wyniki matury pokazały ponadto,

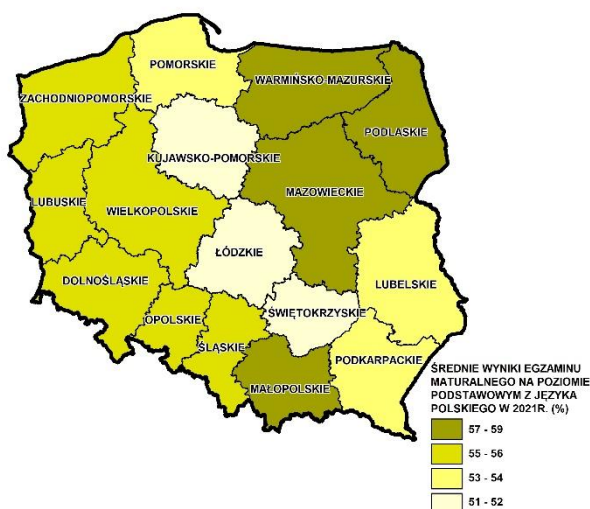
że maturzyści gorzej radzili sobie z językiem ojczystym niż z językiem angielskim (średni wynik >70%). Abiturient zdając maturę uzyskał z języka polskiego średnio 55%, z matematyki 56%, a z języka angielskiego 76% (wyniki z tych trzech przedmiotów były wyższe niż uzyskane przez maturzystów rok wcześniej).

Z kolei maturzysta z województwa łódzkiego uzyskał wynik 52% z języka polskiego (o 3 punkty procentowe mniej niż średnia w kraju), 56,4% z matematyki (0,4 p.p. powyżej średniej w kraju) oraz 75,5% z języka angielskiego (o 0,5 p.p. mniej niż średnia w kraju). Najwyższe wyniki z języka polskiego młodzież osiągnęła w województwach: podlaskim, warmińsko-mazurskim i mazowieckim, zaś najniższe w kujawsko-pomorskim, łódzkim oraz świętokrzyskim. Średnie wyniki województwa łódzkiego z języka polskiego znalazły się na 15. miejscu w skali całego kraju. Z kolei z matematyki najlepsze wyniki mieli uczniowie z województw: podlaskiego, mazowieckiego i małopolskiego, a najgorsze: zachodniopomorskiego, lubuskiego i kujawsko-pomorskiego. Województwo łódzkie ze średnią wyższą od średniej krajowej znalazło się na 6. miejscu. Z języka angielskiego najwyższe wyniki osiągnięto w województwach: mazowieckim, małopolskim i śląskim, a najniższe w warmińsko-mazurskim, kujawsko-pomorskim i lubelskim. Maturzyści z województwa łódzkiego znaleźli się na 9. miejscu w kraju pod względem średniego wyniku egzaminu maturalnego z języka angielskiego.

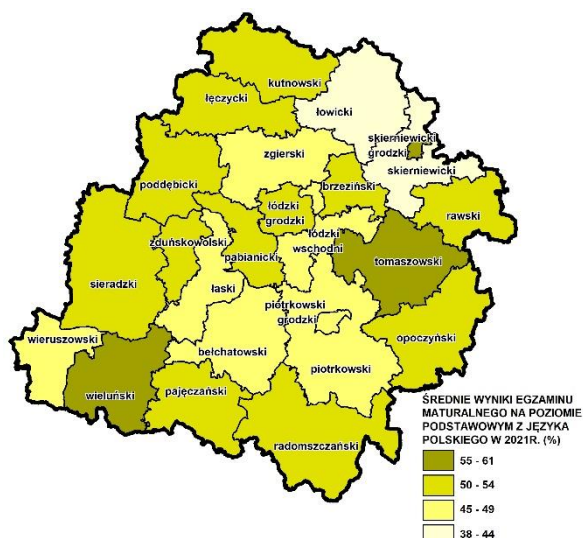
Wyniki egzaminu maturalnego w województwie łódzkim również były wewnętrznie zróżnicowane. Najwyższe wyniki osiągnięto w części sprawdzającej znajomość z języka angielskiego. Różnica między najwyższym a najniższym wynikiem wyniosła 34 punkty procentowe. Najwyższe wyniki osiągnęły powiaty: miasto Łódź (średnia 81%), pabianicki (średnia 79%) oraz 5 powiatów ze średnim wynikiem wynoszącym 75% (opoczyński, tomaszowski, wieluński, pajęczański oraz m. Skierniewice). Najniższe wyniki odnotowano w powiatach skierniewickim, piotrkowskim oraz brzezińskim.

Wyniki egzaminu z języka polskiego były mniej zróżnicowane, bowiem dysproporcja wyniosła 23 punkty procentowe. Najlepsze wyniki uzyskały powiaty: tomaszowski, m. Skierniewice i wieluński. Najniższe wyniki osiągnęli uczniowie z powiatów skierniewickiego, łowickiego i piotrkowskiego. W województwie łódzkim uzyskano słabsze wyniki z języka polskiego niż z matematyki. Różnica pomiędzy najlepszym i najgorszym wynikiem z matematyki w województwie wyniosła 33 punkty procentowe. Najlepiej z tym egzaminem poradzili sobie uczniowie z powiatów: wieluńskiego, opoczyńskiego oraz łęczyckiego. Z kolei najniższe wyniki osiągnęli uczniowie z powiatów: skierniewickiego, piotrkowskiego, brzezińskiego i poddębickiego.

Rysunek 11. Średnie wyniki egzaminu maturalnego z języka polskiego w Polsce w 2021 r. (%).



Rysunek 12. Średnie wyniki egzaminu maturalnego z języka polskiego w województwie łódzkim w 2021 r. (%).



Map of Poland showing average mathematics exam results by voivodeship in 2021. The map uses a color scale from light pink to dark red. Mazowieckie and Podlaskie are the darkest red, indicating the highest average scores. Zachodniopomorskie and Lubuskie are the lightest pink, indicating the lowest average scores.

Voivodeship	Average Score Range (%)
Mazowieckie	61 - 62
Podlaskie	61 - 62
Świętokrzyskie	58 - 60
Łódzkie	58 - 60
Małopolskie	58 - 60
Podkarpackie	58 - 60
Wielkopolskie	55 - 57
Kujawsko-Pomorskie	55 - 57
Opolskie	55 - 57
Śląskie	55 - 57
Dolnośląskie	55 - 57
Lubelskie	55 - 57
Pomorskie	55 - 57
Warmińsko-Mazurskie	55 - 57
Zachodniopomorskie	52 - 54
Lubuskie	52 - 54

A map of the Świętokrzyskie Voivodeship in Poland, divided into its constituent counties. Each county is shaded in a color corresponding to its average mathematics exam result for the year 2021. The colors range from dark red (highest average) to light pink (lowest average). The counties are labeled with their names in Polish.

SREDNIE WYNIKI EGZAMINU Maturalnego na poziomie podstawowym z matematyki w 2021r. (%)

60 - 62
55 - 59
50 - 54
29 - 49

[illegible][illegible]

38

7. Prezentacja wyników ankiet w szkołach podstawowych

Poniżej prezentowane wyniki zostaną przedstawione w dwóch podrozdziałach: osobno dla szkół podstawowych i szkół podstawowych specjalnych.

7.1 Szkoły podstawowe

Wyniki badania ankietowego prezentowane poniżej opierają się na 285 ankietach pozyskanych ze szkół podstawowych z terenu województwa łódzkiego.

7.1.1 Ocena stopnia wykorzystania dotychczasowego wsparcia

Środki z UE w latach 2014-2020

Analiza odpowiedzi udzielonych przez dyrektorów szkół podstawowych uczestniczących w badaniu wskazuje, że najwięcej szkół skorzystało ze wsparcia środków UE na lata 2014-2020 na:

- wyposażenie pracowni przedmiotowych i zakup sprzętu technologii informacyjno-komunikacyjnych – zadeklarowało tak 75% respondentów,
- dofinansowanie nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii – tę odpowiedź zaznaczyło 50% ankietowanych,
- dofinansowanie doskonalenia nauczycieli i organizację kształcenia ogólnego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością – po 39% wskazań.

Obszary, w których zaproszone do badania szkoły podstawowe najczęściej wskazywały, że nie korzystały z następujących form pomocy:

- modernizacja lub adaptacja i doposażenie świetlic szkolnych – 90% odpowiedzi,
- podnoszenie świadomości na temat zmian klimatu – 85% wskazań,
- inwestycje w infrastrukturę sportową – zaznaczyło tak 83% respondentów.

Natomiast największe bieżące zapotrzebowanie na otrzymanie wsparcia finansowego dyrektorzy szkół podstawowych zgłosili na następujące cele (niezależnie od tego, czy dotychczas ich placówki korzystały już z dofinansowania w danym obszarze):

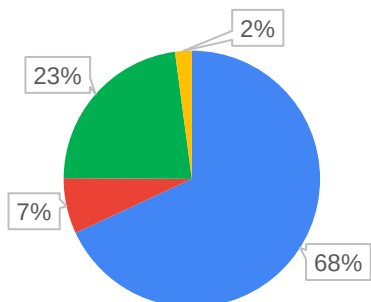
- inwestycje w infrastrukturę sportową – 94% respondentów,
- wyposażenie pracowni przedmiotowych i zakup sprzętu informacyjno-komunikacyjnego – 91% odpowiedzi,
- po 88% wskazań uzyskały cele: inwestycje w infrastrukturę edukacyjną oraz modernizacja lub adaptacja i doposażenie świetlic szkolnych.

Obszary, co do których uczestnicy badania najczęściej wskazywali brak aktualnych potrzeb to (bez względu na fakt, czy korzystali ze środków UE czy nie):

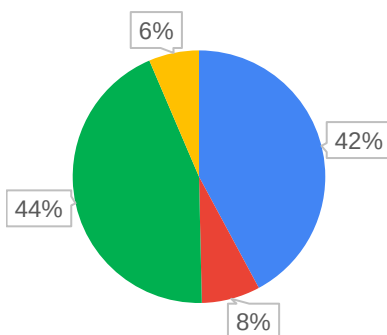
- zwalczanie skutków pandemii COVID-19 – 41% wskazań,
- dofinansowanie doskonalenia nauczycieli – 20% odpowiedzi,
- organizacja kształcenia ogólnego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, z tym z niepełnosprawnością – tak zadeklarowało 18% osób.

Rysunek 17. Czy Państwa szkoła korzystała ze środków UE w latach 2014-2020 na?

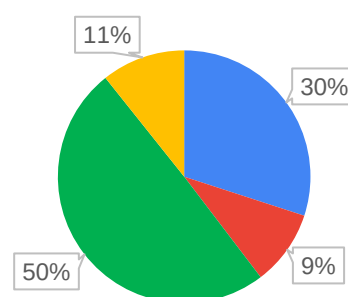
1. Wyposażenie pracowni przedmiotowych i zakup sprzętu TIK



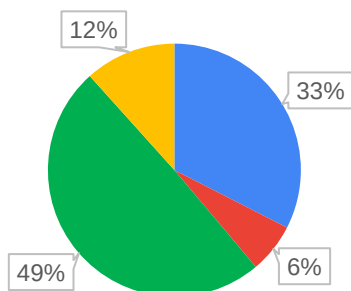
2. Dofinansowanie nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii



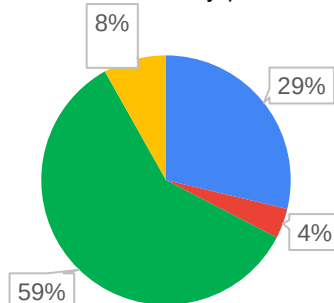
3. Dofinansowanie doskonalenia nauczycieli



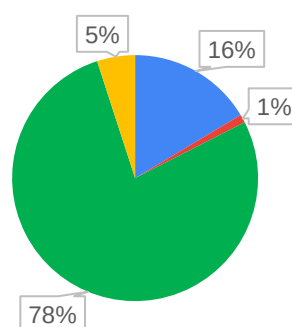
4. Organizację kształcenia ogólnego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością



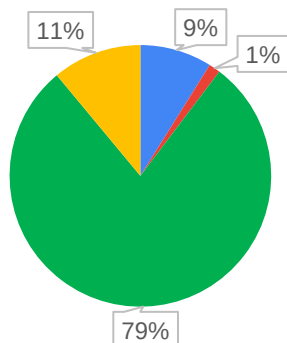
5. Inwestycje w infrastrukturę edukacyjną (np. budowa/rozbudowa/modernizacja)



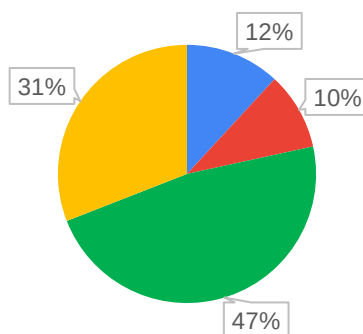
6. Inwestycje w infrastrukturę sportową



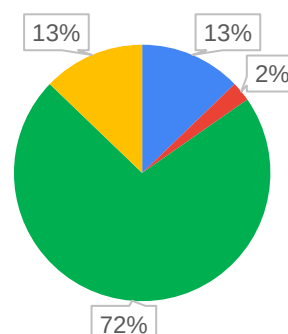
7. Modernizację/adaptację i doposażenie świetlic szkolnych



8. Zwalczanie skutków pandemii COVID-19



9. Podnoszenie świadomości nt. zmian klimatu



■ Tak, ale mamy nadal potrzeby

■ Nie, ale obecnie mamy takie potrzeby

■ Tak i obecnie nie mamy takich potrzeb

■ Nie i nadal nie mamy takich potrzeb

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (Wykres 1: n=285, Wykres 2: n=280, Wykres 3: 280, Wykres 4: n=283, Wykres 5: n=282, Wykres 6: n=280, Wykres 7: n=281, Wykres 8: n= 278, Wykres 9: n= 281 – różna liczba odpowiedzi wynika z wystąpienia braków danych)

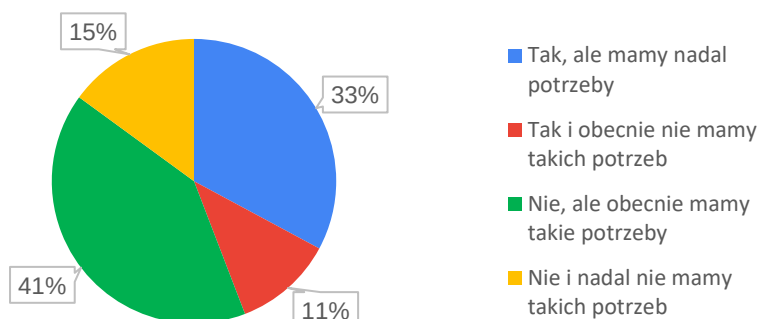
Środki z programów operacyjnych i rządowych

Szkoły podstawowe uczestniczące w badaniu zostały poproszone o ocenę wsparcia w ramach programów operacyjnych współfinansowanych przez UE oraz programów rządowych w zakresie wsparcia edukacji.

Program Operacyjny **Polska Cyfrowa 2014-2020** to fundusze europejskie na cyfrowy rozwój kraju. Dzięki tym pieniądзом wiele szkół otrzymało niezbędny sprzęt do zdalnej edukacji, a wiele szkół podstawowych przyłączyło się do Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej (OSE). O tym do kogo trafił sprzęt z Programu decydował samorząd, a głównym wyznacznikiem były lokalne potrzeby.

Jak wskazują wyniki ankiet, ze wsparcia w ramach środków Programu Polska Cyfrowa skorzystało 44% szkół, z czego 33% nadal wskazuje na potrzebę wsparcia cyfryzacji swoich placówek, a 11%, że obecnie takich potrzeb nie mają. Wśród badanych szkół, ponad połowa (52%) nie skorzystała ze wsparcia w ramach PO Polska Cyfrowa, przy czym w grupie tej aż 41% wskazało, że ma takie potrzeby. Pozostałe 15% zadeklarowało, że pomimo, iż nie korzystało z takich środków to nie zgłasza również takiego zapotrzebowania.

Rysunek 18. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Polska Cyfrowa?

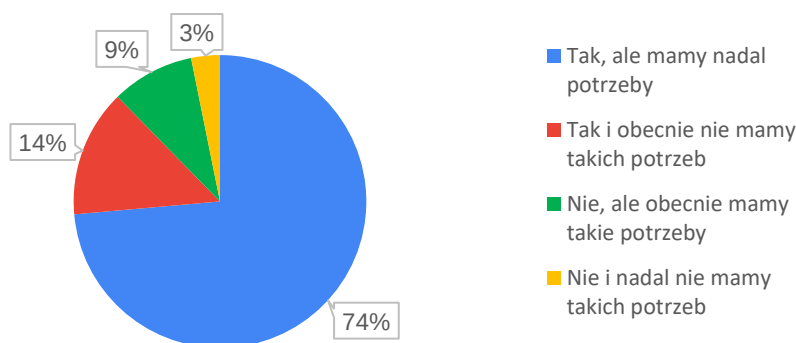


Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=274, 11 placówek nie udzieliło odpowiedzi)

Program **Aktywna tablica 2017-2019** umożliwił podstawowym szkołom publicznym i niepublicznym zakup tablic interaktywnych, projektorów, głośników czy też interaktywnych monitorów dotykowych i wielu pomocy dydaktycznych z wykorzystaniem TIK, a także podniesienie kompetencji nauczycieli i uczniów w zakresie posługiwania się nowoczesnymi technologiami informatycznymi.

Zdecydowana większość ankietowanych szkół (88%) korzystała ze środków Programu Aktywna tablica. Realizacja inwestycji w ramach wsparcia nie zaspokoiła jednak potrzeb szkół w tym zakresie, o czym aż 74% wskazało, że nadal ma takie potrzeby, a 14%, że takie potrzeby nie występują. 11% szkół nie korzystało ze wsparcia środków programu Aktywna tablica, ale 9% z tej puli zapewniło, że obecnie ma takie potrzeby, a 3%, że nadal nie ma takich potrzeb.

Rysunek 19. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Aktywna Tablica?

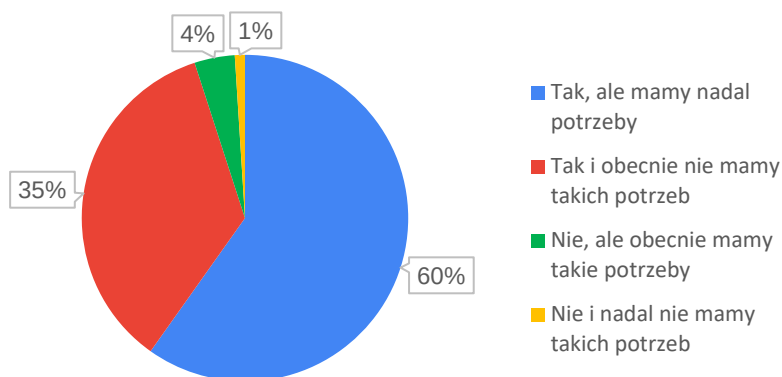


Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=284, 1 placówka nie udzieliła odpowiedzi)

Laboratoria przyszłości to program rządowy skierowany do szkół podstawowych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego na zakup nowoczesnych narzędzi (np. drukarki 3D, mikrokontrolery, roboty, sprzęt do nagrywania), które pozwolą na odkrywanie talentów i rozwijanie kompetencji przyszłości – takich jak współpraca, interdyscyplinarność, kreatywność, rozwiązywanie problemów.

Zgodnie z wynikami ankiety, z Programu Laboratoria Przyszłości skorzystało ogółem 95% ankietowanych szkół podstawowych, z czego aż 60% odpowiedziało, że nadal mają potrzeby, a 35%, że takich potrzeb obecnie nie ma. Jedynie 5% placówek nie skorzystało z tego Programu, a w tej grupie szkół tylko 1% wskazał, że nie ma takich potrzeb.

Rysunek 20. Czy Państwa szkoła skorzystała ze wsparcia w ramach środków programu Laboratoria Przyszłości?



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=284, 1 placówka nie udzieliła odpowiedzi)

7.1.2 Potrzeby w zakresie wyposażenia szkoły

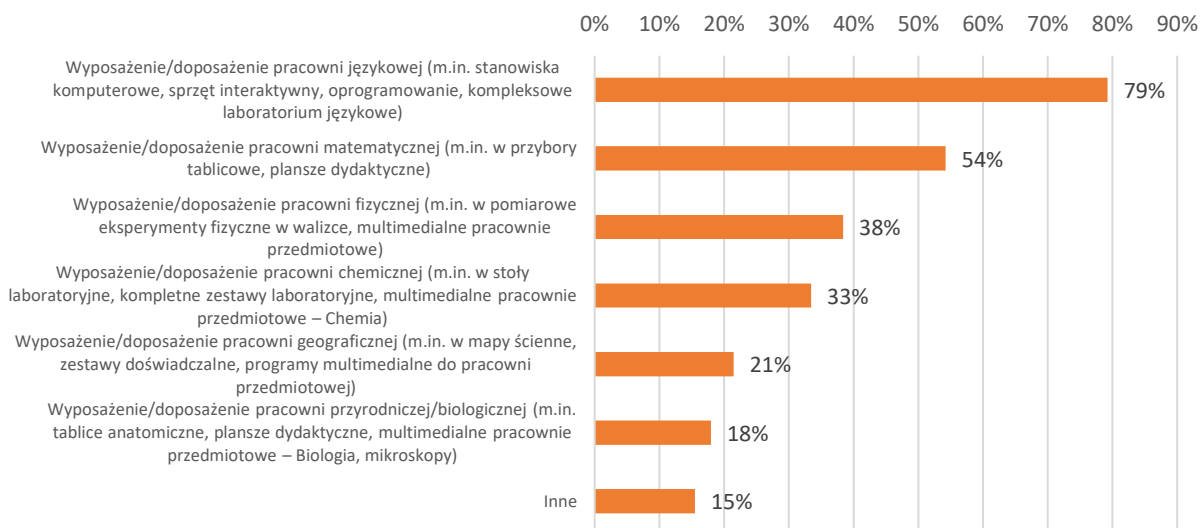
Potrzeby w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych

Odpowiednio wyposażone pracownie przedmiotowe mogą pomóc w zrozumieniu przedmiotu, stają się skutecznym narzędziem w pracy nauczyciela, nadają nową formułę prowadzonym lekcjom i przyczyniają się do zwiększenia efektywności przekazu dydaktycznego. Multimedia w pracowniach przedmiotowych wspierają nauczyciela w procesie przekazywania wiedzy, a uczniom pozwalają na szybsze jej przyswajanie. W ocenie dyrektorów szkół podstawowych stan wyposażenia pracowni przedmiotowych wymaga obecnie dalszych inwestycji. Dzięki funkcjonującym, dobrze wyposażonym pracowniom językowym uczniowie mogą w szybki i efektywny sposób zdobyć umiejętność posługiwania się językiem obcym. Zdecydowanie najwięcej z badanych szkół (79%) wskazało na potrzeby wyposażenia/doposażenia pracowni językowej (m.in. w stanowiska komputerowe, sprzęt interaktywny, oprogramowanie, kompleksowe laboratorium językowe). Poza wyposażeniem/doposażeniem pracowni językowych w ocenie dyrektorów szkół bardzo ważne jest również wyposażenie/doposażenie pracowni matematycznych (m.in. w przybory tablicowe, plansze dydaktyczne) (54% respondentów). Takie pomoce do matematyki ułatwiają prowadzenie zajęć i pozwalają zrozumieć ważniejsze zagadnienia. Ponad jedna trzecia badanych szkół widzi potrzebę wyposażenia/doposażenia pracowni fizycznej (38%) i chemicznej (33% respondentów). Niezwykle ważne jest również wyposażenie/doposażenie pracowni geograficznej (m.in. w mapy ściennie, zestawy doświadczalne, programy multimedialne do pracowni przedmiotowej), aby uczniowie mogli w innowacyjny i efektywny sposób czerpać wiedzę, na co wskazało 21% szkół. Z kolei niespełna jedna piąta szkół chciałaby, aby w szkole została wyposażona/doposażona pracownia przyrodnicza/biologiczna (m.in. w tablice anatomiczne, plansze dydaktyczne, multimedialne pracownie przedmiotowe – Biologia, mikroskopy).

Według dość dużej grupy respondentów (15%) występują w szkołach również „Inne”, dodatkowe potrzeby. W tej kwestii udzielono ogółem 44 odpowiedzi z czego: 10 razy wskazano na potrzeby

związane z modernizacją, wyposażeniem i doposażeniem pracowni informatycznych/komputerowych, 9 razy wskazano na modernizację oraz wyposażenie/doposażenie zaplecza sportowego, 7 razy wskazano na edukację wczesnoszkolną, 5 razy na wyposażenie i doposażenie pracowni muzycznej, języka polskiego i historycznej, 4 razy na wyposażenie lub doposażenie sali do zajęć rewalidacyjnych, gabinetu psychologa i logopedy szkolnego, wyposażenie pracowni sensorycznej i na specjalne potrzeby edukacyjne, 3 razy na wyposażenie lub doposażenie świetlicy szkolnej. Zgłoszono również 6 przedsięwzięć przewidzianych dla całej szkoły³⁴. Spośród wszystkich ankietowanych szkół tylko jedna nie zgłosiła żadnych potrzeb w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych.

Rysunek 21. Potrzeby w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n= 284)

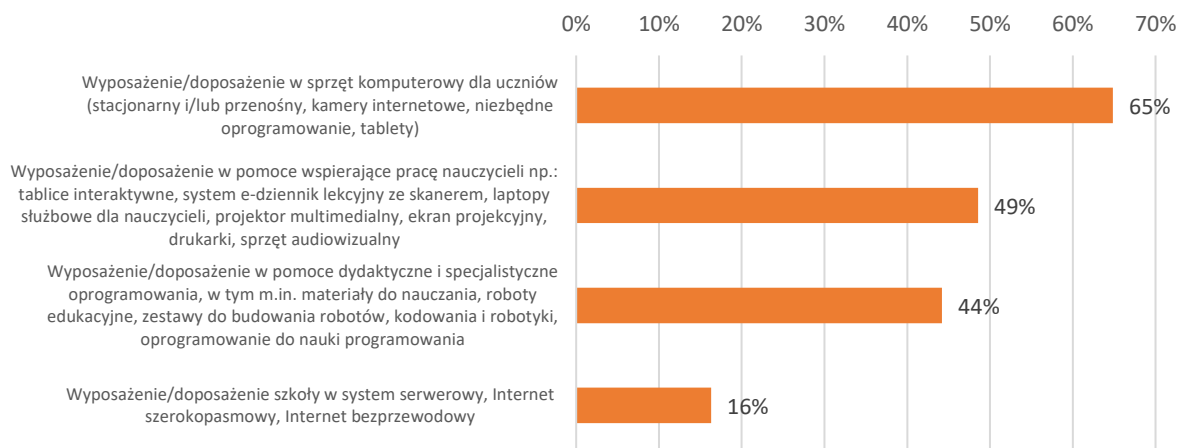
Potrzeby w zakresie wyposażenia w sprzęt technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK)

Umiejętności informatyczne stanowią jedno z kluczowych kompetencji, niezbędnych do dalszego uczenia się, rozwoju, a w przyszłości aktywności ekonomicznej i społecznej. Od dostępności TIK w placówce, jakości sprzętu zależy jakość procesu kształcenia, którego nieodłącznym elementem w erze cyfrowej jest nowoczesna technologia. Dlatego też w kwestionariuszu ankiety zapytano szkoły o potrzeby wyposażenia w sprzęt technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Spośród możliwości wyboru odpowiedzi najwyższym wskazaniem dyrektorów szkół uczestniczących w badaniu, na poziomie 65%, okazało się wyposażenie/doposażenie w sprzęt komputerowy dla uczniów (stacjonarny i/lub przenośny, kamery internetowe, niezbędne oprogramowanie, tablety), co wskazuje na wysokie potrzeby w tym zakresie i konieczność dalszych inwestycji. Drugą w hierarchii potrzeb, tj. 49% odpowiedzi respondentów jest wyposażenie/doposażenie w pomoce wspierające pracę nauczycieli np.: tablice interaktywne, system e-dziennik lekcyjny ze skanerem, służbowe laptopy, projektor multimedialny. Nieco mniej, bo 44% ankietowanych szkół wskazało na potrzeby w zakresie wyposażenia/doposażenia w pomoce dydaktyczne i specjalistyczne oprogramowanie, w tym m.in. materiały do nauczania, roboty edukacyjne, zestawy do budowania robotów, kodowania. Tylko 16% szkół publicznych ma potrzeby w zakresie wyposażenia/doposażenia szkoły w system serwerowy, Internet szerokopasmowy, Internet bezprzewodowy, co może sugerować dobre zabezpieczenie systemowe szkół w tym względzie. Na brak potrzeb wskazało 9 szkół biorących udział w ankiecie.

³⁴ Stworzenie centrum multimedialnego w bibliotece szkolnej, doposażenie biblioteki (stanowisko komputerowe, oprogramowanie), Szafy na pomoce dydaktyczne otrzymane w ramach programu „laboratoria przyszłości” czy z subwencji oświatowej, mapy ściennie, przybory tablicowe, tablice interaktywne (monitory), brak sal, tworzenie sieci komputerowej w pracowniach całej szkoły.

Rysunek 22. Potrzeby w zakresie wyposażenia w sprzęt TIK.



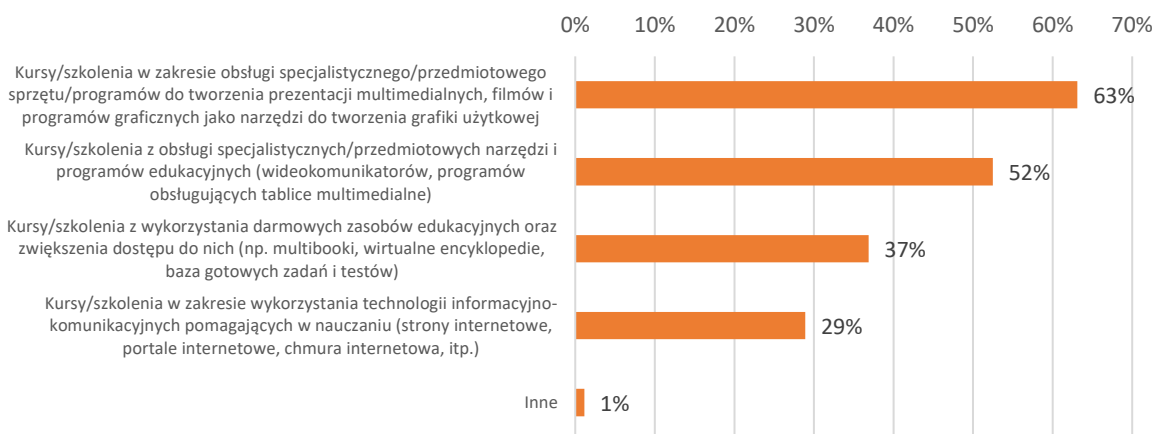
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=276)

7.1.3 Nauka z wykorzystaniem nowoczesnych technologii

Potrzeby w zakresie adaptacji nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej

Umiejętności w zakresie wykorzystania TIK, zarówno na płaszczyźnie edukacji, jak i w codziennym życiu, należy postrzegać jako kompetencje kluczowe, których zdobycie jest niezbędne we współczesnym świecie. Wykorzystywanie TIK w pracy dydaktycznej wpływa na atrakcyjność lekcji, wzrost zaangażowania uczniów i motywacji, usprawnia przebieg zajęć. Aby jednak adaptować nowoczesne technologie do praktyki szkolnej niezbędna jest biegła umiejętność obsługi dostępnych narzędzi.

Rysunek 23. Potrzeby w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=263)

Realizowane badanie posłużyło identyfikacji potrzeb w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej. Przeważająca większość respondentów badania (63%), z racji pojawiających się na rynku coraz to nowszych technologii TIK, przedmiotowego sprzętu, programów do tworzenia prezentacji multimedialnych, programów graficznych, narzędzi do tworzenia grafiki użytkowej itp., wypowiedziała się za organizacją kursów i szkoleń w zakresie obsługi tychże programów i narzędzi. Zdaniem nieco mniejszej grupy przedstawicieli szkół podstawowych (52%) sprawne posługiwanie się nowoczesnymi specjalistycznymi narzędziami obliguje ich do podnoszenia swoich kwalifikacji. Grupa ta nakreśliła potrzebę kursów i szkoleń z obsługi wideokomunikatorów, programów obsługujących tablice multimedialne. Z kafeterii potrzeb ujętych w ankiecie kursy i szkolenia z wykorzystania darmowych zasobów komunikacyjnych (wirtualne encyklopedie, multibooki, bazy testów) wybrane zostały przez 37% dyrektorów szkół. Nieco mniej, bo 29% respondentów wskazało na potrzebę szkoleń i kursów z możliwości wykorzystania w praktyce zawodowej np. chmury internetowej

czy portali internetowych pomocnych w dydaktyce. Na inne potrzeby w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii wskazało 3 respondentów. Potrzeby te dotyczyły: Platformy Arduino, działań z interaktywnymi goglami, kursów/szkoleń w zakresie obsługi drukarek 3D. Natomiast brak potrzeb z tego zakresu zgłosiło 22 ankietyowane szkoły.

7.1.4 Potrzeby w zakresie doskonalenia nauczycieli

Potrzeby nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego

O funkcjonowaniu i efektywności systemu edukacji narodowej decydują nauczyciele, ich predyspozycje i cechy osobowościowe oraz kwalifikacje ogólne i zawodowe. Efektywna edukacja wymaga od nauczycieli coraz lepszego przygotowania i wykazania się nie tylko wiedzą z zakresu nauczanego przedmiotu, psychologii rozwoju i uczenia się, ale także dydaktyki. Istotne jest ponadto z jakich metod, technik, czy technologii korzysta nauczyciel. Dlatego też jednym z problemów poruszanych w ramach badania była kwestia dotycząca potrzeb nauczycieli szkół podstawowych w zakresie doskonalenia zawodowego. Ponad połowa (54%) respondentów wskazała na potrzebę uczestnictwa w kursach/szkoleniach w zakresie kompetencji społecznych. Kolejną istotną potrzebą zgłaszaną przez 46% dyrektorów szkół było uczestnictwo w kursach/szkoleniach dla nauczycieli w zakresie rozpoznawania problemów psychologicznych uczniów. Z kolei 41% chce rozwijać swoje kompetencje językowe w celu np. korzystania z obcojęzycznych zasobów edukacyjnych, korzystania z grantów, programu Erasmus. Dla nauczycieli szkół podstawowych ważne było również podnoszenie kompetencji w zakresie kształcenia kompetencji kluczowych u uczniów (40%), które zgodnie z podstawą programową kształcenia ogólnego, należy kształtować na wszystkich etapach edukacyjnych, zarówno w szkole podstawowej, jak i w szkole ponadpodstawowej.

Rysunek 24. Potrzeby w zakresie doskonalenia zawodowego.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=282)

Mniej niż jedna trzecia szkół zgłosiła potrzebę uczestniczenia nauczycieli w kursach/szkoleniach w zakresie kreatywnego tworzenia oraz przekazywania własnych treści cyfrowych (32%), na kursy/szkolenia w zakresie metod aktywizujących i motywujących uczniów, w tym szczególnie w trakcie zdalnego nauczania (28%), a kursy/szkolenia z odpowiedzialnego, bezpiecznego korzystania z nowoczesnych technologii (cyberbezpieczeństwo) wybrało 20% respondentów. Z badania ankietowego wynika, że nieduże jest zainteresowanie nauczycieli chcących podjąć naukę na studiach podyplomowych rozszerzających wiedzę specjalistyczną (np.: z przedsiębiorczości, bibliotekoznawstwa, ale także fizyki, geografii, języka ukraińskiego, nauki języka polskiego jako języka obcego,

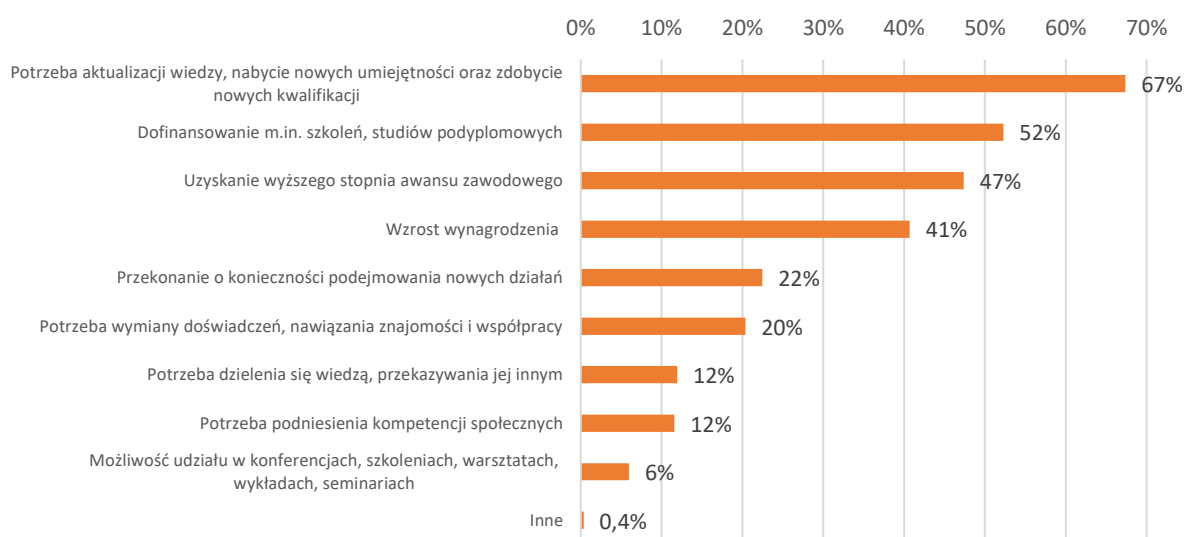
oligofrenopedagogiki czy rewalidacji uczniów ze spektrum autyzmu) – na taką potrzebę wskazało 10% respondentów. Jeszcze mniej respondentów widzi potrzebę uczestniczenia w kursach/szkoleniach w zakresie zarządzania w oświacie (3%) i w kursach/szkoleniach z podstawowych umiejętności obsługi komputera (2% respondentów). Ponadto jedna szkoła wskazała na dodatkową potrzebę dotyczącą kursów kwalifikacyjnych w zakresie edukacji dla bezpieczeństwa i etyki. Spośród wszystkich 285 szkół, które wypełniły ankietę 3 z nich nie widzi potrzeb w zakresie doskonalenia nauczycieli.

Czynniki motywujące nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym

Usługi edukacyjne odgrywają bardzo ważną rolę we współczesnym świecie, gdyż umożliwiają zdobycie wiedzy i umiejętności, które przekładają się na pracę zawodową. Dlatego też niezwykle istotne są rozwiązania, które służą motywowaniu i mobilizowaniu do ciągłego dokształcania kadry pedagogicznej szkół podstawowych. W opinii respondentów uczestniczących w badaniu najważniejszym czynnikiem mobilizującym do udziału w doskonaleniu zawodowym jest potrzeba aktualizacji wiedzy, nabycie nowych umiejętności oraz zdobycie nowych kwalifikacji (67%). Poprzez nabycie nowych kwalifikacji i umiejętności nauczyciel może poprawić swoją sytuację na rynku pracy i kontynuować rozwój kariery zawodowej. Nauczycieli również w dużym stopniu mobilizuje możliwość uzyskania dofinansowania m.in. szkoleń czy studiów podyplomowych (52%). Z kolei uzyskanie wyższego stopnia awansu zawodowego to dla 47% respondentów jest motywacją, aby uczestniczyć w doskonaleniu zawodowym. Wysoki był również udział szkół (41%), według których wzrost wynagrodzenia jest również czynnikiem motywującym nauczycieli do udziału w doskonaleniu. Około jedna piąta szkół jako czynnik motywujący wybrała przekonanie o konieczności podejmowania nowych działań (22%) i potrzebę wymiany doświadczeń, nawiązania znajomości i współpracy (20%). W dalszej kolejności znalazły się potrzeba podniesienia kompetencji społecznych (12%), potrzeba dzielenia się wiedzą, przekazywania jej innym (12%) i możliwość udziału w konferencjach, szkoleniach, warsztatach, wykładach, seminariach (6%).

Ponadto jako dodatkowy ważny czynnik motywujący nauczycieli do doskonalenia zawodowego jedna ze szkół wskazała możliwość utraty pracy (można wnioskować, że z braku odpowiednich kwalifikacji i kompetencji).

Rysunek 25. Czynniki motywujące nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=285)

7.1.5 Działania na rzecz edukacji włączającej

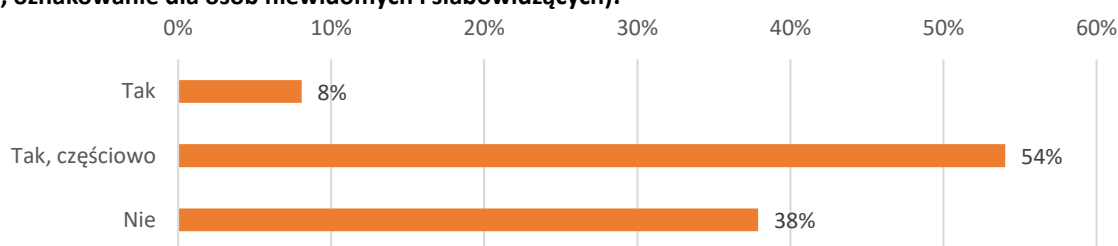
Dostosowanie szkół do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Edukacja włączająca, w kontekście wdrażania EFS+, powinna być rozumiana jako wspólne kształcenie i wychowanie wszystkich dzieci i uczniów, z uwzględnieniem ich zróżnicowanych potrzeb

edukacyjnych i rozwojowych, umożliwiających im rozwój, postępy w nauce, uczestnictwo i włączenie społeczne. Działania w zakresie edukacji włączającej powinny koncentrować się na osobach z niepełnosprawnościami i zapewnieniu im pełnego dostępu do edukacji ogólnodostępnej, z właściwym wsparciem w zakresie specjalnych potrzeb. Oznacza to, że do ich potrzeb powinny być dostosowane nie tylko szkoły specjalne, ale też szkoły integracyjne i ogólnodostępne.

Dyrektorzy szkół podstawowych, do których skierowano ankietę, zostali zapytani o to, czy ich szkoły są dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami pod kątem m.in. podjazdu, windy, szerokich drzwi, oznakowania dla osób niewidomych i słabowidzących. Uzyskane wyniki ankiety wskazują, że nieco ponad połowa szkół (54%) posiada częściowe dostosowanie do takich potrzeb. Twierdzące odpowiedzi „Tak” – sugerujące kompletne dostosowanie szkoły wpłynęły od 8% przebadanych szkół. W kontekście wdrażania modelu edukacji włączającej, likwidowanie barier dla egzystowania i nauczania osób z niepełnosprawnościami musi mieć na uwadze aż 38% szkół, które wybrały odpowiedź, że nie są dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Rysunek 26. Dostosowanie szkół do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (m.in. podjazd, winda, szerokie drzwi, oznakowanie dla osób niewidomych i słabowidzących).



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=285)

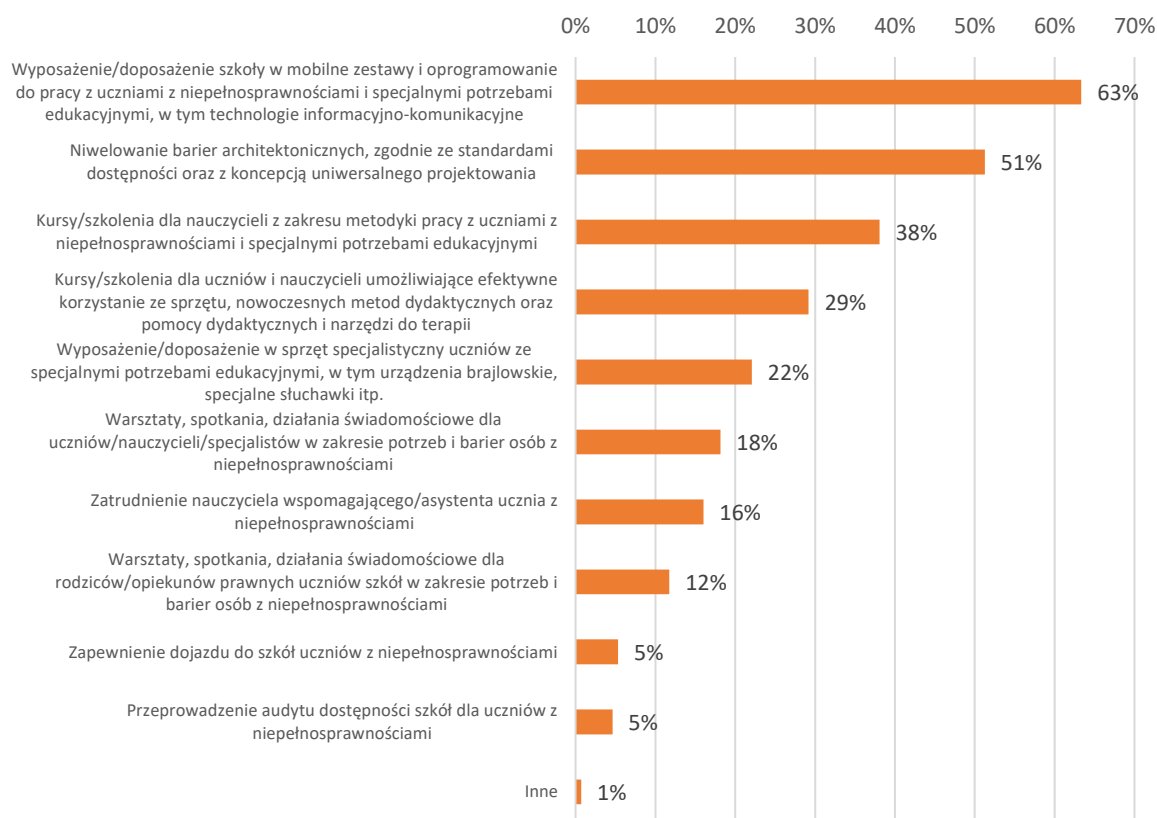
Potrzeby w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Organizacja kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi wymaga m.in. zapewnienia odpowiedniego sprzętu i pomocy dydaktycznych do pracy z takimi osobami, wysokiej jakości kadry i specjalistów z odpowiednimi kwalifikacjami w celu współorganizowania kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami i realizacji zajęć rewalidacyjnych oraz zadań z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zapewnienia dojazdu do szkół uczniów z niepełnosprawnościami, jak również eliminowania barier architektonicznych. Ważne jest stworzenie możliwości wymiany doświadczeń nauczycieli pracujących z dziećmi z niepełnosprawnościami i trudnościami w nauce, a także wzmacnianie współdziałania podmiotów i instytucji powołanych do wspierania dziecka z niepełnosprawnościami i skuteczniejsza współpraca z rodzicami.

Wyniki ankiet zebranych w trakcie badania pokazują, że w opinii Dyrektorów szkół najważniejszymi potrzebami w zakresie organizacji kształcenia dla uczniów z niepełnosprawnościami są te związane z wyposażeniem/doposażeniem szkół w mobilne zestawy oprogramowania do pracy z uczniami z niepełnosprawnościami, na które wskazało 63% z nich. W drugiej kolejności za bardzo ważne, z wynikiem 51% odpowiedzi, uznano niwelowanie barier architektonicznych, zgodnie ze standardami dostępności i koncepcją uniwersalnego projektowania. Wsparciem dla nauczycieli w pracy z uczniami z niepełnosprawnościami będą kursy i szkolenia z zakresu metodyki pracy z takimi osobami. Na takie potrzeby wskazało aż 38% szkół podstawowych. Potrzeba doskonalenia umiejętności obsługi nowoczesnego sprzętu przełożyła się na wskazanie kursów i szkoleń z tego tematu, na co zwróciło uwagę aż 29% ankietowanych przedstawicieli szkół. W ocenie 22% szkół istotne jest wyposażenie i doposażenie uczniów w sprzęt specjalistyczny. Warsztaty, spotkania i działania świadomościowe dla uczniów/nauczycieli/specjalistów spotkały się z zainteresowaniem 18% ankietowanych, a dla grupy rodziców/opiekunów prawnych dzieci – na poziomie 12% wśród odpowiadających respondentów. Ułatwieniem w pracy szkoły z osobami z niepełnosprawnościami jest zatrudnienie nauczyciela wspomagającego/asystenta ucznia z niepełnosprawnością. Odpowiedź taką wskazało 16%

ankietowanych. Nieznaczny odsetek respondentów (5%) wskazuje na potrzeby związane z zapewnieniem dojazdu do szkół uczniom z niepełnosprawnościami i przeprowadzenie audytu dostępności szkół dla uczniów z orzeczeniem o niepełnosprawności. Na inne niż wskazane w kafeterii potrzeby zwróciło uwagę dwóch respondentów: zatrudnienie psychologa oraz specjalne potrzeby edukacyjne. Wśród ankietowanych szkół tylko 4 nie zgłosiły potrzeb w tym zakresie.

Rysunek 27. Potrzeby w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=281)

Potrzeby w organizacji modelu edukacji włączającej

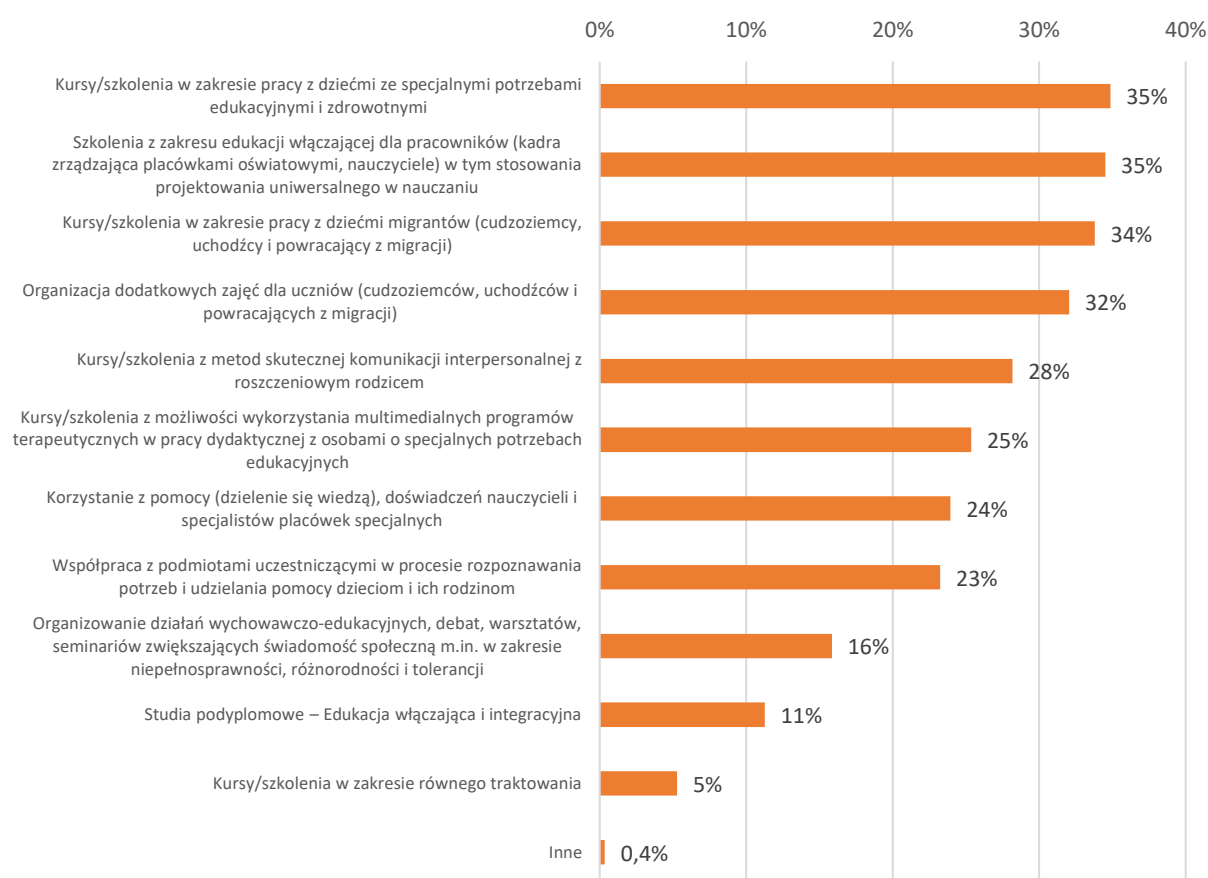
Edukacja włączająca stanowi sposób organizacji edukacji uwzględniający różnorodność uczniów wynikającą z niepełnosprawności, z jednoczesnym dostosowaniem systemu szkolnego do indywidualnego tempa nauki, uzdolnień i trudności każdego ucznia. Katalog potrzeb placówek szkolnych w organizacji modelu edukacji włączającej jest bardzo szeroki, zaczynając od dostosowania wyposażenia, inwestycji w nowoczesne pomoce dydaktyczne, aż po dobór fachowego wykształconego personelu oraz organizację działań wychowawczo-edukacyjnych zwiększających świadomość społeczną w obrębie niepełnosprawności, a także wobec teraźniejszych uwarunkowań sytuacji geopolitycznej i ekonomicznej dotyczącej otwarcia na cudzoziemców, uchodźców czy powracających z migracji.

Wyniki badania pokazują złożoność problemu edukacji włączającej i rozwarstwienie odpowiedzi w zakresie potrzeb szkół w organizacji tego modelu w praktyce oświatowej. Najważniejszymi potrzebami w ocenie badanych szkół okazały się kursy/szkolenia w zakresie pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i zdrowotnymi, wskazanie to dotyczyło 35% placówek, a także szkolenia dla pracowników (kadra zarządzająca, nauczyciele) z zakresu edukacji włączającej, dla których uzyskano w badaniu również 35% wskazań. Wśród odpowiedzi Dyrektorów szkół podstawowych aż 34% z nich uznało za pilne potrzeby kursy i szkolenia w zakresie pracy z dziećmi migrantów (cudzoziemców, uchodźców i powracających z migracji). Na organizację dodatkowych zajęć dla uczniów cudzoziemców wskazało 32% ankietowanych. Z uzyskanych informacji wynika, że więcej niż 1/4 szkół potrzebuje

środków na organizację kursów/szkoleń z wykorzystania multimedialnych programów terapeutycznych oraz kursów/szkoleń z metod skutecznej komunikacji interpersonalnej z roszczeniowym rodzicem. Ponad 1/5 odpowiedzi respondentów nawiązała do współpracy z podmiotami uczestniczącymi w procesie rozpoznawania potrzeb i udzielania pomocy dzieciom ich rodzinom, a inny wątek traktuje korzystanie z pomocy, doświadczeń nauczycieli i specjalistów placówek specjalnych. Dla 11% szkół cenne jest doskonalenie kwalifikacji kadry dydaktycznej i wskazały one na wsparcie podyplomowych studiów z zakresu edukacji włączającej i integracyjnej, zaś 5% ankietowanych placówek wybrało kursy doskonalące wiedzę w zakresie równego traktowania.

Natomiast poza podaną kafeiterią pojawiła się również inna odpowiedź z jednej z placówek i dotyczyła wsparcia kierunku studiów podyplomowych w zakresie edukacji sensorycznej i szkolenia dla nauczycieli z przygotowaniem pedagogicznym, którzy są zainteresowani wzbogaceniem swojego warsztatu o narzędzie EEG Biofeedback.

Rysunek 28. Potrzeby w organizacji modelu edukacji włączającej.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=284, jedna szkoła nie udzieliła odpowiedzi)

Potrzeby w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy

Wojna w Ukrainie spowodowała ogromny napływ ludności cywilnej, wśród której przeważały matki z dziećmi. Dlatego ważne jest zapewnienie im odpowiedniej opieki i edukacji. Wyzwaniem jest organizacja nauki dla obcojęzycznych uczniów w polskich szkołach oraz dbałość o ich zdrowie psychiczne w związku z traumą wojenną. W związku z tym do dyrektorów ankietowanych szkół skierowano pytanie dotyczące potrzeb w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy.

Najczęściej udzielana odpowiedź dotyczyła potrzeb związanych ze szkoleniem dla nauczycieli w zakresie metodyki nauczania języka polskiego jako obcego na poziomie szkoły podstawowej, na co wskazało 3/4 respondentów. Dla dzieci, które nie znają języka polskiego albo znają język polski na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki, a w przypadku różnic programowych, ponad

połowa (57%) respondentów widzi potrzebę organizacji dodatkowych/wyrównawczych zajęć z języka polskiego oraz 54% wsparcia psychologiczno-pedagogicznego dostosowanego do potrzeb uczniów. Kolejne bardzo istotne obszary wsparcia dotyczyły szkoleń dla nauczycieli w zakresie pracy z uczniem z doświadczeniem migracyjnym i traumą związaną z działaniami wojennymi (51%) oraz przeprowadzenia dodatkowych zajęć integracyjnych dla dzieci uchodźców z Ukrainy (49%). Z kolei 44% respondentów wskazało na pilną potrzebę zatrudnienia tłumacza w szkole. Znaczącą pozycję (38%) stanowiły również potrzeby szkół związane ze szkoleniami dla nauczycieli w zakresie integracji przybywających Ukraińców w środowiskach szkolnych. Odnalezienie się w szkolnej rzeczywistości ukraińskim dzieciom mogą ułatwić asystenci międzykulturowi, którzy od lat zatrudniani są w szkołach. Rolą asystentów jest wspieranie dzieci ukraińskich, ich rodzin, kadry i dyrekcji szkoły, a także pomoc w sytuacjach konfliktów lub nieporozumień, dlatego zdaniem 1/3 szkół konieczne jest również zatrudnienie asystenta międzykulturowego w szkole. Poza kafeterią dwie szkoły zwróciły również uwagę na dodatkowe potrzeby związane między innymi z systemowym rozwiązaniem – zmianą przepisów prawa w zakresie oceniania, klasyfikowania uczniów z Ukrainy oraz przystępowania do egzaminu ósmoklasisty, a także na zakup pomocy dydaktycznych (komplety podręczników do nauki języka polskiego). Natomiast brak potrzeb w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy zadeklarowały 22 szkoły.

Rysunek 29. Potrzeby w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=262, jedna szkoła nie udzieliła odpowiedzi)

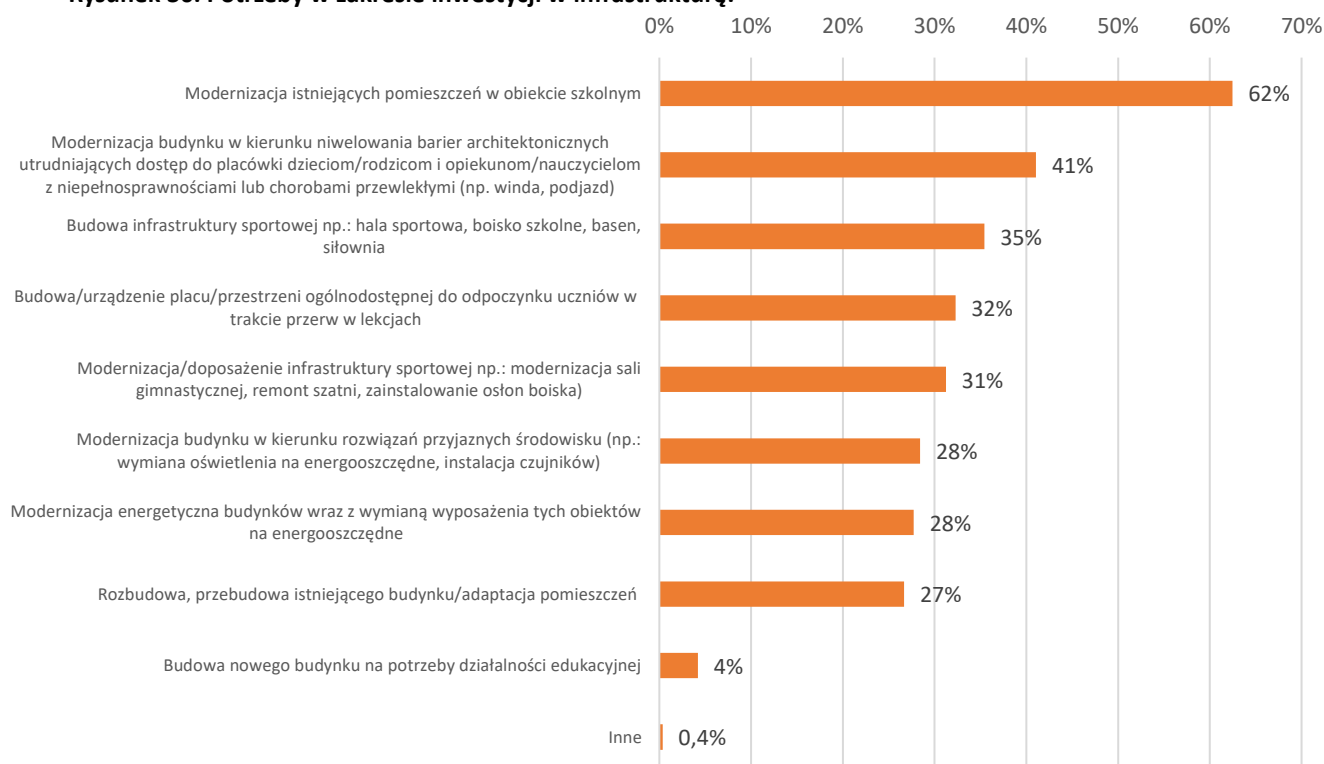
7.1.6 Inwestycje w infrastrukturę

Potrzeby w zakresie inwestycji w infrastrukturę

W ocenie dyrektorów szkół stan pomieszczeń w ich placówkach wskazuje na konieczność inwestycji w tym zakresie. Zdecydowanie wysoki odsetek szkół (62%) wskazał na konieczność modernizacji istniejących pomieszczeń w obiekcie szkolnym. Z kolei 41% respondentów wskazało na modernizację budynku w kierunku niwelowania barier architektonicznych utrudniających dostęp do placówki dzieciom/rodzicom i opiekunom/nauczycielom z niepełnosprawnościami lub chorobami przewlekłymi (np. winda, podjazd). Z uzyskanych informacji wynika, że ponad 1/3 szkół ma również potrzeby w zakresie: budowy infrastruktury sportowej np. hala sportowa, boisko szkolne, basen, siłownia (35%), budowy/urządzenia placu/przestrzeni ogólnodostępnej do odpoczynku uczniów w trakcie przerw w lekcjach (32%), modernizacji/doposażenia infrastruktury sportowej np. modernizacji sali gimnastycznej, remont szatni, zainstalowania osłon boiska (31%). Z kolei mniej niż 28% szkół widzi również potrzebę modernizacji budynku w kierunku rozwiązań przyjaznych środowisku (np.: wymiana oświetlenia na energooszczędne, instalacja czujników). Na modernizację energetyczną budynków wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne wskazało tyle samo ankietowanych (28%). Z kolei na rozbudowę, przebudowę istniejącego budynku/adaptację

pomieszczeń wskazało 27% respondentów. Jak wynika z badania 4% szkół widzi potrzebę budowy nowego budynku na potrzeby działalności edukacyjnej. Ponadto jedna ze szkół wskazała również inną formę wsparcia dotyczącą doposażenia nowo powstałego budynku.

Rysunek 30. Potrzeby w zakresie inwestycji w infrastrukturę.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=285)

7.1.7 Świetlice szkolne

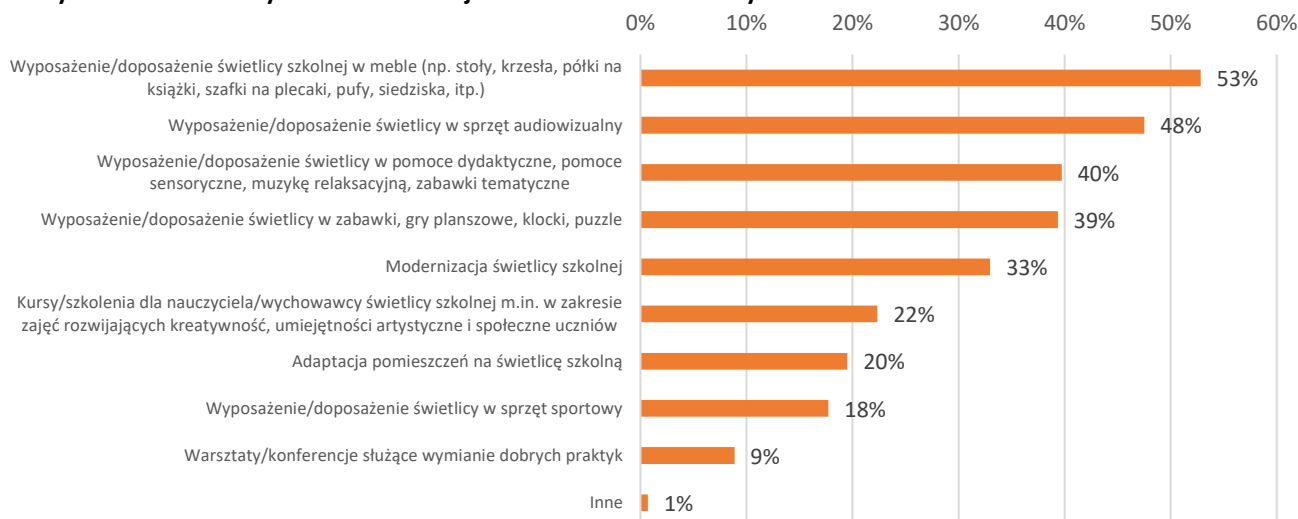
Potrzeby w zakresie funkcjonowania świetlic szkolnych

Świetlica szkolna jest miejscem dla wszystkich uczniów, którzy wymagają zapewnienia opieki w szkole. W świetlicy powinny być zapewnione bezpieczne warunki nauki, wychowania i opieki. Aby wychowawcy mieli możliwość przeprowadzenia zamierzonych zajęć potrzebne są m.in. pomoce dydaktyczne i odpowiedni sprzęt.

Dzieci z kolei powinny mieć w świetlicy szkolnej zapewnione różnego rodzaju sprzęty m.in. sprzęt komputerowy, audiowizualny, gry planszowe, książki czy sprzęt sportowy. Dlatego też dyrektorzy szkół podstawowych zostali zapytani o potrzeby w zakresie funkcjonowania świetlic szkolnych. Najczęściej udzielana odpowiedź dotyczyła potrzeb związanych z wyposażeniem/doposażeniem świetlicy szkolnej w meble (np. stoły, krzesła, półki na książki, szafki na plecaki, pufy, siedziska, itp.), na co wskazała ponad połowa respondentów (53%), a 48% wskazała na wyposażenie/doposażenie świetlicy w sprzęt audiowizualny. Obecnie niezbędne wydaje się również wyposażenie świetlicy w ciekawe gry edukacyjne i różnego rodzaju pomoce. Ważne w rozwoju dziecka przebywającego w świetlicy szkolnej jest również jej wyposażenie/doposażenie w pomoce dydaktyczne, pomoce sensoryczne, muzykę relaksacyjną czy zabawki tematyczne, ponieważ gry i zabawy, szczególnie te edukacyjne wspomagają proces kształcenia, na co wskazało 40% respondentów. Aby uprzyjemnić dzieciom pobyt w świetlicy szkolnej dyrektorzy szkół wskazali również na potrzebę wyposażenia/doposażenia świetlicy w zabawki, gry planszowe, klocki czy puzzle (39%). Z kolei 33% respondentów widzi potrzebę modernizacji świetlicy w swojej szkole. Praca opiekuńczo-wychowawcza świetlic szkolnych zależy głównie od wychowawców, jednak aby realizować swoje działania kadra powinna mieć odpowiednie przygotowanie do pracy w tych placówkach, musi w swojej pracy ciągle się dokształcać i doskonalić, dlatego kolejną potrzebą jest udział w kursach/szkoleniach nauczyciela/wychowawcy świetlicy szkolnej m.in. w zakresie zajęć rozwijających

kreatywność, umiejętności artystyczne i społeczne uczniów (22%). Jedna piąta szkół wskazała ponadto na adaptację pomieszczeń na świetlicę szkolną, 18% na wyposażenie/doposażenie świetlicy w sprzęt sportowy, a jedynie 9% na warsztaty/konferencje służące wymianie dobrych praktyk. Brak potrzeb w zakresie funkcjonowania świetlic szkolnych zadeklarowały jedynie 3 szkoły.

Rysunek 31. Potrzeby w zakresie funkcjonowania świetlic szkolnych.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=282)

7.1.8 Pandemia COVID-19

Potrzeby szkół po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19

Pandemia, która pojawiła się w Polsce w marcu 2020 r. oraz związane z nią obostrzenia wpłynęły nie tylko na gospodarkę, codzienne nawyki, metody pracy, ale również edukację. Dla wielu uczniów, rodziców i nauczycieli stała się źródłem lęku i stresu. Wpłynęła na zdrowie psychiczne i styl życia związany ze zdrowiem. Dobrostan i zdrowie psychiczne młodych ludzi w okresie pandemii COVID-19 to bardzo istotny problem zdrowia publicznego, szczególnie w kontekście potencjalnych skutków długofalowych (Golberstein, Wen, Miller, 2020; Pyżalski, 2020). Dlatego też do dyrektorów szkół biorących udział w badaniu skierowano pytanie dotyczące potrzeb po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19.

Z uwagi na pogarszającą się kondycję psychiczną dzieci i młodzieży związaną m.in. z występującą pandemią szczególnej troski wymagają te, u których już wcześniej występowały jakieś problemy ze zdrowiem psychicznym, dlatego dla 47% respondentów najważniejszą potrzebą jest zatrudnienie psychologa w szkole. Dla około 1/3 szkół ważnymi obszarami wymagającymi wsparcia są: organizacja warsztatów dla uczniów na temat samodzielnego uczenia się, wyposażenie/doposażenie placówek oświaty w sprzęt sportowy oraz pomoc psychologiczna i terapeutyczna dla uczniów. Jedna czwarta (25%) respondentów wskazała również na potrzeby organizacji dodatkowych zajęć (sportowych/usprawniających po nauce zdalnej) ze względu na długi okres izolacji spowodowany pandemią w celu poprawy ich kondycji fizycznej. Mniejsze były potrzeby szkół (23%) związane z organizacją dodatkowych zajęć psychologicznych dla uczniów, organizacją warsztatów dla rodziców/opiekunów ukierunkowane na wspieranie uczniów przeżywających trudności po doświadczeniach związanych z sytuacją pandemiczną (21%). Doposażenie szkół w urządzenia do poprawy jakości powietrza (np. zakup jonizatorów) zadeklarowało 20% respondentów. Dla osób przeżywających trudności po doświadczeniach związanych z sytuacją pandemiczną ważne jest udzielanie przez nauczycieli wsparcia uczniom, dlatego też respondenci wskazali na potrzebę organizacji kursów i szkoleń nauczycieli w zakresie rozpoznawania problemów psychologicznych uczniów związanych z nauką zdalną (15%) oraz organizację dodatkowych zajęć socjoterapeutycznych dla uczniów (14%). Najmniej szkół (13%) – wskazało na organizację pomocy psychologicznej i terapeutycznej dla nauczycieli. Ponadto 9 szkół wskazało na brak potrzeb w tym zakresie.

Rysunek 32. Potrzeby szkół po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=276)

7.1.9 Zmiany klimatyczne

Planowane działania szkół związane ze zmianami klimatycznymi

Ze względu na negatywne skutki wynikające ze zmian klimatu niezwykle ważne jest zwiększanie świadomości ekologicznej. Właściwa i skuteczna ochrona środowiska naturalnego uzależniona jest od poziomu wiedzy społeczeństwa i od preferowanego stylu życia. Zarówno wiedza, jak i styl życia podlegają ciągłym zmianom, przede wszystkim dzięki edukacji ekologicznej. Bardzo dużą rolę w tym zakresie odgrywają szkoły, dlatego też w ramach realizowanej ankiety zapytano dyrektorów szkół, czy w związku z występowaniem zmian klimatycznych planują podejmować działania w tym zakresie.

Rysunek 33. Planowane działania szkół związane ze zmianami klimatycznymi.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=284)

Zdecydowanie największa liczba ankietowanych szkół odpowiedziała, że planuje przede wszystkim prowadzić edukację ekologiczną uczniów (74%), jak również akcje promocyjne/konkursy dla uczniów w zakresie zachowań proekologicznych (67%). Szkoły w dużej mierze widzą również potrzebę organizacji zajęć terenowych w celu skonfrontowania wiedzy w praktyce i obserwacji procesów ekologicznych (45%). Dla wielu szkół korzystne byłoby zastosowanie praktycznych rozwiązań ekologicznych na terenie szkoły (31%) – mogą to być między innymi zielone dachy, wodne ogrody lub łąki kwietne. Wyniki badania wskazują również, że nowoczesnym sposobem uatrakcyjnienia zajęć jest

wyposażenie/doposażenie ekopracowni (m.in. w czujniki ciśnienia, CO₂, dźwięku, temperatury, światła, itp.), na co wskazało 21% respondentów. Zdecydowanie mniej niż jedna piąta respondentów wskazała na potrzeby związane z organizacją spotkań z naukowcami/przedstawicielami NGO zajmującymi się edukacją ekologiczną (18%) i podnoszeniem kompetencji kadry nauczycielskiej w zakresie ekologii (13%). Tylko jedna ze szkół nie planuje podejmowania działań podnoszących świadomość w tym zakresie.

7.2 Szkoły podstawowe specjalne

Szczególnym typem placówki edukacyjnej są szkoły specjalne. W województwie łódzkim funkcjonuje ich 56. W niniejszym badaniu odpowiedzi uzyskano od 20 z nich. Z uwagi na niską liczebność próby zdecydowano o prezentowaniu wyników ankiet na liczbach odpowiedzi, a nie na udziale procentowym.

7.2.1 Ocena stopnia wykorzystania dotychczasowego wsparcia

Środki z UE w latach 2014-2020

Analiza rozkładów odpowiedzi udzielonych przez dyrektorów szkół specjalnych wykazuje, iż najczęściej wskazywanymi obszarami dofinansowania ze środków UE były:

- wyposażenie pracowni przedmiotowych i zakup sprzętu technologii informacyjno-komunikacyjnych – 9 odpowiedzi,
- 7 respondentów zaznaczyło dofinansowanie nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii,
- a po 5 osób – dofinansowanie doskonalenia nauczycieli i organizację kształcenia ogólnego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością.

Obszary, w których zaproszone do badania szkoły podstawowe najczęściej wskazywały, że nie korzystały z następujących form pomocy to:

- podnoszenie świadomości na temat zmian klimatu – 18 wskazań,
- inwestycje w infrastrukturę sportową, modernizację lub adaptację i doposażenie świetlic szkolnych oraz zwalczanie skutków pandemii COVID-19 – każda z odpowiedzi została wybrana 17 razy,
- brak korzystania ze środków UE w latach 2014-2020 na cele związane z inwestycjami w infrastrukturę edukacyjną (15).

Istnienie potrzeb dyrektorzy szkół specjalnych deklarowali najczęściej w odniesieniu do:

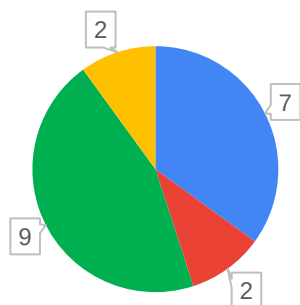
- wyposażenia pracowni przedmiotowych i zakupu sprzętu technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz inwestycji w infrastrukturę edukacyjną – odpowiedziało tak po 16 respondentów,
- dofinansowania nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, dofinansowania doskonalenia nauczycieli, inwestycji w infrastrukturę sportową oraz modernizację lub adaptację i doposażenie świetlic szkolnych (po 14 odpowiedzi).

Natomiast obszarami, w których dyrektorzy szkół najczęściej odpowiadali, że nie mają aktualnie potrzeb okazały się:

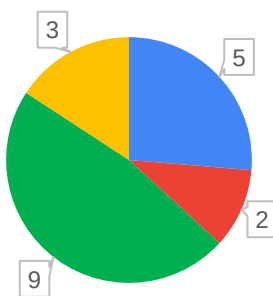
- zwalczanie skutków pandemii COVID-19 – 12 osób wybrało tę odpowiedź,
- a po 6 respondentów wskazało na organizację kształcenia ogólnego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością oraz podnoszenie wiadomości na temat zmian klimatu,
- warto tu również zaznaczyć, że w tej grupie aż w 6 celach w ogóle nie została zaznaczona odpowiedź, że placówka korzystała ze wsparcia na dany cel i aktualnie nie ma potrzeb w tym obszarze.

Rysunek 34. Czy Państwa szkoła korzystała ze środków UE w latach 2014-2020 na?

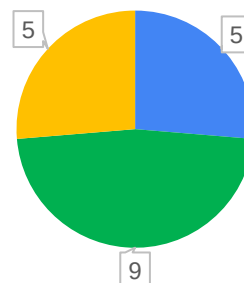
1. Wyposażenie pracowni przedmiotowych i zakup sprzętu TIK



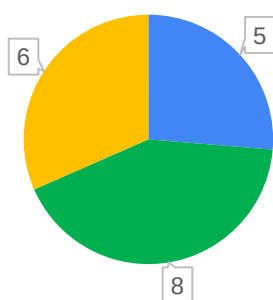
2. Dofinansowanie nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii



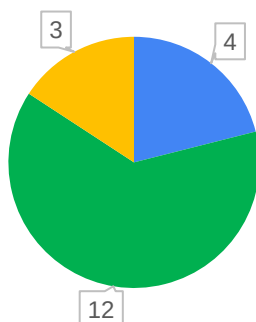
3. Dofinansowanie doskonalenia nauczycieli



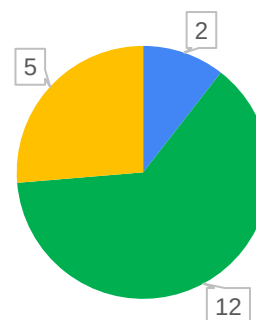
4. Organizację kształcenia ogólnego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością



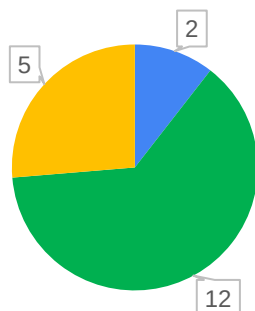
5. Inwestycje w infrastrukturę edukacyjną (np. budowa/rozbudowa/modernizacja)



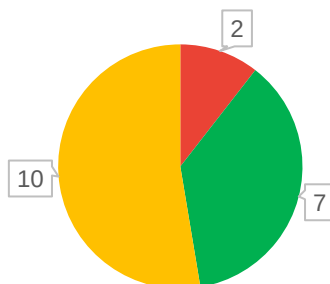
6. Inwestycje w infrastrukturę sportową



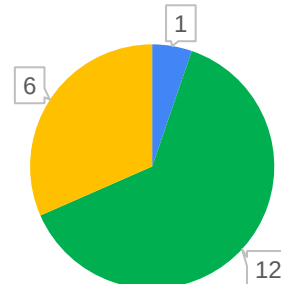
7. Modernizację/adaptację i doposażenie świetlic szkolnych



8. Zwalczanie skutków pandemii COVID-19



9. Podnoszenie świadomości nt. zmian klimatu



■ Tak, ale mamy nadal potrzeby

■ Tak i obecnie nie mamy takich potrzeb

■ Nie, ale obecnie mamy takie potrzeby

■ Nie i nadal nie mamy takich potrzeb

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (dla pierwszego wykresu $n=20$, dla pozostałych $n=19$ – 1 placówka nie udzieliła odpowiedzi)

Środki z programów operacyjnych i rządowych

Szkoły podstawowe specjalne zostały poproszone o wypowiedzenie się w kwestii dotychczasowego wsparcia w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa 2014-2020, który

wspomagał edukację, w szczególności w zakresie sprzętu do zdalnej nauki w czasie pandemii COVID-19.

Spośród uczestniczących w badaniu szkół 5 oznajmiło, że korzystały z programu, a jednocześnie 4 z nich wskazały, że nadal mają potrzeby. Z programu **Polska Cyfrowa** nie skorzystało do tej pory blisko 3/4 szkół specjalnych. Można obecnie przypuszczać, iż świadomość wymiernych korzyści z dofinansowania na cyfryzację sprawiła, że aż 10 podstawowych szkół specjalnych uczestniczących w ankiecie zgłosiło, że ma obecnie potrzeby i skorzystałoby ze wsparcia programu. 4 placówki nie korzystały z pomocy i nadal nie mają takich potrzeb.

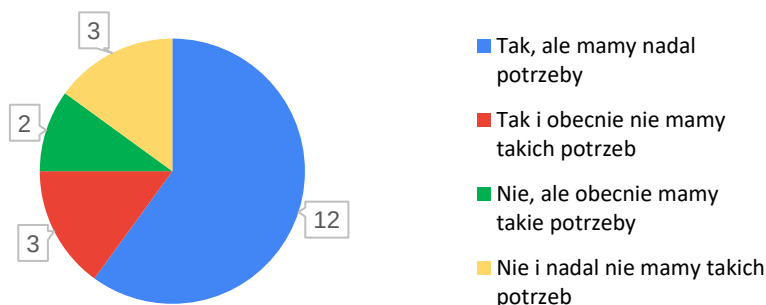
Rysunek 35. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Polska Cyfrowa?



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=19, jedna placówka nie udzieliła odpowiedzi)

Z analizy odpowiedzi szkół podstawowych specjalnych odnośnie wsparcia w ramach środków programu **Aktywna Tablica** wynika, że 3/4 szkół otrzymało dofinansowanie (15 placówek). Jednak potrzeby uczestniczących w badaniu respondentów są dużo wyższe i aż 12 szkół potrzebuje nadal wsparcia, jakie oferuje Program Aktywna Tablica. 5 szkół nie korzystało z finansowego wsparcia programu, jednakże obecnie spośród tej grupy 2 placówki mają takie potrzeby, a 3 wskazały na brak potrzeb.

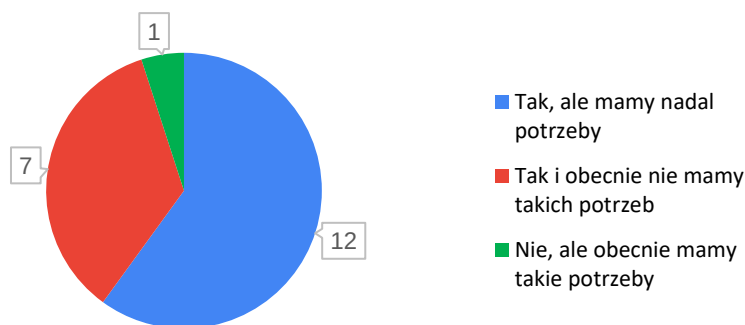
Rysunek 36. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Aktywna Tablica?



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=20)

Na udoskonalenie pracowni szkół podstawowych specjalnych ze środków programu rządowego **Laboratoria Przyszłości** skorzystało 19 przebadanych placówek, z tego 12 stwierdziło, że nadal ma takie potrzeby, a 7, że nie ma już potrzeb w tym zakresie. 1 szkoła nie korzystała z programu, ale zadeklarowała taką chęć obecnie.

Rysunek 37. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Laboratoria Przyszłości?



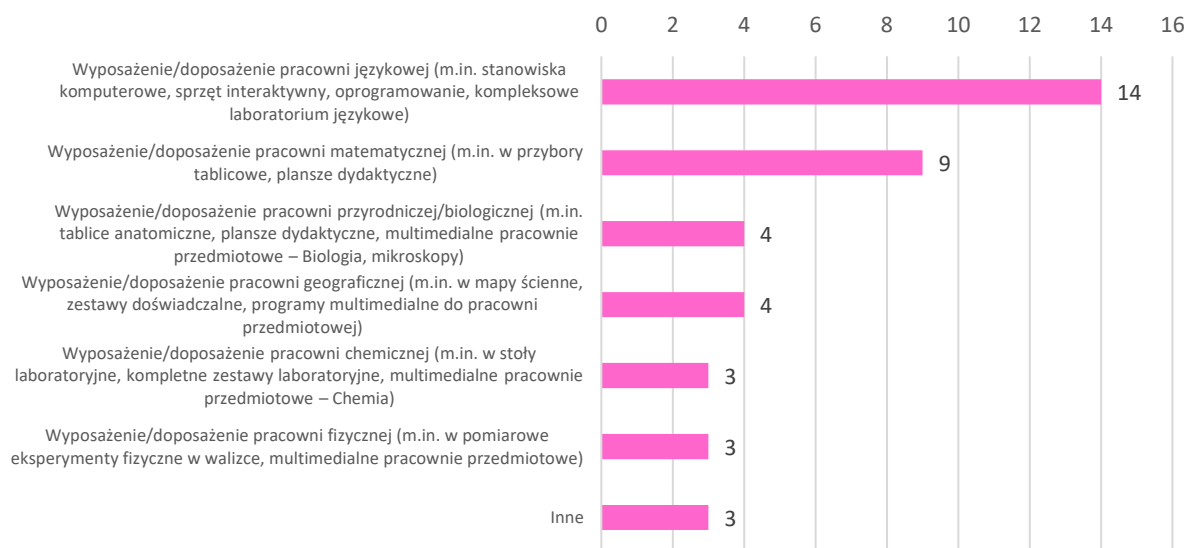
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=20)

7.2.2 Potrzeby w zakresie wyposażenia szkoły

Potrzeby w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych

Spośród odpowiedzi nadesłanych przez dyrektorów badanych szkół dotyczących wyposażenia pracowni przedmiotowych najwięcej wskazań (14) dotyczyło wyposażenia/doposażenia pracowni językowej (m.in. stanowiska komputerowe, sprzęt interaktywny, oprogramowanie, kompleksowe laboratorium językowe), co wskazuje na wysokie potrzeby w tym zakresie i konieczność wsparcia. Drugą w hierarchii potrzeb było wyposażenie/doposażenie pracowni matematycznej (m.in. w przybory tablicowe, plansze dydaktyczne), na co wskazało 9 ankietowanych. Z kolei dla 1/5 szkół ważne okazało się zarówno wyposażenie/doposażenie pracowni przyrodniczej/biologicznej (m.in. tablice anatomiczne, plansze dydaktyczne, multimedialne pracownie przedmiotowe – Biologia, mikroskopy), jak i wyposażenie/ doposażenie pracowni geograficznej (m.in. w mapy ściennie, zestawy doświadczalne, programy multimedialne do pracowni przedmiotowej). Tylko 3 szkoły podstawowe specjalne mają potrzeby w zakresie wyposażenia/doposażenia pracowni przedmiotów ścisłych w tym: chemicznej (m.in. w stoły laboratoryjne, kompletne zestawy laboratoryjne, multimedialne pracownie przedmiotowe – Chemia) i tyle samo (3) wyposażenia/doposażenia pracowni fizycznej (m.in. w pomiarowe eksperymenty fizyczne w walizce, multimedialne pracownie przedmiotowe).

Rysunek 38. Potrzeby w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=20)

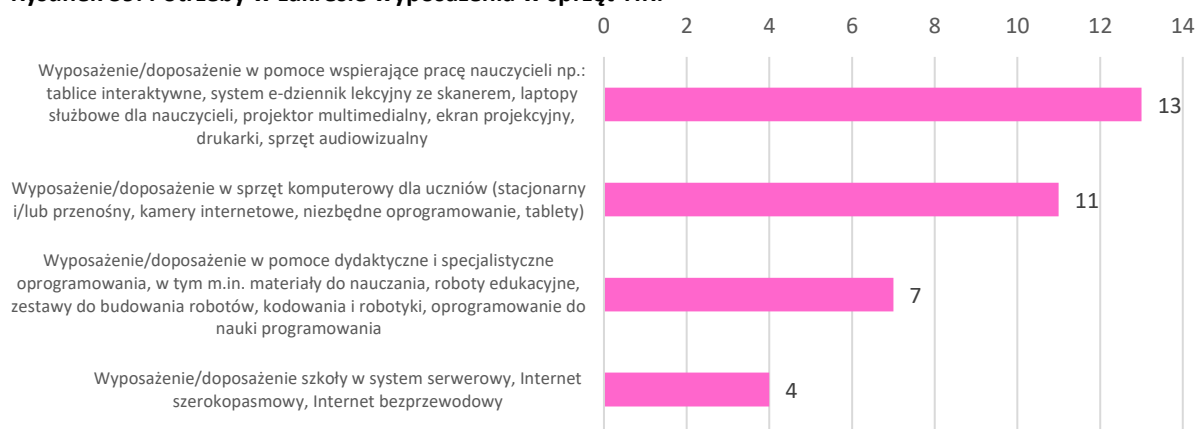
Na inne potrzeby niż te wymienione w kafeterii zwrócili uwagę 3 szkoły i dotyczyły one następujących zagadnień: doposażenie szkoły w urządzenie wielofunkcyjne (drukarka, skaner, ksero)

o dużej wydajności do przygotowywania materiałów dla uczniów/wychowanków, doposażenie pracowni do prowadzenia zajęć z przysposobienia do pracy i do prowadzenia kół zainteresowań oraz zakup aktywnych tablic.

Potrzeby w zakresie wyposażenia w sprzęt technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK)

Pomoce dydaktyczne oraz narzędzia technologii informacyjno-komunikacyjnych powinny być dostosowane do potrzeb ich użytkowników. Cyfrowy sprzęt, oprogramowanie i aplikacje wspomagające nauczanie są wykorzystywane również w pracy z uczniami z niepełnosprawnościami. Przedstawiciele 2 szkół podstawowych specjalnych uczestniczących w badaniu zadeklarowali jednak, iż ich placówki nie mają potrzeb w zakresie wyposażenia w sprzęt technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK). Spośród pozostałych 18 szkół – 13 placówek jako najważniejsze swoje potrzeby uznały wyposażenie/doposażenie w pomoce wspierające pracę nauczycieli np.: tablice interaktywne, system e-dziennik lekcyjny ze skanerem, laptopy służbowe dla nauczycieli, projektor multimedialny. Ponad połowa szkół (11) chciałaby przekazać pozyskane środki na wyposażenie/doposażenie w sprzęt komputerowy dla uczniów (stacjonarny i/lub przenośny, kamery internetowe, niezbędne oprogramowanie i tablety), a kolejnych 7 na wyposażenie/doposażenie w pomoce dydaktyczne i specjalistyczne oprogramowanie. Co piąta szkoła podstawowa specjalna nadal odczuwa potrzeby w zakresie unowocześnienia systemu serwerowego, pozyskania Internetu szerokopasmowego i Internetu bezprzewodowego.

Rysunek 39. Potrzeby w zakresie wyposażenia w sprzęt TIK.



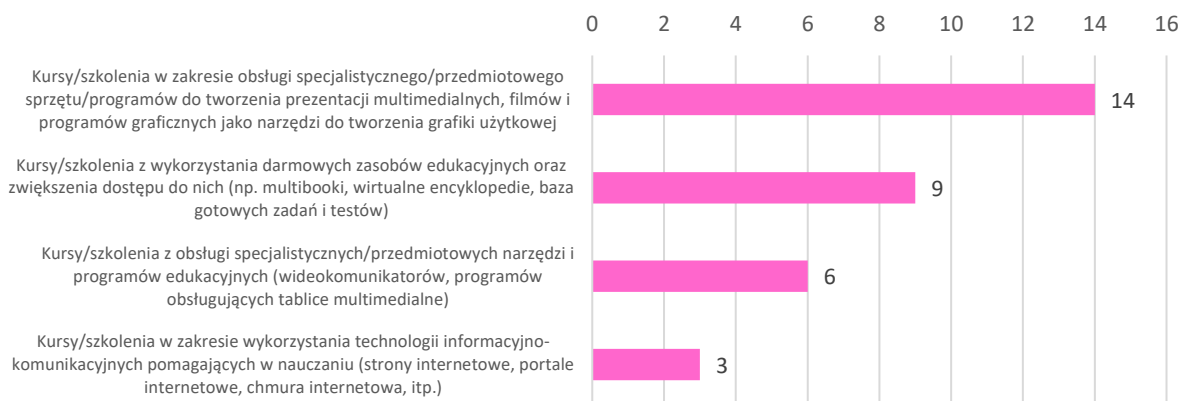
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=18)

7.2.3 Nauka z wykorzystaniem nowoczesnych technologii

Potrzeby w zakresie adaptacji nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej

Badanie w szkołach podstawowych specjalnych pokazało, jakie zagadnienia w praktyce szkolnej dla realizowania programu z dziećmi z niepełnosprawnościami są istotne w zakresie adaptacji do nowoczesnych technologii. Tylko 1 ankietowana szkoła zadeklarowała, że nie ma potrzeb w tym zakresie. Spośród pozostałych 19 placówek aż 14 szkół jako pierwszoplanowe potrzeby wskazało na kursy i szkolenia w zakresie obsługi specjalistycznego/przedmiotowego sprzętu/programów do tworzenia prezentacji multimedialnych, filmów i programów graficznych. W drugiej kolejności ważnymi są kursy i szkolenia z darmowych zasobów edukacyjnych oraz zwiększenia dostępu do nich (np. multibooki, wirtualne encyklopedie, baza gotowych testów i zadań (9 odpowiedzi respondentów). Ponad 1/3 szkół stawia na kursy/szkolenia z obsługi specjalistycznych/przedmiotowych narzędzi i programów edukacyjnych (wideokomunikatorów, programów obsługujących tablice multimedialne), a 3 szkoły zgłosiły chęć pozyskania dofinansowania na kursy i szkolenia w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych pomagających w nauczaniu (strony internetowe, portale internetowe, chmura internetowa).

Rysunek 40. Potrzeby w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=19)

7.2.4 Potrzeby w zakresie doskonalenia nauczycieli

Potrzeby nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego

Z badania ankietowego wynika, że w ocenie 9 dyrektorów szkół podstawowych specjalnych, spośród zaproszonych do badania, największe potrzeby dotyczą udziału nauczycieli w kursach/szkoleniach w zakresie kompetencji społecznych (np. zarządzanie grupą, radzenie sobie ze stresem, przeciwdziałanie przemocy szkolnej, w tym cyberprzemocy). Ponadto 9 respondentów zgłasza potrzebę uczestniczenia nauczycieli w kursach/szkoleniach w zakresie rozpoznawania problemów psychologicznych uczniów.

Rysunek 41. Potrzeby w zakresie doskonalenia zawodowego.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=20)

7 uczestników badania wskazało na potrzebę uczestniczenia nauczycieli w kursach/szkoleniach w zakresie kreatywnego tworzenia oraz przekazywania własnych treści cyfrowych, tyle samo (po 7 respondentów) wskazało na uczestnictwo w kursach/szkoleniach z odpowiedzialnego, bezpiecznego korzystania z nowoczesnych technologii (cyberbezpieczeństwo) oraz kursach/szkoleniach w zakresie metod aktywizujących i motywujących uczniów, w tym szczególnie w trakcie zdalnego nauczania. Dla 6 respondentów ważna jest również możliwość doksztalcenia się w zakresie kształcenia kompetencji

kluczowych u uczniów. Mniej popularne wśród nauczycieli (dające dodatkowe uprawnienia) są studia podyplomowe rozszerzające wiedzę specjalistyczną (np.: przedsiębiorczość, bibliotekoznawstwo) oraz rozwijanie kompetencji językowych nauczycieli (np.: do korzystania z obcojęzycznych zasobów edukacyjnych, korzystanie z grantów, programu Erasmus) na taką potrzebę wskazało po 3 respondentów. Ponadto żadna z osób ankietowanych nie zaznaczyła odpowiedzi: „kursy i szkolenia z podstawowych umiejętności obsługi komputera” oraz „kursy i szkolenia w zakresie zarządzania oświatą”.

Czynniki motywujące nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym

Dyrektorzy szkół podstawowych specjalnych zostali zapytani o to jakie czynniki motywują nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym. Z odpowiedzi na zadane pytanie wynika, że dla ponad połowy z nich (12 wskazań) najważniejszym czynnikiem jest uzyskanie wyższego stopnia awansu zawodowego. W drugiej kolejności za ważny czynnik uznano potrzebę aktualizacji wiedzy, nabycie nowych umiejętności oraz zdobycie nowych kwalifikacji (odpowiedź zaznaczona przez 11 uczestników badania). Połowa ankietowanych szkół za istotne uznała uzyskanie dofinansowania m.in. szkoleń, studiów podyplomowych. Z kolei wzrost wynagrodzenia zdaniem 6 respondentów jest motywacją, aby uczestniczyć w doskonaleniu zawodowym. Kolejnych 6 ankietowanych zaznaczyło, że czynnikiem motywującym jest potrzeba wymiany doświadczeń, nawiązania znajomości i współpracy. Pozostali ankietowani (w liczbie od 1 do 4 osób) stwierdzili, że nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym motywuje również przekonanie o konieczności podejmowania nowych działań, możliwość udziału w konferencjach, szkoleniach, warsztatach, wykładach, seminariach oraz potrzeba podniesienia kompetencji społecznych. Natomiast odpowiedź „potrzeba dzielenia się wiedzą, przekazywania jej innym” nie została wybrana przez żadnego z uczestników badania.

Rysunek 42. Czynniki motywujące nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym.



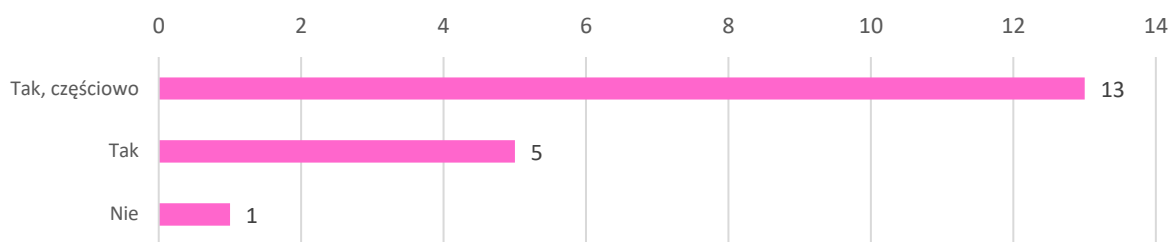
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=20)

7.2.5 Działania na rzecz edukacji włączającej

Dostosowanie szkół do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Wyniki ankiet wskazują, że tylko 5 spośród badanych szkół podstawowych specjalnych jest dostosowanych pod względem architektonicznym do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Częściowe dostosowanie zadeklarowało 13 placówek, a 1 szkoła podstawowa specjalna odpowiedziała, że jej siedziba nie jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Rysunek 43. Dostosowanie szkół do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (m.in. podjazd, winda, szerokie drzwi, oznakowanie dla osób niewidomych i słabowidzących).



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=20)

Potrzeby w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Trzech dyrektorów szkół podstawowych specjalnych zadeklarowało, iż ich placówki nie mają potrzeb w zakresie organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Spośród pozostałych 17 respondentów za najważniejsze potrzeby w tym względzie 12 osób wskazało niwelowanie barier architektonicznych, zgodnie z koncepcją uniwersalnego projektowania. Potrzebą drugiej kolejności jest zorganizowanie dla szkół wyposażenia /doposażenia szkoły w mobilne zestawy i oprogramowanie do pracy z uczniami (11 wskazań).

Rysunek 44. Potrzeby w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.



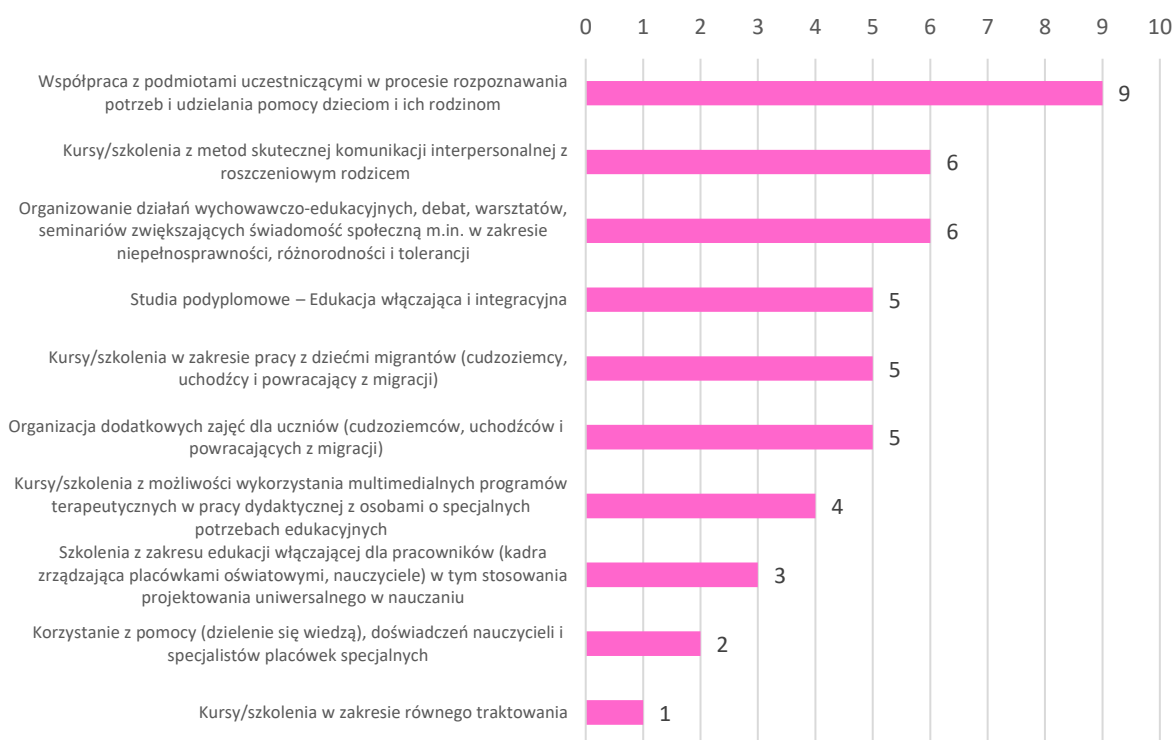
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=17)

Chęć skorzystania z kursów i szkoleń dla uczniów i nauczycieli umożliwiających efektywne korzystanie ze sprzętu, nowoczesnych metod dydaktycznych oraz pomocy dydaktycznych i narzędzi do terapii wyraziło 7 respondentów. Natomiast 5 szkół chciałoby otrzymać wsparcie na zakup wyposażenia/doposażenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w specjalistyczny sprzęt. Ponadto 3 uczestniczące w badaniu szkoły zadeklarowały chęć pozyskania dofinansowania na organizację warsztatów, spotkań, działań świadomościowych dla rodziców/opiekunów prawnych uczniów szkół w zakresie potrzeb i barier osób z niepełnosprawnościami, a jedna szkoła – na zapewnienie dojazdu do szkół uczniów z niepełnosprawnościami. W kafeterii znajdowały się również stwierdzenia: „przeprowadzenie audytu dostępności dla uczniów z niepełnosprawnościami” oraz „zatrudnienie nauczyciela wspomagającego lub asystenta ucznia z niepełnosprawnością”, których nie zaznaczył dyrektor żadnej ze szkół uczestniczących w badaniu.

Potrzeby w organizacji modelu edukacji włączającej

Zestawienie wyników ankiet, które napłynęły ze szkół podstawowych specjalnych pozwala wnioskować o ważności potrzeb w zakresie organizacji modelu edukacji włączającej. Najważniejszą potrzebą zgłoszoną przez 9 respondentów była współpraca z podmiotami uczestniczącymi w procesie rozpoznawania potrzeb i udzielania pomocy dzieciom i ich rodzinom (poradnie psychologiczno-pedagogiczne, jednostki ochrony zdrowia, placówki realizujące pomoc społeczną i pomoc rodzinie, organizacje pozarządowe). Po 6 respondentów zaznaczyło odpowiedzi: kursy/szkolenia z metod skutecznej komunikacji interpersonalnej z roszczeniowym rodzicem oraz organizowanie działań wychowawczo-edukacyjnych, debat, warsztatów, seminariów zwiększających świadomość społeczną w zakresie niepełnosprawności, różnorodności, tolerancji. Co czwarta szkoła wyraża chęć pozyskania środków na wsparcie: studiów podyplomowych o tematyce edukacji włączającej i integracyjnej, kursów/szkoleń w zakresie pracy z dziećmi migrantów, a także organizowania dodatkowych zajęć dla uczniów (cudzoziemców, uchodźców, powracających z migracji). Czerokrotnie zaznaczono odpowiedź dotyczącą kursów i szkoleń z możliwości wykorzystania multimedialnych programów terapeutycznych w pracy dydaktycznej, a trzykrotnie – szkolenia z zakresu edukacji włączającej dla pracowników (zarówno dla kadr zarządzających placówkami oświatowymi, jak również dla nauczycieli), z tym stosowania projektowania uniwersalnego w nauczaniu. 2 uczestników badania jest zainteresowanych korzystaniem z pomocy i doświadczeń innych nauczycieli oraz specjalistów placówek specjalnych, a tylko 1 – z kursów i szkoleń w zakresie równego traktowania. Żadnego wskazania nie uzyskało stwierdzenie „kursy i szkolenia w zakresie pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i zdrowotnymi”.

Rysunek 45. Potrzeby w organizacji modelu edukacji włączającej.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=20)

Potrzeby w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy

W badaniu ankietowym 4 szkoły podstawowe specjalne zadeklarowały, że nie mają potrzeb w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy. Wśród najważniejszych potrzeb, jakie dostrzegają pozostali respondenci znalazło się wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dostosowane do potrzeb uczniów. Takiego wyboru dokonało 10 szkół specjalnych. Po 7 razy wybrano zarówno potrzebę szkolenia dla

nauczycieli w zakresie pracy z uczniem z doświadczeniami migracyjnymi i traumą związaną z działaniami wojennymi, jak również potrzebę zatrudnienia w szkole tłumacza. Natomiast po 6 wskazań padło na: szkolenia dla nauczycieli w zakresie metodyki nauczania języka polskiego jako obcego na poziomie szkoły podstawowej oraz na szkolenia dla nauczycieli w zakresie integracji przybywających Ukraińców w środowiskach szkolnych, jak również na dodatkowe zajęcia integracyjne dla dzieci uchodźców z Ukrainy. Ponadto po 5 respondentów zadeklarowało potrzebę organizowania dodatkowych lub wyrównawczych zajęć z języka polskiego, a także zatrudnienia asystenta międzykulturowego w szkole.

Rysunek 46. Potrzeby w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=16)

7.2.6 Inwestycje w infrastrukturę

Potrzeby w zakresie inwestycji w infrastrukturę

Na pytanie o potrzeby w zakresie inwestycji w infrastrukturę odpowiedziało 19 szkół, wśród których najpopularniejszą odpowiedzią (wskazaną przez 13 placówek) była konieczność modernizacji istniejących pomieszczeń w obiekcie szkolnym. W drugiej kolejności (10 placówek) wskazano na rozbudowę, przebudowę istniejącego budynku/adaptacja pomieszczeń). Z uzyskanych informacji ze szkół wynika ponadto, że 8 szkół ma również potrzeby w zakresie modernizacji budynku w kierunku niwelowania barier architektonicznych utrudniających dostęp do placówki dzieciom/rodzicom i opiekunom/nauczycielom z niepełnosprawnościami lub chorobami przewlekłymi (np. winda, podjazd). Budową infrastruktury sportowej np.: hala sportowa, boisko szkolne, basen, siłownia zainteresowanych jest 1/4 ankietowanych, a modernizacją/doposażeniem infrastruktury sportowej np.: modernizacją sali gimnastycznej, remontem szatni, zainstalowaniem osłon boiska) 4 respondentów. Z kolei dyrektorzy 3 szkół podstawowych specjalnych widzą również potrzebę modernizacji energetycznej budynków wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne i również 3 respondentów jest zainteresowanych budową/urządzeniem placu/przestrzeni ogólnodostępnej do odpoczynku uczniów w trakcie przerw w lekcjach. Tylko 2 uczestniczące w badaniu osoby deklarują potrzebę budowy nowego budynku na potrzeby działalności edukacyjnej i tyle samo na modernizację budynku w kierunku rozwiązań przyjaznych środowisku (np.: wymiana oświetlenia na energooszczędne, instalacja czujników). Na brak potrzeb wskazała jedna szkoła, która nie posiada własnych pomieszczeń, gdyż mieści się w budynku szpitala.

Rysunek 47. Potrzeby w zakresie inwestycji w infrastrukturę.



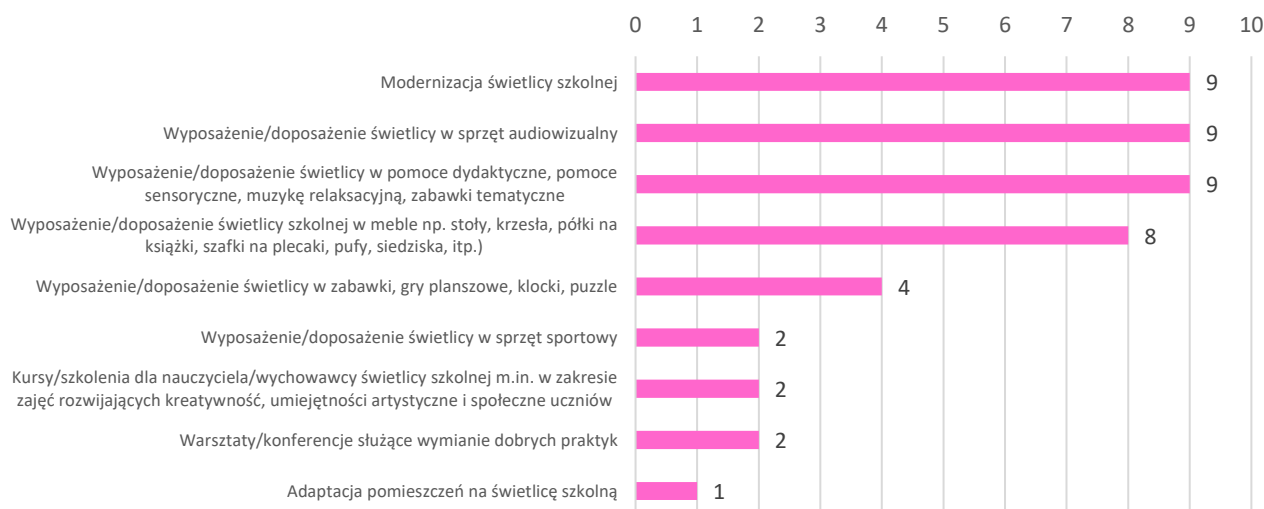
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=19)

7.2.7 Świetlice szkolne

Potrzeby w zakresie funkcjonowania świetlic szkolnych

Do dyrektorów szkół podstawowych specjalnych zwrócono się także z pytaniem o potrzeby w zakresie funkcjonowania świetlic szkolnych. W dwóch kwestionariuszach zadeklarowano brak takich potrzeb, a wśród pozostałych 18 uczestników badania najczęściej udzielane odpowiedzi (po 9 wskazań każda) to: modernizacja świetlicy szkolnej, wyposażenie lub doposażenie świetlicy w sprzęt audiowizualny oraz wyposażenie lub doposażenie świetlicy w pomoce dydaktyczne, pomoce sensoryczne, muzykę relaksacyjną, zabawki tematyczne.

Rysunek 48. Potrzeby w zakresie funkcjonowania świetlic szkolnych.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=18)

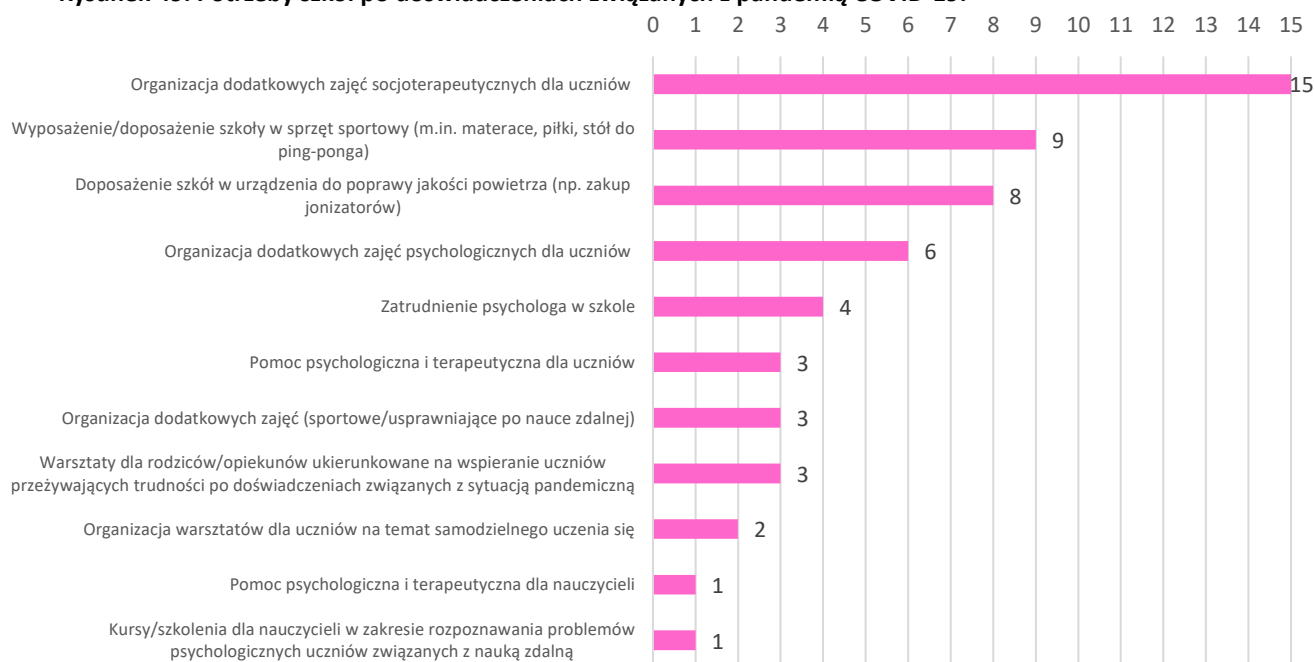
Nieco mniej, bo 8 szkół chciałoby skorzystać z dofinansowania na wyposażenie lub doposażenie świetlicy szkolnej w meble np. stoły, krzesła, półki na książki, szafki na plecaki, pufy, siedziska, itp. 4 respondentów wskazało na potrzeby związane z wyposażeniem i doposażeniem świetlicy w zabawki, gry planszowe, klocki, puzzle. Niewiele razy, bo tylko dwukrotnie zaznaczone były odpowiedzi: wyposażenie lub doposażenie świetlicy w sprzęt sportowy, kursy lub szkolenia dla nauczyciela (wychowawcy) świetlicy szkolnej – m.in. w zakresie zajęć rozwijających kreatywność, umiejętności artystyczne i społeczne uczniów, a także warsztaty i konferencje służące wymianie dobrych praktyk. Jedna szkoła zadeklarowała chęć adaptacji pomieszczeń na świetlicę szkolną.

7.2.8 Pandemia COVID-19

Potrzeby szkół po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19

Ankieta zawierała również pytanie dotyczące potrzeb szkół po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19. Z udzielonych odpowiedzi na zadane pytanie wynika, iż dla 3/4 respondentów najważniejszą potrzebą jest organizacja dodatkowych zajęć socjoterapeutycznych dla uczniów. Zajęcia te są przeznaczone dla dzieci, u których występują zaburzenia emocjonalne, a terapia pozwala im poradzić sobie z negatywnymi emocjami. Do równie ważnych potrzeb, na które wskazało 9 ankietowanych zaliczono te związane z doposażeniem placówek oświaty w sprzęt sportowy (m.in. materace, piłki, stół do ping-ponga) oraz z doposażeniem szkół w urządzenia do poprawy jakości powietrza (np. zakup jonizatorów) (8 wskazań). Ważną kwestią dla 6 respondentów jest również organizacja dodatkowych zajęć psychologicznych dla uczniów. W ocenie ankietowanych mniejszą potrzebą jest zatrudnienie psychologa w szkole – odpowiedź tą zaznaczono czterokrotnie. Po 3 wskazania uzyskały stwierdzenia: pomoc psychologiczna i terapeutyczna dla uczniów, organizacja dodatkowych zajęć (sportowe – usprawniające po nauce zdalnej) oraz warsztaty dla rodziców lub opiekunów ukierunkowane na wspieranie uczniów przeżywających trudności po doświadczeniach związanych z sytuacją pandemiczną. Natomiast organizację warsztatów dla uczniów na temat samodzielnego uczenia się zaznaczyło tylko 2 respondentów, a po 1 wyborze uzyskały: pomoc psychologiczna i terapeutyczna dla nauczycieli oraz kursy lub szkolenia dla nauczycieli w zakresie rozpoznawania problemów psychologicznych uczniów związanych z nauką zdalną.

Rysunek 49. Potrzeby szkół po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19.



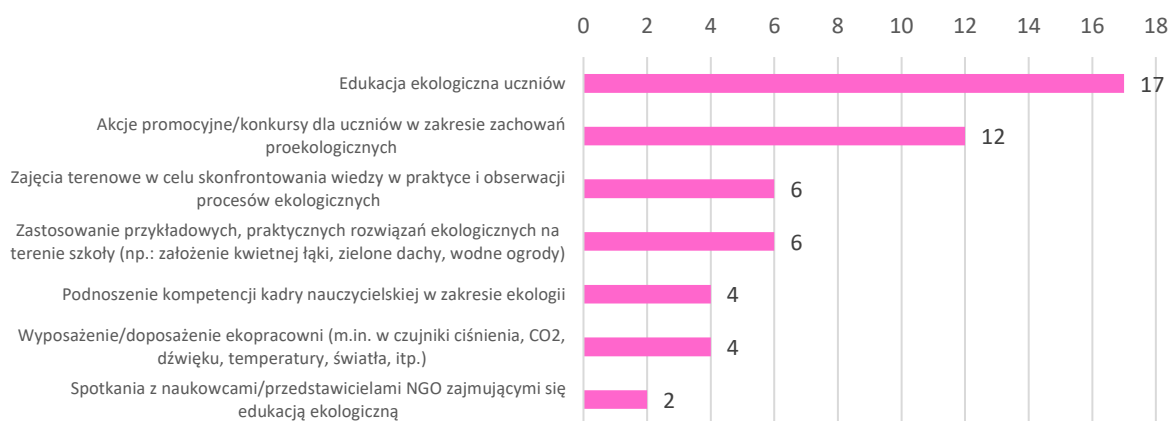
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=20)

7.2.9 Zmiany klimatyczne

Planowane działania szkół związane ze zmianami klimatycznymi

W ramach realizowanej ankiety zapytano dyrektorów szkół, czy w związku z występowaniem zmian klimatycznych planują podejmować działania w tym zakresie. Najczęściej udzielaną odpowiedzią było prowadzenie edukacji ekologicznej uczniów w szkołach, na co wskazało aż 17 ankietowanych, a ponad połowa (12 respondentów) chciałaby organizować akcje promocyjne lub konkursy dla uczniów w zakresie zachowań proekologicznych. Uzyskano również informację, iż w 6 uczestniczących w badaniu szkołach planowane są zajęcia terenowe w celu skonfrontowania wiedzy w praktyce i obserwacji procesów ekologicznych, również w 6 szkołach zadeklarowano chęć zastosowania przykładowych, praktycznych rozwiązań ekologicznych na terenie szkoły (np.: założenie kwietnej łąki, zielone dachy, wodne ogrody). Dla 1/5 szkół ważne będzie podnoszenie kompetencji kadry nauczycielskiej w zakresie ekologii oraz wyposażenie/doposażenie ekopracowni (m.in. w czujniki ciśnienia, CO₂, dźwięku, temperatury, światła, itp.). Wyniki badania wskazują również, że tylko 2 przedstawiciele ankietowanych szkół specjalnych ma w planach uatrakcyjnienie zajęć poprzez udział młodzieży w spotkaniach z naukowcami i przedstawicielami NGO zajmującymi się edukacją ekologiczną.

Rysunek 50. Planowane działania szkół związane ze zmianami klimatycznymi.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=20)

8. Prezentacja wyników ankiet w szkołach ponadpodstawowych

Poniżej prezentowane wyniki zostaną przedstawione w trzech podrozdziałach: osobno dla liceów ogólnokształcących, szkół zawodowych obejmujących technika i szkoły branżowe I stopnia oraz szkół specjalnych przysposabiających do pracy.

8.1 Licea ogólnokształcące

Wyniki badania ankietowego prezentowane poniżej opierają się na 54 ankietach pozyskanych z liceów ogólnokształcących z terenu województwa łódzkiego.

8.1.1 Ocena stopnia wykorzystania dotychczasowego wsparcia

Środki z UE w latach 2014-2020

Na podstawie odpowiedzi dyrektorów liceów uczestniczących w badaniu należy stwierdzić, iż najczęściej ze środków UE w latach 2014-2020 ich placówki skorzystały z dofinansowania na:

- wyposażenie pracowni przedmiotowych i zakup sprzętu technologii informacyjno-komunikacyjnych – 54% wskazań,
- dofinansowanie nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii oraz dofinansowanie doskonalenia nauczycieli – po 35% odpowiedzi,
- inwestycje w infrastrukturę edukacyjną – 21% respondentów zaznaczyło ten wariant.

Obszary, w których zaproszone do badania licea najczęściej wskazywały, że nie korzystały z następujących form pomocy:

- zwalczanie skutków pandemii COVID-19 – zaznaczyło tak 94% ankietowanych osób,
- organizację kształcenia ogólnego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością – 86% wskazań,
- podnoszenie świadomości na temat zmian klimatu – odpowiedziało tak 82% respondentów.

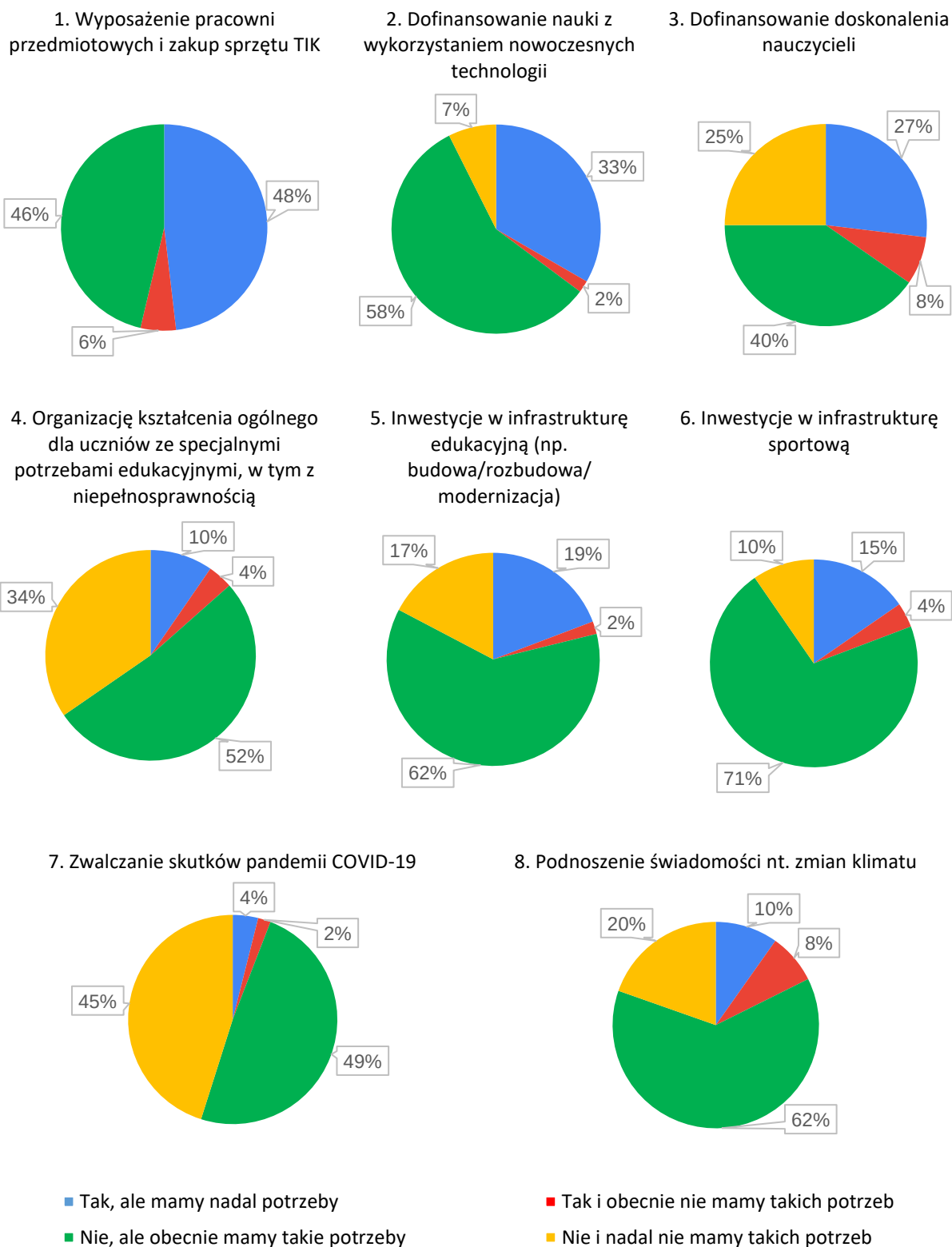
W kwestii potrzeb, jakie obecnie zgłaszają ankietowani dyrektorzy liceów, do najczęściej wskazywanych celów należą:

- wyposażenie pracowni przedmiotowych i zakup sprzętu technologii informacyjno-komunikacyjnych – 94% odpowiedzi,
- dofinansowanie nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii – 91% wskazań,
- inwestycje w infrastrukturę sportową, które określiło w ankiecie 86% respondentów.

Najmniejsze zainteresowanie w kontekście uzyskania wsparcia dotyczyć będzie celów:

- zwalczanie skutków pandemii COVID-19 – na brak potrzeb w tym zakresie wskazało 47% ankietowanych osób,
- 38% respondentów zadeklarowało aktualnie brak potrzeb na organizację kształcenia ogólnego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością,
- 33% uczestniczących w badaniu dyrektorów szkół stwierdziło, że obecnie nie mają potrzeb związanych z inwestycjami w infrastrukturę edukacyjną.

Rysunek 51. Czy Państwa szkoła korzystała ze środków UE w latach 2014-2020 na?

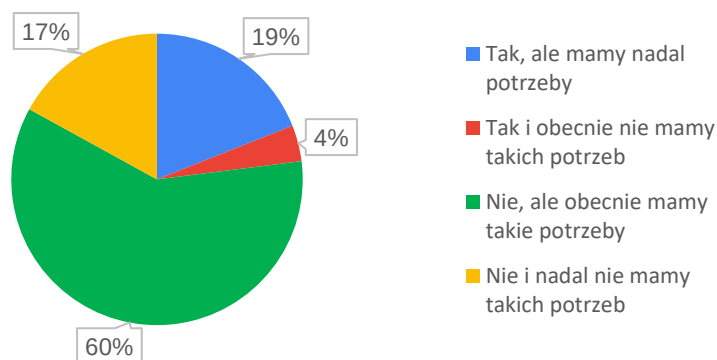


Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (Wykresy 1 i 2: n=54, Wykresy 3-6: n=52, Wykresy 7 i 8: n=51 – różna liczba odpowiedzi wynika z wystąpienia braków danych)

Środki z programów operacyjnych i rządowych

W celu oceny stopnia wykorzystania wsparcia szkół ponadpodstawowych w zakresie kształcenia ogólnego, w przedmiotowym badaniu ankietowym zapytano dyrektorów liceów ogólnokształcących, czy szkoła korzystała ze środków programu **Polska Cyfrowa**. Jak wynika z analizy tylko 23% liceów odpowiedziało, że korzystały one z takiego dofinansowania, w tym 19% wskazało, że nadal ma potrzeby, a 4%, że obecnie nie ma takich potrzeb. Zdecydowanie najwięcej liceów uczestniczących w badaniu, bo aż 77%, nie korzystało z programu, z których 60% informowało, że obecnie ma takie potrzeby.

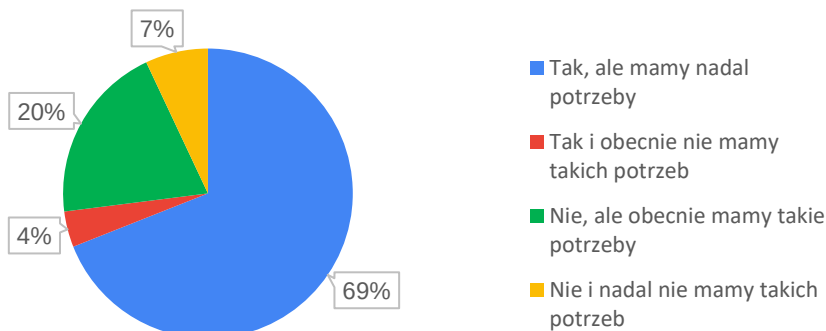
Rysunek 52. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Polska Cyfrowa?



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=52, 2 szkoły nie udzieliły odpowiedzi)

W badaniu skierowano do liceów ogólnokształcących pytanie o to, czy szkoły miały możliwość doposażenia swoich placówek w pomoce dydaktyczne w zakresie TIK, przy udziale środków rządowego Programu **Aktywna Tablica**. Okazało się, że dofinansowanie z tego Programu wykorzystało aż 73% badanych szkół licealnych i większość z nich, bo 69% zgłosiła, że nadal ma takie potrzeby. 27% badanych liceów nie korzystało dotychczas z programu, z czego 20% poinformowała o swoich obecnych potrzebach w tym względzie.

Rysunek 53. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Aktywna Tablica?



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=54)

Ponadto w badaniu zapytano także licea ogólnokształcące o kwestię związaną z korzystaniem ze wsparcia finansowego w ramach programu **Laboratoria Przyszłości**. Jedynie 6% z ankietowanych liceów wskazało, że korzystało z takiego wsparcia i nadal ma potrzeby w tym zakresie. Pozostałe 94% szkół nie skorzystało dotychczas z możliwości wsparcia w ramach środków programu Laboratoria Przyszłości, w tym 80% chciałoby skorzystać z tej formy pomocy. Należy zauważyć, że taki rozkład odpowiedzi (bardzo mały udział szkół, które korzystały z programu) wydaje się w pełni uzasadniony wobec faktu, że program ten był w pierwszej kolejności dedykowany do szkół podstawowych.

Rysunek 54. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Laboratoria Przyszłości?



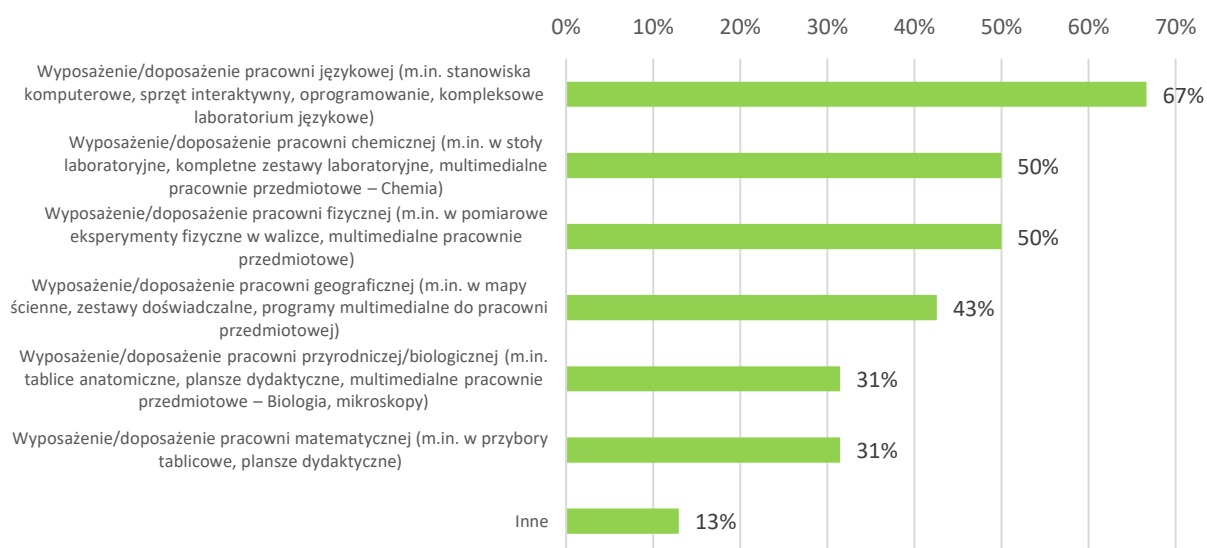
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=51, 3 szkoły nie udzieliły odpowiedzi))

8.1.2 Potrzeby w zakresie wyposażenia szkoły

Potrzeby w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych

Dzięki zastosowanym nowoczesnym technologiom pracownie językowe stwarzają możliwość łatwiejszego zapamiętywania informacji. Gwarantują również najwyższą jakość nauczania, dlatego też największa grupa badanych szkół (67%) wskazała na potrzeby wyposażenia/doposażenia pracowni językowej (m.in. w stanowiska komputerowe, sprzęt interaktywny, oprogramowanie, kompleksowe laboratorium językowe). Poza wyposażeniem/doposażeniem pracowni językowych w ocenie dyrektorów szkół bardzo ważne jest również wyposażenie/doposażenie pracowni chemicznej (m.in. w stoły laboratoryjne, kompletne zestawy laboratoryjne, multimedialne pracownie przedmiotowe – Chemia), na co wskazało 50% respondentów. Tyle samo szkół (50%) wskazało na wyposażenie/doposażenie pracowni fizycznej (m.in. w pomiarowe eksperymenty fizyczne w walizce, multimedialne pracownie przedmiotowe). W ocenie dyrektorów ważne jest również wyposażenie/doposażenie pracowni geograficznej (m.in. w mapy ścienne, zestawy doświadczalne, programy multimedialne do pracowni przedmiotowej), na co wskazało 43% szkół. Około jednej trzeciej respondentów widzi potrzebę wyposażenia/doposażenia pracowni przyrodniczej/biologicznej (m.in. tablice anatomiczne, plansze dydaktyczne, multimedialne pracownie przedmiotowe – Biologia, mikroskopy), jak i wyposażenie/doposażenie pracowni matematycznej (m.in. w przybory tablicowe, plansze dydaktyczne).

Rysunek 55. Potrzeby w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych.



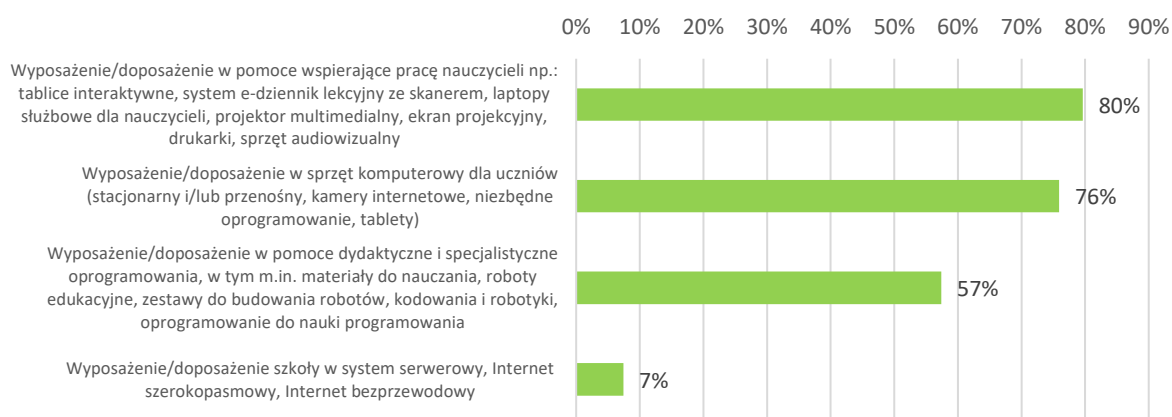
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=54)

Wśród ankietowanych była również grupa osób (13%), która oceniła, że w zakresie wyposażenia pracowni mają również inne potrzeby. W tej kwestii udzielono ogółem 7 odpowiedzi z czego: czterokrotnie wskazano na wyposażenie i doposażenie pracowni informatycznych/komputerowych, a oprócz tego wskazano zapotrzebowanie na modernizację boiska, sali gimnastycznej i budowę bieżni, doposażenie pracowni kryminalistyki oraz zakup laptopa, dotykowego monitora interaktywnego i soundbara.

Potrzeby w zakresie wyposażenia w sprzęt technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK)

W społeczeństwie informacyjnym istotną rolę odgrywa dostęp do TIK, jak i ich wykorzystanie. W kwestionariuszu ankiety zapytano licea ogólnokształcące o potrzeby w zakresie wyposażenia w sprzęt technologii informacyjno-komunikacyjnych. Najważniejszą potrzebą wskazywaną przez 80% respondentów było wyposażenie/doposażenie w pomoce wspierające pracę nauczycieli np.: tablice interaktywne czy system e-dziennik lekcyjny ze skanerem, co może oznaczać, że szkoły borykają się wciąż z dużymi niedoborami w tym względzie. Na drugiej pozycji, z wynikiem 76% odpowiedzi znalazło się wyposażenie/doposażenie w sprzęt komputerowy dla uczniów (stacjonarny i/lub przenośny, kamery internetowe, niezbędne oprogramowanie). Ponad połowa ankietowanych szkół (57%) ma potrzeby związane z wyposażeniem/doposażeniem w pomoce dydaktyczne i specjalistyczne oprogramowanie, w tym m.in. materiały do nauczania, roboty edukacyjne, zestawy do budowania robotów, kodowania i robotyki, oprogramowanie do nauki programowania. Wyposażenie w media komunikacyjne jak np.: Internet szerokopasmowy, Internet bezprzewodowy, system serwerowy, wybrało jedynie 7% ankietowanych szkół.

Rysunek 56. Potrzeby w zakresie wyposażenia w sprzęt technologii informacyjno-komunikacyjnych.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=54)

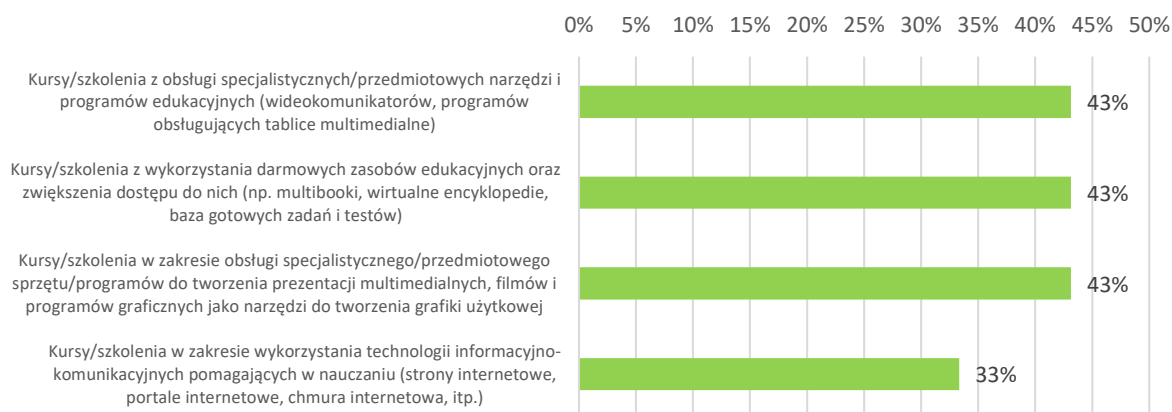
8.1.3 Nauka z wykorzystaniem nowoczesnych technologii

Potrzeby w zakresie adaptacji nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej

Badanie skierowane do liceów ogólnokształcących miało także na celu poznanie potrzeb szkół w zakresie adaptacji do nowoczesnych technologii, które wykorzystywane są w szkołach na coraz szerszą skalę. Technologia ułatwia uczniom dostęp do informacji, pomaga skutecznie łączyć i przetwarzać dane, umożliwia bardziej efektywne komunikowanie się z innymi, pomaga w uczeniu się współpracy z innymi uczniami, a także stwarza szerokie możliwości nauczycielom w ich pracy dydaktycznej. Odpowiedzi przedstawicieli szkół względem ww. potrzeb rozłożyły się równomiernie (po 43% wskazań) w stosunku do trzech kwestii zaproponowanych w kafeterii tj. zapotrzebowania na kursy i szkolenia z obsługi specjalistycznych/przedmiotowych narzędzi i programów edukacyjnych, kursy/szkolenia z wykorzystania darmowych zasobów edukacyjnych oraz zwiększenia dostępu do nich (multibooki, wirtualne encyklopedie, baza gotowych zadań i testów), kursy/szkolenia z obsługi

specjalistycznego/przedmiotowego sprzętu do tworzenia prezentacji multimedialnych, filmów i programów graficznych jako narzędzi do tworzenia grafiki użytkowej. Dla 33% respondentów ważne okazały się kursy/szkolenia w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych pomagających w nauczaniu (strony internetowe, portale internetowe, chmura internetowa, itp.). Brak potrzeb spośród 54 szkół zadeklarowały 2 ankietowane szkoły.

Rysunek 57. Potrzeby w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=51, jedna szkoła nie udzieliła odpowiedzi)

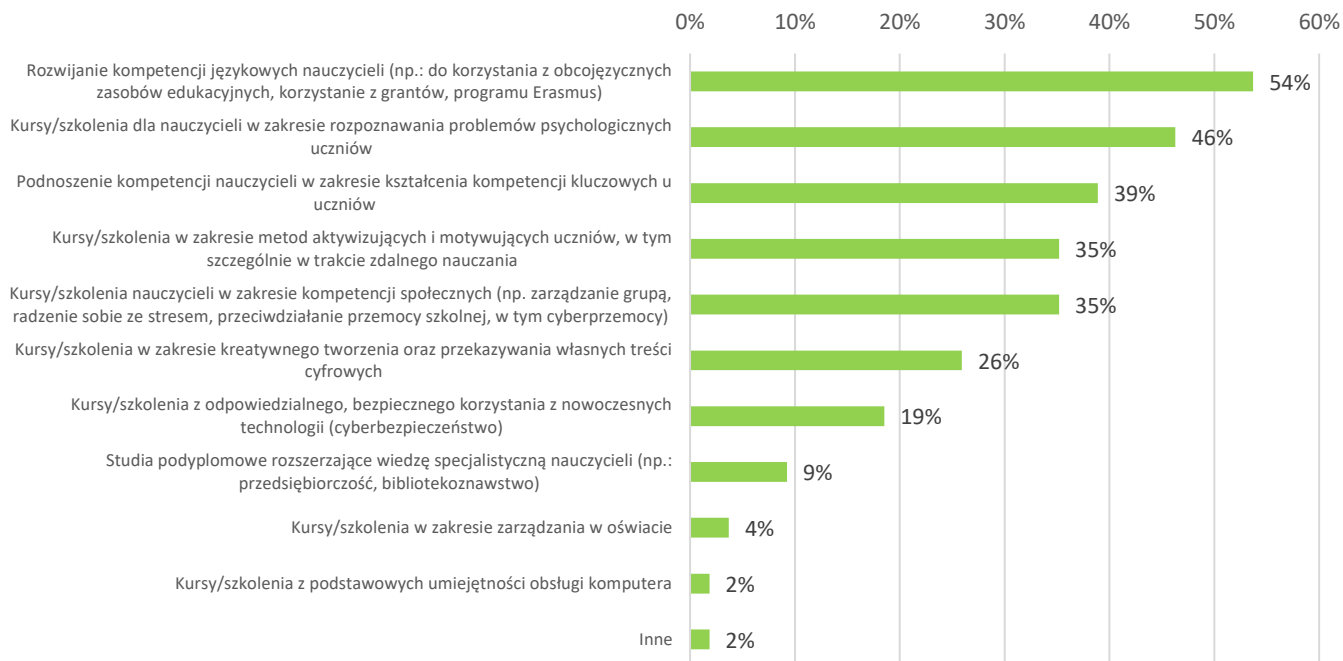
8.1.4 Potrzeby w zakresie doskonalenia nauczycieli

Potrzeby nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego

Kompetencje zawodowe nauczycieli są wyznacznikiem dobrej edukacji w szkole. Wyniki przeprowadzonych w oparciu o kwestionariusz ankiety badań pokazały, że największą potrzebą jest rozwijanie kompetencji językowych nauczycieli (np.: do korzystania z obcojęzycznych zasobów edukacyjnych, korzystanie z grantów, programu Erasmus), na którą wskazało 54% respondentów. Mając na uwadze dobro uczniów zmagających się m.in. z różnego rodzaju emocjami i relacjami z otoczeniem 46% respondentów widzi potrzebę uczestniczenia w kursach/szkoleniach dla nauczycieli w zakresie rozpoznawania problemów psychologicznych uczniów. Dla 39% respondentów ważne jest również podnoszenie kompetencji w zakresie kształcenia kompetencji kluczowych u uczniów. W dwóch przypadkach około jednej trzeciej szkół zgłosiło potrzebę uczestniczenia nauczycieli w kursach/szkoleniach w zakresie metod aktywizujących i motywujących uczniów, w tym szczególnie w trakcie zdalnego nauczania jak i kursach/szkoleniach nauczycieli w zakresie kompetencji społecznych (np. zarządzanie grupą, radzenie sobie ze stresem, przeciwdziałanie przemocy szkolnej, w tym cyberprzemocy). Ponad 1/4 respondentów wskazała na potrzebę uczestniczenia nauczycieli w kursach/szkoleniach w zakresie kreatywnego tworzenia oraz przekazywania własnych treści cyfrowych, a 19% na uczestnictwo w kursach/szkoleniach z odpowiedzialnego, bezpiecznego korzystania z nowoczesnych technologii (cyberbezpieczeństwo). Z badania ankietowego wynika, że mniej popularne wśród nauczycieli (dające dodatkowe uprawnienia), są studia podyplomowe rozszerzające wiedzę specjalistyczną (np.: przedsiębiorczość, bibliotekoznawstwo) – na taką potrzebę wskazało 9% respondentów. Zdecydowanie mniej widzi potrzebę uczestniczenia w kursach/szkoleniach w zakresie zarządzania w oświacie (4%) a jeszcze mniej w kursach/szkoleniach z podstawowych umiejętności obsługi komputera (2% respondentów).

W związku z pomocą udzielaną uchodźcom z Ukrainy jedna ze szkół zgłosiła dodatkową potrzebę, jaką jest kurs języka ukraińskiego dla dzieci i nauczycieli. Nauczyciele tej samej szkoły chcieliby uczestniczyć także w kursach z zakresu ekologii.

Rysunek 58. Potrzeby w zakresie doskonalenia zawodowego.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=54)

Czynniki motywujące nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym

Dyrektorzy liceów ogólnokształcących biorących udział w badaniu zostali zapytani o to, jakie czynniki motywują nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym. Wyniki ankiet zebranych w trakcie badania pokazują, że w opinii 72% respondentów najważniejszym czynnikiem jest potrzeba aktualizacji wiedzy, nabycie nowych umiejętności oraz zdobycie nowych kwalifikacji. W drugiej kolejności za ważny czynnik uznano wzrost wynagrodzenia (48%). W ocenie 44% szkół istotne jest uzyskanie dofinansowania m.in. szkoleń, studiów podyplomowych. Z kolei uzyskanie wyższego stopnia awansu zawodowego jest dla 35% respondentów motywacją, aby uczestniczyć w doskonaleniu zawodowym. Dla jednej trzeciej szkół czynnikiem motywującym jest przekonanie o konieczności podejmowania nowych działań (33%), a potrzeba wymiany doświadczeń, nawiązania znajomości i współpracy – dla 24% ankietowanych. Na potrzebę podniesienia kompetencji społecznych wskazało 13% respondentów. Dla 9% szkół czynnikiem motywującym nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym jest możliwość udziału w konferencjach, szkoleniach, warsztatach, wykładach, seminariach, a jedynie dla 7% potrzeba dzielenia się wiedzą, przekazywania jej innym.

Rysunek 59. Czynniki motywujące nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym.



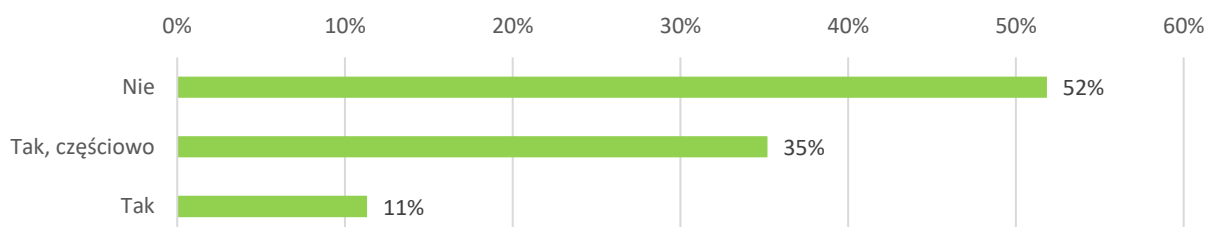
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=54)

8.1.5 Działania na rzecz edukacji włączającej

Dostosowanie szkół do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Z badania wynika, że połowa ankietowanych liceów nie jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, a kolejnych 35% szkół jest dostosowanych tylko częściowo. Zaledwie 11% respondentów deklaruje pełne dostosowanie szkół w tym zakresie.

Rysunek 60. Dostosowanie szkół do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (m.in. podjazd, winda, szerokie drzwi, oznakowanie dla osób niewidomych i słabowidzących).

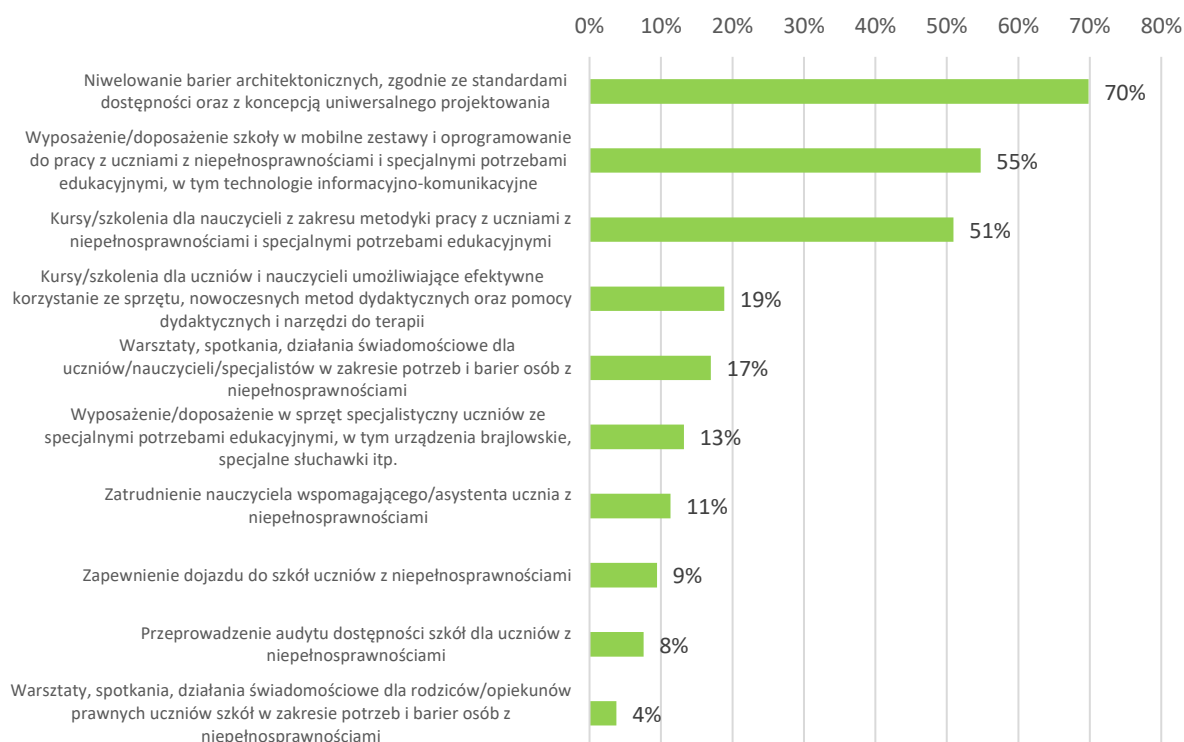


Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=53, jedna szkoła nie udzieliła odpowiedzi)

Potrzeby w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Na podstawie wyników ankiet, które napłynęły od liceów ogólnokształcących można stwierdzić, że najważniejszymi potrzebami szkół w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami są te związane z niwelowaniem barier architektonicznych, na które wskazało aż 70% dyrektorów szkół. Nieco ponad połowa ankietowanych (55%) widzi potrzebę wyposażenia/doposażenia szkół w mobilne zestawy i oprogramowanie do pracy z uczniami z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym technologie informacyjno-komunikacyjne.

Rysunek 61. Potrzeby w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=53)

Z kolei 51% respondentów wskazało na potrzebę organizacji kursów/szkoleń z zakresu metodyki pracy z uczniami z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w celu podniesienia jakości kształcenia w placówkach. Prawie co piąty przedstawiciel ankietowanych liceów (19%) wybierał odpowiedź dotyczącą kursów/szkoleń dla uczniów i nauczycieli umożliwiających efektywne korzystanie z sprzętu, nowoczesnych metod dydaktycznych oraz pomocy dydaktycznych i narzędzi do terapii. 17% ankietowanych wskazało na potrzebę organizowania warsztatów, spotkań i działań świadomościowych dla uczniów/nauczycieli/specjalistów w zakresie potrzeb i barier osób z niepełnosprawnościami. Dużo mniejsze jest zainteresowanie kwestiami zapewnienia dojazdu do szkół (9%), przeprowadzenia audytu dostępności (8%) oraz warsztatów, spotkań świadomościowych dla rodziców/opiekunów w zakresie potrzeb i barier. O braku potrzeb poinformowała jedna ankietowana szkoła.

Potrzeby w organizacji modelu edukacji włączającej

Licea ogólnokształcące zostały zapytane o potrzeby w organizacji modelu edukacji włączającej. Wyniki ankiet pokazują, że wśród potrzeb jakie dostrzegają szkoły, najważniejszymi są kursy/szkolenia w zakresie pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i zdrowotnymi. Takiego wyboru dokonało 38% liceów. Po 36% ankietowanych wybrało: szkolenia z zakresu edukacji włączającej dla pracowników, w tym stosowania projektowania uniwersalnego w nauczaniu, organizację dodatkowych zajęć z dla uczniów (cudzoziemców, uchodźców i powracających z migracji) oraz kursy/szkolenia z metod skutecznej edukacji interpersonalnej z roszczeniowym rodzicem.

Rysunek 62. Potrzeby w organizacji modelu edukacji włączającej.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=53, jedna szkoła nie udzieliła odpowiedzi)

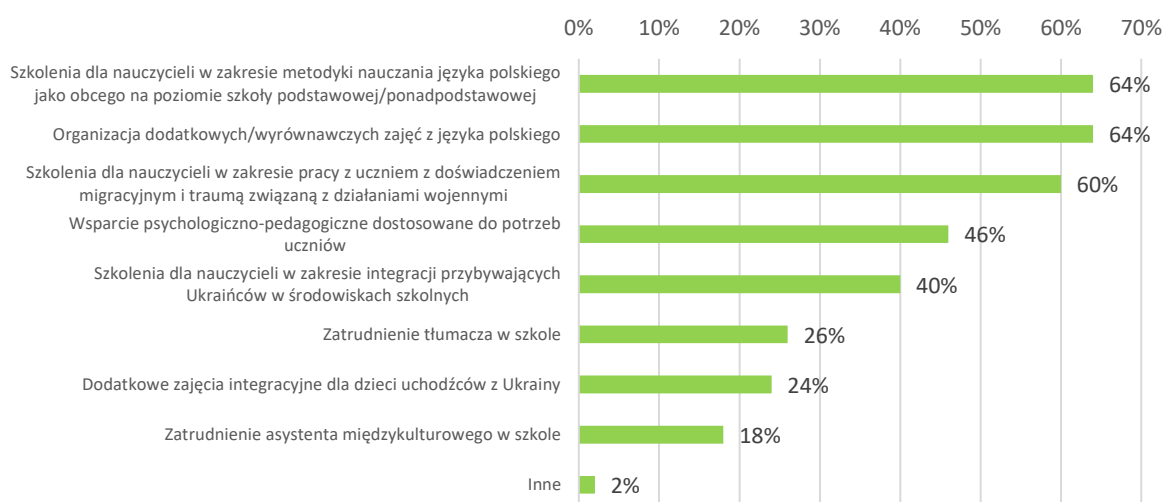
Istotne w ocenie 30% szkół w obliczu bieżącej sytuacji i konfliktu zbrojnego na Ukrainie okazały się kursy/szkolenia w zakresie pracy z dziećmi migrantów (cudzoziemcy, uchodźcy i powracający z zagranicy). Prawie 1/4 respondentów jako istotne potrzeby wskazywała: kursy/szkolenia z możliwości wykorzystania multimedialnych programów terapeutycznych do pracy dydaktycznej z osobami o specjalnych potrzebach edukacyjnych, a także współpracę z podmiotami uczestniczącymi w procesie

rozpoznawania potrzeb i udzielanie pomocy dzieciom i ich rodzinom (np.: poradnie psychologiczno-pedagogiczne, placówki realizujące pomoc społeczną i pomoc rodzinie). Na potrzeby skorzystania z pomocy, doświadczeń i specjalistów placówek specjalnych wskazało 15% ankietowanych liceów. Z kolei 11% dyrektorów liceów wskazało na potrzebę podjęcia studiów podyplomowych z edukacji włączającej i integracyjnej. Zaledwie 8% respondentów wskazało na chęć organizowania działań wychowawczo-edukacyjnych, debat, warsztatów, seminariów zwiększających świadomość społeczną, zaś 4% na kursy/szkolenia w zakresie równego traktowania.

Potrzeby w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy

Ze względu na dużą liczbę młodych ludzi przybywających z Ukrainy zapytano licea ogólnokształcące o potrzeby szkół w zakresie edukacji uczniów z Ukrainy. Za najważniejsze potrzeby w zakresie edukacji tych uczniów po 64% wskazać uznano: szkolenia dla nauczycieli w zakresie metodyki nauczania języka polskiego jako obcego na poziomie szkoły ponadpodstawowej oraz organizację dodatkowych/wyrównawczych zajęć z języka polskiego. Kolejne bardzo istotne obszary wsparcia dotyczyły szkoleń dla nauczycieli w zakresie pracy z uczniem z doświadczeniem migracyjnym i traumą związaną z działaniami wojennymi (60%). Jako istotne potrzeby respondenci uznali również wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dostosowane do potrzeb uczniów (46%). Ważną kwestią w badaniu okazała się integracja uczniów przybywających z Ukrainy w środowisku szkolnym, dlatego 40% ankietowanych wskazało na potrzebę szkolenia nauczycieli w tym zakresie. Natomiast ze względu m.in. na braki kadrowe nauczycieli, szczególnie tych ze znajomością języka ukraińskiego, dla ponad 26% szkół ważne jest również zatrudnienie tłumacza w szkole, a dla 24% dodatkowe zajęcia integracyjne dla dzieci uchodźców z Ukrainy. Odnalezienie się w szkolnej rzeczywistości ukraińskim uczniom mogą ułatwić asystenci międzykulturowi, którzy od lat zatrudniani są w szkołach, jednak tylko 18% szkół wskazało na taką potrzebę. Jako inną, dodatkową potrzebę, jedna z ankietowanych szkół wskazała uczestniczenie nauczycieli w studiach podyplomowe lub kursach z języka ukraińskiego dla uczniów i nauczycieli. Natomiast brak potrzeb w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy wskazały 3 szkoły.

Rysunek 63. Potrzeby w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=50, jedna szkoła nie udzieliła odpowiedzi)

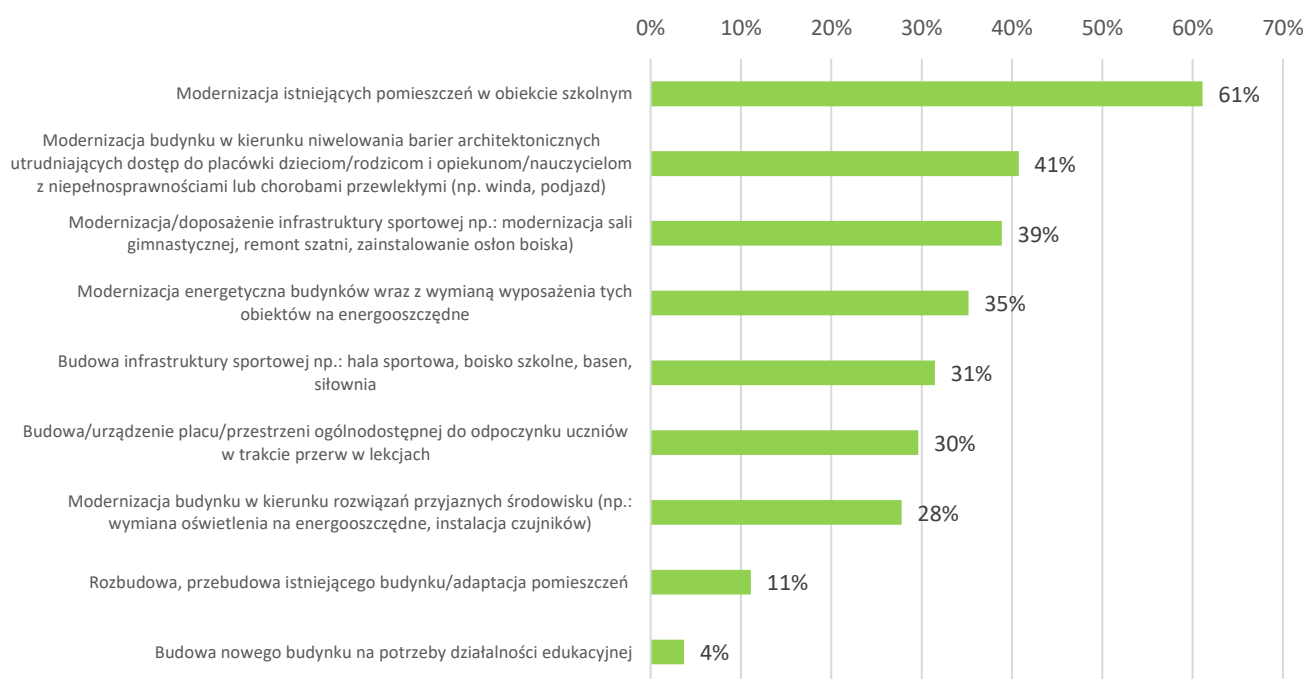
8.1.6 Inwestycje w infrastrukturę

Potrzeby w zakresie inwestycji w infrastrukturę

W ocenie szkół, stan pomieszczeń w szkołach wskazuje na konieczność inwestycji w tym zakresie. Zdecydowanie wysoki odsetek szkół (61%) wskazał na konieczność modernizacji istniejących pomieszczeń w obiekcie szkolnym. W drugiej kolejności wskazano (41%) na modernizację budynku

w kierunku niwelowania barier architektonicznych utrudniających dostęp do placówki dzieciom/rodzicom i opiekunom/nauczycielom z niepełnosprawnościami lub chorobami przewlekłymi (np. winda, podjazd). Z uzyskanych informacji ze szkół wynika, że ponad 1/3 widzi potrzeby w zakresie modernizacji/doposażenia infrastruktury sportowej np.: modernizacja sali gimnastycznej, remont szatni, zainstalowanie osłon boiska) oraz modernizacji energetycznej budynków wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne (35%). Wśród potrzeb, jakie dostrzegają szkoły, znalazły się również te dotyczące budowy infrastruktury sportowej np.: hala sportowa, boisko szkolne, basen, siłownia (31%) oraz budowy/urządzenia placu/przestrzeni ogólnodostępnej do odpoczynku uczniów w trakcie przerw w lekcjach (30%). Wśród ankietowanych znalazły się również takie osoby, które widzą potrzebę modernizacji budynku w kierunku rozwiązań przyjaznych środowisku np.: wymiana oświetlenia na energooszczędne, instalacja czujników (28%). Dużo mniejsze jest zainteresowanie respondentów (11% wskazań) w kwestii rozbudowy/przebudowy istniejącego budynku/adaptacji pomieszczeń. Ponadto 2 szkoły widzą potrzebę budowy nowego budynku na potrzeby działalności edukacyjnej.

Rysunek 64. Potrzeby w zakresie inwestycji w infrastrukturę.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=54)

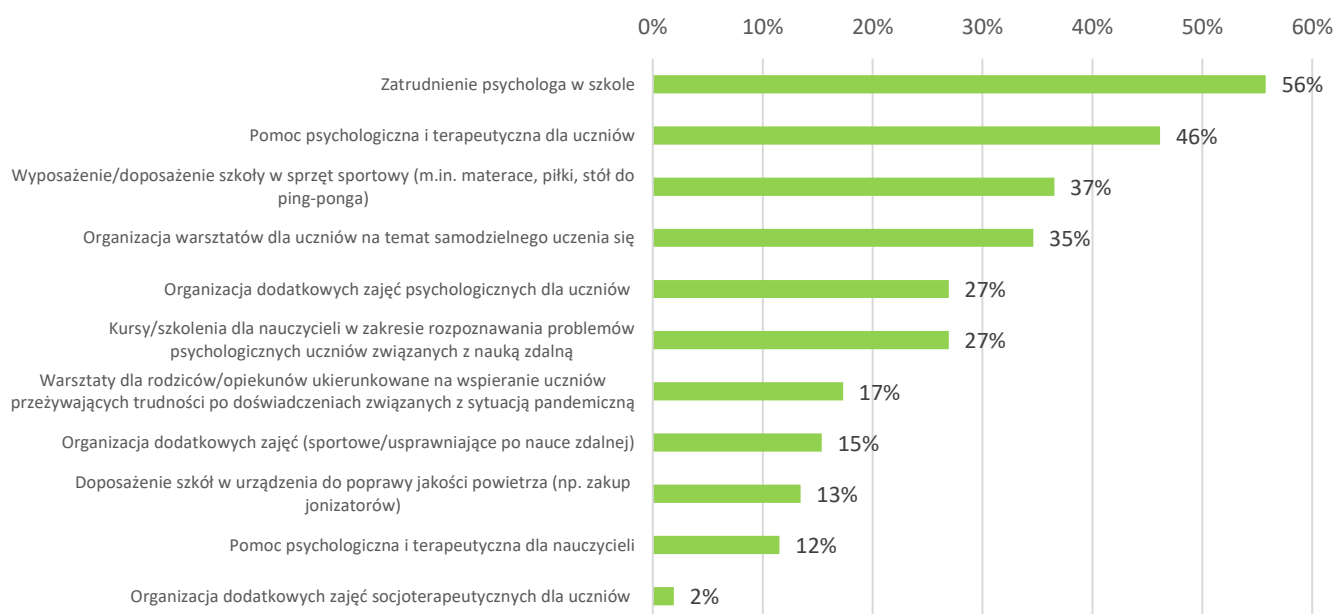
8.1.7 Pandemia COVID-19

Potrzeby szkół po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19

Do dyrektorów szkół zostało skierowane pytanie dotyczące potrzeb po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19. Nauka zdalna i pandemia spowodowały pogorszenie zdrowia psychicznego i fizycznego młodzieży, dlatego szczególnej uwagi wymagają ci uczniowie, u których już wcześniej występowały jakieś problemy ze zdrowiem psychicznym, w związku z tym dla ponad połowy respondentów (56%) najważniejszą potrzebą jest zatrudnienie psychologa w szkole, a dla 46% udzielanie pomocy psychologicznej i terapeutycznej uczniom. Do równie ważnych potrzeb, na które wskazało 37% ankietowanych zaliczono te związane z doposażeniem placówek oświaty w sprzęt sportowy (m.in. materace, piłki, stół do ping-ponga). Może to wynikać z faktu małej aktywności fizycznej uczniów w okresie nauki zdalnej i zwiększonymi potrzebami właśnie w zakresie doposażenia szkół w sprzęt sportowy. Kolejną potrzebą (35%), którą wskazali respondenci jest organizacja warsztatów dla uczniów na temat samodzielnego uczenia się. Jak się okazało dla ponad 1/4

ankietowanych tak samo ważna jest organizacja dodatkowych zajęć psychologicznych dla uczniów (27%), jak i kursy/szkolenia dla nauczycieli w zakresie rozpoznawania problemów psychologicznych uczniów związanych z nauką zdalną (27%). Mniejsze były potrzeby szkół związane z organizacją warsztatów dla rodziców/opiekunów ukierunkowanych na wspieranie uczniów przeżywających trudności po doświadczeniach związanych z sytuacją pandemiczną (17%) oraz organizacja dodatkowych zajęć sportowych/usprawniających po nauce zdalnej (15%). Potrzebę doposażenia szkół w urządzenia do poprawy jakości powietrza (np. zakup jonizatorów) zadeklarowało 13% respondentów, zaś pomoc psychologiczną i terapeutyczną dla nauczycieli 12% ankietowanych. Zaledwie jedna szkoła wskazała na potrzebę organizacji dodatkowych zajęć socjoterapeutycznych dla uczniów. Ponadto 2 szkoły nie wskazały swoich potrzeb w tym zakresie.

Rysunek 65. Potrzeby szkół po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19.



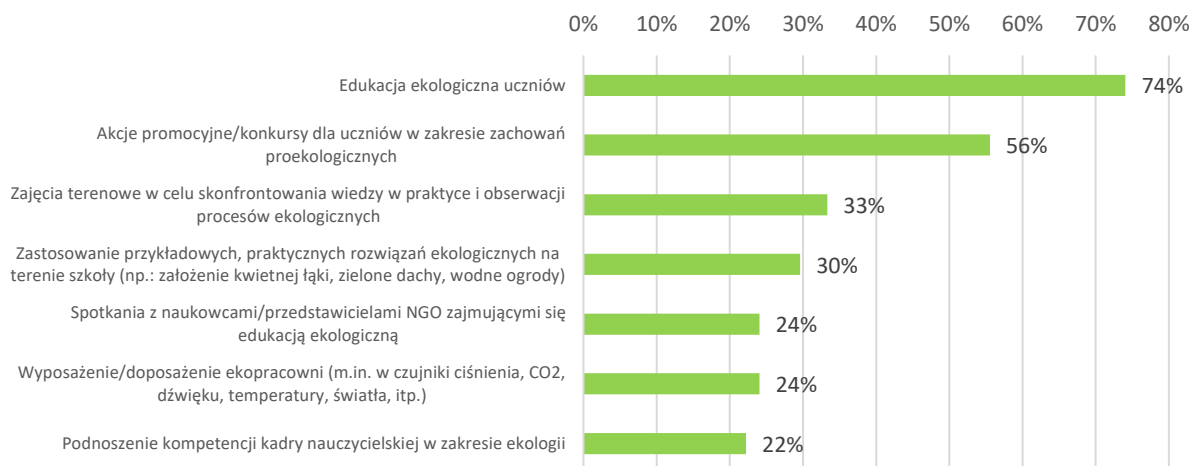
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=52)

8.1.8 Zmiany klimatyczne

Planowane działania szkół związane ze zmianami klimatycznymi

W ramach realizowanej w liceach ogólnokształcących ankiety zapytano dyrektorów szkół, czy w związku z występowaniem zmian klimatycznych planują podejmować działania w tym zakresie. Udzielone przez nich odpowiedzi wskazują na to, że priorytetem w planowaniu działań jest prowadzenie edukacji ekologicznej uczniów w szkołach, na co wskazało 74% ankietowanych, a ponad połowa (56%) widzi potrzebę organizacji akcji promocyjnych/konkursów dla uczniów w zakresie zachowań proekologicznych. Jedna trzecia szkół planuje organizację zajęć terenowych w celu skonfrontowania wiedzy w praktyce i obserwacji procesów ekologicznych, a dla wielu szkół korzystne byłoby zastosowanie przykładowych, praktycznych rozwiązań ekologicznych na terenie szkoły np.: założenie kwietnej łąki, zielonych dachów, wodnych ogrodów (30%). Wyniki badania wskazują również, że prawie co piąty przedstawiciel liceów ogólnokształcących (24%) ma w planach uatrakcyjnienie zajęć poprzez udział młodzieży w spotkaniach z naukowcami/ przedstawicielami NGO zajmującymi się edukacją ekologiczną. Tyle samo (24%) respondentów chciałoby urozmaicić zajęcia uczestniczącym w nich uczniom i wskazało na wyposażenie/doposażenie ekopracowni (m.in. w czujniki ciśnienia, CO₂, dźwięku, temperatury, światła, itp.) Z kolei działania odnoszące się do podnoszenia kompetencji kadry nauczycielskiej w zakresie ekologii planuje 22% szkół.

Rysunek 66. Planowane działania szkół związane ze zmianami klimatycznymi.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=54)

8.2 Szkoły zawodowe

W badaniu, którego głównym celem było poznanie i przeanalizowanie potrzeb szkół w zakresie kształcenia ogólnego, uczestniczyło także 55 szkół zawodowych, w tym technika i szkoły branżowe I stopnia.

8.2.1. Ocena stopnia wykorzystania dotychczasowego wsparcia

Środki z UE w latach 2014-2020

Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół zawodowych pokazuje, że najczęściej wskazywanym obszarem wsparcia było:

- wyposażenie pracowni przedmiotowych i zakup sprzętu technologii informacyjno-komunikacyjnych (tak zadeklarowało 86% respondentów),
- dofinansowanie doskonalenia nauczycieli (75% wskazań),
- dofinansowanie nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii (68% odpowiedzi).

Natomiast najrzadziej pozyskiwano środki na:

- organizację kształcenia ogólnego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością oraz na podnoszenie świadomości na temat zmian klimatu (13% respondentów).

Największe zainteresowanie wsparciem dotyczy:

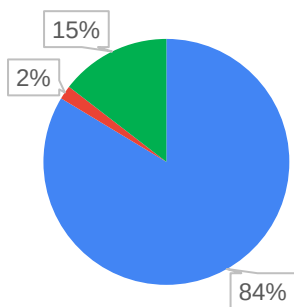
- wyposażenia pracowni przedmiotowych i zakupu sprzętu technologii informacyjno-komunikacyjnych (99%);
- dofinansowania doskonalenia nauczycieli (93%),
- dofinansowania nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii oraz inwestycji w infrastrukturę sportową (po 90%).

Dyrektorzy szkół zawodowych (niezależnie od tego, czy już wcześniej korzystali ze wsparcia w danym zakresie) najczęściej wskazywali na brak potrzeb w odniesieniu do następujących celów:

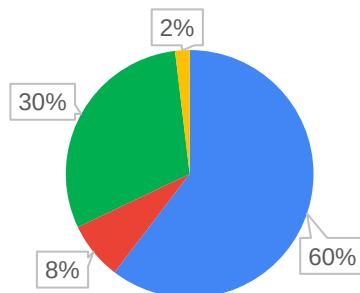
- zwalczanie skutków pandemii – 48%,
- organizacja kształcenia ogólnego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością – 26%,
- podnoszenie świadomości na temat zmian klimatu – 22%.

Rysunek 67. Czy Państwa szkoła korzystała ze środków UE w latach 2014-2020 na?

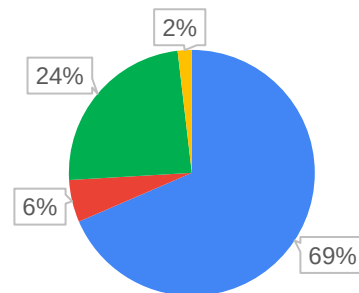
1. Wyposażenie pracowni przedmiotowych i zakup sprzętu TIK



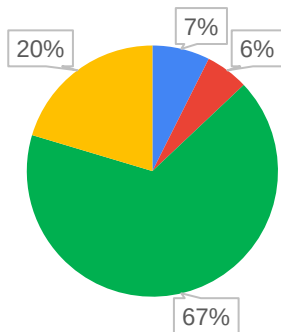
2. Dofinansowanie nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii



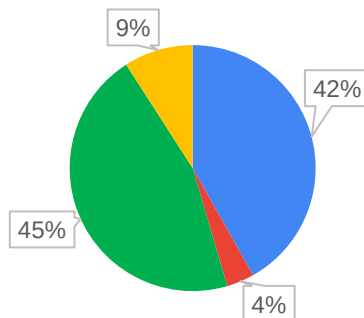
3. Dofinansowanie doskonalenia nauczycieli



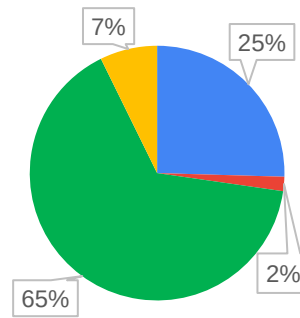
4. Organizację kształcenia ogólnego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością



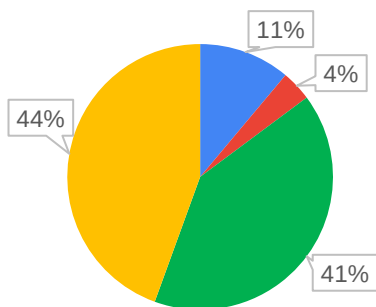
5. Inwestycje w infrastrukturę edukacyjną (np. budowa/rozbudowa/modernizacja)



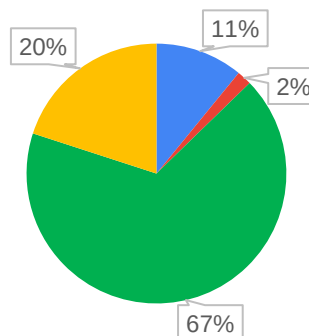
6. Inwestycje w infrastrukturę sportową



7. Zwalczanie skutków pandemii COVID-19



8. Podnoszenie świadomości nt. zmian klimatu



■ Tak, ale mamy nadal potrzeby

■ Tak i obecnie nie mamy takich potrzeb

■ Nie, ale obecnie mamy takie potrzeby

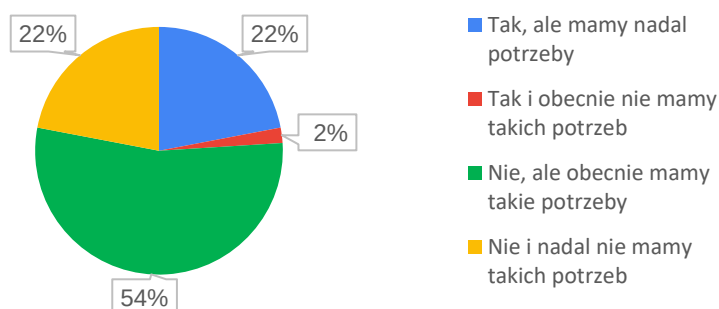
■ Nie i nadal nie mamy takich potrzeb

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (Wykres 1: n=55, Wykres 2: n=56, Wykres 3 i 4: n=54, Wykres 5 i 6: n=55, Wykres 7: n=54, Wykres 8: n=55 – różna liczba odpowiedzi wynika z wystąpienia braków danych)

Środki z programów operacyjnych i rządowych

Wyniki ankiet wskazują, że 24% szkół zawodowych udzielających odpowiedzi otrzymało wsparcie z programu **Polska Cyfrowa**, w tym 22% wskazało na dalsze potrzeby. 76% szkół nie korzystało ze środków w ramach programu, w tym 54% z nich deklarowało, że ma takie potrzeby, a pozostałe 22% dalej nie zgłasza takich potrzeb.

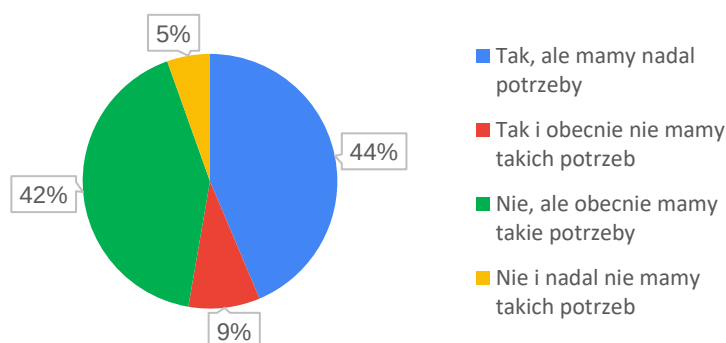
Rysunek 68. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Polska Cyfrowa?



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=50, 5 szkół nie udzieliło odpowiedzi)

Ponad połowa szkół skorzystała ze wsparcia w ramach programu **Aktywna Tablica**. Potrzebę aplikowania o dalsze wsparcie zgłosiło 44% szkół. 47% z uczestniczących w badaniu placówek nie korzystała dotychczas z programu, ale obecnie 42% ma już potrzeby w tym zakresie.

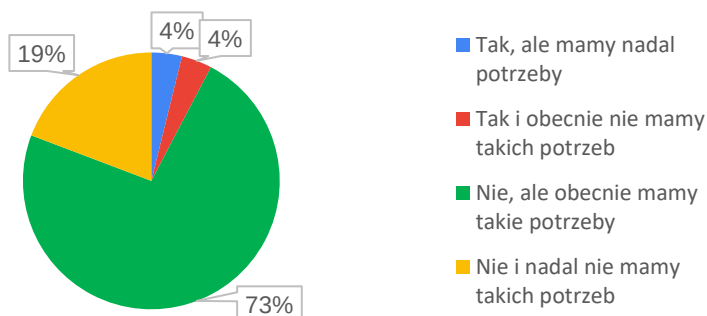
Rysunek 69. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Aktywna Tablica?



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=55)

Niewielki odsetek ankietowanych szkół zawodowych (8%) korzystał ze wsparcia w ramach środków programu **Laboratoria Przyszłości**, w tym 4% nadal wskazuje na potrzeby w tym zakresie. Zdecydowana większość (92%) ankietowanych szkół nie korzystała dotychczas z tego wsparcia, przy czym aż 73% wskazuje na taką potrzebę. Należy zauważyć, że taki rozkład odpowiedzi (bardzo mały udział szkół, które korzystały z programu) wydaje się w pełni uzasadniony wobec faktu, że program ten był w pierwszej kolejności dedykowany do szkół podstawowych.

Rysunek 70. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Laboratoria Przyszłości?



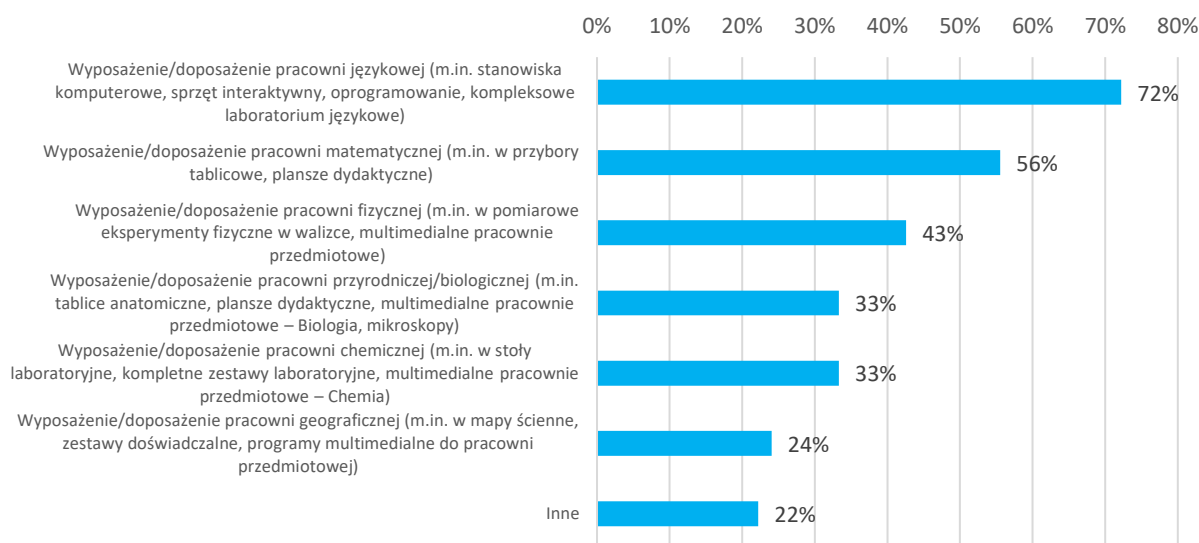
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=52, 3 szkoły nie udzieliły odpowiedzi)

8.2.2 Potrzeby w zakresie wyposażenia szkoły

Potrzeby w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych

Do dyrektorów szkół zostało skierowane pytanie dotyczące potrzeb w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych, ponieważ to na nich spoczywa obowiązek przygotowania sal lekcyjnych z niezbędnym wyposażeniem. Blisko 3/4 respondentów zwróciło uwagę na potrzebę wyposażenia pracowni językowej (m.in. w stanowiska komputerowe, sprzęt interaktywny, oprogramowanie, kompleksowe laboratorium językowe). Ponad połowa ankietowanych wskazała na potrzeby związane z wyposażeniem/doposażeniem pracowni matematycznej (m.in. w przybory tablicowe, plansze dydaktyczne), a 43% na wyposażenie/doposażenie pracowni fizycznej (m.in. w pomiarowe eksperymenty fizyczne w walizce, multimedialne pracownie przedmiotowe). Poza tym 1/3 respondentów jako istotne potrzeby wskazywała: wyposażenie/doposażenie pracowni przyrodniczej/biologicznej (m.in. tablice anatomiczne, plansze dydaktyczne, multimedialne pracownie przedmiotowe – Biologia, mikroskopy) oraz wyposażenie/doposażenie pracowni chemicznej (m.in. w stoły laboratoryjne, kompletne zestawy laboratoryjne, multimedialne pracownie przedmiotowe – Chemia). Potrzeby prawie 1/4 szkół związane z wyposażeniem/doposażeniem pracowni geograficznej (m.in. w mapy ściennie, zestawy doświadczalne, programy multimedialne do pracowni przedmiotowej). Dyrektorzy ponad 13 szkół zawodowych zadeklarowali również „Inne”, dodatkowe potrzeby wynikające z prowadzenia pracowni przedmiotowych: zawodowych³⁵, humanistycznych (w tym pracowni historycznej i polonistycznej), informatycznej, elektronicznej oraz na sprzęt sportowy. Ponadto jedna szkoła zadeklarowała, że nie ma potrzeb w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych.

Rysunek 71. Potrzeby w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=54)

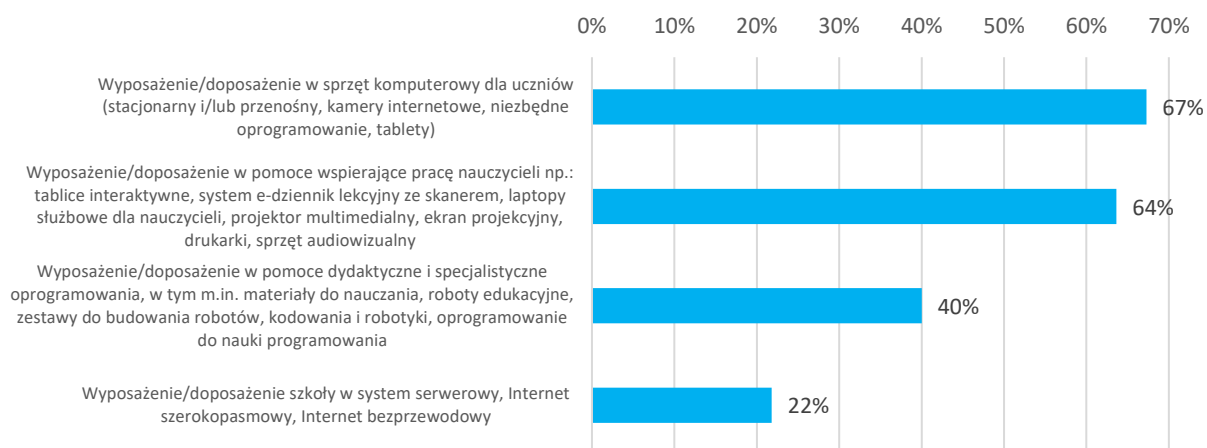
Potrzeby w zakresie wyposażenia w sprzęt technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK)

Nauczyciele starają się wykorzystywać innowacyjne metody do pracy z uczniem, w szczególności angażując narzędzia technologii informacyjno-komunikacyjnych. Dlatego wyposażenie szkół w nowoczesny sprzęt technologii informacyjno-komunikacyjnych jest nieodzowne do osiągnięcia złożonych celów edukacyjnych, w tym rozwijania kompetencji informacyjnych uczniów. Dyrektorzy szkół zawodowych wskazali jako najważniejsze potrzeby wyposażenie/doposażenie w sprzęt

³⁵ Stworzenie sali dla przedmiotów zawodowych, np. ekonomista, technik reklamy itp., pracownia agrotechniki, wyposażenie pracowni zawodowych, wyposażenie/doposażenie pracowni fotograficznej, pracownia fotografii i multimedialna – ciemnia, wyposażenie/doposażenie szkoły w oprogramowanie zawodowe, doposażenie pracowni gastronomicznych (np. piec konwencjonalno-parowy), modernizacja pracowni fryzjerskiej (np. nowe stanowiska fryzjerskie).

komputerowy dla uczniów (67%). Prawie na tym samym poziomie, bo 64% z nich opowiedziało się za wyposażeniem/doposażeniem w pomoce wspierające pracę nauczycieli, np.: tablice interaktywne, system e-dziennik lekcyjny ze skanerem, projektor multimedialny, laptopy dla nauczycieli. Natomiast 40% ankietowanych chciałoby wyposażyć/doposażyć swoje placówki w pomoce dydaktyczne i specjalistyczne oprogramowanie. Ponadto 22% dyrektorów szkół widzi potrzebę wyposażenia/doposażenia szkół zawodowych w odpowiedni system serwerowy, Internet szerokopasmowy, Internet bezprzewodowy dla dobrej komunikacji i organizacji pracy w placówce.

Rysunek 72. Potrzeby w zakresie wyposażenia w sprzęt technologii informacyjno-komunikacyjnych.



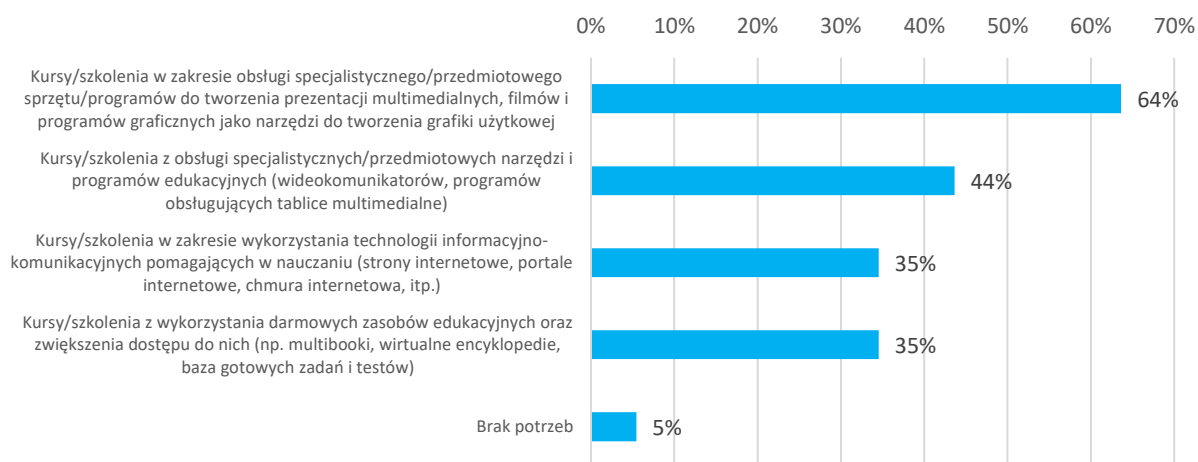
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=55)

8.2.3 Nauka z wykorzystaniem nowoczesnych technologii

Potrzeby w zakresie adaptacji nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej

Jedno z pytań ankiety skierowanej do szkół zawodowych pozwoliło na poznanie potrzeb szkół związanych z adaptacją nowoczesnych technologii do praktyki szkolnej. W kafeterii wyszczególnione zostały kursy i szkolenia o różnej tematyce i wartości merytorycznej. Szkoły najbardziej są zainteresowane doskonaleniem wiedzy na kursach/szkoleniach w zakresie obsługi specjalistycznego/przedmiotowego sprzętu/programów do tworzenia prezentacji multimedialnych, filmów i programów graficznych, a wyboru takiego dokonało 64% dyrektorów szkół.

Rysunek 73. Potrzeby w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=52)

Z zainteresowaniem na poziomie 44% odpowiedzi spotkały się wśród ankietowanych kursy/szkolenia z obsługi specjalistycznych przedmiotowych narzędzi i programów edukacyjnych

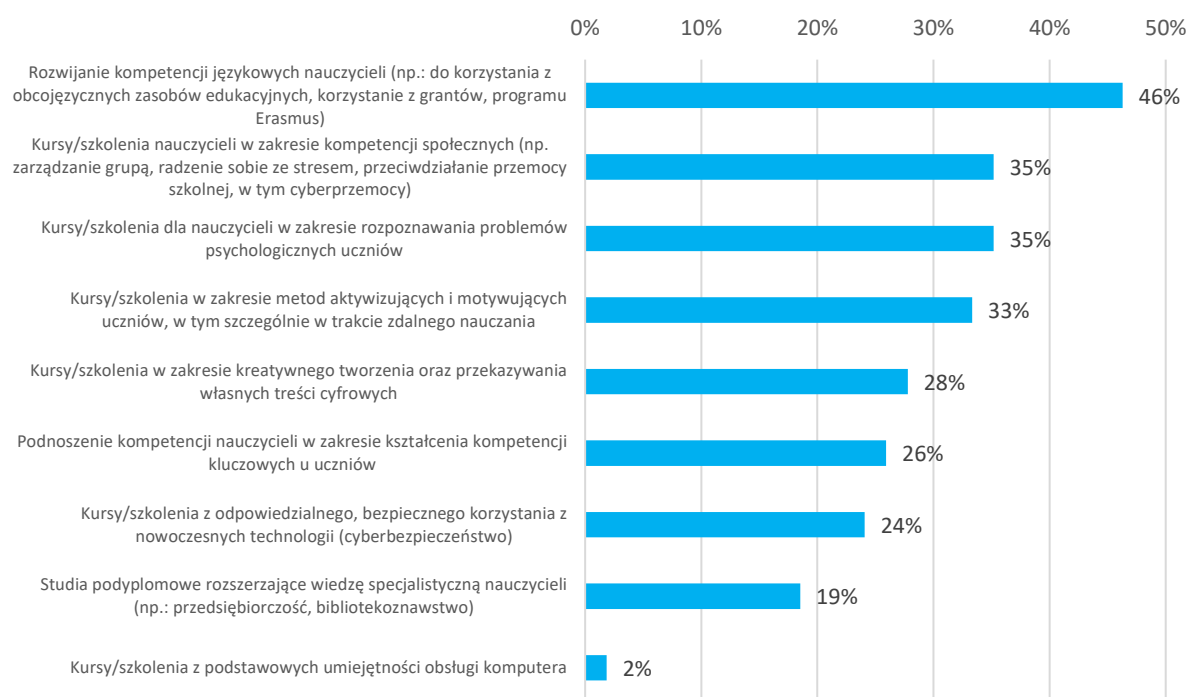
(wideokomunikatorów, programów obsługujących tablice multimedialne). Po 35% wskazań szkół zawodowych uzyskały dwie tematyki: kursy/szkolenia w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych pomagających w nauczaniu (strony internetowe, portale internetowe, chmura internetowa), oraz kursy/szkolenia z wykorzystania darmowych zasobów edukacyjnych oraz zwiększenia dostępu do nich. Wśród ankietowanych były ponadto 3 szkoły, które aktualnie nie mają potrzeb w dziedzinie adaptacji nowoczesnych technologii do praktyki szkolnej.

8.2.4 Potrzeby w zakresie doskonalenia nauczycieli

Potrzeby nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego

Problemem, który poruszany był w ramach badania, była również kwestia dotycząca potrzeb nauczycieli uczących w szkołach zawodowych w zakresie doskonalenia zawodowego. Badanie to pokazało, że najchętniej chcieliby oni rozwijać swoje kompetencje językowe (np.: do korzystania z obcojęzycznych zasobów edukacyjnych, korzystania z grantów, programu Erasmus), na co wskazało 46% respondentów. Zasoby edukacyjne pozwalają bowiem w pełni wykorzystywać możliwości, jakie dają nauczycielom Internet i technologie cyfrowe.

Rysunek 74. Potrzeby w zakresie doskonalenia zawodowego.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=54)

Mając na uwadze uczniów doświadczających trudności emocjonalnych, zmagających się niejednokrotnie z depresją, z przemocą przez Internet, borykających się z uzależnieniami, co ma wpływ na ich zachowanie i relacje z otoczeniem 35% respondentów widzi potrzebę uczestniczenia w kursach/szkoleniach nauczycieli w zakresie kompetencji społecznych (np. zarządzanie grupą, radzenie sobie ze stresem, przeciwdziałanie przemocy szkolnej, w tym cyberprzemocy). Tyle samo ankietowanych (35%) wypowiedziało się na temat potrzeby uczestniczenia w kursach/szkoleniach dla nauczycieli w zakresie rozpoznawania problemów psychologicznych uczniów. Jedna trzecia szkół zgłosiła potrzebę uczestniczenia nauczycieli w kursach/szkoleniach w zakresie metod aktywizujących i motywujących uczniów, w tym szczególnie w trakcie zdalnego nauczania. Zdaniem nieco mniejszej grupy przedstawicieli szkół zawodowych (28%) w zakresie kreatywnego tworzenia oraz przekazywania własnych treści cyfrowych nauczyciele także chcieliby podnosić swoje kwalifikacje. Na podnoszenie kompetencji nauczycieli w zakresie kształcenia kompetencji kluczowych u uczniów wskazało 26%, a na kursy/szkolenia z odpowiedzialnego, bezpiecznego korzystania z nowoczesnych technologii

(cyberbezpieczeństwo) 24% ankietowanych. Z badania ankietowego wynika, że niższe jest zainteresowanie nauczycieli chcących podjąć naukę na studiach podyplomowych rozszerzających wiedzę specjalistyczną (np.: przedsiębiorczość, bibliotekoznawstwo), na taką potrzebę wskazało 19% respondentów. Tylko 1 szkoła zawodowa wskazała na potrzeby uczestniczenia w kursach/szkoleniach z podstawowych umiejętności obsługi komputera, co pozwala wnioskować, że nauczyciele szkół zawodowych dobrze radzą sobie z obsługą tych urządzeń. Żadna ze szkół zawodowych nie widzi potrzeby w udziale nauczycieli w kursach/szkoleniach w zakresie zarządzania w oświacie. Na brak potrzeb wskazała jedna ze szkół biorąca udział w badaniu.

Czynniki motywujące nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym

Uczestnictwo nauczycieli w doskonaleniu pozwala na wyższy poziom ich wykształcenia lub zdobycie dodatkowych kwalifikacji, dlatego ważne są rozwiązania, które służą motywowaniu i mobilizowaniu do ciągłego doskonalenia kadry pedagogicznej szkół zawodowych. W opinii respondentów najważniejszym czynnikiem mobilizującym do udziału w doskonaleniu zawodowym dla ponad połowy z nich jest dofinansowanie m.in. szkoleń i studiów podyplomowych. Ankietowani wskazali, że nauczycieli również w dużym stopniu mobilizuje potrzeba aktualizacji wiedzy, nabycie nowych umiejętności oraz zdobycie nowych kwalifikacji (58%). Wysoki był również udział szkół (51%), według których wzrost wynagrodzenia jest również czynnikiem motywującym do udziału w doskonaleniu. Z kolei uzyskanie wyższego stopnia awansu zawodowego dla 42% respondentów jest motywacją, aby uczestniczyć w doskonaleniu zawodowym. Jedną piątą szkół jako czynnik motywujący wybrała przekonanie o konieczności podejmowania nowych działań (20%) i potrzebę wymiany doświadczeń czy nawiązania znajomości i współpracy (20%). W dalszej kolejności znalazły się takie czynniki motywujące jak: podniesienie kompetencji społecznych (5%), dzielenie się wiedzą, przekazywanie jej innym (5%) i możliwość udziału w konferencjach, szkoleniach, warsztatach, wykładach, seminariach (4%).

Rysunek 75. Czynniki motywujące nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym.



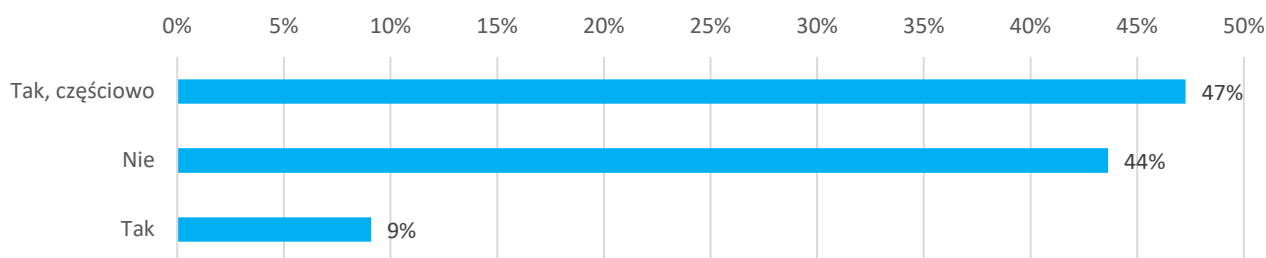
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=55)

8.2.5 Działania na rzecz edukacji włączającej

Dostosowanie szkół do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Szkołom zawodowym tj. technikom i szkołom branżowym I stopnia zostało postawione pytanie, czy są odpowiednio dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Aż 44% badanych szkół zawodowych odpowiedziało przecząco. Częściowe przystosowanie deklarowało 47% placówek, a tylko 9% z ankietowanych szkół jest przystosowanych.

Rysunek 76. Dostosowanie szkół do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (m.in. podjazd, winda, szerokie drzwi, oznakowanie dla osób niewidomych i słabowidzących).

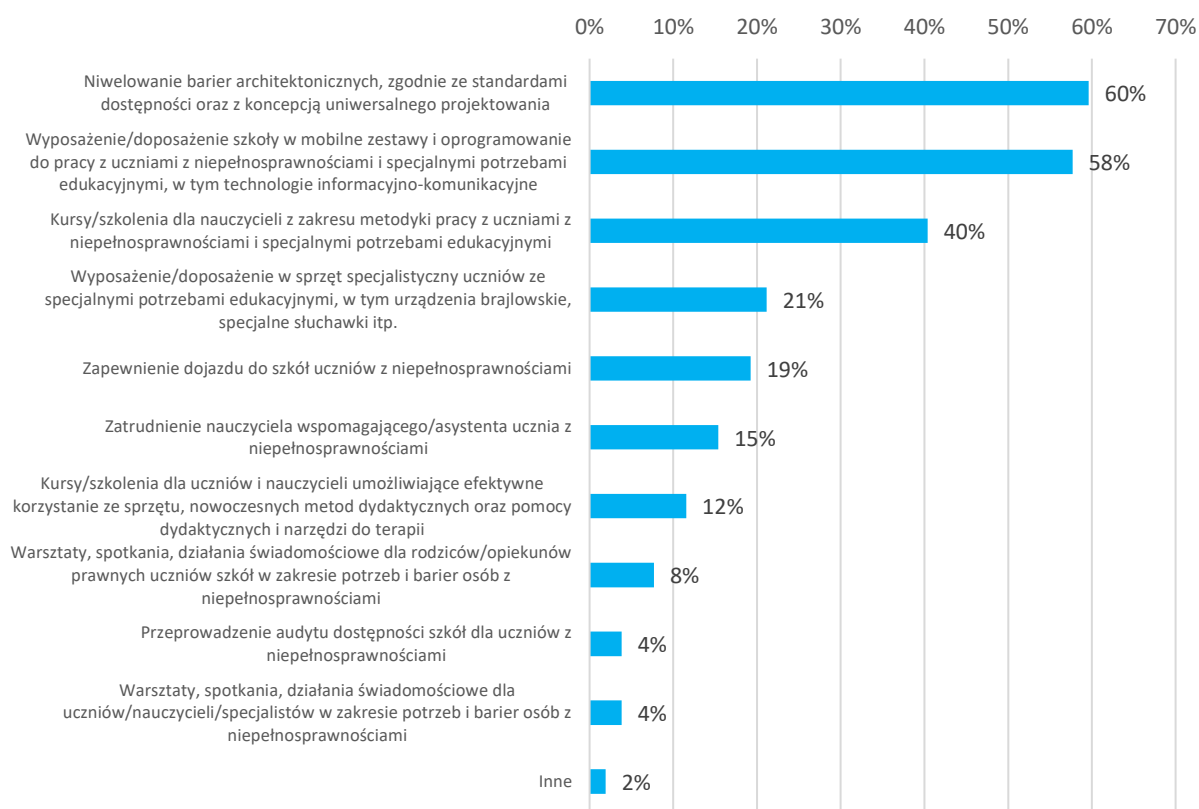


Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=55)

Potrzeby w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

W odbiorze ankietowanych dyrektorów szkół zawodowych (technika i branżowe szkoły I stopnia) najważniejszymi potrzebami, co uwidaczniają wyniki ankiet, jest niwelowanie barier architektonicznych, na które wskazało aż 60% respondentów. Drugą w kolejności zgłoszoną potrzebą szkół jest wyposażenie/ doposażenie w mobilne zestawy i oprogramowanie do pracy z uczniami z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (58%). Wśród uczestniczących w badaniu Dyrektorów szkół 40% potwierdziło potrzeby doskonalenia zawodowego kadr, wskazując na zamieszczone w kafeterii kwestie takie jak kursy/szkolenia dla nauczycieli z zakresu metodyki pracy z uczniami z niepełnosprawnościami.

Rysunek 77. Potrzeby w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=52)

Co piąty ankietowany zauważa potrzebę wyposażenia/doposażenia w sprzęt specjalistyczny uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Ważkimi potrzebami szkół zawodowych okazały się

także potrzeby z zakresu: zapewnienia dojazdu do szkół uczniów z niepełnosprawnościami (19%) i zatrudnienie nauczyciela wspomagającego/asystenta (15%). W celu poszerzenia umiejętności obsługi sprzętu i zastosowania nowoczesnych metod i pomocy dydaktycznych dość cenne dla odpowiadających okazały się kursy i szkolenia w tym zakresie (12%). Poniżej 10% ankietowanych wskazało obszary: warsztaty i działania świadomościowe dla uczniów/nauczycieli/specjalistów oraz rodziców i opiekunów prawnych w zakresie potrzeb i barier osób z niepełnosprawnościami. Ponadto poruszono kwestię obecności uczniów z wieloma przeciwwskazaniami zdrowotnymi do kształcenia w niektórych zawodach np. cukiernik – gdzie wymagane jest korzystanie ze zmysłów bez znaczących niepełnosprawności. a także dużej liczby uczniów z dysleksją oraz nadpobudliwością, co utrudnia indywidualizowanie pracy na lekcji i stosowanie różnorodnych metod w zawodach, których naucza szkoła. Poza tym 3 ankietowane szkoły nie zgłosiły żadnych potrzeb w tym zakresie.

Potrzeby w organizacji modelu edukacji włączającej

Wyniki badania ankietowego dla techników i szkół branżowych w zakresie potrzeb w organizacji modelu edukacji włączającej wskazują, że przed placówkami stoi wiele wyzwań, aby móc realizować założenia modelu równoczesnego kształcenia uczniów zdrowych i tych dotkniętych niepełnosprawnościami. Najwyżej skalsyfikowanymi potrzebami wskazanymi przez przedstawicieli szkół są: kursy i szkolenia w zakresie pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i zdrowotnymi (44%). Wysoki wynik wskazań na poziomie 38% dotyczył organizacji dodatkowych zajęć dla uczniów (cudzoziemców, uchodźców i powracających z migracji), które pozwolą na włączenie w społeczność szkoły i nawiązanie relacji tej grupie osób. Takie spojrzenie ze strony szkół na tę kwestię podyktowane zostało realiami i nowymi uwarunkowaniami w sytuacji europejskiej, w tym wysoką migracją obywateli Ukrainy do Polski, w związku z agresją Rosji na ten kraj.

Rysunek 78. Potrzeby w organizacji modelu edukacji włączającej.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=55)

Wymagania edukacji włączającej i prawidłowe wdrożenie tego modelu w praktyce powoduje mobilizację kadr w kierunku doskonalenia własnego, bo aż 33% szkół zgłosiło chęć szkolenia z zakresu edukacji włączającej dla pracowników. Wśród ważnych potrzeb znalazły się także kursy/szkolenia z metod skutecznej komunikacji interpersonalnej z roszczeniowym rodzicem, na które wskazało również 33% techników i szkół branżowych. Dla 1/4 placówek bardzo istotna jest współpraca z podmiotami uczestniczącymi w procesie rozpoznawania potrzeb i udzielania pomocy dzieciom i ich rodzinom. W obliczu tak wielu migrantów adaptujących się do życia w naszym kraju, bardzo potrzebne, w odczuciu 22% placówek, są kursy i szkolenia w zakresie pracy z dziećmi migrantów. Dotychczasowe doświadczenie nauczycieli i specjalistów placówek specjalnych jest gotowe wykorzystać 16% szkół, a dla 15% placówek model edukacji włączającej wymaga znajomości multimodalnych programów terapeutycznych, dlatego też wskazały one na szkolenia w tym zakresie. W mniejszym stopniu szkoły wskazywały na: studia podyplomowe z zakresu edukacji włączającej i integracyjnej (13%), organizowanie działań wychowawczo-edukacyjnych zwiększających świadomość społeczną w zakresie niepełnosprawności (11%), kursy i szkolenia w zakresie równego traktowania (4%).

Potrzeby w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy

W badaniu ankietowym zapytano szkoły zawodowe o potrzeby w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy. Wyniki pokazują, że wśród potrzeb, jakie dostrzegają szkoły najważniejszymi są szkolenia dla nauczycieli w zakresie metodyki nauczania języka polskiego jako obcego, na co wskazało 64% szkół zawodowych. Nieco mniej (62%) opowiedziało się za organizacją dodatkowych/wyrównawczych zajęć z języka polskiego. Kolejne istotne obszary wsparcia ze względu m.in. na konflikt zbrojny na Ukrainie dotyczyły szkoleń dla nauczycieli w zakresie pracy z uczniem z doświadczeniem migracyjnym i traumą związaną z działaniami wojennymi (40%). Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dostosowane do potrzeb uczniów wybrało 38% ankietowanych. Ponad 1/3 respondentów jako istotne potrzeby wskazała: dodatkowe zajęcia integracyjne dla dzieci uchodźców z Ukrainy. Tyle samo szkół widzi potrzebę zatrudnienia tłumacza w szkole. Dla ponad 1/4 szkół dość znaczącą pozycję (26%) stanowiły również szkolenia dla nauczycieli w zakresie integracji przybywających uczniów z Ukrainy w środowiskach szkolnych. Odnalezienie się w szkolnej rzeczywistości ukraińskim dzieciom mogą ułatwić asystenci międzykulturowi, którzy od lat zatrudniani są w szkołach, dlatego 19% szkół konieczne jest również zatrudnienie asystenta międzykulturowego w szkole. Brak potrzeb w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy spośród 55 badanych szkół zadeklarowała jedna szkoła.

Rysunek 79. Potrzeby w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy.



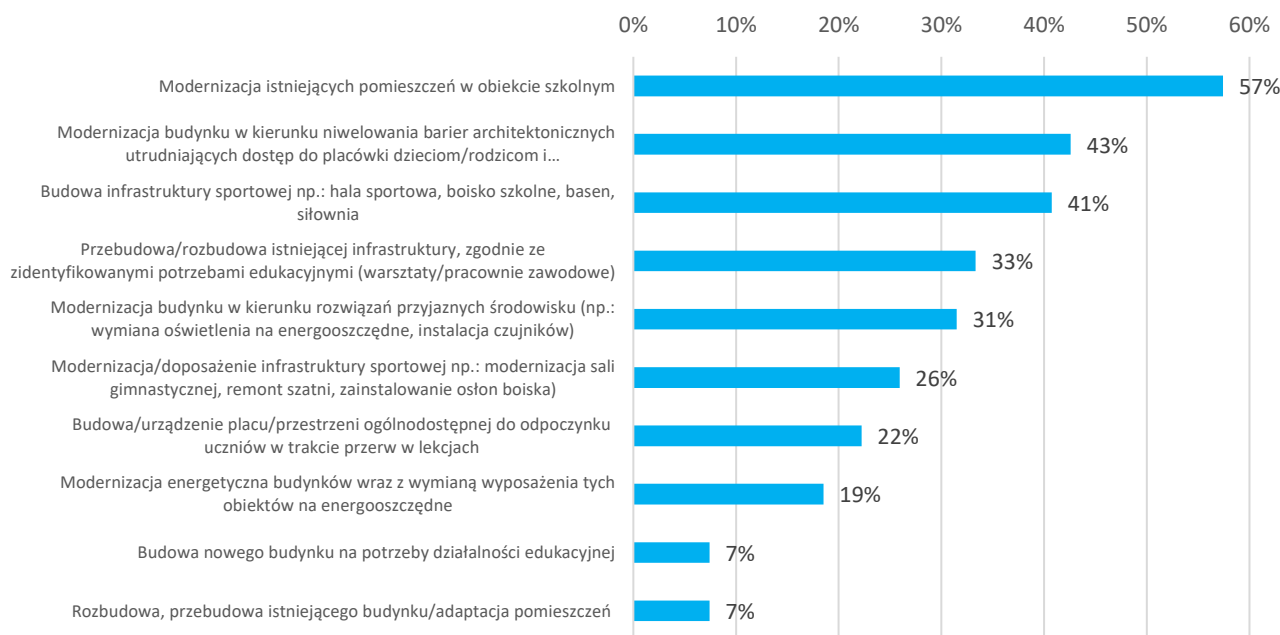
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=54, jedna szkoła nie udzieliła odpowiedzi)

8.2.6 Inwestycje w infrastrukturę

Potrzeby w zakresie inwestycji w infrastrukturę

W ocenie dyrektorów szkół do najważniejszych potrzeb związanych z inwestycjami w infrastrukturę należy konieczność modernizacji istniejących pomieszczeń w obiekcie szkolnym (57%). W celu zapewnienia lepszego dostępu do szkoły w drugiej kolejności wskazano (43%) na modernizację budynku w kierunku niwelowania barier architektonicznych utrudniających dostęp do placówki dzieciom/rodzicom i opiekunom/nauczycielom z niepełnosprawnościami lub chorobami przewlekłymi (np. winda, podjazd). Nieco mniej szkół (41%) wskazało na potrzeby związane z budową infrastruktury sportowej np.: hali sportowej, boiska szkolnego, basenu, siłowni. Dla jednej trzeciej szkół istotna jest przebudowa/rozbudowa istniejącej infrastruktury, zgodnie ze zidentyfikowanymi potrzebami edukacyjnymi (warsztaty/pracownie zawodowe), jak i modernizacja budynku w kierunku rozwiązań przyjaznych środowisku np. wymiana oświetlenia na energooszczędne czy instalacja czujników (33%). Wśród potrzeb jakie dostrzegają szkoły, znalazły się także te dotyczące modernizacji/doposażenia infrastruktury sportowej np.: modernizacja sali gimnastycznej, remont szatni, zainstalowanie osłon boiska (26%). Dyrektorzy szkół chcieliby, aby w ich szkołach znalazły się również przestrzenie, które gwarantowałyby odpoczynek uczniom w czasie przerw, dlatego w celu zapewnienia takiego miejsca wskazali na budowę/urządzenie placu/przestrzeni ogólnodostępnej do odpoczynku uczniów w trakcie przerw w lekcjach (22%). Wśród ankietowanych znalazły się również takie osoby, które widzą potrzebę modernizacji energetycznej budynków wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne (19%). Jak wynika z badania tylko 4 szkoły widzą potrzebę budowy nowego budynku na potrzeby działalności edukacyjnej. Spośród ankietowanych szkół również 7% chciałoby przeprowadzić rozbudowę, przebudowę istniejącego budynku/adaptację pomieszczeń.

Rysunek 80. Potrzeby w zakresie inwestycji w infrastrukturę.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=54, jedna szkoła nie udzieliła odpowiedzi)

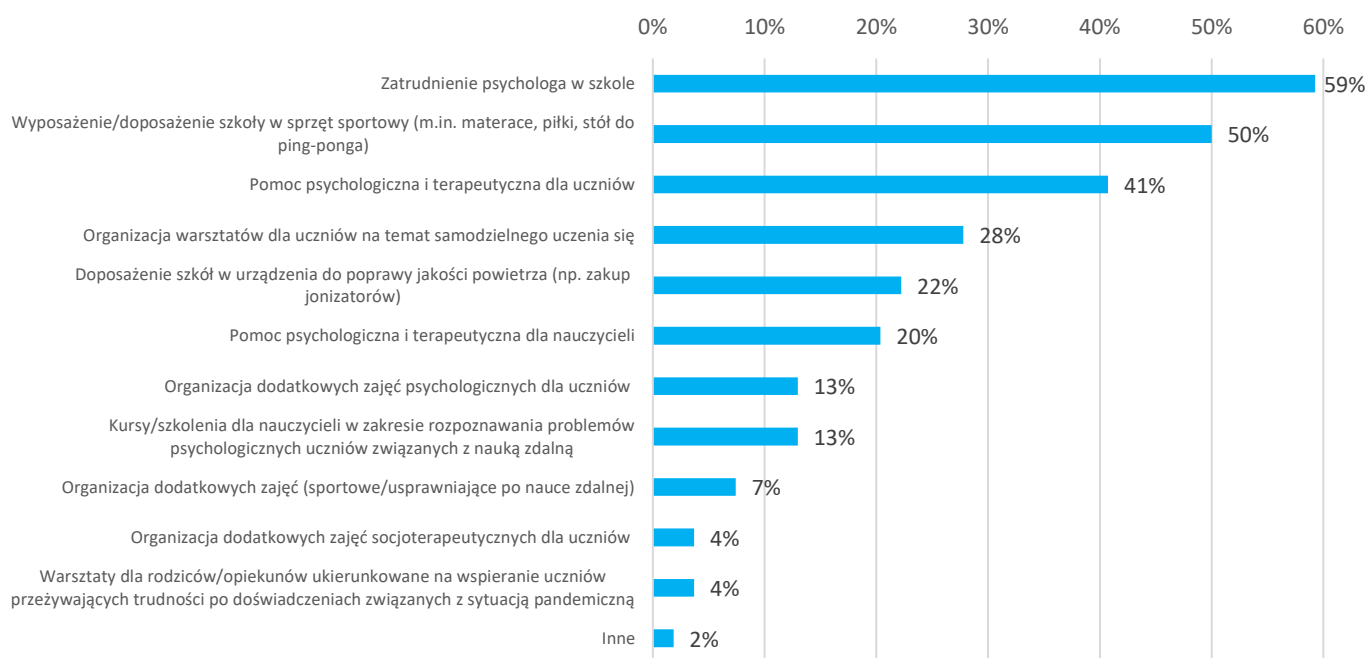
8.2.7 Pandemia COVID-19

Potrzeby szkół po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19

Do dyrektorów szkół zostało skierowane pytanie dotyczące potrzeb po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19. Nauka zdalna i pandemia to niekorzystne czynniki mające wpływ na dobrostan psychiczny młodzieży, dlatego szczególnej uwagi wymagają ci uczniowie, u których już wcześniej występowały jakieś problemy ze zdrowiem psychicznym. Dla ponad połowy respondentów

(59%) w związku z tym najważniejszą potrzebą jest zatrudnienie psychologa w szkole, a dla kolejnych 50% z uwagi m.in. na znacznie mniejsze możliwości podejmowania aktywności ruchowej w okresie pandemii wyposażenie/doposażenie szkoły w sprzęt sportowy (m.in. materace, piłki, stół do ping-ponga). Wśród potrzeb jakie dostrzegają szkoły 41% z nich widzi udzielanie pomocy psychologicznej i terapeutycznej uczniom. Organizacja warsztatów dla uczniów na temat samodzielnego uczenia się to kolejna potrzeba szkół (28%). Potrzebę doposażenia szkół w urządzenia do poprawy jakości powietrza (np. zakup jonizatorów) zadeklarowało 22% respondentów, na pomoc psychologiczną i terapeutyczną dla nauczycieli niewiele mniej, bo 20% ankietowanych. Zarówno w przypadku organizacji dodatkowych zajęć psychologicznych dla uczniów, jak i kursów/szkoleń dla nauczycieli w zakresie rozpoznawania problemów psychologicznych uczniów związanych z nauką zdalną potrzeby zadeklarowało po 13% szkół. Mniejsze okazały się potrzeby szkół (7%) związane z organizacją dodatkowych zajęć dla uczniów (sportowych/usprawniających po nauce zdalnej) ze względu na długi okres izolacji spowodowany pandemią w celu poprawy ich kondycji fizycznej. Ponadto po 4% szkół potrzebuje organizacji dodatkowych zajęć socjoterapeutycznych dla uczniów oraz warsztaty dla rodziców/opiekunów ukierunkowane na wspieranie uczniów przeżywających trudności po doświadczeniach związanych z sytuacją pandemiczną. Ponadto jedna szkoła uzupełniająco wskazała potrzebę dotyczącą organizacji dodatkowych lekcji z matematyki. Natomiast brak potrzeb w tym zakresie zadeklarowała jedna szkoła.

Rysunek 81. Potrzeby szkół po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=54)

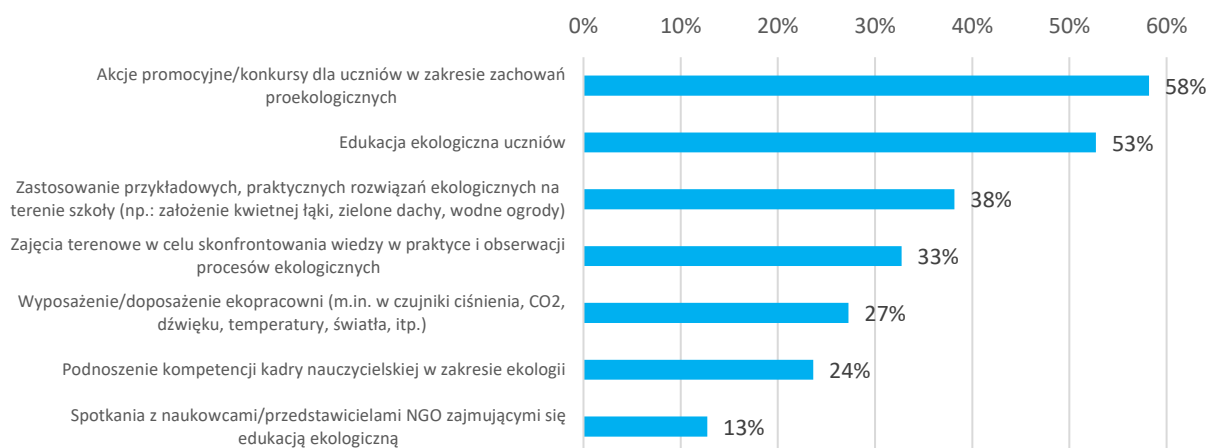
8.2.8 Zmiany klimatyczne

Planowane działania szkół związane ze zmianami klimatycznymi

Przy obecnie występujących zmianach klimatu i negatywnych skutkach tych zmian ważnym elementem kształcenia jest edukacja ekologiczna. Dużą rolę w tym aspekcie odgrywają szkoły, dlatego też do szkół zawodowych w ramach ankiety skierowano pytanie, czy w związku z występowaniem zmian klimatycznych planują podejmować działania tym zakresie. W największym stopniu – ponad 50% – odpowiedzi w tej kwestii dotyczyło przeprowadzania przez szkoły akcji promocyjnych/konkursów dla uczniów w zakresie zachowań proekologicznych (58%). Z kolei 53% szkół odpowiedziało, że planuje przede wszystkim prowadzić edukację ekologiczną uczniów. Dla wielu szkół korzystne byłoby zastosowanie praktycznych rozwiązań ekologicznych na terenie szkoły (38%), co wiązałoby się np. z zakładaniem kwietnych łąk, zielonych dachów czy wodnych ogrodów. Dobrym rozwiązaniem

w zakresie edukacji związanej ze zmianami klimatycznymi planowanym przez 33% szkół jest prowadzenie zajęć terenowych w celu skonfrontowania wiedzy w praktyce i obserwacji procesów ekologicznych. Mniej niż 1/3 szkół opowiedziało się za nowoczesnym sposobem uatrakcyjnienia zajęć poprzez wyposażenie/doposażenie ekopracowni (m.in. w czujniki ciśnienia, CO₂, dźwięku, temperatury, światła, itp.), na co wskazało 27% respondentów, a 24% za podnoszeniem kompetencji kadry nauczycielskiej w zakresie ekologii. Zdecydowanie najmniej (13%) szkół planuje organizację spotkań z naukowcami/przedstawicielami NGO zajmującymi się edukacją ekologiczną.

Rysunek 82. Planowane działania szkół związane ze zmianami klimatycznymi.



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych (n=55)

8.3 Szkoły specjalne przysposabiające do pracy

Badaniem zostały również objęte szkoły specjalne przysposabiające do pracy. Są to szkoły dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w których realizowana jest odrębna podstawa programowa.

Celem edukacji uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi jest efektywne przygotowanie uczniów do dorosłości, w tym w praktycznym przysposobieniu do podjęcia zatrudnienia na otwartym/chronionym rynku pracy. Celem jest także: utrwalanie i poszerzanie zakresu już zdobytej wiedzy i umiejętności, doskonalenie już posiadanych kompetencji społecznych, zdolności adaptacyjnych i kształcenie nowych umiejętności umożliwiających samodzielne, niezależne funkcjonowanie uczniów w przyszłości³⁶.

Kształcenie w szkole specjalnej przysposabiającej do pracy dostosowane jest do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów. Nauka trwa 3 lata z możliwością przedłużenia etapu edukacyjnego o 1 rok. Uczniowie mogą kontynuować naukę do 24. roku życia.

Oprócz zajęć praktycznych w szkole specjalnej przysposabiającej do pracy wyodrębnia się: zajęcia edukacyjne, w tym zajęcia rozwijające komunikowanie się, kształtujące kreatywność, funkcjonowanie osobiste i społeczne, przysposobienie do pracy, wychowanie fizyczne, etykę oraz zajęcia rewalidacyjne.

W badaniu dotyczącym potrzeb szkół specjalnych przysposabiających do pracy zostało wysłane 25 ankiet, z czego otrzymano jedynie 4 odpowiedzi, co nie pozwoliło na pełne wnioskowanie o potrzebach tych szkół. Poniższa analiza stanowi syntetyczną ocenę potrzeb tych 4 szkół.

W zakresie oceny stopnia wykorzystania środków UE na lata 2014-2020, dwie z czterech ankietowanych szkół specjalnych przysposabiających do pracy skorzystały ze środków na wyposażenie szkoły (pracowni przedmiotowych i zakup sprzętu technologii informacyjno-komunikacyjnych), a jedna

³⁶ <https://podstawaprogramowa.pl/Szkola-specjalna-przysposabiajaca-do-pracy>. Wejście 27.06.2022 r.

z nich w dalszym ciągu ma potrzeby. Pozostałe 2 szkoły nie skorzystały z dofinansowania, przy czym jedna z nich zgłosiła takie potrzeby.

Na pytanie dotyczące dofinansowania nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii jedna szkoła odpowiedziała, że skorzystała już z dofinansowania i nie ma dalszych potrzeb w ramach środków UE. 2 szkoły nie korzystały jeszcze ze środków na ten cel, z czego jedna planuje to zrobić. Ponadto jedna szkoła nie udzieliła odpowiedzi na to pytanie.

W zakresie doskonalenia nauczycieli, żadna z 4 szkół nie korzystała ze środków UE na ten cel, jednak 2 szkoły specjalne przysposabiające do pracy deklarują takie potrzeby.

Ogólnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy podobnie jak wcześniej analizowane szkoły zawodowe wskazują na to, że w dalszym ciągu mają potrzeby dotyczące wyposażenia szkoły, dofinansowania nauki i dofinansowania doskonalenia nauczycieli.

Na pytanie dotyczące organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością 1 ze szkół korzystała ze wsparcia i nadal ma potrzeby, natomiast 3 nie korzystały, z czego 2 deklarują takie potrzeby.

Jeśli chodzi o odpowiedź na pytanie dotyczące wykorzystania środków UE na inwestycje w infrastrukturę edukacyjną, to żadna z 4 ankietowanych szkół nie korzystała w latach 2014-2020 ze środków na ten cel, w tym 3 szkoły obecnie mają takie potrzeby.

W przypadku odpowiedzi na pytanie dotyczące inwestycji w infrastrukturę sportową/wyposażenie 3 szkoły specjalne przysposabiające do pracy (jedna szkoła nie udzieliła odpowiedzi) wskazały, że nie korzystały z dofinansowania na ten cel, przy czym jedna z nich ma obecnie takie potrzeby.

Z kolei na pytanie dotyczące podnoszenia świadomości nt. zmian klimatu 3 szkoły z 4 (jedna szkoła nie udzieliła odpowiedzi) nie korzystały dotychczas z dofinansowania, przy czym 2 szkoły zgłosiły takie potrzeby.

W odniesieniu do oceny stopnia wsparcia szkół z programów operacyjnych i rządowych, żadna z 4 szkół specjalnych przysposabiających do pracy nie korzystała z programu Polska Cyfrowa, a jedna z nich oceniła, że obecnie ma takie potrzeby. 3 spośród 4 szkół wskazały, że skorzystały z programów Aktywna Tablica i Laboratoria Przyszłości i nadal mają potrzeby, a jedna, że nie korzystała i nadal nie ma takich potrzeb.

Sytuacja szkół przysposabiających do pracy w odniesieniu do omówionych powyżej zagadnień jest zbliżona do tej, która charakteryzowała ankietowane szkoły zawodowe.

Ocena potrzeb szkół specjalnych przysposabiających do pracy w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych wskazuje na odmienne w stosunku do szkół zawodowych potrzeby. Szkoły specjalne przysposabiające do pracy, z racji specyfiki nauczania i pracy z uczniami z różnymi niepełnosprawnościami wskazywały na inne potrzeby niż wskazane w ankiecie propozycje. Pierwsza ze szkół wskazała na potrzebę wyposażenia pracowni technicznej (m.in. narzędzia np. wiertarka, wyżynarka, wypalarka wraz z oprzyrządowaniem, warsztat tkacki), druga na doposażenie gabinetów do rewalidacji i rehabilitacji oraz wczesnego wspomagania rozwoju, doposażenie siłowni, zaś trzecia na wyposażenie pracowni gospodarstwa domowego. Jedna szkoła nie zgłosiła potrzeb w tym zakresie.

Na pytanie dotyczące potrzeb w zakresie wyposażenia w sprzęt technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) – 3 spośród 4 szkół specjalnych przysposabiających do pracy wskazywały w pierwszej kolejności na wyposażenie/doposażenie w sprzęt komputerowy dla uczniów (stacjonarny i/lub przenośny, kamery internetowe, niezbędne oprogramowanie, tablety), 2 szkoły wskazały na wyposażenie/doposażenie w pomoce wspierające pracę nauczycieli np.: tablice interaktywne, system e-dziennik lekcyjny ze skanerem, laptopy służbowe dla nauczycieli, projektor multimedialny, ekran projekcyjny, drukarki, sprzęt audiowizualny, 1 szkoła wskazała na wyposażenie/doposażenie w pomoce dydaktyczne i specjalistyczne oprogramowanie, w tym m.in. materiały do nauczania, roboty edukacyjne, zestawy do budowania robotów, kodowania i robotyki, oprogramowanie do nauki programowania. Ponadto jedna ze szkół wskazała jako dodatkową potrzebę komputery dla nauczycieli i uczniów, tablice interaktywne czy cyberoko. Jedna szkoła nie ma potrzeb w tym zakresie.

Wskazania respondentów ze szkół specjalnych przysposabiających do pracy były w tym zakresie zbliżone do potrzeb szkół zawodowych.

W pytaniu dotyczącym potrzeb w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej odpowiedzi szkół specjalnych przysposabiających do pracy były zbliżone do odpowiedzi udzielonych przez szkoły zawodowe i dotyczyły w szczególności kursów/szkoleń z obsługi specjalistycznych/przedmiotowych narzędzi i programów edukacyjnych (wideokomunikatorów, programów obsługujących tablice multimedialne), na co wskazało 2 respondentów. Dwóch respondentów wybrało również odpowiedź dotyczącą kursów/szkoleń w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych pomagających w nauczaniu (strony internetowe, portale internetowe, chmura internetowa, itp.). Jedna odpowiedź dotyczyła kursów/szkoleń z wykorzystania darmowych zasobów edukacyjnych oraz zwiększenia dostępu do nich (np. multibooki, wirtualne encyklopedie, baza gotowych zadań i testów). Dodatkowo jedna ze szkół zgłosiła chęć uczestnictwa w kursach w zakresie obsługi drukarki 3D, cyberoka.

Szkoły zawodowe uczestniczące w badaniu odpowiedziały podobnie stawiając na kursy/szkolenia z obsługi specjalistycznych/przedmiotowych narzędzi i programów edukacyjnych (wideokomunikatorów, programów obsługujących tablice multimedialne).

Nieco odmienna w stosunku do szkół zawodowych była kolejność odpowiedzi szkół specjalnych przysposabiających do pracy odnośnie potrzeb w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli, gdzie dominowały wskazania dotyczące kursów/szkoleń w zakresie kreatywnego tworzenia oraz przekazywania własnych treści cyfrowych, na co wskazały 2 szkoły, kursów/szkoleń w zakresie metod aktywizujących i motywujących uczniów, w tym szczególnie w trakcie zdalnego nauczania (2 szkoły), kursów/szkoleń nauczycieli w zakresie kompetencji społecznych (np. zarządzanie grupą, radzenie sobie ze stresem, przeciwdziałanie przemocy szkolnej, w tym cyberprzemocy) (2 szkoły), kursów/szkoleń dla nauczycieli w zakresie rozpoznawania problemów psychologicznych uczniów (2 szkoły). Pojedyncze odpowiedzi dotyczyły potrzeb w zakresie kursów/szkoleń z podstawowych umiejętności obsługi komputera, kursów/szkoleń z odpowiedzialnego, bezpiecznego korzystania z nowoczesnych technologii (cyberbezpieczeństwo) oraz podnoszenia kompetencji nauczycieli w zakresie kształcenia kompetencji kluczowych u uczniów.

W przypadku ankietowanych szkół zawodowych priorytetem w zakresie potrzeb jest rozwijanie kompetencji językowych nauczycieli oraz kursy/szkolenia nauczycieli w zakresie kompetencji społecznych.

Ocena czynników motywujących nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym przez szkoły specjalne wskazuje na potrzebę aktualizacji wiedzy, nabycie nowych umiejętności oraz zdobycie nowych kwalifikacji (2 szkoły), uzyskanie wyższego stopnia awansu zawodowego (2 szkoły), potrzebę wymiany doświadczeń, nawiązania znajomości i współpracy (2 szkoły). Pojedyncze wskazania dotyczyły jeszcze wzrostu wynagrodzenia, możliwości udziału w konferencjach, szkoleniach, warsztatach, wykładach, seminariach, dofinansowania m.in. szkoleń, studiów podyplomowych.

W przypadku ankietowanych szkół zawodowych, jako główny czynnik motywujący nauczycieli wskazywano dofinansowanie m.in. szkoleń, studiów podyplomowych.

Jeśli chodzi o odpowiednie dostosowanie szkół do potrzeb osób z niepełnosprawnościami to w przypadku szkół specjalnych przysposabiających do pracy 2 szkoły zadeklarowały, że są dostosowane do potrzeb tych osób, a 2 kolejne, że są dostosowane częściowo. W przypadku szkół zawodowych, blisko połowa zadeklarowała, że nie jest dostosowana do potrzeb tych osób.

Szkoły specjalne przysposabiające do pracy zostały zapytane również o potrzeby w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Po dwie szkoły wskazały na wyposażenie/doposażenie szkoły w mobilne zestawy i oprogramowanie do pracy z uczniami z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym technologie informacyjno-komunikacyjne oraz na możliwość udziału w kursach/szkoleniach dla uczniów i nauczycieli umożliwiających efektywne korzystanie ze sprzętu i nowoczesne metody dydaktyczne, pomoce dydaktyczne i narzędzia do terapii. Pojedyncze wskazania dotyczyły potrzeb związanych

z wyposażeniem/doposażeniem w sprzęt specjalistyczny uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym urządzenia brajlowskie, specjalne słuchawki itp., niwelowania barier architektonicznych, zgodnie ze standardami dostępności oraz z koncepcją uniwersalnego projektowania, zapewnieniem dojazdu do szkół uczniów z niepełnosprawnościami oraz warsztatów, spotkań, działań świadomościowych dla uczniów/nauczycieli/specjalistów w zakresie potrzeb i barier osób z niepełnosprawnościami i warsztatów, spotkań, działań świadomościowych dla rodziców/opiekunów prawnych uczniów szkół w zakresie potrzeb i barier osób z niepełnosprawnościami.

W szkołach zawodowych priorytetem w tym zakresie były potrzeby związane z niwelowaniem barier architektonicznych, zgodnie ze standardami dostępności oraz z koncepcją uniwersalnego projektowania.

W przypadku 3 z 4 ankietowanych szkół specjalnych przysposabiających do pracy (jedna szkoła nie udzieliła odpowiedzi) w organizacji modelu edukacji włączającej pojedyncze odpowiedzi dotyczyły potrzeb związanych ze szkoleniami z zakresu edukacji włączającej dla pracowników (kadra zarządzająca placówkami oświatowymi, nauczyciele), w tym stosowania projektowania uniwersalnego w nauczaniu, kursów/szkoleń w zakresie pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i zdrowotnymi, kursów/szkoleń w zakresie pracy z dziećmi migrantów (cudzoziemcy, uchodźcy i powracający z migracji), kursów/szkoleń z metod skutecznej komunikacji interpersonalnej z rozszczeniowym rodzicem, kursów/szkoleń z możliwości wykorzystania multimedialnych programów terapeutycznych w pracy dydaktycznej z osobami o specjalnych potrzebach edukacyjnych i współpracy z podmiotami uczestniczącymi w procesie rozpoznawania potrzeb i udzielania pomocy dzieciom i ich rodzinom (poradnie psychologiczno-pedagogiczne, jednostki ochrony zdrowia, placówki realizujące pomoc społeczną i pomoc rodzinie, organizacje pozarządowe).

Jeśli chodzi o wskazania szkół zawodowych biorących udział w badaniu to ich największe potrzeby dotyczyły kursów/szkoleń w zakresie pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i zdrowotnymi oraz organizacją dodatkowych zajęć dla uczniów (cudzoziemców, uchodźców i powracających z migracji), na co nie wskazała żadna z ankietowanych szkół specjalnych przysposabiających do pracy.

W pytaniu dotyczącym potrzeb szkół specjalnych przysposabiających do pracy w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy, jedna ze szkół nie udzieliła odpowiedzi, a druga wskazała na brak potrzeb. Pozostałe dwie szkoły przysposabiające do pracy zadeklarowały potrzeby związane ze szkoleniami dla nauczycieli w zakresie metodyki nauczania języka polskiego jako obcego, szkolenia dla nauczycieli w zakresie pracy z uczniem z doświadczeniem migracyjnym i traumą związaną z działaniami wojennymi, dodatkowe zajęcia integracyjne dla dzieci uchodźców z Ukrainy oraz wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dostosowane do potrzeb uczniów. Odpowiedzi te były zbliżone do odpowiedzi z ankietowanych szkół zawodowych.

W kwestii zaspokojenia potrzeb w zakresie inwestycji w infrastrukturę odpowiedzi tych dwóch typów szkół nieznacznie się różnią. Dla 2 spośród 4 szkół specjalnych przysposabiających do pracy najważniejsza jest budowa nowego budynku na potrzeby działalności edukacyjnej. Pojedyncze odpowiedzi dotyczą potrzeb związanych z rozbudową, przebudową istniejącego budynku/adaptacją pomieszczeń, modernizacją istniejących pomieszczeń w obiekcie szkolnym, modernizacją energetyczną budynków wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne oraz budową/urządzeniem placu/przestrzeni ogólnodostępnej do odpoczynku uczniów w trakcie przerw w lekcjach.

Dla ankietowanych szkół zawodowych priorytetem jest rozbudowa, przebudowa istniejącego budynku/adaptacja pomieszczeń oraz modernizacja budynku w kierunku niwelowania barier architektonicznych utrudniających dostęp do placówki dzieciom/rodzicom i opiekunom/nauczycielom z niepełnosprawnościami lub chorobami przewlekłymi (np. winda, podjazd).

W trosce o jakość powietrza, w jakim przebywa młodzież, w tym eliminację wirusów, roztoczy, bakterii oraz szkodliwych pyłów zawieszonych szkoły specjalne przysposabiające do pracy wypowiedziały się również w temacie dotyczącym potrzeb po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19. Dwie spośród 4 szkół specjalnych przysposabiających do pracy (2 szkoły nie udzieliły

odpowiedzi) wskazały na potrzebę doposażenia ich placówek w urządzenia do poprawy jakości powietrza (np. zakup jonizatorów). Odpowiedzi z tych 2 szkół, które wzięły udział w ankiecie dotyczyły wyposażenia/doposażenia szkoły w sprzęt sportowy (m.in. materace, piłki, stół do ping-ponga), kursów/szkoleń dla nauczycieli w zakresie rozpoznawania problemów psychologicznych uczniów związanych z nauką zdalną, warsztatów dla rodziców/opiekunów prawnych ukierunkowanych na wspieranie uczniów przeżywających trudności po doświadczeniach związanych z sytuacją pandemiczną, organizacji warsztatów dla uczniów na temat samodzielnego uczenia się. Nieco inne potrzeby w tym zakresie zgłosiły ankietowane szkoły zawodowe, gdzie priorytetem była pomoc psychologiczna i terapeutyczna dla uczniów, a w następnej kolejności wyposażenie/doposażenie szkoły w sprzęt sportowy (m.in. materace, piłki, stół do ping-ponga).

Ostatnie pytanie ankiety dotyczyło planów szkół odnośnie działań podnoszących świadomość w zakresie zmian klimatycznych. Wszystkie 4 szkoły specjalne przysposabiające do pracy mają w planach prowadzenie edukacji ekologicznej uczniów, a po 2 szkoły prowadzenie zajęć terenowych w celu skonfrontowania wiedzy w praktyce i obserwacji procesów ekologicznych oraz przeprowadzenie akcji promocyjnych/konkursów dla uczniów w zakresie zachowań proekologicznych. Jedna szkoła wskazała na potrzebę podnoszenia kompetencji kadry nauczycielskiej w zakresie ekologii.

Odpowiedzi ankietowanych szkół specjalnych przysposabiających do pracy były zbieżne w tym zakresie z odpowiedziami szkół zawodowych uczestniczących w badaniu.

9. Wnioski i rekomendacje

Przeprowadzone badanie ankietowe wśród szkół podstawowych, w tym specjalnych, liceów ogólnokształcących oraz szkół zawodowych i szkół specjalnych przysposabiających do pracy, a także zebrane materiały statystyczne obrazujące sytuację szkolnictwa ogólnego w województwie łódzkim stanowią podstawę do sformułowania niniejszych wniosków i rekomendacji:

Wykorzystanie przez szkoły środków UE w latach 2014-2020

- Bez względu na typ szkoły (podstawowe, ponadpodstawowe) uczestniczące w badaniu placówki najczęściej korzystały ze środków UE na wyposażenie pracowni przedmiotowych i zakup sprzętu technologii informacyjno-komunikacyjnych, na co wskazało 75% szkół podstawowych, 9 z 20 szkół podstawowych specjalnych, 54% liceów ogólnokształcących i 86% szkół zawodowych.
- Drugim najchętniej wskazywanym obszarem wsparcia wśród ankietowanych szkół podstawowych i podstawowych specjalnych było dofinansowanie nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii (odpowiednio 50% i 9 z 20 szkół). Z kolei w szkołach ponadpodstawowych było to dofinansowanie doskonalenia nauczycieli, na co wskazało aż 75% uczestniczących w badaniu szkół zawodowych i 35% badanych liceów ogólnokształcących, przy czym w liceach na tym samym poziomie – 35% wskazań znalazło się również dofinansowanie nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.
- W ocenie badanych szkół najmniejsze wsparcie w ramach środków UE pozyskano w odniesieniu do szkół podstawowych i podstawowych specjalnych na modernizację i doposażenie świetlic szkolnych (10% ankietowanych szkół podstawowych i 2 z 20 szkół podstawowych specjalnych) oraz inwestycje w infrastrukturę sportową (17% ankietowanych szkół podstawowych i 2 z 20 ankietowanych szkół podstawowych specjalnych). W odniesieniu do szkół ponadpodstawowych najmniejsze wsparcie w przypadku liceów ogólnokształcących pozyskano na zwalczanie skutków pandemii COVID-19, na co wskazało 6% ankietowanych placówek oraz organizację kształcenia ogólnego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w przypadku szkół zawodowych, na co wskazało 13% ankietowanych szkół zawodowych.
- Generalnie, wśród badanych szkół, bez względu na typ szkoły niewielki był udział szkół, które pozyskały dofinansowanie ze środków UE na działania podnoszące świadomość nt. zmian klimatu (15% szkół podstawowych, 1 z 20 szkół podstawowych specjalnych, 18% liceów ogólnokształcących i 13% szkół zawodowych).
- Pomimo znaczącego udziału wśród badanych szkół takich placówek, które korzystały ze środków finansowych UE w perspektywie 2014-2020 nadal zgłaszają one bardzo duże potrzeby w zakresie dalszego wsparcia procesu kształcenia ogólnego. Wśród ankietowanych szkół podstawowych najwięcej wskazań dotyczyło inwestycji w infrastrukturę sportową/wyposażenie (94%) oraz wyposażenie szkoły, w tym pracowni przedmiotowych i zakup sprzętu TIK (91%). W szkołach podstawowych specjalnych, które brały udział w badaniu, najczęściej wskazywano na potrzeby inwestycji w infrastrukturę edukacyjną (np. budowa/rozbudowa/modernizacja), na równi z potrzebą wyposażenia szkół, w tym pracowni przedmiotowych i zakup sprzętu TIK (16 z 22 szkół).
- Wśród ankietowanych szkół ponadpodstawowych (zarówno liceów, jak i szkół zawodowych) dominującymi kategoriami potrzeb w zakresie wsparcia środkami UE były: wyposażenie szkół, w tym pracowni przedmiotowych i zakup sprzętu TIK (odpowiednio 94% liceów i 99% szkół zawodowych). W liceach ogólnokształcących drugą co do liczby wskazań potrzebą było dofinansowanie nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii (90%), zaś w przypadku szkół zawodowych dofinansowanie doskonalenia nauczycieli (93%). W szkołach zawodowych 90% wskazań dotyczyło również potrzeb związanych z dofinansowaniem nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii oraz inwestycji w infrastrukturę sportową.
- Ponadto uczestniczące w badaniu szkoły podstawowe i podstawowe specjalne zwróciły również uwagę, że obecnie mają duże potrzeby w zakresie modernizacji/adaptacji i doposażenia świetlic szkolnych (odpowiednio 88% szkół podstawowych i 14 z 20 specjalnych).

- Bez względu na typ szkoły najrzadziej zgłaszaną kategorią potrzeb wśród ankietowanych placówek były te związane ze zwalczaniem skutków pandemii COVID-19, jednak nawet w tym przypadku były one wskazywane przez ponad połowę szkół (jedynie w przypadku szkół podstawowych specjalnych udział ten był nieco niższy, było to 7 z 20 szkół).

Wykorzystanie środków z programów: Polska Cyfrowa, Aktywna Tablica i Laboratoria Przyszłości

- W ocenie badanych szkół podstawowych i podstawowych specjalnych wśród trzech analizowanych programów: Polska Cyfrowa, Aktywna Tablica i Laboratoria Przyszłości największą popularnością cieszył się program Laboratoria Przyszłości. W pierwszej edycji program ten dedykowany był właśnie do szkół podstawowych, dlatego też wskazało na niego aż 95% ankietowanych szkół podstawowych i 19 z 20 ankietowanych szkół podstawowych specjalnych.
- Wśród ankietowanych szkół ponadpodstawowych dominowało wsparcie z programu Aktywna Tablica, z którego skorzystało 73% liceów i 53% szkół zawodowych uczestniczących w badaniu.
- Oceniając potrzeby ankietowanych szkół w zakresie dalszego wsparcia w ramach tych trzech programów należy zauważyć, że bez względu na typ szkoły najczęściej deklarowano zapotrzebowanie na wsparcie z programu Aktywna Tablica (powyżej 80% wskazań).
- Zamierzeniem wielu placówek oświatowych jest stworzenie nowoczesnej szkoły, budującej kompetencje przyszłości u uczniów, stąd potrzeba unowocześniania ich zaplecza laboratoryjnego. Dlatego też plany takie w ramach Programu Laboratoria Przyszłości wyraziło 86% ankietowanych liceów ogólnokształcących i 77% ankietowanych szkół zawodowych. Nieco niższy odsetek – 64% odnotowano wśród ankietowanych szkół podstawowych, a w przypadku szkół podstawowych specjalnych było to 13 z 20 ankietowanych szkół.
- Polska Cyfrowa jest programem realizowanym w ramach kończącej się perspektywy finansowej UE 2014-2020. Z pewnością zbliżony zakres wsparcia będzie możliwy również w obecnej perspektywie finansowej UE 2021-2027, stąd też znaczący odsetek wszystkich typów szkół biorących udział w badaniu zgłosił potrzeby w zakresie dalszego wsparcia działań związanych z szeroko pojmowaną cyfryzacją (odpowiednio 74% szkół podstawowych, 14 z 20 szkół podstawowych specjalnych, 79% liceów i 76% szkół zawodowych).

Potrzeby w zakresie wyposażenia szkoły

Pracownie przedmiotowe

- Wyniki badania potrzeb szkół w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych wskazują na wciąż duże zainteresowanie ankietowanych szkół w zakresie doposażenia pracowni przedmiotowych, w tym językowych, chemicznych, fizycznych, geograficznych, przyrodniczych i matematycznych.
- Priorytetem, w ocenie uczestniczących w badaniu przedstawicieli szkół podstawowych, w tym również podstawowych specjalnych i ponadpodstawowych w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych jest unowocześnienie pracowni językowych m.in. poprzez wyposażenie/ doposażenie takiej pracowni w stanowiska komputerowe, sprzęt interaktywny, oprogramowanie czy stworzenie kompleksowego laboratorium językowego, na co wskazało 79% spośród ankietowanych szkół podstawowych, 14 spośród 20 szkół podstawowych specjalnych, 67% spośród ankietowanych liceów ogólnokształcących i 72% spośród ankietowanych szkół zawodowych.
- Uczestniczące w badaniu szkoły wskazały również na znaczące zapotrzebowanie na doposażenie pracowni przedmiotów ścisłych. W przypadku szkół podstawowych i podstawowych specjalnych oraz zawodowych (technikum, szkoła branżowa I stopnia) wyposażenia jak i doposażenia wymagają szczególnie pracownie matematyczne (odpowiednio 54% szkół podstawowych, 9 z 20 szkół specjalnych i 56% szkół zawodowych), a w przypadku szkół ogólnokształcących pracownie fizyczne i chemiczne (po 50% wskazań w grupie ankietowanych szkół).

- Dodatkowo kilka uczestniczących w badaniu szkół podstawowych wskazało na inne, poza ww. kategorie wsparcia pracowni przedmiotowych, w tym m.in. wyposażenie pracowni humanistycznej, historycznej, języka polskiego czy muzycznej. W przypadku szkół ponadpodstawowych, ważną kwestią jest potrzeba doposażenia pracowni informatycznej, a dodatkowo w szkołach zawodowych wyposażenie/doposażenie pracowni historycznej i wiedzy o społeczeństwie oraz pracowni polonistycznej.

Sprzęt, technologie informacyjno-komunikacyjne

- Realizacja programów nauczania z wykorzystaniem TIK wymaga zapewnienia szkołom odpowiedniej bazy technologicznej, co wiąże się z zakupem pomocy dydaktycznych i innego niezbędnego sprzętu.
- Wśród uczestniczących w badaniu szkół podstawowych za najważniejsze potrzeby w zakresie wyposażenia w sprzęt TIK uznano wyposażenie/doposażenie w sprzęt komputerowy dla uczniów (stacjonarny i/lub przenośny, kamery internetowe, niezbędne oprogramowanie, tablety), na co wskazało 65% spośród ankietowanych placówek. W drugiej kolejności było to wyposażenie/doposażenie w pomoce wspierające pracę nauczycieli np.: tablice interaktywne, system e-dziennik lekcyjny ze skanerem, laptopy służbowe dla nauczycieli, projektor multimedialny, ekran projekcyjny, drukarki, sprzęt audiowizualny. Wśród ankietowanych szkół podstawowych specjalnych właśnie ta kategoria uplasowała się na pierwszym miejscu, wskazało ją 13 z 20 ankietowanych szkół specjalnych, a wyposażenie/doposażenie w sprzęt komputerowy dla uczniów znalazło się na drugim pod względem liczby wskazań miejscu (11 z 20 szkół).
- Wśród ankietowanych szkół ponadpodstawowych również dominowały te dwie kategorie potrzeb, przy czym wśród liceów ogólnokształcących 80% liceów biorących udział w badaniu wskazało na pierwszym miejscu potrzeby związane z wyposażeniem/doposażeniem w pomoce wspierające pracę nauczycieli, a 76% wyposażenie/doposażenie w sprzęt komputerowy dla uczniów. Z kolei wśród ankietowanych szkół zawodowych kolejność była odwrotna, na doposażenie w komputery uczniów wskazało 67% szkół, a wyposażenie/doposażenie w pomoce wspierające pracę nauczyciela wybrało 64% szkół.
- Na trzecim miejscu według wskazań wszystkich respondentów uczestniczących w badaniu ankietowym znalazło się wyposażenie/doposażenie w pomoce dydaktyczne i specjalistyczne oprogramowanie, w tym materiały do nauczania, roboty edukacyjne, zestawy do budowania robotów, kodowania i robotyki, oprogramowanie do nauki programowania (odpowiednio 44% wśród ankietowanych szkół podstawowych, 7 z 20 szkół podstawowych specjalnych, 57% ankietowanych liceów i 40% ankietowanych szkół zawodowych).
- Najmniejszym zainteresowaniem wśród biorących udział w badaniu szkół cieszyła się kategoria związana z wyposażeniem/doposażeniem szkoły w system serwerowy i internet szerokopasmowy i bezprzewodowy, co może świadczyć o dużym zaspokojeniu potrzeb ankietowanych szkół w tym zakresie.

Nauka z wykorzystaniem nowoczesnych technologii

- Dynamiczny rozwój technologiczny spowodował jakościowe i ilościowe zmiany w sposobie kształcenia, umożliwiając wykorzystanie coraz nowszych mediów. Wykorzystywanie TIK w pracy dydaktycznej wpływa na atrakcyjność lekcji, wzrost zaangażowania uczniów i motywacji, usprawnia przebieg zajęć. Adaptowanie nowoczesnych technologii do praktyki szkolnej wymusza na uczniach i nauczycielach posiadanie niezbędnych umiejętności obsługi dostępnych narzędzi.
- Uczestniczące w badaniu szkoły podstawowe, podstawowe specjalne i zawodowe, w kategorii najpilniejszych potrzeb w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej stawiają kursy/szkolenia w zakresie obsługi specjalistycznego sprzętu/programów do tworzenia prezentacji multimedialnych, filmów i programów graficznych. Za priorytet uznało to 63%

ankietowanych szkół podstawowych, 14 z 20 szkół specjalnych oraz 64% ankietowanych szkół zawodowych.

- W ocenie ankietowanych liceów ogólnokształcących za najpilniejsze potrzeby (43% wskazań) w zakresie wykorzystywania nowoczesnych technologii zostały uznane kursy i szkolenia z obsługi specjalistycznych narzędzi i programów edukacyjnych (wideokomunikatorów, programów obsługujących tablice multimedialne). W dalszej kolejności, z równorzędną 42% liczbą wskazań znalazły się kursy/szkolenia z wykorzystania darmowych zasobów edukacyjnych (np. multibooki, wirtualne encyklopedie, baza gotowych zadań i testów) oraz kursy/szkolenia w zakresie obsługi specjalistycznego sprzętu/programów do tworzenia prezentacji multimedialnych, filmów i programów graficznych.
- W kontekście rozwoju kompetencji nauczycieli należy wziąć pod uwagę specyfikę pracy w warunkach postępującej informatyzacji i rozwoju nowych technologii. Obecnie nie wystarczy już wyposażyć nauczyciela w wiedzę i umiejętności obsługi urządzeń nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Znacznie ważniejsze jest nauczanie twórczego zastosowania programów w procesie kształcenia.

Potrzeby szkół w zakresie doskonalenia nauczycieli

- Wyniki przeprowadzonych ankiet wskazują, że jedną z najpilniejszych potrzeb liceów ogólnokształcących (54%) i szkół zawodowych (46%) jest rozwijanie kompetencji językowych nauczycieli (np.: do korzystania z obcojęzycznych zasobów edukacyjnych, korzystania z grantów, programu Erasmus). Rozwijanie kompetencji z tego zakresu pozwala również na zapoznanie się z nowymi metodami nauczania, a także tworzenia autorskich programów nauczania. Jest to również zagadnienie ważne dla szkół podstawowych, na co wskazało 41% respondentów.
- Priorytetem wśród ankietowanych szkół podstawowych (54%) i szkół podstawowych specjalnych (9 z 20 szkół) jest również realizacja kursów/szkoleń w zakresie kompetencji społecznych np. zarządzania grupą, radzenia sobie ze stresem czy przeciwdziałania przemocy szkolnej, w tym cyberprzemocy.
- W celu rozpoznawania problemów psychologicznych uczniów związanych z długim pobytem w domach, izolacją, brakiem kontaktów z grupą rówieśniczą uzasadnione wg oceny wszystkich badanych typów szkół jest sfinansowanie szkoleń i kursów w tym zakresie (po 46% wskazań wśród ankietowanych szkół podstawowych i liceów, 35% wśród szkół zawodowych i 9 z 20 szkół podstawowych specjalnych).
- Około 1/3 ankietowanych szkół wskazała na potrzebę podnoszenia kompetencji nauczycieli w zakresie kształcenia kompetencji kluczowych u uczniów oraz w zakresie kreatywnego tworzenia oraz przekazywania własnych treści cyfrowych.
- Za istotną, w ocenie respondentów, potrzebę uznano także kursy/szkolenia w zakresie metod aktywizujących i motywujących uczniów, w tym szczególnie w trakcie zdalnego nauczania.
- Z najmniejszym zainteresowaniem wśród wszystkich ankietowanych szkół spotkało się uczestnictwo w kursach/szkoleniach w zakresie zarządzania w oświacie czy kursach/szkoleniach z podstawowych umiejętności obsługi komputera.
- Wyniki przeprowadzonego badania szkół wskazują, że wśród czynników motywujących nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym najważniejsza dla nauczycieli szkół podstawowych i liceów ogólnokształcących jest potrzeba aktualizacji wiedzy, nabycie nowych umiejętności oraz zdobycie nowych kwalifikacji, a w przypadku szkół zawodowych dofinansowanie m.in. szkoleń, studiów podyplomowych. Kolejny ważny czynnik to wzrost wynagrodzenia. Nauczycieli motywuje ponadto uzyskanie wyższego stopnia awansu zawodowego, przekonanie o konieczności podejmowania nowych działań, potrzeba wymiany doświadczeń. Podobnie jest w szkołach podstawowych specjalnych z tym, że na pierwszym miejscu stawiane jest uzyskanie wyższego stopnia awansu zawodowego.

Działania na rzecz edukacji włączającej

Potrzeby szkół w zakresie organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

- Edukacja włączająca stawia wymagania przed szkołami w kwestii dostosowania się do wszystkich uczniów. Dla funkcjonowania szkolnictwa ogólnodostępnego w tym modelu muszą być sukcesywnie niwelowane bariery techniczne, mentalne i edukacyjne. Badanie uwidoczniło znaczne potrzeby inwestycyjne szkół, aby móc realizować program nauczania włączającego.
- Obecnie, wśród odpowiadających na ankietę szkół występują duże braki w przystosowaniu pod względem wymogów architektonicznych (m.in. podjazdu, windy, szerokich drzwi, oznakowania dla osób niewidomych i słabowidzących) do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. W skali całego badania, na dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami wskazało jedynie 8% szkół podstawowych, 9% szkół zawodowych i 11% liceów ogólnokształcących. Z kolei na częściowe dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami wskazało 54% szkół podstawowych, 35% liceów ogólnokształcących oraz 47% szkół zawodowych. Tym samym w grupie ankietowanych szkół aż 38% szkół podstawowych, 52% liceów ogólnokształcących i 44% szkół zawodowych (techników i szkół branżowych I stopnia) wskazało, że nie jest dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- Na uwagę zasługuje ocena dostosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami wśród ankietowanych szkół podstawowych specjalnych. Mimo, iż szkoły podstawowe specjalne wypełniają zadania ustawowe i prowadzą zajęcia wyłącznie z uczniami o różnym stopniu niepełnosprawności, to jednak w ocenie respondentów spośród 20 ankietowanych szkół specjalnych, 1 szkoła wskazała, że nie jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, kolejnych 13 wskazało na częściowe dostosowanie, a 5 szkół oceniło, że jest dostosowane do potrzeb tych osób m.in. w zakresie podjazdów, windy, szerokich drzwi, oznakowania dla osób niewidomych i słabowidzących.
- Wyniki ankiet przeprowadzonych wśród szkół uczestniczących w badaniu wskazują na długą listę potrzeb w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Niwelowanie barier architektonicznych zgodnie ze standardami dostępności oraz koncepcją uniwersalnego projektowania staje się priorytetową potrzebą takich placówek szkolnych jak: licea ogólnokształcące (70%), szkoły zawodowe (60%), szkoły podstawowe specjalne (12 z 20 szkół). Jako drugą, najwyżej sklasyfikowaną potrzebę wśród tych szkół wskazano wyposażenie/doposażenie w mobilne zestawy i oprogramowanie do pracy z uczniami z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, na co wskazało 55% ankietowanych liceów ogólnokształcących, 58% ankietowanych szkół zawodowych i 11 z 20 szkół podstawowych specjalnych. Odwrotna kolejność w zakresie potrzeb związanych z organizacją kształcenia dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi wystąpiła wśród ankietowanych szkół podstawowych. Szkoły podstawowe ogólnodostępne najczęściej wskazywały na potrzeby w zakresie wyposażenia/doposażenia szkoły w mobilne zestawy i oprogramowanie do pracy z uczniami z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (63%), a w drugiej kolejności na niwelowanie barier architektonicznych (51%).
- Istotną rolę w ocenie przedstawicieli szkół podstawowych, liceów i szkół zawodowych uczestniczących w badaniu odgrywają kursy/szkolenia dla nauczycieli z zakresu metodyki pracy z uczniami z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Na taką potrzebę wskazało 38% szkół podstawowych, 51% liceów i 40% szkół zawodowych. Potrzeba organizacji takich kursów w szkołach podstawowych specjalnych została wskazana tylko przez jedną z 20 szkół uczestniczących w badaniu, co może świadczyć o tym, że takie umiejętności są w tych szkołach niezbędne do prowadzenia kształcenia i na tle innych badanych szkół to właśnie szkoły podstawowe specjalne wypadają zdecydowanie korzystniej.
- W obliczu upowszechnienia technologii informacyjno-komunikacyjnych w edukacji, wysoko ocenianymi potrzebami wskazywanymi przez biorące udział w badaniu szkoły są kursy/szkolenia dla uczniów i nauczycieli umożliwiające efektywne korzystanie ze sprzętu, nowoczesnych metod

dydaktycznych i pomocy dydaktycznych i narzędzi do terapii, na co wskazało 29% szkół podstawowych, 7 z 20 szkół podstawowych specjalnych, 19% liceów i 12 szkół zawodowych.

- Biorąc pod uwagę uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczestniczące w badaniu szkoły widzą również potrzebę doposażenia w sprzęt specjalistyczny dla tych uczniów, w tym urządzenia brajlowskie, specjalne słuchawki itp. na co wskazuje około 1/5 ankietowanych szkół, a jedynie w przypadku liceów na potrzebę taką wskazało nieco mniej, bo jedynie 13% ankietowanych szkół. Szkoły potrzebują również wsparcia na zatrudnienie nauczyciela wspomagającego/asystenta ucznia, wpierającego integrację i dostosowanie ucznia do warunków szkoły masowej. Wśród uczestniczących w badaniu szkół na taką potrzebę wskazało 16% szkół podstawowych, 11% liceów i 15% szkół zawodowych. Potrzeby takiej nie zgłosiła żadna z 20 uczestniczących w badaniu szkół podstawowych specjalnych.
- W ocenie znacznej części szkół uczestniczących w przedmiotowym badaniu istotne są również działania w zakresie podnoszenia świadomości o niepełnosprawności. Szkoły planują przeprowadzanie warsztatów/spotkań, działań świadomościowych dla uczniów/nauczycieli w zakresie potrzeb i barier osób z niepełnosprawnościami oraz warsztatów i spotkań dla rodziców/opiekunów prawnych również w zakresie uświadamiania potrzeb osób z niepełnosprawnościami, jednak rozkład odpowiedzi jest wyraźnie zróżnicowany ze względu na typ szkoły. Wśród ankietowanych szkół na takie potrzeby wskazało odpowiednio w zakresie spotkań i warsztatów dla uczniów i nauczycieli 18% ankietowanych szkół podstawowych, 3 z 20 szkół podstawowych specjalnych, 17% liceów i jedynie 4% szkół zawodowych, a w zakresie spotkań/warsztatów dla rodziców/opiekunów było to odpowiednio 12% szkół podstawowych, 4 z 20 szkół podstawowych specjalnych, 4% liceów i 8% szkół zawodowych.

Potrzeby szkół w zakresie organizacji modelu edukacji włączającej

- Za najpilniejsze potrzeby w zakresie organizacji modelu edukacji włączającej uczestniczący w badaniu przedstawiciele szkół podstawowych, i ponadpodstawowych uznali kursy/szkolenia w zakresie pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i zdrowotnymi oraz szkolenia z zakresu edukacji włączającej, dla pracowników, w tym stosowania projektowania uniwersalnego w nauczaniu. Na takie potrzeby wskazało odpowiednio: po 35% ankietowanych szkół podstawowych dla obu rodzajów szkoleń, 38% i 36% ankietowanych liceów ogólnokształcących oraz 44% i 38% szkół zawodowych.
- Odmienne priorytety uwiaryściły wyniki ankiet pozyskanych ze szkół podstawowych specjalnych. Jako najważniejszą potrzebę wskazano współpracę z podmiotami uczestniczącymi w procesie rozpoznawania potrzeb i udzielania pomocy dzieciom i ich rodzinom, w tym z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, jednostkami ochrony zdrowia, placówkami realizującymi pomoc społeczną (9 z 20 szkół specjalnych). Kolejną potrzebą zgłaszaną przez uczestniczące w badaniu szkoły specjalne były kursy/szkolenia z metod skutecznej komunikacji interpersonalnej z roszczeniowym rodzicem oraz organizowanie działań wychowawczo-edukacyjnych, debat, warsztatów i seminariów zwiększających świadomość w świadomość społeczną na co wskazało po 6 z 20 szkół specjalnych.
- Ponad 1/3 szkół biorących udział w badaniu za istotne uznała potrzeby związane z organizacją dodatkowych zajęć dla uczniów cudzoziemców, uchodźców, powracających z migracji.
- Zdecydowanie najmniejsze potrzeby w organizacji modelu edukacji włączającej i to bez względu na typ szkoły były związane z organizacją kursów/szkoleń w zakresie równego traktowania. Na tego typu potrzeby wskazało jedynie 5% uczestniczących w badaniu szkół podstawowych, 1 z 20 szkół podstawowych specjalnych oraz po 4% ankietowanych liceów i szkół zawodowych.

Potrzeby szkół w zakresie edukacji uczniów z Ukrainy

- Masowa emigracja ludności ukraińskiej w wyniku toczącej się wojny z Rosją spowodowała napływ do Polski dużej liczby dzieci i młodzieży z Ukrainy, które podlegają obowiązkowi szkolnemu. Jest to

duże wyzwanie dla polskich szkół i rodzi też nowe potrzeby w zakresie organizacji procesu kształcenia. Wyniki przeprowadzonego badania wskazują, że potrzeby szkół w zakresie edukacji uczniów z Ukrainy są bardzo duże i różnorodne.

- Za najważniejszą potrzebę w zakresie edukacji uczniów z Ukrainy uczestniczące w badaniu szkoły uznały szkolenia dla nauczycieli w zakresie metodyki nauczania języka polskiego jako obcego na poziomie szkoły podstawowej/ponadpodstawowej. Takie wskazanie dotyczyło aż 75% ankietowanych szkół podstawowych oraz po 64% ankietowanych liceów ogólnokształcących i szkół zawodowych. W przypadku szkół podstawowych specjalnych za najpilniejszą potrzebę uznano wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dostosowane do potrzeb uczniów (10 z 20 szkół specjalnych), a szkolenia dla nauczycieli w zakresie metodyki nauczania języka polskiego znalazły się na drugim pod względem liczby wskazań miejscu (7 z 20 szkół specjalnych), podobnie jak potrzeba zatrudnienia tłumacza w szkole.
- W celu poprawy jakości kształcenia zachodzi potrzeba nabycia przez uczniów z Ukrainy kompetencji językowych, umożliwiających porozumiewanie się w języku polskim. Wiąże się to z koniecznością organizacji dodatkowych/wyrównawczych zajęć z języka polskiego dla dzieci uchodźców z Ukrainy. Zarówno w szkołach podstawowych (bez specjalnych), jak i ponadpodstawowych uczestniczących w badaniu była to druga pod względem częstotliwości wskazań potrzeba, na którą wskazało 57% szkół podstawowych, 64% liceów oraz 62% szkół zawodowych.
- Badanie uwidoczniło również duże potrzeby (po traumatycznych przeżyciach dzieci i młodzieży związanych z działaniami wojennymi na Ukrainie) w zakresie organizacji wsparcia psychologiczno-pedagogicznego dostosowanego do potrzeb uczniów, na co wskazało 54% ankietowanych szkół, była to również najważniejsza potrzeba szkół specjalnych, wśród liceów wskazało ją 46% uczestniczących w badaniu placówek. Nieco mniejsze, ale wciąż wysokie były w tym zakresie potrzeby szkół zawodowych (38% ankietowanych szkół zawodowych).
- Wykaz zgłaszanych przez szkoły uczestniczące w badaniu potrzeb dotyczących edukacji dla uczniów z Ukrainy dotyczył również wielu innych działań, w tym m.in. szkoleń dla nauczycieli w zakresie pracy z uczniem z doświadczeniem migracyjnym i traumą związaną z działaniami wojennymi (51% szkół podstawowych, 7 z 20 specjalnych, 60% liceów, 40% zawodowych) oraz szkoleń dla nauczycieli w zakresie integracji przybywających Ukraińców w środowiskach szkolnych (38% szkół podstawowych, 6 z 20 specjalnych, 40% liceów, 26% szkół zawodowych).
- Ważne w ocenie szkół biorących udział w badaniu, szczególnie w szkołach podstawowych były także działania związane z organizacją dodatkowych zajęć integracyjnych dla dzieci uchodźców z Ukrainy (wskazania połowy szkół podstawowych i 6 z 20 specjalnych), zatrudnienie tłumacza w szkole (44% szkoły podstawowe i 7 z 20 specjalnych), zatrudnienie asystenta międzykulturowego w szkole (30% szkoły podstawowe, 5 z 20 specjalnych). W ankietowanych szkołach ponadpodstawowych takie potrzeby również zostały zgłoszone, jednak dotyczyły one mniejszego odsetka szkół (od 18 do 34%).
- Należy podkreślić, że na brak potrzeb w zakresie edukacji uczniów z Ukrainy wskazały tylko 22 szkoły podstawowe z grupy 285 uczestniczących w badaniu i po jednej szkole podstawowej specjalnej i zawodowej oraz 3 licea ogólnokształcące.

Inwestycje w infrastrukturę

- W wyniku przeprowadzonego badania zdiagnozowano najważniejsze potrzeby szkół w zakresie infrastruktury. Za kluczowe dla każdego badanego typu szkoły uznano przeprowadzenie modernizacji istniejących pomieszczeń w obiekcie szkolnym. Potrzeba ta została wskazana przez 62% ankietowanych szkół podstawowych, 13 z 20 szkół podstawowych specjalnych, 61% liceów oraz 57% szkół zawodowych. Tak wysoki odsetek wskazań podkreśla znaczenie tego typu przedsięwzięć. W przypadku szkół podstawowych specjalnych aż 10 z 20 szkół uczestniczących w badaniu wskazało na potrzebę budowy, przebudowy istniejącego budynku/adaptacji pomieszczeń.

- Ze względu na występujące w niektórych szkołach bariery architektoniczne dyrektorzy tych szkół widzą konieczność przeprowadzenia modernizacji budynków w kierunku niwelowania barier architektonicznych utrudniających dostęp do placówki dzieciom/rodzicom i opiekunom/nauczycielom z niepełnosprawnościami lub chorobami przewlekłymi np. winda, podjazd. Takie potrzeby zgłosiło 41% ankietowanych szkół podstawowych, 8 z 20 szkół podstawowych specjalnych, 41% ankietowanych liceów i 43% ankietowanych szkół zawodowych.
- Znaczący odsetek szkół uczestniczących w badaniu wskazywał na potrzeby związane z budową infrastruktury sportowej, w tym np. hali sportowej, boiska szkolnego, basenu czy siłowni, jak również na potrzeby modernizacji/doposażenia infrastruktury sportowej. Takie potrzeby zgłosiło odpowiednio 35% (budowa) i 31% (modernizacja) ankietowanych szkół podstawowych, 5 i 4 z 20 szkół specjalnych, 31% i 39% ankietowanych liceów ogólnokształcących oraz 41% i 26% ankietowanych szkół zawodowych.
- Około 1/3 uczestniczących w badaniu szkół podstawowych i liceów ogólnokształcących wskazało na potrzeby związane z budową/urządzeniem przestrzeni ogólnodostępnej do odpoczynku uczniów w trakcie przerw w lekcjach. Na taką potrzebę wskazało również 22% szkół zawodowych i 3 na 20 szkół podstawowych specjalnych.
- Jak wskazują wyniki badania istnieje również potrzeba modernizacji budynków w kierunku rozwiązań przyjaznych środowisku. W celu ograniczenia zużycia energii w budynku szkoły, a tym samym ograniczenia emisji szkodliwych pyłów i dwutlenku węgla wskazana jest modernizacja energetyczna budynków wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne. Wskazania takie obejmowały około 1/3 ankietowanych szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Zdecydowanie mniejsze potrzeby w tym zakresie zgłosiły szkoły podstawowe specjalne (3 z 20).
- W grupie szkół zawodowych (technika i szkoły branżowe I stopnia) rozpoznano też potrzeby tych szkół w zakresie inwestycji w przebudowę, rozbudowę warsztatów/pracowni zawodowych. Potrzeby takie zgłosiło 33% ankietowanych szkół zawodowych.
- Warto podkreślić fakt, że uczestniczące w badaniu szkoły najrzadziej wskazywały na potrzebę budowy nowego budynku na działalność edukacyjną. Takie wskazanie wybrało jedynie 12 z 285 ankietowanych szkół podstawowych, 2 z 20 szkół specjalnych, 2 z 54 ankietowanych liceów i 4 z 55 szkół zawodowych.

Potrzeby szkół podstawowych w zakresie funkcjonowania świetlic szkolnych

- Wyniki przeprowadzonego badania wskazują, że szkoły podstawowe odczuwają poważne braki w wyposażeniu/doposażeniu świetlic szkolnych.
- Szkoły podstawowe ogólnodostępne za najpilniejsze potrzeby uznały wyposażenie/doposażenie świetlicy szkolnej w meble (wskazania 53% ankietowanych szkół), wyposażenie/doposażenie w sprzęt audiowizualny (48% ankietowanych szkół), wyposażenie/doposażenie świetlicy w pomoce dydaktyczne, pomoce sensoryczne, muzykę relaksacyjną, zabawki tematyczne (40% ankietowanych szkół) oraz wyposażenie/doposażenie świetlicy w zabawki, gry planszowe itp. (39% ankietowanych szkół).
- W grupie ankietowanych szkół podstawowych specjalnych jako najpilniejsze potrzeby wskazano, podobnie jak w szkołach podstawowych ogólnodostępnych, wyposażenie/doposażenie w sprzęt audiowizualny oraz wyposażenie/doposażenie świetlicy w pomoce dydaktyczne, pomoce sensoryczne, muzykę relaksacyjną, zabawki tematyczne (po 9 wskazań w grupie 20 szkół specjalnych). Na takim samym poziomie (9/20) wskazano również modernizację świetlicy szkolnej. Na potrzebę wyposażenie/doposażenie świetlicy szkolnej w meble wskazało z kolei 8 z 20 szkół podstawowych specjalnych.
- Dodatkowo wśród biorących udział w badaniu szkół podstawowych 1/3 placówek wskazała na potrzebę modernizacji świetlicy szkolnej, a ok. 1/5 na kursy/szkolenia dla nauczycieli/wychowawców świetlicy szkolnej, na adaptację pomieszczeń na świetlicę, a także na wyposażenie/doposażenie świetlicy w sprzęt sportowy.

- W grupie ankietowanych szkół podstawowych specjalnych na potrzeby związane ze szkoleniami nauczycieli/wychowawców świetlic wskazały jedynie 2 z 20 szkół, podobnie jak na wyposażenie/doposażenie świetlicy w sprzęt sportowy. Tylko 1 szkoła specjalna wskazała na adaptację pomieszczeń na świetlicę szkolną.

Pandemia COVID-19

- Na podstawie wyników ankiet przeprowadzonych w szkołach podstawowych, ponadpodstawowych (w tym zawodowych) po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19 nieodzowna okazała się specjalistyczna pomoc psychologa dla uczniów, dlatego też szkoły w pierwszej kolejności widzą potrzebę zatrudnienia psychologa w szkole. Na taką potrzebę wskazało aż 47% ankietowanych szkół podstawowych, 56% ankietowanych liceów oraz 59% ankietowanych szkół zawodowych. Z kolei dla aż 15 spośród 20 ankietowanych szkół podstawowych specjalnych priorytetem jest organizacja dodatkowych zajęć socjoterapeutycznych dla uczniów.
- Problemy emocjonalne, długotrwała izolacja w okresie nauki zdalnej i brak kontaktu z rówieśnikami zaważyły na kondycji psychicznej wielu uczniów. Szkoły, dostrzegając te problemy wskazały na duże potrzeby w zakresie pomocy psychologicznej i terapeutycznej dla uczniów. Taką potrzebę zgłosiło 31% ankietowanych szkół podstawowych, 46% ankietowanych liceów oraz 41% ankietowanych szkół zawodowych. Znaczący był również udział szkół, które zgłosiły potrzebę organizacji dodatkowych zajęć psychologicznych dla uczniów (23% szkół podstawowych, 27% liceów oraz 13% szkół zawodowych).
- Jak wskazują wyniki badania wsparciem psychologicznym powinni zostać objęci również nauczyciele. Na taką potrzebę wskazało 13% ankietowanych szkół podstawowych, 12% ankietowanych liceów oraz 20% ankietowanych szkół zawodowych. Wśród szkół specjalnych potrzebę taką zgłosiła tylko 1 szkoła. W odniesieniu do nauczycieli częściej wskazywano na potrzebę organizacji kursów/szkoleń w zakresie rozpoznawania problemów psychologicznych uczniów związanych z nauką zdalną (15% ankietowanych szkół podstawowych, 27% liceów, 13% szkół zawodowych) i podobnie jak w przypadku pomocy psychologicznej dla nauczycieli tylko 1 szkoła specjalna.
- Pandemia wymusiła na uczniach konieczność uczestniczenia w zajęciach w formie zdalnej, na którą uczniowie nie byli przygotowani. Wymagało to od uczniów samodyscypliny, koncentracji, pilności i samodzielności, dlatego też przewidywane wsparcie powinno dotyczyć organizacji warsztatów dla uczniów na temat samodzielnego uczenia się. Takie potrzeby zgłosiło 34% ankietowanych szkół podstawowych, 35% liceów, 28% szkół zawodowych i 3 szkoły specjalne.
- Okres pandemii i związana z nim izolacja dzieci i młodzieży ograniczyła ich aktywność sportową, dlatego też szkoły wskazywały na potrzebę wyposażenia/doposażenia szkół w sprzęt sportowy m.in. w takie przedmioty jak materace, piłki czy stoły do ping-ponga. Takie potrzeby dostrzega 32% szkół podstawowych, 37% liceów, 50% szkół zawodowych i 9 z 20 szkół podstawowych specjalnych. W dalszym ciągu wskazana jest również potrzeba organizacji dodatkowych zajęć sportowych dla uczniów w celu poprawy ich sprawności i kondycji fizycznej, na co wskazało 25% szkół podstawowych, 15% liceów, 7% szkół zawodowych i 3 z 20 szkół specjalnych.
- W sytuacji kryzysowej wywołanej pandemią osoby odpowiedzialne za wychowanie dzieci i młodzieży (rodzice i prawni opiekunowie) doświadczają trudności w realizacji swoich ról. Na potrzeby w zakresie organizacji warsztatów dla rodziców/opiekunów ukierunkowanych na wspieranie uczniów przeżywających trudności po doświadczeniach związanych z sytuacją pandemiczną wskazało 21% szkół podstawowych i 17% liceów. Zdecydowanie mniejsze zainteresowanie taką formą wsparcia wyraziły uczestniczące w badaniu szkoły zawodowe – taką potrzebę zgłosiły jedynie 2 szkoły, a wśród szkół podstawowych specjalnych były 3 takie szkoły.

Zmiany klimatyczne

- W związku z coraz bardziej widocznymi skutkami zmian klimatycznych ważne jest rozwijanie u dzieci i młodzieży wrażliwości ekologicznej i uczenie konkretnych działań na rzecz ochrony środowiska. Wyniki badania wszystkich typów szkół w tym zakresie wskazują na potrzebę edukacji ekologicznej uczniów, jak również organizację i przeprowadzanie akcji promocyjnych i konkursów dla uczniów w zakresie zachowań proekologicznych. Jak ważne są te zagadnienia świadczą wyniki wskazań placówek edukacyjnych, aż 74% szkół podstawowych wskazało, że planuje prowadzić w szkole edukację ekologiczną, taki sam odsetek – 74% dotyczył ankietowanych liceów ogólnokształcących, w szkołach zawodowych było to 53% ankietowanych placówek, a wśród szkół podstawowych specjalnych 17 z 20 uczestniczących w badaniu szkół. Bardzo ważne w opinii ankietowanych szkół są również akcje promocyjne/konkursy dla uczniów w zakresie zachowań proekologicznych, na co wskazało 67% szkół podstawowych, 56% liceów i 58% szkół zawodowych oraz 12 szkół podstawowych specjalnych.
- Ważny dla kształtowania postaw proekologicznych jest także bezpośredni i pośredni kontakt dzieci i młodzieży ze zjawiskami i obiektami przyrodniczymi, dlatego szkoły planują również:
 - zajęcia terenowe w celu skonfrontowania wiedzy w praktyce i obserwacji procesów ekologicznych (45% szkół podstawowych, 33% liceów, 33% szkół zawodowych i 6 z 12 szkół specjalnych);
 - spotkania z naukowcami/przedstawicielami NGO zajmującymi się edukacją ekologiczną (18% szkół podstawowych, 24% liceów, 13% szkół zawodowych i 2 szkoły specjalne);
 - zastosowanie przykładowych, praktycznych rozwiązań ekologicznych na terenie szkoły (31% szkół podstawowych, 30% liceów, 38% szkół zawodowych i 6 szkół specjalnych)
 - wyposażenie/doposażenie ekopracowni (np. czujniki ciśnienia, CO₂, dźwięku, temperatury, światła). Takie plany zgłosiło 21% szkół podstawowych, 24% liceów, 27% szkół zawodowych i 4 szkoły specjalne.
- Istotne w ocenie szkół biorących udział w badaniu jest także podnoszenie kompetencji kadry nauczycielskiej w zakresie ekologii, na co wskazało 13% szkół podstawowych, 22% liceów, 24% szkół zawodowych i 4 szkoły specjalne.

Rekomendacje:

W świetle wyników pogłębionych analiz potrzeb szkół podstawowych i ponadpodstawowych województwa łódzkiego, opartych na badaniach własnych oraz danych statystycznych rekomenduje się wsparcie finansowe ukierunkowane na następujące działania:

➤ Wyposażenie/doposażenie szkół

- Z uwagi na fakt, że w ocenie szkół uczestniczących w badaniu programy rządowe Ministerstwa Nauki i Edukacji nie zaspokajają w pełni popytu szkół na wyposażenie, nie gwarantują satysfakcjonującego nasycenia sprzętem tak, aby osiągnąć zaplanowane rezultaty w procesie kształcenia konieczne jest dalsze, **komplementarne do poziomu krajowego, wspieranie wyposażenia/doposażenia szkół prowadzących kształcenie ogólne na poziomie regionalnym.**
- Postęp techniczny i nowoczesne technologie informatyczne są nieocenionym środkiem w procesie kształcenia. Skala i tempo zmian w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych wymaga umiejętności szybkiego przystosowywania się do tych procesów. Ekspansja nowych urządzeń technologii informacyjnych i urządzeń mobilnych w edukacji stawia wymagania przed szkołami w zakresie **ciągłego aktualizowania swojego wyposażenia, oprogramowania i bazy dydaktycznej w nowoczesny sprzęt multimedialny** i pomoce dydaktyczne o lepszych parametrach technicznych, i to zarówno na poziomie edukacji podstawowej, jak i ponadpodstawowej.
- Globalne trendy rozwoju społeczno-gospodarczego w kierunku gospodarki opartej na wiedzy wymagają kształtowania u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności podstawowych.

Postuluje się dalsze wspieranie jakości kształcenia poprzez **wyposażenie/doposażenie pracowni przedmiotowych**: językowych, matematycznych, fizycznych, przyrodniczych/biologicznych, geograficznych, chemicznych, wykorzystujących nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne, umożliwiających efektywny rozwój kompetencji kluczowych uczniów.

- W celu poprawy innowacyjności kształcenia, odpowiadającego na potrzeby nowoczesnej, cyfrowej gospodarki zasadne jest dalsze wspieranie **działań nakierowanych na wykorzystanie nowoczesnych technologii, zwłaszcza narzędzi cyfrowych**, które wspomagają procesy dydaktyczne dostosowane do wymagań i predyspozycji młodych ludzi (w tym uczniów z niepełnosprawnościami). Należy przy tym podkreślić, że ze względu na szybką dezaktualizację sprzętu i oprogramowania potrzeby szkół są w tym zakresie wciąż duże i wymagają ciągłych inwestycji.
- Priorytetem w przygotowaniu szkół powszechnych do realizacji procesu nauczania w ramach edukacji włączającej jest **wyposażenie w sprzęt specjalistyczny uczniów z niepełnosprawnościami oraz ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi**.
- W obliczu zachodzących zmian klimatycznych, a także celów UE i krajowych zmierzających do osiągnięcia neutralności klimatycznej konieczne jest **wspieranie działań podnoszących świadomość ekologiczną**. W tym zakresie zachodzi potrzeba wyposażenia szkół w sprzęt służący do obserwacji stanu środowiska, jak i służący jego ochronie (np. w czujniki smogu, wymianę oświetlenia na bardziej energooszczędne, zastosowanie fotowoltaiki, solarów). Równie istotna będzie implementacja przykładowych rozwiązań ekologicznych (np. założenie kwietnej łąki, zielonych dachów, wodnych ogrodów), których zadaniem byłaby nie tylko ochrona środowiska, ale również kształtowanie proekologicznych postaw wśród uczniów i ich rodzin.
- Zmiana stylu życia, mniejsza aktywność fizyczna dzieci i młodzieży związana m.in. z okresem nauki zdalnej w związku z wystąpieniem pandemii COVID-19 to czynniki, które w dużej mierze wpływają na potrzeby szkół związane ze zwiększaniem aktywności fizycznej uczniów. Wymaga to **wyposażenia/doposażenia szkół w odpowiedni sprzęt sportowy**, dostosowany do potrzeb dzieci i młodzieży, w tym osób z niepełnosprawnościami.
- Podstawowym zadaniem świetlic szkolnych, funkcjonujących w szkołach podstawowych, jest zapewnienie opieki nad dzieckiem w czasie pozalekcyjnych zajęć szkolnych. Odpowiednie zagospodarowanie czasu wolnego uczniów w postaci pomocy w nauce, zachęcania do samodzielnej pracy umysłowej, organizacja gier i zabaw ruchowych, rozwijanie zainteresowań sprzyja integracji uczniów, ich adaptacji (szczególnie ważnej po okresie nauki zdalnej, integracji dzieci z Ukrainy oraz dzieci z niepełnosprawnością) oraz zachęca do aktywności społecznej. Na **konieczność wyposażenia/doposażenia świetlic szkolnych** wskazuje dotychczasowy brak dedykowanego im wsparcia ze środków pomocowych UE oraz wysoki odsetek szkół zgłaszających taką potrzebę.

➤ Inwestycje w infrastrukturę

- Podstawową potrzebą wszystkich typów szkół, warunkującą podniesienie jakości kształcenia, jest **modernizacja istniejących pomieszczeń w obiekcie szkolnym**. Dlatego też uzasadnione jest wsparcie finansowe dla tego typu działań.
- Warunkiem koniecznym realizacji założeń kształcenia włączającego w szkołach powszechnych jest **przygotowanie placówek niedostatecznie dostosowanych do potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi**. Priorytetem powinno być niwelowanie barier architektonicznych (m.in. budowa podjazdów, wind, montaż szerokich drzwi, oznakowania dla osób niewidomych i słabowidzących).
- Kształtowanie i wspieranie zdrowego stylu życia uczniów opartego na aktywności fizycznej wymaga zapewnienia **odpowiedniej infrastruktury sportowej oraz dostępności do atrakcyjnych przestrzeni ogólnodostępnych**, zachęcających do wspólnego wypoczynku oraz integracji uczniów.

➤ **Podnoszenie kompetencji nauczycieli**

- Efektywne wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie kształcenia i wdrażania nowego modelu edukacji uwzględniającego najnowsze osiągnięcia z dziedziny nowych technologii wymaga ciągłego podnoszenia i dostosowywania kompetencji kadry pedagogicznej do dynamicznie zmieniających się uwarunkowań technologicznych. Postuluje się kontynuację wsparcia **szkolenia nauczycieli w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii**.
- Kumulacja negatywnych doświadczeń dzieci i młodzieży, wynikających m.in. z izolacji podczas pandemii COVID-19, stresu i poczucia zagrożenia bezpieczeństwa wywołanych wojną na Ukrainie oraz agresji spowodowanej cyberprzemocą, przekładają się na konieczność zapewnienia uczniom **wsparcia psychologicznego**, zarówno ze strony pedagogów, jak i specjalistów z dziedziny psychologii. Świadczenie pomocy psychologicznej uczniom wymaga wsparcia kursów i szkoleń nauczycieli z zakresu zarządzania grupą, radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałania przemocy szkolnej, w tym cyberprzemocy oraz metod aktywizujących i motywujących uczniów.
- Postulowanym obszarem wsparcia nauczycieli jest **rozwijanie kompetencji językowych** zarówno pod względem nauki języka obcego, jak i w zakresie metodyki nauczania języka polskiego jako obcego dla uczniów z Ukrainy.
- **Wdrażanie edukacji włączającej** uczniów z niepełnosprawnościami w placówkach ogólnodostępnych wymaga odpowiedniego przygotowania kadry pedagogicznej. Niezbędne jest wsparcie szkół w obszarze organizacji kursów/szkoleń z zakresu pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i zdrowotnymi, szkoleń dotyczących edukacji włączającej dla pracowników, w tym stosowania projektowania uniwersalnego w nauczaniu oraz wykorzystania multimedialnych programów terapeutycznych w pracy dydaktycznej z osobami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Konieczne jest również wykorzystanie potencjału i doświadczeń szkół specjalnych w kształceniu i wspieraniu kadry pedagogicznej.

10. Aneks

Ankieta nt. potrzeb w zakresie kształcenia ogólnego skierowana do szkół podstawowych (w tym specjalnych)

DANE OGÓLNE

Nazwa Szkoły

Gmina.....

Powiat.....

Dane do kontaktu:

✓ Nr telefonu

✓ Adres e-mail

OCENA STOPNIA WYKORZYSTANIA DOTYCHCZASOWEGO WSPARCIA

1. Czy Państwa szkoła korzystała ze środków UE w latach 2014-2020 na:

Cel	TAK, ale mamy nadal potrzeby	Tak i obecnie nie mamy takich potrzeb	NIE, ale obecnie mamy takie potrzeby	NIE i nadal nie mamy takich potrzeb
I. Wyposażenie szkoły (pracowni przedmiotowych i zakup sprzętu technologii informacyjno-komunikacyjnych [TIK])				
II. Dofinansowanie nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii				
III. Dofinansowanie doskonalenia nauczycieli i/lub wychowawców świetlic				
IV. Organizację kształcenia ogólnego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością				
V. Inwestycje w infrastrukturę edukacyjną (np. budowa/rozbudowa/modernizacja)				
VI. Inwestycje w infrastrukturę sportową/wyposażenie				
VII. Modernizację/adaptację i doposażenie świetlic szkolnych				
VIII. Zwalczanie skutków pandemii COVID-19				
IX. Podnoszenie świadomości nt. zmian klimatu				

2. Proszę wskazać czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków z programów (operacyjnego, rządowych):

Cel	TAK, ale nadal mamy potrzeby	Tak i obecnie nie mamy takich potrzeb	NIE, ale obecnie mamy takie potrzeby	NIE i nadal nie mamy takich potrzeb
I „Polska Cyfrowa”				
II. „Aktywna Tablica”				
III. „Laboratoria Przyszłości”				

I. Potrzeby w zakresie wyposażenia szkoły

3. Proszę wskazać, jakie są potrzeby Państwa szkoły w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych?

Proszę wskazać max. 3 najważniejsze odpowiedzi.

- ☐ Wyposażenie/doposażenie pracowni przyrodniczej/biologicznej (m.in. tablice anatomiczne, plansze dydaktyczne, multimedialne pracownie przedmiotowe – Biologia, mikroskopy)
- ☐ Wyposażenie/doposażenie pracowni matematycznej (m.in. w przybory tablicowe, plansze dydaktyczne)
- ☐ Wyposażenie/doposażenie pracowni chemicznej (m.in. w stoły laboratoryjne, kompletne zestawy laboratoryjne, multimedialne pracownie przedmiotowe – Chemia)
- ☐ Wyposażenie/doposażenie pracowni fizycznej (m.in. w pomiarowe eksperymenty fizyczne w walizce, multimedialne pracownie przedmiotowe)
- ☐ Wyposażenie/doposażenie pracowni geograficznej (m.in. w mapy ściennie, zestawy doświadczalne, programy multimedialne do pracowni przedmiotowej)
- ☐ Wyposażenie/doposażenie pracowni językowej (m.in. stanowiska komputerowe, sprzęt interaktywny, oprogramowanie, kompleksowe laboratorium językowe)
- ☐ Inne, jakie?
- ☐ Brak potrzeb

4. Proszę wskazać, jakie są potrzeby Państwa szkoły w zakresie wyposażenia w sprzęt technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK)?

Proszę wskazać max. 2 najważniejsze odpowiedzi.

- ☐ Wyposażenie/doposażenie szkoły w system serwerowy, Internet szerokopasmowy, Internet bezprzewodowy
- ☐ Wyposażenie/doposażenie w sprzęt komputerowy dla uczniów (stacjonarny i/lub przenośny, kamery internetowe, niezbędne oprogramowanie, tablety)
- ☐ Wyposażenie/doposażenie w pomoce dydaktyczne i specjalistyczne oprogramowania, w tym m.in. materiały do nauczania, roboty edukacyjne, zestawy do budowania robotów, kodowania i robotyki, oprogramowanie do nauki programowania
- ☐ Wyposażenie/doposażenie w pomoce wspierające pracę nauczycieli np.: tablice interaktywne, system e-dziennik lekcyjny ze skanerem, laptopy służbowe dla nauczycieli, projektor multimedialny, ekran projekcyjny, drukarki, sprzęt audiowizualny
- ☐ Inne, jakie?
- ☐ Brak potrzeb

II. Nauka z wykorzystaniem nowoczesnych technologii

5. Proszę wskazać, jakie są potrzeby Państwa szkoły w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej?

Proszę wskazać max. 2 odpowiedzi.

- ☐ Kursy/szkolenia w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych pomagających w nauczaniu (strony internetowe, portale internetowe, chmura internetowa, itp.)
- ☐ Kursy/szkolenia z obsługi specjalistycznych/przedmiotowych narzędzi i programów edukacyjnych (wideokomunikatorów, programów obsługujących tablice multimedialne)
- ☐ Kursy/szkolenia z wykorzystania darmowych zasobów edukacyjnych oraz zwiększenia dostępu do nich (np. multibooki, wirtualne encyklopedie, baza gotowych zadań i testów)
- ☐ Kursy/szkolenia w zakresie obsługi specjalistycznego/przedmiotowego sprzętu/programów do tworzenia prezentacji multimedialnych, filmów i programów graficznych jako narzędzi do tworzenia grafiki użytkowej
- ☐ Inne, jakie?
- ☐ Brak potrzeb

III. Potrzeby w zakresie doskonalenia nauczycieli

6. Proszę wskazać, jakie są najważniejsze potrzeby nauczycieli w Państwa szkole w zakresie doskonalenia zawodowego?

Proszę wskazać max. 3 odpowiedzi.

- ☐ Kursy/szkolenia z podstawowych umiejętności obsługi komputera
- ☐ Kursy/szkolenia w zakresie kreatywnego tworzenia oraz przekazywania własnych treści cyfrowych
- ☐ Kursy/szkolenia z odpowiedzialnego, bezpiecznego korzystania z nowoczesnych technologii (cyberbezpieczeństwo)
- ☐ Podnoszenie kompetencji nauczycieli w zakresie kształcenia kompetencji kluczowych u uczniów
- ☐ Kursy/szkolenia w zakresie metod aktywizujących i motywujących uczniów, w tym szczególnie w trakcie zdalnego nauczania
- ☐ Kursy/szkolenia nauczycieli w zakresie kompetencji społecznych (np. zarządzanie grupą, radzenie sobie ze stresem, przeciwdziałanie przemocy szkolnej, w tym cyberprzemocy)
- ☐ Rozwijanie kompetencji językowych nauczycieli (np.: do korzystania z obcojęzycznych zasobów edukacyjnych, korzystanie z grantów, programu Erasmus)
- ☐ Kursy/szkolenia dla nauczycieli w zakresie rozpoznawania problemów psychologicznych uczniów
- ☐ Kursy/szkolenia w zakresie zarządzania w oświacie
- ☐ Studia podyplomowe rozszerzające wiedzę specjalistyczną nauczycieli (np.: przedsiębiorczość, bibliotekoznawstwo)
- ☐ Inne, jakie?
- ☐ Brak potrzeb

7. Jakie czynniki motywują nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym?

Proszę wskazać max. 3 odpowiedzi.

- ☐ Potrzeba aktualizacji wiedzy, nabycie nowych umiejętności oraz zdobycie nowych kwalifikacji
- ☐ Uzyskanie wyższego stopnia awansu zawodowego
- ☐ Wzrost wynagrodzenia
- ☐ Przekonanie o konieczności podejmowania nowych działań
- ☐ Możliwość udziału w konferencjach, szkoleniach, warsztatach, wykładach, seminariach
- ☐ Dofinansowanie m.in. szkoleń, studiów podyplomowych
- ☐ Potrzeba wymiany doświadczeń, nawiązania znajomości i współpracy
- ☐ Potrzeba podniesienia kompetencji społecznych
- ☐ Potrzeba dzielenia się wiedzą, przekazywania jej innym
- ☐ Inne, jakie?

IV. Działania na rzecz edukacji włączającej

8. Czy Państwa szkoła jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (m.in. podjazd, winda, szerokie drzwi, oznakowanie dla osób niewidomych i słabowidzących)?

- ☐ Tak
- ☐ Tak, częściowo
- ☐ Nie

9. Proszę wskazać, jakie są potrzeby Państwa szkoły w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Proszę wskazać max. 3 odpowiedzi.

- ☐ Wyposażenie/doposażenie szkoły w mobilne zestawy i oprogramowanie do pracy z uczniami z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym technologie informacyjno-komunikacyjne
- ☐ Kursy/szkolenia dla nauczycieli z zakresu metodyki pracy z uczniami z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi
- ☐ Kursy/szkolenia dla uczniów i nauczycieli umożliwiające efektywne korzystanie ze sprzętu, nowoczesnych metod dydaktycznych oraz pomocy dydaktycznych i narzędzi do terapii
- ☐ Wyposażenie/doposażenie w sprzęt specjalistyczny uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym urządzenia brajlowskie, specjalne słuchawki itp.
- ☐ Przeprowadzenie audytu dostępności szkół dla uczniów z niepełnosprawnościami
- ☐ Niwelowanie barier architektonicznych, zgodnie ze standardami dostępności oraz z koncepcją uniwersalnego projektowania
- ☐ Zapewnienie dojazdu do szkół uczniów z niepełnosprawnościami
- ☐ Warsztaty, spotkania, działania świadomościowe dla uczniów/nauczycieli/specjalistów w zakresie potrzeb i barier osób z niepełnosprawnościami
- ☐ Warsztaty, spotkania, działania świadomościowe dla rodziców/opiekunów prawnych uczniów szkół w zakresie potrzeb i barier osób z niepełnosprawnościami
- ☐ Zatrudnienie nauczyciela wspomagającego/asystenta ucznia z niepełnosprawnościami
- ☐ Inne, jakie?
- ☐ Brak potrzeb

10. Proszę wskazać, jakie są potrzeby Państwa szkoły w organizacji modelu edukacji włączającej?

Proszę wskazać max. 3 odpowiedzi.

- ☐ Szkolenia z zakresu edukacji włączającej dla pracowników (kadra zarządzająca placówkami oświatowymi, nauczyciele) w tym stosowania projektowania uniwersalnego w nauczaniu³⁷
- ☐ Korzystanie z pomocy (dzielenie się wiedzą), doświadczeń nauczycieli i specjalistów placówek specjalnych
- ☐ Kursy/szkolenia w zakresie pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i zdrowotnymi
- ☐ Kursy/szkolenia w zakresie równego traktowania
- ☐ Kursy/szkolenia w zakresie pracy z dziećmi migrantów (cudzoziemcy, uchodźcy i powracający z migracji)
- ☐ Organizacja dodatkowych zajęć dla uczniów (cudzoziemców, uchodźców i powracających z migracji)
- ☐ Kursy/szkolenia z metod skutecznej komunikacji interpersonalnej z roszczeniowym rodzicem
- ☐ Kursy/szkolenia z możliwości wykorzystania multimedialnych programów terapeutycznych w pracy dydaktycznej z osobami o specjalnych potrzebach edukacyjnych
- ☐ Organizowanie działań wychowawczo-edukacyjnych, debat, warsztatów, seminariów zwiększających świadomość społeczną m.in. w zakresie niepełnosprawności, różnorodności i tolerancji
- ☐ Współpraca z podmiotami uczestniczącymi w procesie rozpoznawania potrzeb i udzielania pomocy dzieciom i ich rodzinom (poradnie psychologiczno-pedagogiczne, jednostki ochrony zdrowia, placówki realizujące pomoc społeczną i pomoc rodzinie, organizacje pozarządowe)
- ☐ Studia podyplomowe – Edukacja włączająca i integracyjna
- ☐ Inne, jakie?

11. Proszę wskazać, jakie są potrzeby Państwa szkoły w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy

Proszę wskazać dowolną liczbę odpowiedzi.

- ☐ Szkolenia dla nauczycieli w zakresie metodyki nauczania języka polskiego jako obcego na poziomie szkoły podstawowej/ponadpodstawowej
 - ☐ Szkolenia dla nauczycieli w zakresie pracy z uczniem z doświadczeniem migracyjnym i traumą związaną z działaniami wojennymi
 - ☐ Szkolenia dla nauczycieli w zakresie integracji przybywających Ukraińców w środowiskach szkolnych
 - ☐ Dodatkowe zajęcia integracyjne dla dzieci uchodźców z Ukrainy
 - ☐ Organizacja dodatkowych/wyrównawczych zajęć z języka polskiego
 - ☐ Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dostosowane do potrzeb uczniów
 - ☐ Zatrudnienie tłumacza w szkole
 - ☐ Zatrudnienie asystenta międzykulturowego w szkole
 - ☐ Inne, jakie?
- ☐ Brak potrzeb

³⁷ „Projektowanie uniwersalne w nauczaniu” (UDL, Universal Design for Learning). UDL jest modelem opracowywania procesu nauczania w taki sposób, aby uwzględnił on potrzeby jak największej grupy odbiorców. Termin ten odnosi się do takiego projektowania usług i produktów edukacyjnych (np. programów nauczania, scenariuszy zajęć, kart pracy, ćwiczeń, zadań, tekstów), aby mogły być wykorzystane przez jak największą grupę osób bez potrzeby szczegółowych dostosowań (Domagała-Zyśk 2015, 2018). Implementacja tego rozwiązania jest zatem właściwie nieodzowna w modelu edukacji włączającej.

V. Inwestycje w infrastrukturę

12. Proszę wskazać, jakie są potrzeby Państwa szkoły w zakresie inwestycji w infrastrukturę?

Proszę wskazać max. 3 odpowiedzi.

- ☐ Budowa nowego budynku na potrzeby działalności edukacyjnej
- ☐ Rozbudowa, przebudowa istniejącego budynku/adaptacja pomieszczeń
- ☐ Modernizacja istniejących pomieszczeń w obiekcie szkolnym
- ☐ Modernizacja energetyczna budynków wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne
- ☐ Modernizacja budynku w kierunku niwelowania barier architektonicznych utrudniających dostęp do placówki dzieciom/rodzicom i opiekunom/nauczycielom z niepełnosprawnościami lub chorobami przewlekłymi (np. winda, podjazd)
- ☐ Modernizacja budynku w kierunku rozwiązań przyjaznych środowisku (np.: wymiana oświetlenia na energooszczędne, instalacja czujników)
- ☐ Budowa/urządzenie placu/przestrzeni ogólnodostępnej do odpoczynku uczniów w trakcie przerw w lekcjach
- ☐ Budowa infrastruktury sportowej np.: hala sportowa, boisko szkolne, basen, siłownia
- ☐ Modernizacja/doposażenie infrastruktury sportowej np.: modernizacja sali gimnastycznej, remont szatni, zainstalowanie osłon boiska)
- ☐ Inne, jakie?
.....
.....

VI. Świetlice szkolne

13. Proszę wskazać, jakie są Państwa potrzeby w zakresie funkcjonowania świetlic szkolnych?

Proszę wskazać max. 3 odpowiedzi.

- ☐ Modernizacja świetlicy szkolnej
- ☐ Adaptacja pomieszczeń na świetlicę szkolną
- ☐ Wyposażenie/doposażenie świetlicy szkolnej w meble np. stoły, krzesła, półki na książki, szafki na plecaki, pufy, siedziska, itp.)
- ☐ Wyposażenie/doposażenie świetlicy w sprzęt audiowizualny
- ☐ Wyposażenie/doposażenie świetlicy w zabawki, gry planszowe, klocki, puzzle
- ☐ Wyposażenie/doposażenie świetlicy w sprzęt sportowy
- ☐ Wyposażenie/doposażenie świetlicy w pomoce dydaktyczne, pomoce sensoryczne, muzykę relaksacyjną, zabawki tematyczne
- ☐ Kursy/szkolenia dla nauczyciela/wychowawcy świetlicy szkolnej m.in. w zakresie zajęć rozwijających kreatywność, umiejętności artystyczne i społeczne uczniów
- ☐ Warsztaty/konferencje służące wymianie dobrych praktyk
- ☐ Inne, jakie?
.....
- ☐ Brak potrzeb

VII. Pandemia COVID-19

14. Proszę wskazać, jakie są potrzeby Państwa szkoły po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19?

Proszę wskazać max. 3 odpowiedzi.

- ☐ Pomoc psychologiczna i terapeutyczna dla uczniów
- ☐ Pomoc psychologiczna i terapeutyczna dla nauczycieli
- ☐ Zatrudnienie psychologa w szkole
- ☐ Organizacja dodatkowych zajęć socjoterapeutycznych dla uczniów
- ☐ Organizacja dodatkowych zajęć psychologicznych dla uczniów
- ☐ Organizacja dodatkowych zajęć (sportowe/usprawniające po nauce zdalnej)
- ☐ Wyposażenie/doposażenie szkoły w sprzęt sportowy (m.in. materace, piłki, stół do ping-ponga)
- ☐ Kursy/szkolenia dla nauczycieli w zakresie rozpoznawania problemów psychologicznych uczniów związanych z nauką zdalną
- ☐ Warsztaty dla rodziców/opiekunów prawnych ukierunkowane na wspieranie uczniów przeżywających trudności po doświadczeniach związanych z sytuacją pandemiczną
- ☐ Organizacja warsztatów dla uczniów na temat samodzielnego uczenia się
- ☐ Doposażenie szkół w urządzenia do poprawy jakości powietrza (np. zakup jonizatorów)
- ☐ Inne, jakie?
- ☐ Brak potrzeb

VIII. Zmiany klimatyczne

15. Czy w związku z coraz bardziej widocznymi zmianami klimatycznymi planują Państwo w swojej szkole działania podnoszące świadomość w zakresie:

Proszę wskazać max. 3 odpowiedzi.

- ☐ Edukacja ekologiczna uczniów
- ☐ Zajęcia terenowe w celu skonfrontowania wiedzy w praktyce i obserwacji procesów ekologicznych
- ☐ Spotkania z naukowcami/przedstawicielami NGO zajmującymi się edukacją ekologiczną
- ☐ Podnoszenie kompetencji kadry nauczycielskiej w zakresie ekologii
- ☐ Akcje promocyjne/konkursy dla uczniów w zakresie zachowań proekologicznych
- ☐ Wyposażenie/doposażenie ekopracowni (m.in. w czujniki ciśnienia, CO₂, dźwięku, temperatury, światła, itp.)
- ☐ Zastosowanie przykładowych, praktycznych rozwiązań ekologicznych na terenie szkoły (np.: założenie kwietnej łąki, zielone dachy, wodne ogrody)
- ☐ Inne, jakie?
- ☐ Nie planujemy żadnych działań podnoszących świadomość

Dziękujemy za wypełnienie ankiety!

Ankieta nt. potrzeb w zakresie kształcenia ogólnego skierowana do szkół ponadpodstawowych

DANE OGÓLNE

Nazwa Szkoły

Gmina.....

Powiat.....

Dane do kontaktu:

✓ Nr telefonu

✓ Adres e-mail

OCENA STOPNIA WYKORZYSTANIA DOTYCHCZASOWEGO WSPARCIA

3. Czy Państwa szkoła korzystała ze środków UE w latach 2014-2020 na:

Cel	TAK, ale mamy nadal potrzeby	Tak i obecnie nie mamy takich potrzeb	NIE, ale obecnie mamy takie potrzeby	NIE i nadal nie mamy takich potrzeb
X. Wyposażenie szkoły (pracowni przedmiotowych i zakup sprzętu technologii informacyjno-komunikacyjnych [TIK])				
XI. Dofinansowanie nauki z wykorzystaniem nowoczesnych technologii				
XII. Dofinansowanie doskonalenia nauczycieli				
XIII. Organizację kształcenia ogólnego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością				
XIV. Inwestycje w infrastrukturę edukacyjną (np. budowa/rozbudowa/modernizacja)				
XV. Inwestycje w infrastrukturę sportową/wyposażenie				
XVI. Zwalczanie skutków pandemii COVID-19				
XVII. Podnoszenie świadomości nt. zmian klimatu				

4. Proszę wskazać czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków z programów (operacyjnego, rządowych):

Cel	TAK, ale nadal mamy potrzeby	Tak i obecnie nie mamy takich potrzeb	NIE, ale obecnie mamy takie potrzeby	NIE i nadal nie mamy takich potrzeb
I „Polska Cyfrowa”				
II. „Aktywna Tablica”				
III. „Laboratoria Przyszłości”				

I. Potrzeby w zakresie wyposażenia szkoły

3. Proszę wskazać, jakie są potrzeby Państwa szkoły w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych?

Proszę wskazać max. 3 najważniejsze odpowiedzi.

- ☐ Wyposażenie/doposażenie pracowni przyrodniczej/biologicznej (m.in. tablice anatomiczne, plansze dydaktyczne, multimedialne pracownie przedmiotowe – Biologia, mikroskopy)
- ☐ Wyposażenie/doposażenie pracowni matematycznej (m.in. w przybory tablicowe, plansze dydaktyczne)
- ☐ Wyposażenie/doposażenie pracowni chemicznej (m.in. w stoły laboratoryjne, kompletne zestawy laboratoryjne, multimedialne pracownie przedmiotowe – Chemia)
- ☐ Wyposażenie/doposażenie pracowni fizycznej (m.in. w pomiarowe eksperymenty fizyczne w walizce, multimedialne pracownie przedmiotowe)
- ☐ Wyposażenie/doposażenie pracowni geograficznej (m.in. w mapy ściennie, zestawy doświadczalne, programy multimedialne do pracowni przedmiotowej)
- ☐ Wyposażenie/doposażenie pracowni językowej (m.in. stanowiska komputerowe, sprzęt interaktywny, oprogramowanie, kompleksowe laboratorium językowe)
- ☐ Inne, jakie?
- ☐ Brak potrzeb

4. Proszę wskazać, jakie są potrzeby Państwa szkoły w zakresie wyposażenia w sprzęt technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK)?

Proszę wskazać max. 2 najważniejsze odpowiedzi.

- ☐ Wyposażenie/doposażenie szkoły w system serwerowy, Internet szerokopasmowy, Internet bezprzewodowy
- ☐ Wyposażenie/doposażenie w sprzęt komputerowy dla uczniów (stacjonarny i/lub przenośny, kamery internetowe, niezbędne oprogramowanie, tablety)
- ☐ Wyposażenie/doposażenie w pomoce dydaktyczne i specjalistyczne oprogramowania, w tym m.in. materiały do nauczania, roboty edukacyjne, zestawy do budowania robotów, kodowania i robotyki, oprogramowanie do nauki programowania
- ☐ Wyposażenie/doposażenie w pomoce wspierające pracę nauczycieli np.: tablice interaktywne, system e-dziennik lekcyjny ze skanerem, laptopy służbowe dla nauczycieli, projektor multimedialny, ekran projekcyjny, drukarki, sprzęt audiowizualny
- ☐ Inne, jakie?
.....
.....
- ☐ Brak potrzeb

II. Nauka z wykorzystaniem nowoczesnych technologii

5. Proszę wskazać, jakie są potrzeby Państwa szkoły w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej?

Proszę wskazać max. 2 odpowiedzi.

- ☐ Kursy/szkolenia w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych pomagających w nauczaniu (strony internetowe, portale internetowe, chmura internetowa, itp.)
- ☐ Kursy/szkolenia z obsługi specjalistycznych/przedmiotowych narzędzi i programów edukacyjnych (wideokomunikatorów, programów obsługujących tablice multimedialne)
- ☐ Kursy/szkolenia z wykorzystania darmowych zasobów edukacyjnych oraz zwiększenia dostępu do nich (np. multibooki, wirtualne encyklopedie, baza gotowych zadań i testów)
- ☐ Kursy/szkolenia w zakresie obsługi specjalistycznego/przedmiotowego sprzętu/programów do tworzenia prezentacji multimedialnych, filmów i programów graficznych jako narzędzi do tworzenia grafiki użytkowej
- ☐ Inne, jakie?
.....
.....
- ☐ Brak potrzeb

III. Potrzeby w zakresie doskonalenia nauczycieli

6. Proszę wskazać, jakie są najważniejsze potrzeby nauczycieli w Państwa szkole w zakresie doskonalenia zawodowego?

Proszę wskazać max. 3 odpowiedzi.

- ☐ Kursy/szkolenia z podstawowych umiejętności obsługi komputera
- ☐ Kursy/szkolenia w zakresie kreatywnego tworzenia oraz przekazywania własnych treści cyfrowych
- ☐ Kursy/szkolenia z odpowiedzialnego, bezpiecznego korzystania z nowoczesnych technologii (cyberbezpieczeństwo)
- ☐ Podnoszenie kompetencji nauczycieli w zakresie kształcenia kompetencji kluczowych u uczniów
- ☐ Kursy/szkolenia w zakresie metod aktywizujących i motywujących uczniów, w tym szczególnie w trakcie zdalnego nauczania
- ☐ Kursy/szkolenia nauczycieli w zakresie kompetencji społecznych (np. zarządzanie grupą, radzenie sobie ze stresem, przeciwdziałanie przemocy szkolnej, w tym cyberprzemocy)
- ☐ Rozwijanie kompetencji językowych nauczycieli (np.: do korzystania z obcojęzycznych zasobów edukacyjnych, korzystanie z grantów, programu Erasmus)
- ☐ Kursy/szkolenia dla nauczycieli w zakresie rozpoznawania problemów psychologicznych uczniów
- ☐ Kursy/szkolenia w zakresie zarządzania w oświacie
- ☐ Studia podyplomowe rozszerzające wiedzę specjalistyczną nauczycieli (np.: przedsiębiorczość, bibliotekoznawstwo)
- ☐ Inne, jakie?
.....
.....
- ☐ Brak potrzeb

8. Jakie czynniki motywują nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym?

Proszę wskazać max. 3 odpowiedzi.

- ☐ Potrzeba aktualizacji wiedzy, nabycie nowych umiejętności oraz zdobycie nowych kwalifikacji
- ☐ Uzyskanie wyższego stopnia awansu zawodowego
- ☐ Wzrost wynagrodzenia
- ☐ Przekonanie o konieczności podejmowania nowych działań
- ☐ Możliwość udziału w konferencjach, szkoleniach, warsztatach, wykładach, seminariach
- ☐ Dofinansowanie m.in. szkoleń, studiów podyplomowych
- ☐ Potrzeba wymiany doświadczeń, nawiązania znajomości i współpracy
- ☐ Potrzeba podniesienia kompetencji społecznych
- ☐ Potrzeba dzielenia się wiedzą, przekazywania jej innym
- ☐ Inne, jakie?
.....
.....

IV. Działania na rzecz edukacji włączającej

8. Czy Państwa szkoła jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (m.in. podjazd, winda, szerokie drzwi, oznakowanie dla osób niewidomych i słabowidzących)?

- ☐ Tak
- ☐ Tak, częściowo
- ☐ Nie

9. Proszę wskazać, jakie są potrzeby Państwa szkoły w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Proszę wskazać max. 3 odpowiedzi.

- ☐ Wyposażenie/doposażenie szkoły w mobilne zestawy i oprogramowanie do pracy z uczniami z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym technologie informacyjno-komunikacyjne
- ☐ Kursy/szkolenia dla nauczycieli z zakresu metodyki pracy z uczniami z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi
- ☐ Kursy/szkolenia dla uczniów i nauczycieli umożliwiające efektywne korzystanie ze sprzętu, nowoczesnych metod dydaktycznych oraz pomocy dydaktycznych i narzędzi do terapii
- ☐ Wyposażenie/doposażenie w sprzęt specjalistyczny uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym urządzenia brajlowskie, specjalne słuchawki itp.
- ☐ Przeprowadzenie audytu dostępności szkół dla uczniów z niepełnosprawnościami
- ☐ Niwelowanie barier architektonicznych, zgodnie ze standardami dostępności oraz z koncepcją uniwersalnego projektowania
- ☐ Zapewnienie dojazdu do szkół uczniów z niepełnosprawnościami
- ☐ Warsztaty, spotkania, działania świadomościowe dla uczniów/nauczycieli/specjalistów w zakresie potrzeb i barier osób z niepełnosprawnościami
- ☐ Warsztaty, spotkania, działania świadomościowe dla rodziców/opiekunów prawnych uczniów szkół w zakresie potrzeb i barier osób z niepełnosprawnościami
- ☐ Zatrudnienie nauczyciela wspomagającego/asystenta ucznia z niepełnosprawnościami
- ☐ Inne, jakie?
.....
.....
- ☐ Brak potrzeb

10. Proszę wskazać, jakie są potrzeby Państwa szkoły w organizacji modelu edukacji włączającej?

Proszę wskazać max. 3 odpowiedzi.

- ☐ Szkolenia z zakresu edukacji włączającej dla pracowników (kadra zarządzająca placówkami oświatowymi, nauczyciele) w tym stosowania projektowania uniwersalnego w nauczaniu³⁸
- ☐ Korzystanie z pomocy (dzielenie się wiedzą), doświadczeń nauczycieli i specjalistów placówek specjalnych
- ☐ Kursy/szkolenia w zakresie pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i zdrowotnymi
- ☐ Kursy/szkolenia w zakresie równego traktowania
- ☐ Kursy/szkolenia w zakresie pracy z dziećmi migrantów (cudzoziemcy, uchodźcy i powracający z migracji)
- ☐ Organizacja dodatkowych zajęć dla uczniów (cudzoziemców, uchodźców i powracających z migracji)
- ☐ Kursy/szkolenia z metod skutecznej komunikacji interpersonalnej z roszczeniowym rodzicem
- ☐ Kursy/szkolenia z możliwości wykorzystania multimedialnych programów terapeutycznych w pracy dydaktycznej z osobami o specjalnych potrzebach edukacyjnych
- ☐ Organizowanie działań wychowawczo-edukacyjnych, debat, warsztatów, seminariów zwiększających świadomość społeczną m.in. w zakresie niepełnosprawności, różnorodności i tolerancji
- ☐ Współpraca z podmiotami uczestniczącymi w procesie rozpoznawania potrzeb i udzielania pomocy dzieciom i ich rodzinom (poradnie psychologiczno-pedagogiczne, jednostki ochrony zdrowia, placówki realizujące pomoc społeczną i pomoc rodzinie, organizacje pozarządowe)
- ☐ Studia podyplomowe – Edukacja włączająca i integracyjna
- ☐ Inne, jakie?
-
-

11. Proszę wskazać, jakie są potrzeby Państwa szkoły w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy

Proszę wskazać dowolną liczbę odpowiedzi.

- ☐ Szkolenia dla nauczycieli w zakresie metodyki nauczania języka polskiego jako obcego na poziomie szkoły podstawowej/ponadpodstawowej
- ☐ Szkolenia dla nauczycieli w zakresie pracy z uczniem z doświadczeniem migracyjnym i traumą związaną z działaniami wojennymi
- ☐ Szkolenia dla nauczycieli w zakresie integracji przybywających Ukraińców w środowiskach szkolnych
- ☐ Dodatkowe zajęcia integracyjne dla dzieci uchodźców z Ukrainy
- ☐ Organizacja dodatkowych/wyrównawczych zajęć z języka polskiego
- ☐ Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dostosowane do potrzeb uczniów
- ☐ Zatrudnienie tłumacza w szkole
- ☐ Zatrudnienie asystenta międzykulturowego w szkole
- ☐ Inne, jakie?
-
-
- ☐ Brak potrzeb

³⁸ „Projektowanie uniwersalne w nauczaniu” (UDL, Universal Design for Learning). UDL jest modelem opracowywania procesu nauczania w taki sposób, aby uwzględniał on potrzeby jak największej grupy odbiorców. Termin ten odnosi się do takiego projektowania usług i produktów edukacyjnych (np. programów nauczania, scenariuszy zajęć, kart pracy, ćwiczeń, zadań, tekstów), aby mogły być wykorzystane przez jak największą grupę osób bez potrzeby szczegółowych dostosowań (Domagała-Zyśk 2015, 2018). Implementacja tego rozwiązania jest zatem właściwie nieodzowna w modelu edukacji włączającej.

V. Inwestycje w infrastrukturę

12. Proszę wskazać, jakie są potrzeby Państwa szkoły w zakresie inwestycji w infrastrukturę?

Proszę wskazać max. 3 odpowiedzi.

- ☐ Budowa nowego budynku na potrzeby działalności edukacyjnej
- ☐ Rozbudowa, przebudowa istniejącego budynku/adaptacja pomieszczeń
- ☐ Modernizacja istniejących pomieszczeń w obiekcie szkolnym
- ☐ Modernizacja energetyczna budynków wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne
- ☐ Modernizacja budynku w kierunku niwelowania barier architektonicznych utrudniających dostęp do placówki dzieciom/rodzicom i opiekunom/nauczycielom z niepełnosprawnościami lub chorobami przewlekłymi (np. winda, podjazd)
- ☐ Modernizacja budynku w kierunku rozwiązań przyjaznych środowisku (np.: wymiana oświetlenia na energooszczędne, instalacja czujników)
- ☐ Budowa/urządzenie placu/przestrzeni ogólnodostępnej do odpoczynku uczniów w trakcie przerw w lekcjach
- ☐ Budowa infrastruktury sportowej np.: hala sportowa, boisko szkolne, basen, siłownia
- ☐ Modernizacja/doposażenie infrastruktury sportowej np.: modernizacja sali gimnastycznej, remont szatni, zainstalowanie osłon boiska)
- ☐ Inne, jakie?
.....
.....

VI. Pandemia COVID-19

13. Proszę wskazać, jakie są potrzeby Państwa szkoły po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19?

Proszę wskazać max. 3 odpowiedzi.

- ☐ Pomoc psychologiczna i terapeutyczna dla uczniów
- ☐ Pomoc psychologiczna i terapeutyczna dla nauczycieli
- ☐ Zatrudnienie psychologa w szkole
- ☐ Organizacja dodatkowych zajęć socjoterapeutycznych dla uczniów
- ☐ Organizacja dodatkowych zajęć psychologicznych dla uczniów
- ☐ Organizacja dodatkowych zajęć (sportowe/usprawniające po nauce zdalnej)
- ☐ Wyposażenie/doposażenie szkoły w sprzęt sportowy (m.in. materace, piłki, stół do ping-ponga)
- ☐ Kursy/szkolenia dla nauczycieli w zakresie rozpoznawania problemów psychologicznych uczniów związanych z nauką zdalną
- ☐ Warsztaty dla rodziców/opiekunów prawnych ukierunkowane na wspieranie uczniów przeżywających trudności po doświadczeniach związanych z sytuacją pandemiczną
- ☐ Organizacja warsztatów dla uczniów na temat samodzielnego uczenia się
- ☐ Doposażenie szkół w urządzenia do poprawy jakości powietrza (np. zakup jonizatorów)
- ☐ Inne, jakie?
.....
.....
- ☐ Brak potrzeb

VII. Zmiany klimatyczne

14. Czy w związku z coraz bardziej widocznymi zmianami klimatycznymi planują Państwo w swojej szkole działania podnoszące świadomość w zakresie:

Proszę wskazać max. 3 odpowiedzi.

- ☐ Edukacja ekologiczna uczniów
- ☐ Zajęcia terenowe w celu skonfrontowania wiedzy w praktyce i obserwacji procesów ekologicznych
- ☐ Spotkania z naukowcami/przedstawicielami NGO zajmującymi się edukacją ekologiczną
- ☐ Podnoszenie kompetencji kadry nauczycielskiej w zakresie ekologii
- ☐ Akcje promocyjne/konkursy dla uczniów w zakresie zachowań proekologicznych
- ☐ Wyposażenie/doposażenie ekopracowni (m.in. w czujniki ciśnienia, CO₂, dźwięku, temperatury, światła, itp.)
- ☐ Zastosowanie przykładowych, praktycznych rozwiązań ekologicznych na terenie szkoły (np.: założenie kwietnej łąki, zielone dachy, wodne ogrody)
- ☐ Inne, jakie?
.....
.....
- ☐ Nie planujemy żadnych działań podnoszących świadomość

Dziękujemy za wypełnienie ankiety!

11. Spis rysunków

Rysunek 1. Udział osób w wieku 7-19 lat w ogóle ludności w Polsce i w województwie łódzkim w latach 2010-2020.....	25
Rysunek 2. Prognozowany spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2020-2030 [%].	26
Rysunek 3. Prognozowany udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności w 2030 r. [%].	26
Rysunek 4. Publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne funkcjonujące w roku szkolnym 2020/2021 w województwie łódzkim.	33
Rysunek 5. Średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego w Polsce w 2021 r. (%).....	35
Rysunek 6. Średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego w województwie łódzkim w 2021 r. (%).....	35
Rysunek 7. Średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty z matematyki w Polsce w 2021 r. (%).....	35
Rysunek 8. Średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty z matematyki w województwie łódzkim w 2021 r. (%).....	35
Rysunek 9. Średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka angielskiego w Polsce w 2021 r. (%).....	36
Rysunek 10. Średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka angielskiego w województwie łódzkim w 2021 r. (%).....	36
Rysunek 11. Średnie wyniki egzaminu maturalnego z języka polskiego w Polsce w 2021 r. (%).....	37
Rysunek 12. Średnie wyniki egzaminu maturalnego z języka polskiego w województwie łódzkim w 2021 r. (%).....	37
Rysunek 13. Średnie wyniki egzaminu maturalnego z matematyki w Polsce w 2021 r. (%).....	38
Rysunek 14. Średnie wyniki egzaminu maturalnego z matematyki w województwie łódzkim w 2021 r. (%).....	38
Rysunek 15. Średnie wyniki egzaminu maturalnego z języka angielskiego w Polsce w 2021 r. (%).....	38
Rysunek 16. Średnie wyniki egzaminu maturalnego z języka angielskiego w województwie łódzkim w 2021 r. (%).....	38
Rysunek 17. Czy Państwa szkoła korzystała ze środków UE w latach 2014-2020 na?	40
Rysunek 18. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Polska Cyfrowa?	41
Rysunek 19. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Aktywna Tablica?.....	41
Rysunek 20. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Laboratoria Przyszłości?	42
Rysunek 21. Potrzeby w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych.....	43
Rysunek 22. Potrzeby w zakresie wyposażenia w sprzęt TIK.	44
Rysunek 23. Potrzeby w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej.	44
Rysunek 24. Potrzeby w zakresie doskonalenia zawodowego.....	45
Rysunek 25. Czynniki motywujące nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym.....	46
Rysunek 26. Dostosowanie szkół do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (m.in. podjazd, winda, szerokie drzwi, oznakowanie dla osób niewidomych i słabowidzących).	47
Rysunek 27. Potrzeby w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.	48
Rysunek 28. Potrzeby w organizacji modelu edukacji włączającej.	49
Rysunek 29. Potrzeby w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy.	50
Rysunek 30. Potrzeby w zakresie inwestycji w infrastrukturę.	51
Rysunek 31. Potrzeby w zakresie funkcjonowania świetlic szkolnych.	52
Rysunek 32. Potrzeby szkół po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19.	53

Rysunek 33. Planowane działania szkół związane ze zmianami klimatycznymi.....	53
Rysunek 34. Czy Państwa szkoła korzystała ze środków UE w latach 2014-2020 na?	55
Rysunek 35. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Polska Cyfrowa?	56
Rysunek 36. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Aktywna Tablica?.....	56
Rysunek 37. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Laboratoria Przyszłości?	57
Rysunek 38. Potrzeby w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych.....	57
Rysunek 39. Potrzeby w zakresie wyposażenia w sprzęt TIK.	58
Rysunek 40. Potrzeby w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej.	59
Rysunek 41. Potrzeby w zakresie doskonalenia zawodowego.....	59
Rysunek 42. Czynniki motywujące nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym.....	60
Rysunek 43. Dostosowanie szkół do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (m.in. podjazd, winda, szerokie drzwi, oznakowanie dla osób niewidomych i słabowidzących).	61
Rysunek 44. Potrzeby w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.	61
Rysunek 45. Potrzeby w organizacji modelu edukacji włączającej.	62
Rysunek 46. Potrzeby w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy.	63
Rysunek 47. Potrzeby w zakresie inwestycji w infrastrukturę.	64
Rysunek 48. Potrzeby w zakresie funkcjonowania świetlic szkolnych.	64
Rysunek 49. Potrzeby szkół po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19.	65
Rysunek 50. Planowane działania szkół związane ze zmianami klimatycznymi.....	66
Rysunek 51. Czy Państwa szkoła korzystała ze środków UE w latach 2014-2020 na?	68
Rysunek 52. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Polska Cyfrowa?	69
Rysunek 53. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Aktywna Tablica?.....	69
Rysunek 54. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Laboratoria Przyszłości?	70
Rysunek 55. Potrzeby w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych.....	70
Rysunek 56. Potrzeby w zakresie wyposażenia w sprzęt technologii informacyjno-komunikacyjnych.....	71
Rysunek 57. Potrzeby w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej.	72
Rysunek 58. Potrzeby w zakresie doskonalenia zawodowego.....	73
Rysunek 59. Czynniki motywujące nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym.....	73
Rysunek 60. Dostosowanie szkół do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (m.in. podjazd, winda, szerokie drzwi, oznakowanie dla osób niewidomych i słabowidzących).	74
Rysunek 61. Potrzeby w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.	74
Rysunek 62. Potrzeby w organizacji modelu edukacji włączającej.	75
Rysunek 63. Potrzeby w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy.	76
Rysunek 64. Potrzeby w zakresie inwestycji w infrastrukturę.	77
Rysunek 65. Potrzeby szkół po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19.	78
Rysunek 66. Planowane działania szkół związane ze zmianami klimatycznymi.....	79
Rysunek 67. Czy Państwa szkoła korzystała ze środków UE w latach 2014-2020 na?	80
Rysunek 68. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Polska Cyfrowa?	81

Rysunek 69. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Aktywna Tablica?.....	81
Rysunek 70. Czy Państwa szkoła korzystała ze wsparcia w ramach środków programu Laboratoria Przyszłości?	81
Rysunek 71. Potrzeby w zakresie wyposażenia pracowni przedmiotowych.....	82
Rysunek 72. Potrzeby w zakresie wyposażenia w sprzęt technologii informacyjno-komunikacyjnych.....	83
Rysunek 73. Potrzeby w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii w praktyce szkolnej.	83
Rysunek 74. Potrzeby w zakresie doskonalenia zawodowego.....	84
Rysunek 75. Czynniki motywujące nauczycieli do udziału w doskonaleniu zawodowym.....	85
Rysunek 76. Dostosowanie szkół do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (m.in. podjazd, winda, szerokie drzwi, oznakowanie dla osób niewidomych i słabowidzących).	86
Rysunek 77. Potrzeby w organizacji kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.	86
Rysunek 78. Potrzeby w organizacji modelu edukacji włączającej.	87
Rysunek 79. Potrzeby w zakresie edukacji dla uczniów z Ukrainy.	88
Rysunek 80. Potrzeby w zakresie inwestycji w infrastrukturę.	89
Rysunek 81. Potrzeby szkół po doświadczeniach związanych z pandemią COVID-19.	90
Rysunek 82. Planowane działania szkół związane ze zmianami klimatycznymi.....	91

12. Spis tabel

Tabela 1. Liczba osób w wieku 7-19 w Polsce i w województwach.	24
Tabela 2. Liczba szkół podstawowych i uczniów tych szkół w powiatach województwa łódzkiego w roku szkolnym 2020/2021.	27
Tabela 3. Liczba liceów ogólnokształcących, techników i uczniów tych szkół w powiatach województwa łódzkiego w roku szkolnym 2020/2021.	28
Tabela 4. Liczba szkół zawodowych i uczniów w powiatach województwa łódzkiego w 2020 r.	29

